

การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น
ที่ได้รับรางวัล ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522-2542

นางสาวกฤษตยา ณ หนองคาย

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา อักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา ภาษาไทย ภาควิชา ภาษาไทย

คณะ อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-17-0241-8

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF THE AWARD - WINNING PRE - TEENAGE LITERATURE
DURING 1979 - 1999

Miss Kritsataya Na-nongkhai

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Thai

Department of Thai
Faculty of Arts
Chulalongkorn University
Academic Year 2001
ISBN 974-17-0241-8

กฤษฎยา ณ หนองคาย : การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ได้รับรางวัล ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 - 2542. (A STUDY OF THE AWARD - WINNING PRE - TEENAGE LITERATURE DURING 1979 - 1999) อ.ที่ปรึกษา : ผศ.อิงอร สุพันธุ์วณิช, 186 หน้า ISBN 974-17-0241-8.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีการประพันธ์ ที่ปรากฏในงานวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ชนะรางวัลคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 - 2542

ผลการวิจัยสรุปว่าวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นทั้ง 71 เรื่อง มีแนวคิดที่สำคัญ 5 แนวคิด คือ แนวคิดเรื่องคุณธรรม จริยธรรม แนวคิดเรื่องความรักความผูกพัน แนวคิดเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ แนวคิดเรื่องปัญหาเด็ก และ แนวคิดอื่น ๆ ที่เตรียมความพร้อมและพัฒนาให้เด็กก้าวไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ เนื้อหาของแนวคิดเหล่านี้ นำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้ และเข้าใจในเรื่องของธรรมชาติ ชีวิต และสังคมได้

ด้านกลวิธีการประพันธ์ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นมีกลวิธีการประพันธ์ 5 กลวิธี คือการสร้างโครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อน การสร้างตัวละครเอกเป็นเด็กหรือ เป็นพืชและสัตว์ต่าง ๆ ในธรรมชาติ การสร้างฉากเป็นฉากชนบท การสร้างบทสนทนาที่สมจริง และการใช้ภาษาที่ผสมผสานภาษาที่เรียบง่าย ชัดเจนกับภาษาที่มีการตกแต่งให้งดงาม เป็นวรรณศิลป์

แนวคิดและกลวิธีการประพันธ์มีความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น สามารถผสมรอยต่อระหว่างวัยและสนองต่อความสนใจในการอ่านหนังสือของเด็กได้ และแนวคิดถ่ายทอดสู่ผู้อ่านอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งสามารถนำไปสู่การเรียนรู้ธรรมชาติ ชีวิต และสังคมได้

ภาควิชา _____ ภาษาไทย _____	ลายมือชื่อนิสิต _____
สาขาวิชา _____ ภาษาไทย _____	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา _____
ปีการศึกษา _____ 2544 _____	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม _____

4180104022 : MAJOR THAI

KEY WORD: CHILDREN LITERATURE

KRITSATAYA NA-NONGKHAI : A STUDY OF THE AWARD-WINNING PRE- TEENAGE LITERATURE DURING 1979 -1999. THESIS ADVISOR: ASSIST.ING-ORN SUPANVANIT.
186 pp. ISBN 974-17-0241-8

The objective of this thesis aims to study theme and techniques of literary works in pre-teenage literature awarded by The National Literary Development Committee from the year B.E. 2522-2542

The outcome of the research concludes that all 71 titles of pre-teenage literature are categorized into 5 themes, theme of virtue and morale, theme of love and relationship, theme of nature saving, theme of children's problems and other themes that can be considered foundation and readiness preparation for pre-teenage to attain perfect adulthood. Contents of these themes can lead readers to learn and understand of nature life and society, as a result.

Regarding to techniques of literary works in pre-teenage literature, it is categorized into 5 techniques: the uncomplicated plots, the main characters being children or plants, animals, the rural settings, the realistic dialogue and the combination of simple language and figurative language. Furthermore, themes and techniques of literary works for pre-teenage literature are related to the objectives of pre-teenage literature as they can integrate generation gap and respond to children's requirement. The important themes are conveyed to the readers straightforwardly resulting in the success of leading the readers to learn and understand of nature life and society.

Department Thai Student's signature _____

Field of study Thai Advisor's signature _____

Academic 2001 Co-dvisor's signature _____

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้เนื่องจากความกรุณาอนุเคราะห์ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อิงอร สุพันธ์ วณิช อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ให้ความรู้และคำปรึกษาแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์โดยมิได้เห็นแก่เหนื่อยยาก ผู้วิจัยจะระลึกถึงพระคุณนี้ตลอดไป

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์อารดา กิระนันท์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา อาจารย์ ดร.โกศลรุ่ง อามระดิษ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาแก้ไขข้อบกพร่อง จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคุณครูและคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ แก่ผู้วิจัยมาเป็นลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์ยุพร แสงทักษิณ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสาวณิต วิจารณ์ ผู้เปรียบเสมือนแรงบันดาลใจและพลังทางปัญญา จนทำให้ประสบความสำเร็จในการศึกษามาถึงปัจจุบัน ขอกราบแสดงความกตัญญูตเวทีไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยซาบซึ้งและขอขอบคุณปียมิตรทุกท่าน ที่ได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขเป็นกำลังใจและช่วยเหลือเกื้อกูลแก่กันและกันมาโดยตลอด

ปียมิตรทุกท่านที่ร้านชบาไทยคอมพิวเตอร์ ร้านคอฟฟี่การ์เด็น รวมทั้งคุณสุริยา รุจิฤกษ์คุณธนวรรณ แจ่มสุวรรณ และอีกมากมายที่ไม่สามารถเอ่ยนามเพื่อที่จะขอบคุณได้หมด มิตรภาพที่ได้รับมาจะตราตรึงอยู่ในใจไม่รู้ลืม

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้มีพระคุณอันหาที่สุดมิได้ คือ คุณพ่อคุณแม่ คุณป้าประไพ คุณป้าวิไล ณ หนองคาย คุณยาย ฉวี ธารีไทย และญาติพี่น้องทุกคนในครอบครัว ณ หนองคาย ครอบครัวธารีไทย ครอบครัวชมวิษา ผู้ที่อยู่เคียงข้างเป็นที่พึ่งพาพิงพิงเสมอในยามที่เหน็ดเหนื่อยและท้อใจ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหา.....	1
สมมติฐานของการวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
วิธีดำเนินการวิจัย.....	9
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	9
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	15
2 แนวคิดในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ได้รับรางวัล.....	16
2.1 แนวคิดเรื่องคุณธรรม จริยธรรม.....	21
2.1.1 ความมานะอดทนและเพียรพยายามเป็นหนทางสู่ความสำเร็จ.....	23
2.1.2 การพอใจในสิ่งที่ตนเองมีและเอาชนะใจตนเองได้คือความสุขที่แท้จริง.....	39
2.1.3 ความรักความเมตตาทำให้สังคมมีแต่ความสุข.....	35
2.2 แนวคิดเรื่องความรักความผูกพัน.....	40
2.2.1 ความรักความผูกพันในครอบครัวมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์.....	41
2.2.2 มิตรภาพเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์.....	47
2.3 แนวคิดเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ.....	56
2.4 แนวคิดเรื่องปัญหาของเด็ก.....	73
2.4.1 ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง.....	74
2.4.2 ปัญหาเด็กชนกลุ่มน้อย.....	79
2.5 แนวคิดอื่น ๆ.....	82

บทที่	หน้า
3	กลวิธีการประพันธ์ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ได้รับรางวัล.....107
3.1	การสร้างโครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อน 110
3.1.1	วิธีดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา 110
3.1.2	วิธีสร้างปมปัญหาที่เห็นได้ชัดเจน..... 112
3.1.2.1	ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์..... 113
3.1.2.2	ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับตัวเอง 115
3.1.3	วิธีปิดเรื่องโดยเน้นแนวคิดสำคัญ 117
3.2	การสร้างตัวละครเอกเป็นเด็กหรือเป็นตัวละครพีชและสัตว์ต่าง ๆ ในธรรมชาติ..... 125
3.3	การสร้างฉากที่เป็นฉากชนบท 141
3.4	การสร้างบทสนทนาที่สมจริง 148
3.5	การใช้ภาษาที่ผสมผสานภาษาที่เรียบง่ายเข้ากับภาษาที่มีการตกแต่งให้เป็น วรรณศิลป์..... 153
3.5.1	การใช้ภาษาพูดหรือภาษาถิ่นแบบแผน 154
3.5.2	การใช้ความเปรียบแบบอุปมา 158
3.5.3	การใช้โวหาร..... 162
3.5.3.1	บรรยายโวหาร 164
3.5.3.2	พรรณนาโวหาร..... 167
4	สรุปผลการวิจัยและเสนอแนะ..... 173
	รายการอ้างอิง179
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์ 186

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

เด็กเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของชาติ เพราะเด็กคือบุคคลที่จะแบกรับหน้าที่และ รับช่วงต่อทุกอย่างจากผู้ใหญ่ การพัฒนาให้เด็กมีความพร้อมและเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ เพื่อที่จะเป็นกำลังของชาติต่อไปนั้นเป็นปัญหาสำคัญที่ทุกชาติตระหนักถึง ดังจะเห็นได้จาก พระบรมราโชวาท ตอนหนึ่งซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานให้ลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็ก ประจำปี 2522 ที่ว่า

“เด็กเป็นผู้ที่จะได้รับช่วงทุกสิ่งทุกอย่างจากผู้ใหญ่ รวมทั้งการรับผิดชอบในการรักษาอิสรภาพและความสงบสุขของบ้านเมือง ดังนั้นเด็กทุกคนจึงสมควรและจำเป็นที่จะต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้มีความสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ต่าง ๆ พร้อมทั้งการฝึกหัดขัดเกลาความคิดจิตใจให้ประณีตให้มีศรัทธามั่นคงในคุณความดี มีความประพฤติ เรียบร้อยสุจริต และมีปัญญาฉลาดแจ่มใสในเหตุในผล หน้าที่นี้เป็นของทุกคนที่จะต้องร่วมมือกันกระทำสงเคราะห์อนุเคราะห์ผู้เกิดตามมาจากภายหลัง ด้วยการถ่ายทอดโดยพร้อมเพียงสม่ำเสมอ ผู้ที่เกิดก่อนผ่านชีวิตมาก่อนจะต้องมีความรู้ ความดีและ ประสบการณ์อันมีค่าทั้งปวงให้ด้วยความเมตตาเอ็นดูและด้วยความบริสุทธิ์ใจให้เด็กได้ทราบได้เข้าใจ และสำคัญที่สุดให้รู้จักคิดด้วยเหตุผลที่ถูกต้องจนสามารถเห็นจริงด้วยตนเองได้ในความเจริญและความเสื่อมทั้งปวง”

(2522 : 3 อ้างถึงใน ชูมาน ธีระกิจ, 2539 : 7)

วิธีการหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาเด็กให้พร้อมรับภาระสำคัญเหล่านี้ในอนาคตได้ ก็คือหนังสือ หนังสือสำหรับเด็กที่ได้ออกจากจะสามารถสร้างเสริมสติปัญญาและส่งเสริมจินตนาการให้แก่เด็กแล้ว หนังสือยังช่วยกล่อมเกลาจิตใจและอารมณ์ทำให้เด็กเข้าใจตัวเองและเรียนรู้โลกรอบตัวได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นดังที่ จิวีวรรณ คูหาภินันท์ (2528 : 31-32) ได้กล่าวไว้ว่า

“หนังสือเด็กที่ดีนั้นเองส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน และรู้จักอ่านหนังสือเด็กที่ดีที่เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ จะช่วยให้เด็กเกิดความ-เพลิดเพลินสนุกสนานสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว เข้าใจตนเองและ สิ่งแวดล้อมและสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขช่วยให้เด็กเฉลียวฉลาดมีไหวพริบ รอบรู้ ก่อให้เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ มีศีลธรรมจรรยา ความประพฤติที่เหมาะสมสามารถแก้ปัญหา ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองด้วยความมั่นใจ แต่ถ้าเด็กอ่านหนังสือที่ไม่ดี เนื้อหา ไม่เหมาะสมกับเด็กแล้ว จะเป็นการทำลายสติปัญญา ความรู้สึกลึกซึ้ง

อันดีงามต่าง ๆ ศีลธรรมจรรยา ตลอดจนมีผลต่อการเรียนรู้ และความประพฤติ
ปฏิบัติตนในสังคม เมื่อเด็กเหล่านี้เจริญเติบโตขึ้นก็จะเป็นอันตรายต่อประเทศชาติหรือ
เป็นลูกตุ้มถ่วงความเจริญของประเทศชาติได้”

คุณค่าของวรรณกรรมสำหรับเด็กนั้นนอกจากจะเป็นเครื่องมือที่ใช้พัฒนาจิตใจและอารมณ์สร้าง
เสริมสติปัญญาและจินตนาการให้แก่เด็กดังกล่าวข้างต้นแล้ว วรรณกรรมสำหรับเด็กยังสามารถสะท้อนให้
เห็นถึงความเป็นไปของสังคมได้ เพราะวรรณกรรมย่อมมีความสัมพันธ์กับสังคมตามที่ ตรีศิลป์ บุญขจร (2523 :
6-7) อธิบายไว้ว่า ความสัมพันธ์ของวรรณกรรมอาจเป็นได้ 3 ลักษณะ คือ

1. วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคม โดยเป็นการสะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์
ส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้น วรรณกรรมจึงมีความเป็นจริงทางสังคมสอดแทรกอยู่

2. สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรม หรือต่อนักเขียน นักเขียนอยู่ในสังคมย่อมได้รับ อิทธิพลจาก
สังคม ทั้งด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณี ศาสนา ปรัชญาและการเมือง สภาพการณ์ของปัจจัย
เหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งกำหนดโลกทัศน์และชีวทัศน์ของนักเขียน

3. วรรณกรรมหรือนักเขียนมีอิทธิพลต่อสังคม นักเขียนสามารถเข้าใจโลกและมองภาพความเป็นจริง
ได้ลึกกว่าคนทั่วไปมองเห็น ด้วยทัศนะที่กว้างไกลและลุ่มลึก ภาพที่เขาให้จึงเป็นความจริงยิ่งกว่าความจริง
เพราะเป็นแก่นแท้ที่กลั่นกรองแล้วของความเป็นจริง ดังนั้น วรรณกรรมที่ยิ่งใหญ่จึงเป็นอมตะและมีผลต่อผู้คนใน
วงกว้าง

ดังนั้นเมื่อเด็กมีโอกาสได้อ่านหนังสือ พวกเขาจะได้อ่านรู้ถึงแบบอย่างและบรรทัดฐาน ของสังคมที่
หนังสือในสังคมนั้น ๆ สะท้อนให้เห็นรูปแบบการกระทำ ข้อควรประพฤติ ข้อห้าม-ปฏิบัติ กฎเกณฑ์ ศีลธรรม
จรรยา มารยาท รวมไปถึงแบบแผนการปกครอง กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ คนในสังคมนั้น ๆ กำหนดขึ้น เด็กจะค่อย
ๆ เรียนรู้ เลียนแบบและสะสมประสบการณ์ที่ได้จากการอ่านไปที่ละเล็กละน้อยเรื่อย ๆ จนกระทั่งยึดเป็นแนว
ปฏิบัติเมื่อเขาเจริญวัยขึ้น ดังนั้น นิตา ชูโต และกล่อมจิต พลายเวช (2527 : 2) กล่าวว่า

“หนังสือที่เด็กอ่านจึงมีบทบาทเป็นตัวกำหนดทางสังคมที่สำคัญ ประการหนึ่ง
ทั้งทางตรงและทางอ้อมในการปูพื้นฐานแนวความคิดและค่านิยมต่างๆ ด้วยเหตุนี้หนังสือ
จึงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาและส่งเสริมเด็กใน ทุก ๆ ด้าน”

หนังสือสำหรับเด็กเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่มีการสร้างสรรค์มาเป็นเวลาช้านานแล้ว
วรรณกรรมสำหรับเด็กมีกำเนิดมาจากเรื่องเล่าหรือนิทาน นิยายพื้นบ้านที่เล่าสู่กันฟังสืบมาในรูปแบบของ
วรรณกรรมมุขปาฐะ

รัญจวน อินทรกำแหง (2517 : 60) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของหนังสือเด็กของไทยว่า เริ่มต้นจากบทเห่กล่อม นิทาน นิยาย ที่เล่าสืบต่อกันมาช้านาน ปากต่อปาก โดยไม่ได้เขียนหรือพิมพ์ไว้ เนื่องจากการพิมพ์ยังไม่แพร่หลาย ความนิยมการเล่าเรื่อง ส่วนมากออกมาในลักษณะ คำกลอน ต่อมา ล่วงเข้ายุคใหม่นี้ จึงได้มาเขียนเป็นร้อยแก้ว นิทานที่เล่าสู่กันฟังมาก ก็เช่นเรื่อง ปลาบู่ทอง โสนน้อยเรือนงาม ยายกะตา เป็นต้น หรือมีฉะนั้นบางที่ผู้ใหญ่ก็นำนิทานจากชาติต่าง ๆ มาเล่าให้ฟัง เช่น ปัญญาสชาติก นิบาตชาติก เป็นต้น

เมื่อมีการจัดบันทึกนิทานหรือเรื่องเล่าเป็นลายลักษณ์อักษรแล้วนิทานหรือเรื่องเล่า เหล่านั้นจึงได้พัฒนากลายเป็นวรรณกรรมสำหรับเด็กเหมือนในปัจจุบัน

ปัจจุบันมีการผลิตหนังสือสำหรับเด็กออกมาเป็นจำนวนมาก มีทั้งหนังสือภาพ และบันเทิงคดี สารคดี โดยการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ การแปลวรรณกรรมสำหรับเด็กจากต่างประเทศ หรือการนำวรรณคดีเก่า นิทาน ตำนาน กลับมาเล่าใหม่ในรูปแบบของวรรณกรรมสำหรับเด็ก แสดงให้เห็นถึงความนิยมแพร่หลายของวรรณกรรมประเภทนี้ได้เป็นอย่างดี วรรณกรรมสำหรับเด็ก ของไทยมีแนวโน้มการผลิตสูงขึ้นเรื่อย ๆ นับตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2515 ซึ่งเป็นปีที่องค์การศึกษา-วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้กำหนดให้เป็นปีหนังสือสากล ประเทศไทยได้จัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติขึ้นเป็นครั้งแรก กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้จัดดำเนินงาน โดยได้รับความร่วมมือจากสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย สมาคมผู้จัดพิมพ์ และจัดจำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย สถานทูตของประเทศต่าง ๆ หน่วยงานและร้านค้า ตลอดจนเอกชน งานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติมีต่อมาเป็นประจำทุกปีจนถึงปัจจุบัน และจัดให้มีการประกวดหนังสือดีเด่นประจำปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการผลิตหนังสือดีและส่งเสริมการอ่านหนังสือ (กลุ่มจิตต์ พลายเวช, 2526 : 24 - 25)

จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2522 องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ กำหนดให้ปีนี้เป็นปีเด็กสากล ทำให้กิจการต่าง ๆ ทางด้านวรรณกรรมสำหรับเด็กตื่นตัวและมีการพัฒนาให้เจริญรุดหน้ายิ่งขึ้น สำนักพิมพ์และผู้ผลิตหนังสือและนิตยสารสำหรับเด็กของไทย ต่างพากันเพิ่มปริมาณการผลิต และในขณะเดียวกันก็ปรับปรุงคุณภาพทั้งในด้านเนื้อเรื่อง ภาพประกอบ และรูปเล่ม หนังสือสำหรับเด็กที่ผลิตออกมาในปี พ.ศ.2522 มีจำนวนประมาณ 170 เล่ม ซึ่งนับว่ามากกว่าจำนวนการผลิตในปีก่อน ๆ (นิตยา ชูโต, กลุ่มจิตต์ พลายเวช และกานต์มณี ศักดิ์เจริญ, 2524 : 50 อ้างถึงใน กลุ่มจิตต์ พลายเวช, 2526 : 26)

จินตนา ไบกาชูยี (2528 : 20 - 27) ได้กล่าววาระยะหลังจากปี 2522 นี้ จะถือว่าเป็น หัวเลี้ยว หัวต่อที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงการเขียนหนังสือสำหรับเด็กโดยเฉพาะหนังสือสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น

(2528:23) อันเป็นผลมาจากการที่นักเขียนหนังสือสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นได้ เปลี่ยนแปลงและแปรโฉมการเขียนเรื่องให้เด็กอ่านไปอย่างมากจากสมัยก่อน ประกอบกับหลักสูตร การศึกษาปี 2521 ในระดับเด็กชั้นมัธยมกำหนดให้เด็กอ่านหนังสือนอกเวลาเป็นจำนวนมากซึ่งเป็นหนังสือที่คัดเลือกมาจากสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน จึงเรียกได้ว่า “หนังสือสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นหรือเด็กวัยรุ่น เบิกบานต้อนรับแสงอรุณและจะบานต่อไปอีกช้านานแน่นอนทีเดียว รูปแบบการเขียนเรื่องในด้านเนื้อหา วิธีเขียน การใช้สำนวนและภาษา การใช้แก่นเรื่อง คำโครงเรื่อง พัฒนาการของตัวละครและฉาก เริ่มเข้ามามีบทบาทอย่างแท้จริง จนเรียกได้ว่าหนังสือด้านบันเทิงของเด็ก เริ่มจะมีรูปร่างเป็น “นวนิยาย” มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การเขียนหนังสือสำหรับเด็กวัยรุ่นนั้นเป็นงานที่ยากอย่างยิ่ง เพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่จริงจัง ต้องการความรู้ในทุกสิ่งทุกอย่าง ต้องการการแนะนำแนวทางและต้องการความจริงถ้าหากวัยรุ่นจับได้เสียแล้วว่า ตนถูกหลอก ความเชื่อถือศรัทธาที่เคยมีก็จะเสื่อมสลายไปหมดสิ้น ฉะนั้นจึงมีนักเขียนน้อยคน ที่จะกล้าหาญเขียนหนังสือให้วัยรุ่นอ่านโดยเฉพาะ ดังนั้นลักษณะที่สำคัญของวรรณกรรมวัยรุ่น ควรเป็นหนังสือที่ประสานรอยต่อระหว่างวัยรุ่นกับวัยเริ่มเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ได้สนิทแนบเนียน โดยไม่ให้เกิดตะเข็บหรือเห็นรอยต่ออันนี้ได้ หนังสือวรรณกรรมที่สามารถจะทำหน้าที่เช่นนี้ได้ย่อมต้องเขียนด้วยศิลปอันประณีต ด้วยมีความมุ่งหมาย ด้วยมีสาระและด้วยความสุจริตใจ (รัฐจวน อินทรกำแหง, 2517 : 108)

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจและต้องการจะศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นให้ลึกซึ้ง ประกอบกับจากการสำรวจและศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นอย่างละเอียดแล้วนั้น ผู้วิจัยพบว่าการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นในด้านแนวคิด และกลวิธีการประพันธ์ยังไม่มีผู้ใดศึกษาวิเคราะห์อย่างชัดเจน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าแนวคิดและกลวิธีการประพันธ์ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นมีความน่าสนใจ สามารถส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนได้เป็นอย่างดี ผลจากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะสามารถเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์วรรณกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็ก ผู้ซึ่งเป็นอนาคตและกำลังของชาติต่อไป

สมมติฐานของการวิจัย

วรรณกรรมสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522-2542 มีแนวคิดและกลวิธีการประพันธ์ที่นำไปสู่การเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติ ชีวิต และสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในงานวรรณกรรมสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522-2542

2. ศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์ของวรรณกรรมสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522-2542

3. ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดและกลวิธีการประพันธ์กับ จุดมุ่งหมายของวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น

ขอบเขตของการวิจัย

ข้อมูลที่นำมาศึกษา ได้แก่ วรรณกรรมสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติประเภทบันเทิงคดี (ร้อยแก้ว) สำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น (อายุ 12-14 ปี) ตั้งแต่ พ.ศ. 2522 –2542 จำนวน 71 เล่ม ดังต่อไปนี้

ปี	รางวัล	ชื่อหนังสือ	ผู้แต่ง
พ.ศ. 2522	รางวัลดีเด่น	บึงหญ้าป่าใหญ่	เทพศิริ สุขโสภา
	รางวัลชมเชย	เด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง	มานพ แก้วสนิท
		ปลาวาฬของน้อย	วิริยะ สิริสิงห
พ.ศ. 2523	รางวัลดีเด่น	หมู่บ้านอาบจันทร์	มาลา คำจันทร์
	รางวัลชมเชย	ไข่นุ้ยไปโรงเรียน	มานพ แก้วสนิท
		สร้อยแสงแดง	สุวรรณณี สุคนธา
พ.ศ. 2524	รางวัลดีเด่น	ขนาน้อยกลางทุ่งนา	จำลอง ฝั่งชลจิตร
	รางวัลชมเชย	กระท่อมน้อยกลางทุ่ง	ทำนุ อ้นประเสริฐ
		เด็กชายชาวเล	พนม นันทพฤษ์
		หัวใจดวงน้อย	สีฟ้า
พ.ศ. 2525	รางวัลดีเด่น	ลูกป่า	มาลา คำจันทร์
	รางวัลชมเชย	จดหมายถึงลูก	นิเวศน์ กันไทยราษฎร์
		บองหลา	พนม นันทพฤษ์
พ.ศ. 2526	รางวัลดีเด่น	เพื่อนแท้	ทำนุ อ้นประเสริฐ

	รางวัลชมเชย	จดหมายถึงคุณยายภาค 3 ลูกห่านโตน หลุยส์ อีโก้ และเพื่อน	โสภาค สุวรรณ ส. พุ่มสุวรรณ เจตนาพร
พ.ศ. 2527	รางวัลดีเด่น	เหยี่ยวขาด้วน	ส. พุ่มสุวรรณ
	รางวัลชมเชย	เที่ยวไปในวันหยุด ไม้ค่อมแคะ โลกของหนูแหวน เล่ม 2	ประพิณ ออกเวหา ส. พุ่มสุวรรณ ศราวก
พ.ศ. 2528	รางวัลดีเด่น	วันเวลาแสนงาม-วันที่รุ่ง ทอสายชุดวัยฝันวันเยาว์ 1-2	พิบูลย์ศักดิ์ ละครพล
	รางวัลชมเชย	บ้านพิลึก ผจญภัยดินแดนมหัศจรรย์ โลกสีน้ำเงิน	ว.วินิจชัยกุล เจตนาพร อัศศิริ ธรรมโชติ
พ.ศ. 2529	รางวัลดีเด่น	บินสุดขอบฟ้า	ส. พุ่มสุวรรณ
	รางวัลชมเชย	คุณย่าผจญภัย ชีวิตบ้านนา พราวแสงรุ่ง	ส. พุ่มสุวรรณ ทำนุ อันประเสริฐ วาวแพร
พ.ศ. 2530	รางวัลดีเด่น	เด็กชายมะลิวัลย์	ประภัสสร เสวิกุล
	รางวัลชมเชย	ชายแดน เพลงดวงดาว มหกรรมในท้องทุ่ง	ทำนุ อันประเสริฐ วาวแพร อัศศิริ ธรรมโชติ
พ.ศ. 2531	รางวัลดีเด่น	เขี้ยวเสือไฟ	มาลา คำจันทร์
	รางวัลชมเชย	ดอกเตอร์"ครก" เด็กชายจากดาวอื่น ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่	ไมตรี ลิ้มปชาติ วาวแพร วิธนา บุญยัง
พ.ศ. 2532	รางวัลดีเด่น	หุบเขากินคน	มาลา คำจันทร์
	รางวัลชมเชย	ความภูมิใจของลอย มุกดาภิธสาหร่าย เมฆสีเงิน	โชติ ศรีสุวรรณ ดวงแก้ว กัลยาณัมฯ กนกวลี พจนปกรณ์

พ.ศ. 2534	รางวัลดีเด่น รางวัลชมเชย	กระท่อมแสงตะวัน ข้าวหน้าลาน แม่ ได้ฝุ่นมาแล้ว ลูกชานา	ถวัลย์ มาศจรัส เชิญอักษร กาญจนา นาคันนัทธ์ วีรญาณ์ เจริญโท
พ.ศ. 2535	รางวัลดีเด่น รางวัลชมเชย	ลินลาน่ารัก เกิดแล้วต้องสู้ บันทึกจากลูกผู้ชาย แผ่นหลังพ่อ	ว.วินิจชัยกุล บุญโชค เจียมวิริยะ ชมัฎกร แสงกระจ่าง แพร จารุ
พ.ศ. 2536	รางวัลชมเชย	ในสวนปู่ ป่าไผ่ชายทุ่ง ฝันไว้ที่ปลายทาง	อโศก ศรีสุวรรณ โชติ ศรีสุวรรณ ยูร กมลเสรีรัตน์
พ.ศ. 2537	รางวัลดีเด่น รางวัลชมเชย	ดอกไม้บานที่เชิงภู นักร้องนมสด นิราศกระป๋องหลอด ยายของเคื้อ	โชติ ศรีสุวรรณ ส. พุ่มสุวรรณ เชิญอักษร ศรี เกษมมณี
พ.ศ. 2538	รางวัลดีเด่น รางวัลชมเชย	สู้อย่ารุ่ง ทุ่งสลบตี ผีเสื้อป่า พิจิก	เชิญอักษร อโศก ศรีสุวรรณ โกศล อนุสิน วีรวัฒน์ กนกนุเคราะห์
พ.ศ. 2539	รางวัลดีเด่น รางวัลชมเชย	บทเพลงแห่งนกนางเขน บ้านสีขาว	อุดม เศษสาธิต พิษณุ สุภ
พ.ศ. 2540	รางวัลชมเชย	เพื่อนกันตลอดกาล เรื่องเล่าจากดาวดวงหนึ่ง อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ... ที่รัก	แจกชนม์ พิษณุ สุภ ชมัฎกร แสงกระจ่าง
พ.ศ. 2541	รางวัลชมเชย	ดวงคนดี บันทึกถึงวันพรุ่งนี้ พระจันทร์ทรงกลด	พนม นันทพฤกษ์ ละเวง ปัญจสุนทร โชติ ศรีสุวรรณ

พ.ศ. 2542 รางวัลชมเชย พ่อ ขวาลูกชาย ซ้ายลูกสาว จักรภัทร พงศ์ภัทร
 สายใยแห่งความรัก อุดม วิเศษสาร
 ไหมแม่ ภาณุมาศ ภูมิถาวร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. สํารวจและศึกษาเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เก็บรวบรวมข้อมูล
3. ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะวรรณกรรมสำหรับเด็กในด้านแนวคิดและกลวิธีการประพันธ์
4. สรุปและอภิปรายผล

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น (Children Literature) หมายถึง หนังสือที่จัดขึ้นเพื่อให้เด็กใช้ในการฟัง อ่าน และเรียนรู้ด้วยเนื้อหาสาระที่มุ่งให้ความรู้หรือความเพลิดเพลินอย่างหนึ่งอย่างใดหรือให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินร่วมกันไปในรูปแบบที่เรียกสภาวะบันเทิง โดยใช้วิธีเขียน การจัดทำ และรูปแบบที่เหมาะสมกับวัย ความสนใจ และความสามารถในการอ่านของผู้อ่านหนังสือสำหรับเด็กในเมืองไทยนิยมแบ่งระดับผู้อ่านตามระดับการศึกษา คือวัยก่อนวัยเรียนอายุ 2-5 ขวบ วัยประถมศึกษายอายุ 6-11 ขวบ วัยก่อนวัยรุ่นอายุ 12-14 ขวบ และวัยรุ่นอายุ 15-17 ขวบ (จินตนา ไบกาชูยี, 2534 : 22) ดังนั้น วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น จึงหมายถึงหนังสือที่มีเนื้อหาเหมาะสมและสามารถสนองตอบความต้องการของเด็กอายุ 12-14ปีเป็นสำคัญ

2. กลวิธีการประพันธ์ หมายถึง วิธีการซึ่งผู้แต่งนำมาใช้ในการถ่ายทอดความนึกคิด หรือความสะเทือนใจ เป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งมีฝีมือขนาดใด เพื่อให้ผู้อ่านได้ถ่ายทอดความ-รู้สึกนึกคิดเหล่านั้นได้อย่างซึ้งซาบ เช่น การเปิดและปิดเรื่อง การใช้สัญลักษณ์ การสร้างนัยประหวัด เป็นต้น (กุหลาบ มัลลิกะมาส, 2517 : 29 - 31)

3. แนวคิด หมายถึง ความคิดสำคัญของเรื่อง เป็นสิ่งเชื่อมโยงเรื่องทั้งหมดเข้าด้วยกัน ส่วนประกอบต่าง ๆ เช่น โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฯลฯ ต่างก็ถูกสร้างขึ้นเพื่อเสนอแนวคิดที่ผู้ประพันธ์ต้องการทั้งสิ้น โดยปกติผู้ประพันธ์มักจะกำหนดแนวคิดไว้ในใจก่อนเขียน เพื่อควบคุมเรื่องให้มีเอกภาพ (ยุพร แสงทักษิณ, 2541 : 24)

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมและศึกษาเฉพาะแนวคิดหลักของเรื่องเท่านั้น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการรวบรวมและศึกษาเอกสารและงานวิจัยในด้านวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อน วัยรุ่นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่

ฉัฐมา อาษารัฐ (2514) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาค่านิยมที่สัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศ จากวรรณกรรมที่วัยรุ่นสนใจ” ศึกษาค่านิยมจากวรรณกรรมที่วัยรุ่นไทยสนใจอ่าน สูงสุดโดยกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นวัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 15 - 19 ปี ที่อาศัยอยู่ใน พระนครธนบุรีและวัยรุ่นชนบท ผลการวิจัยพบว่าวัยรุ่นสนใจอ่านวรรณกรรมประเภทสารคดีและบทความที่มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 27.54 นวนิยายร้อยละ 24.0 เรื่องสั้นร้อยละ 22.99 เรื่องแปลจากวรรณกรรม ต่างประเทศร้อยละ 9.83 นิทานร้อยละ 4.39 ร้อยกรองร้อยละ 3.63 บทละครและเสภาร้อยละ 2.57 วรรณกรรมส่วนใหญ่ที่วัยรุ่นชอบอ่านแสดงค่านิยมด้านไมตรีสัมพันธ์ ค่านิยมของวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นค่านิยมด้านสัมฤทธิ์สัมพันธ์ ซึ่งเป็นค่านิยมที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ เห็นได้ว่าค่านิยมที่ปรากฏในวรรณกรรมกับค่านิยมของวัยรุ่นไม่สอดคล้องกัน

สุนทรี มีพร้อม (2522) ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กฉบับชนะการประกวด ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติระหว่างปี พ.ศ. 2515-2521” ศึกษาวิเคราะห์หนังสือที่ชนะการประกวด จำนวน 17 เล่ม ในด้าน โครงเรื่อง เนื้อเรื่อง สำนวนภาษา ตัวละคร ฉาก โดยคำนึงถึงพัฒนาการเด็ก และจิตวิทยาเด็กประกอบ รวมทั้งประเมินคุณค่าของหนังสือ เกณฑ์ที่ใช้ในการศึกษาได้มาจากการประมวลข้อคิดและข้อสรุปจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยแบ่งหัวข้อการศึกษาผลการศึกษาออกเป็นประเภทบันเทิงคดีและสารคดี ผลจากการศึกษาพบว่าหนังสือประเภทสารคดี ทั้ง 4 เล่มให้ความรู้ทางวิชาการเป็นส่วนใหญ่ การเสนอเรื่องเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ใช้ภาพประกอบเป็นสิ่งเร้าความสนใจ ภาพประกอบมีคำอธิบายชัดเจน ส่งเสริมและพัฒนาเด็กทางด้านสติปัญญา พร้อมเนื้อหาจากหนังสือช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่เด็ก หนังสือบันเทิงคดี 13 เล่ม มุ่งให้ความบันเทิงแก่เด็ก ผู้เขียนเสนอเรื่องในลักษณะนิทานกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกนึกคิดในด้านต่าง ๆ เช่น คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งค่านิยมที่พึงปรารถนาของสังคม

รัชนี แพรนิมิตร (2533) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กวัย 11-14 ปีที่พิมพ์ในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.2520-2522” การศึกษามุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์คุณภาพของหนังสือสำหรับเด็กวัย 11-14 ปี ในด้านเนื้อหา ลักษณะรูปลักษณ์และลีลาการเขียน จำนวนหนังสือที่นำมาวิเคราะห์ทั้งหมด 19 เล่ม ผลการวิเคราะห์พบว่าด้านเนื้อหาคุณภาพตามเกณฑ์ในระดับดีมากจำนวน 2 เล่ม ด้านลักษณะรูปลักษณ์ไม่มีหนังสือเล่มใดมีคุณภาพตามเกณฑ์ในระดับดีมากส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี ด้านลีลาการเขียน มีหนังสือที่อยู่

ในระดับตีพิมพ์เพียงเล่มเดียว ส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับตี และปานกลาง มีหนังสืออยู่ในระดับควรปรับปรุง 2 เล่ม

วิจิตรา สุภากร (2533) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์หนังสืออ่านสำหรับเด็กในด้าน คุณธรรมเฉพาะที่พิมพ์เป็นภาษาไทยระหว่างปี พ.ศ.2520-2522” ศึกษาเพื่อหาประเภทของคุณธรรมที่ปรากฏอยู่ในหนังสืออ่านสำหรับเด็ก ประเภทนิทานชาวบ้าน วรรณกรรมปัจจุบันและวรรณกรรมประเภทร้อยกรอง หนังสือที่นำมาวิเคราะห์จำนวน 103 เล่ม คุณธรรมที่ปรากฏอยู่ในหนังสือทั้ง 3 ประเภทมากที่สุด คือ คุณธรรมด้านมารยาทและนิสัยส่วนบุคคล ความเมตตากรุณา หลักธรรมในการอยู่ร่วมกัน คุณธรรมที่ปรากฏอยู่ในหนังสือทั้ง 3 ประเภทน้อยที่สุดคือคุณธรรมในด้านละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำชั่ว คุณธรรมในด้านความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ คุณธรรมแต่ละด้านที่ปรากฏในหนังสือแต่ละประเภท ขึ้นอยู่กับประเภทของหนังสือคิดเป็น นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

กฤษณา ผลชีวิน (2524) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือสำหรับเด็ก อายุตั้งแต่ 6-12 ปี ที่พิมพ์ในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ.2515-2519” จำนวน 174 เล่ม มุ่งศึกษาวิเคราะห์ และประเมินคุณค่าในด้านเนื้อหาและคุณภาพของหนังสือ ผลการวิเคราะห์ในด้าน เนื้อหาพบว่าเนื้อหาส่วนใหญ่ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านสังคมและจิตใจเกี่ยวกับความรักในครอบครัว ความกล้าหาญ อดทน และยังช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญา เสริมสร้างเชาวน์ปัญญา และจินตนาการ หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต การเคารพในสิทธิของผู้อื่นความประหยัด ความมีระเบียบวินัย การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมความรู้ทางศิลปะ มีจำนวนน้อย อย่างไรก็ตามคุณค่าด้านเนื้อหาอยู่ในระดับดี ภาพประกอบและการใช้ภาษาอยู่ในระดับดี ส่วนด้านลักษณะรูปเล่มอยู่ในระดับใช้ได้

นุชรี ตริโรจน์วงศ์ (2526) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหาด้านวัฒนธรรมไทยจากหนังสือสำหรับเด็กตั้งแต่ พ.ศ.2522-2524” ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาด้านวัฒนธรรมไทยเรื่อง ชีวิตใน ครอบครัว อาชีพ การเล่น เทศกาลและพิธีการและวรรณกรรมพื้นบ้าน ได้แก่ นิทานพื้นบ้าน บทเห่กล่อม เพลงกล่อมเด็ก สุภาษิต ภาษิต เพลงสวด สำนวน แบบคำประพันธ์ดั้งเดิม เพลงพื้นบ้านและวิทยากรพื้นบ้าน จากหนังสือสำหรับเด็กอายุ 6-12 ปี จำนวน 130 เล่ม ผลการวิจัยสรุปได้ว่าหนังสือสำหรับเด็กวัย 6-12 ปี ที่พิมพ์ในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ.2522-2542 มีเนื้อหา วัฒนธรรมไทยน้อย เนื้อหาที่เกี่ยวกับความรัก ความกตัญญูรู้คุณในหัวข้อเรื่องชีวิตในครอบครัว มีการกล่าวถึงมากที่สุดจากจำนวนหนังสือทั้งหมดร้อยละ 26.15 ของจำนวนหนังสือทั้งหมด ไม่มีเนื้อหาวัฒนธรรมไทยเลย วัฒนธรรมด้านวรรณกรรมเพลงที่ใช้ประกอบการเล่นเพลงสวด และ เพลงพื้นบ้านและเนื้อหาที่เกี่ยวกับอาชีพการหาบเร่ไม่มีหนังสือเล่มใดกล่าวถึง

วรรณิ ศิริสุนทร (2526) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์หนังสือภาษาไทยสำหรับเด็ก ฉบับชนบทการประกวดตั้งแต่ปี พ.ศ.2520 – 2523” ใช้ข้อมูลในการศึกษาจำนวน 46 เรื่อง พิจารณาด้าน เนื้อหา ภาพ

ประกอบ และการใช้ภาษา โดยวิเคราะห์ตามเกณฑ์ที่กำหนดและแบบสอบถาม ความคิดเห็นของเด็กต่อหนังสือที่ชนะการประกวด ผลการศึกษาพบว่าหนังสือภาษาไทยสำหรับเด็กระดับเด็กเริ่มหัดอ่าน 13 เรื่อง มีเนื้อหาอยู่ในระดับดี ภาพประกอบอยู่ในระดับดี ถึงดีมาก การใช้ภาษาอยู่ในระดับดีมาก หนังสือในระดับประถมศึกษาจำนวน 17 เรื่อง มีเนื้อหาภาพประกอบและการใช้ภาษา อยู่ในระดับดี ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 16 เรื่อง มีเนื้อหาภาพประกอบและการใช้ภาษาอยู่ในระดับดี ผลการวิเคราะห์ของผู้วิจัยมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นของเด็กทุกเรื่อง

จินตนา เกษรบัวขาว (2528) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือสำหรับวัยรุ่น” จุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อวิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือสำหรับวัยรุ่นและเพื่อจัดทำบรรณานุกรมหนังสือเท่านั้น โดยคัดเลือกหนังสือสำหรับวัยรุ่นที่พิมพ์ในเดือน มกราคม พ.ศ. 2524 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2526 ไม่รวมหนังสือแปล นิทานและตำนาน คัดเลือกมาจากสำนักพิมพ์ ต่าง ๆ จำนวน 38 เล่ม การวิเคราะห์พบว่าคุณธรรมหลักของเรื่องที่พบมากที่สุดคือ การให้รองลงมาคือ ความเมตตากรุณา การคบคนดี เป็นมิตรและไม่คบคนชั่ว ความขยันหมั่นเพียร คุณธรรมหลักของเรื่องที่ไม่ปรากฏเลยได้แก่ การไม่ทำร้ายร่างกาย ความไม่โลภ และไม่ลักขโมย การไม่ประพฤติผิดในกาม ความสะอาดทางวาจา การไม่เล่นการพนัน ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว การมีระเบียบวินัยน้ำใจนักกีฬา ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความประหยัด ความกตัญญู ความสุภาพ ความสามัคคี และความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ คุณธรรมรองที่ปรากฏมากที่สุดในแต่ละบทของหนังสือคือ ความสุภาพอ่อนน้อม หนังสือเรื่องที่ปรากฏทั้งคุณธรรมหลักและคุณธรรมรองรวมกันมากที่สุดได้แก่ เรื่อง ผู้หญิงคนนั้นชื่อนุญรอด

เพ็ญประภา กฤตยานวัช (2529) ศึกษาเรื่อง “ทัศนคติของเด็กวัย 9-14 ปี ต่อหนังสือ ภาษาไทยสำหรับเด็กฉบับชนะการประกวดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524-2527” พิจารณาในด้านเนื้อหา ภาพประกอบ และการใช้วาจาจากหนังสือที่ใช้เป็นข้อมูลจำนวน 18 เรื่อง ผลการวิจัยสรุปได้ว่าหนังสือสำหรับเด็กวัย 9-11 ปี ประเภทบันเทิงคดีและประเภทคำประพันธ์อยู่ในระดับดีมากเป็นจำนวนมากที่สุด ส่วนหนังสือภาษาไทยสำหรับเด็กวัย 12-14 ปี ประเภทบันเทิงคดี สารคดี และคำประพันธ์ เฉลี่ยแล้วมีเนื้อหาอยู่ในระดับดีมากซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่า ลักษณะ เนื้อหา ภาพประกอบและการใช้ภาษาของหนังสือสำหรับเด็กฉบับชนะการประกวดและได้รับรางวัลนั้นตรงกับความต้องการและความสนใจในการอ่านของเด็ก

จิราพร จิรบุญดิลก (2531) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ จากหนังสือสำหรับเด็กที่ชนะการประกวด” เลือกรับศึกษาเฉพาะหนังสืออ่านสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นประเภทบันเทิงคดีที่ชนะการประกวดในปี พ.ศ.2521-2528 ของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติจำนวน 28 เรื่อง ผลการศึกษา พบว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ปรากฏมากที่สุด คือ ความเมตตากรุณา รองลงมาตามลำดับคือ ความเสียสละ ความอดทน ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล การรักษาระเบียบวินัย ความกตัญญู ความรับผิดชอบ ความสามัคคีและความ

ประหยัด องค์ประกอบที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของตัวละครที่มีบทบาทเด่น คือองค์ประกอบทางกายภาพ ได้แก่ การศึกษาและอายุ องค์ประกอบทางสภาพแวดล้อม ได้แก่ ฐานะทางครอบครัว ผู้เลี้ยงดู การอบรม สภาพแวดล้อมที่โรงเรียนและอิทธิพลของตัวแบบ องค์ประกอบทางบุคลิกภาพ ได้แก่ ความกระตือรือร้น และมุ่งอนาคตและเจตคติต่อกฎหมาย ความเป็นระเบียบและศีล 5

ศิวพรรณ์ โหระกุล (2535) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กของ วิริยะ สิริสิงห์ ในช่วงปี พ.ศ.2515-2532” ศึกษาในด้านองค์ประกอบ กลวิธีในการเขียน การใช้ภาษาและคุณค่าของภาพประกอบ ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของเรื่องจะประกอบด้วยแนวคิดที่ให้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น เสริมสร้างประสบการณ์ แทรกคำสอนและปลูกฝังให้มีลักษณะที่พึงประสงค์ตามความต้องการของสังคม เช่น การเป็นคนมีเมตตา ซื่อสัตย์เป็นต้น ด้านโครงเรื่อง จะมีลักษณะง่าย ไม่ซับซ้อน มีปัญหาทำให้เรื่องตื่นเต้น สนุกสนาน ตัวละครมี 2 ลักษณะ คือ ตัวละครที่เป็นมนุษย์และตัวละครที่เทียบเท่ามนุษย์แสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น ความเมตตา ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู เป็นต้น บทสนทนามีความสมจริง ช่วยในการดำเนินเรื่องและทำให้เข้าใจตัวละครได้ดี หากมีความสมจริง ส่วนใหญ่เป็นฉากในชนบท กลวิธีในการเขียนประกอบด้วยการวางโครงเรื่อง นิยมเปิดเรื่องด้วยการบรรยายมากที่สุดและปิดเรื่องแบบโคกนาฏกรรม กลวิธีการเล่าเรื่องมักให้ผู้เขียนเป็นผู้เล่า การใช้ภาษามีการใช้คำหลากหลาย วางรูปประโยค 2 ลักษณะ คือ ประโยคความเดียว และประโยคความรวม นิยมใช้สำนวน แบบอุปมาและอุปลักษณ์ คุณค่าของด้านภาพประกอบช่วยเสริมให้วรรณกรรมมีความน่าสนใจ

ถวัลย์ พึ่งเงิน (2537) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” จำนวน 26 เรื่อง ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน เป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์ คือ ปัญหาป่าไม้ ปัญหาสัตว์ป่า และสัตว์น้ำ ปัญหาน้ำเสีย เป็นต้น ในด้านกลวิธีการประพันธ์ โครงเรื่องส่วนใหญ่ นำปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาสร้างและคลี่คลายปัญหาได้อย่างน่าสนใจ ในด้านบทบาทของวรรณกรรมที่มีต่อเยาวชน ผู้เขียนต้องการปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชน แสดงทัศนคติในเชิงแนะนำ ตักเตือน สั่งสอน

พัชรีย์ จำปา (2539) ศึกษาเรื่อง “วัจนลีลาในวรรณกรรมสำหรับเด็ก” มุ่งศึกษา วัจนลีลาทางด้านกลวิธีการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับวัยของเด็กและมุ่งปลูกฝังแนวคิดด้านคุณธรรมให้กับเด็ก ผลการศึกษาพบว่า วัจนลีลาทางด้านกลวิธีการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก ได้แก่ การใช้ คำง่าย การใช้คำที่ก่อให้เกิดภาพและความรู้สึก การใช้คำแสดงความรู้สึกอ่อนน้อม การเล่นคำ การใช้ประโยคสั้น การใช้ประโยคที่มีคำบอกความต่าง และการเรียงลำดับความ โดยการแสดง เหตุผล การบอกจุดหมาย และการขยายความ ส่วนวัจนลีลาทางด้านกลวิธีการใช้ภาษาที่มุ่งปลูกฝังแนวความคิดด้านคุณธรรมให้แก่เด็ก

พบว่ามีการใช้คำที่สื่อความหมายเกี่ยวกับสิ่งที่ดีและมี คุณค่า การใช้คำที่มีความหมายเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่ดีและมี อันตราย และการใช้คำที่เกี่ยวกับการบอกให้ทำในระดับประโยค พบว่ามีการใช้ประโยคที่สัมพันธ์กับแนว ความคิด ในระดับความพบว่ามีการใช้ภาพพจน์และการใช้ความเปรียบคู่ขนาน เพื่อเน้นย้ำให้เด็กเข้าใจเรื่องราวได้ง่ายขึ้น ลักษณะเด่นทางด้านกลวิธีการใช้ภาษาทั้งหมดนี้มุ่งให้เด็กเกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน

น้ำค้าง ะวิงทอง (2540) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กประเภท บันเทิงคดีที่ชนะการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ปี พ.ศ.2530-2536” มุ่งวิเคราะห์ กลวิธีการ ประพันธ์และภาพสะท้อนของเด็กจากวรรณกรรม จากข้อมูลจำนวน 27 เรื่อง ผลของการศึกษาพบว่า ผู้เขียนสร้างโครงเรื่องที่ตัวละครมาจากครอบครัวที่อบอุ่น ทำให้ตัวละครมีความรับผิดชอบ และโครงเรื่อง ที่ตัวละครมีความคิดฝัน พยายามที่จะไปถึงในสิ่งที่มุ่งหวังไว้มากที่สุด รองลงมาคือ โครงเรื่องที่กล่าวถึงธรรมชาติ ที่อุดมสมบูรณ์ โครงเรื่อง que แสดงถึงความปรารถนาของเด็กที่ต้องการมีครอบครัวที่อบอุ่นแต่ไม่สมหวัง โครงเรื่อง que แสดงให้เห็นว่าตัวละครมีคุณธรรมซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมและโครงเรื่องแนวเหนือธรรมชาติ ด้าน ตัวละครมีการสร้างทั้งแบบสมจริง แบบอุดมคติ และแบบเหนือจริง การสร้างฉาก จะสร้างฉากที่เด็กคุ้นเคยมากที่สุด การใช้ภาษา มีการใช้คำ ภาษาปาก ภาษาถิ่น คำแสดงภาพ แสดงอาการ ความรู้สึก และ คำขยาย ให้เหมาะสมกับฐานะของตัวละคร เหตุการณ์และท้องถิ่น ในด้านภาพสะท้อนของเด็กที่ ปรากฏจากวรรณกรรม พบว่าด้านครอบครัวกล่าวถึงการเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวยากจนมากที่สุด ด้านจริยธรรมที่ พบมากที่สุดคือความเมตตาากรุณา ด้านการศึกษา พบว่าพ่อแม่ผู้ปกครองมีทั้ง ให้ความสำคัญและไม่ให้ความสำคัญ อันเป็นผลมาจากปัญหาความยากจน และหลักสูตรที่ไม่ สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ด้านทัศนคติ ของเด็กต่อสิ่งต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อการดำรงชีวิต ของตนเองอย่างมีเป้าหมาย และการต่อสู้เพื่อความสำเร็จ ทัศนคติต่อสังคม มีทั้งที่เด็กพอใจ ไม่พอใจ สงสัย ซึ่งขึ้นอยู่กับการกระทำของผู้ใหญ่และเหตุการณ์ที่เขา ประสบ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดและกลวิธีการประพันธ์กับจุดมุ่งหมายของวรรณกรรม สำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ได้รับรางวัลจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็ก ก่อนวัยรุ่น ตั้งแต่ปี พ.ศ.2522-2542

2. ผลจากการศึกษาคั้งนี้ จะสามารถใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์และพัฒนาหนังสือสำหรับเด็กต่อไป เพื่อที่จะสามารถสนองตอบความต้องการที่แท้จริงของเด็กได้

แนวคิดในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ได้รับรางวัล

วรรณกรรมเป็นความบันเทิงประเภทหนึ่งที่มีบทบาทต่อมนุษย์มาเป็นเวลาช้านาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วรรณกรรมเป็นแหล่งรวมความรู้และความบันเทิงใจ วรรณคดีที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา คำสอน ตำราวิชาการแขนงต่าง ๆ หรือแม้กระทั่ง นวนิยาย เรื่องสั้นและนิทานถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือกล่อมเกลาผู้คนในสังคมได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม บางครั้งวรรณกรรมอาจมีส่วนช่วยกำหนดกรอบความคิด และเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต

การเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กเป็นงานเขียนที่ละเอียดอ่อนประณีต นอกจากผู้แต่งจะต้องคำนึงถึงแง่คิดทางจิตวิทยาเกี่ยวกับความต้องการและความเข้าใจของเด็กแล้วผู้เขียนควรคำนึงถึงหลักเกณฑ์การเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กที่เหมาะสมกับวัยและศักยภาพการอ่านด้วย เพราะเด็กแต่ละวัยมีความสนใจและความต้องการในการอ่านหนังสือแตกต่างกันมาก เช่น เด็กวัยก่อนเข้าเรียนสนใจหนังสือภาพหรือนิทานภาพที่มีภาพสวยงามหนังสือตัวโตและมีคำเพียงไม่กี่คำเป็นคำง่าย ๆ ส่วนเด็กในวัยประถมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษาตอนต้นต้องการและสนใจหนังสือที่เป็นเรื่องจริง เรื่องขบขัน เรื่องผจญภัย เรื่องชีวประวัติ และเรื่องเหนือวิสัย ซึ่งล้วนเป็นเรื่องยาว ใช้ถ้อยคำมาก (ทวีศักดิ์ ญาณประทีป, 2531:55)

ด้วยเหตุนี้ **วัย** จึงมีส่วนสำคัญในการกำหนดลักษณะและรูปแบบของวรรณกรรมสำหรับเด็ก วิริยะ สิริสิงห (2537 : 13) อธิบายว่า การแบ่งประเภทหนังสือสำหรับเด็ก แบ่งได้หลายระดับตามเกณฑ์ต่างกันไป เช่น การแบ่งเกณฑ์ตามอายุ แบ่งเกณฑ์ตามระดับชั้นและบางครั้งก็แบ่งตามลักษณะของเรื่อง ถ้าต้องการแบ่งหนังสือสำหรับเด็กไปตามเกณฑ์อายุ สามารถแบ่งได้ 5 ระดับ คือ

1. หนังสือสำหรับเด็กอายุ 0-3 ปี
2. หนังสือสำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี
3. หนังสือสำหรับเด็กอายุ 6-11 ปี
4. หนังสือสำหรับเด็กอายุ 11-14 ปี
5. หนังสือสำหรับเด็กอายุ 14-18 ปี

จินตนา ไบกาชฎี (2534 : 22) ได้อธิบายความหมายของวรรณกรรมสำหรับเด็กไว้ว่า คือ หนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อให้เด็กได้ใช้ในการฟัง อ่าน และเรียนรู้ด้วยเนื้อหาสาระที่มุ่งให้ความรู้และความเพลิดเพลินรวมกันไป เด็ก คือ เป้าหมายใหญ่ที่ผู้จัดทำหนังสือสำหรับเด็กต้องคำนึงและยึดถือไว้ เมื่อเด็กมีอยู่หลายวัย หนังสือสำหรับเด็กในเมืองไทย จึงนิยมแบ่งระดับผู้อ่านตามระดับการศึกษา ได้แก่

1. วัยก่อนเรียน อายุ 2-5 ปี
2. วัยประถมศึกษา อายุ 6-11 ปี
3. วัยก่อนวัยรุ่น อายุ 12-14 ปี
4. วัยรุ่น อายุ 15-17 ปี

ด้วยเหตุนี้หนังสือสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจึงเป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อสนองตอบความต้องการในการอ่านของเด็ก วัย 12-14 ปี เป็นสำคัญ เด็กในวัยนี้ เริ่มมีความสามารถในการอ่านเรื่องราวที่ซับซ้อน รู้จักวิเคราะห์เหตุการณ์เริ่มเบนความสนใจออกจากบ้านและโรงเรียนไปสู่สังคมภายนอก เริ่มมีงานอดิเรก เริ่มใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ เริ่มแสดงตนว่าเป็นคนมีอุดมคติ เด็กวัย 13 ปีกลับหันไปนิยมอ่านหนังสือประเภทบทกวีนิพนธ์ โดยเฉพาะบทละครจะชอบมากเป็นพิเศษ เด็กผู้หญิงในวัยนี้เริ่มวางตัวเป็นผู้ใหญ่มากกว่าเด็กชาย ในช่วงวัย 14 ปี เด็กจะมีรูปแบบความคิดที่เป็นตัวของตัวเอง เริ่มมีความรู้สึก ชัดแย้ง ต่อต้านในสิ่งที่ไม่ตรงกับความคิดของตนเองชอบพูดแสดงความคิดเห็นมากกว่าอ่าน ทำให้ความสนใจในการอ่านน้อยลง ทำให้ชอบอ่านหนังสือพิมพ์และนิตยสารข่าวซึ่งสนองอารมณ์ชั่วครู่ชั่วคราวมากกว่าหนังสือหลักอื่น ๆ เด็กชายยังคงมีรสนิยมชอบเรื่องราวการผจญภัย วิทยาศาสตร์ และเริ่มสนใจอ่านหนังสือประเภทรักๆ ใคร่ ๆ ขณะที่เด็กหญิงกับมีรสนิยมอ่านหนังสือผู้ใหญ่ อ่านเรื่องสะท้อนอารมณ์และเกินขอบเขตความจริง (สนั่น มีชันหมาก , 2537 : 88 – 89)

จะเห็นได้ว่าความรู้สึกความสนใจของเด็กในวัยนี้มีความคาบเกี่ยวอยู่ระหว่างความเป็นเด็กกับการก้าวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่การเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงรอยต่อระหว่างวัยนี้เป็นสำคัญเพื่อที่จะสามารถสนองตอบความต้องการของเด็กได้อย่างสมบูรณ์ หนังสือนอกจากจะเป็นเพื่อนคลายเหงา ทำให้เด็กสามารถอยู่ตามลำพังได้แล้ว ยังเป็นแหล่งขุมทรัพย์ที่จะช่วยพัฒนาสติปัญญา ความคิดอ่าน ทำให้ได้รู้เรื่องราวต่าง ๆ มากมายเป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ให้แก่เด็กได้เป็นอย่างดี (นิศา ชูโต, 2524 : 70)

ณรงค์ ทองปาน (2526 : 72) ได้อธิบายจุดประสงค์ในการเขียนหนังสือสำหรับเด็ก คือ

1. เพื่อให้เด็กได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้รับความจรรโลงใจ ความสุข

2. เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักในการอ่าน มีนิสัยใคร่เรียนใคร่รู้ อันเป็นพื้นฐานในการเรียนในโอกาสต่อไป
3. เพื่อเสริมสร้างจินตนาการ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
4. ให้ความรู้และปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามของสังคมให้แก่เด็กตามวัย เพื่อจะได้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต

ปรากฏใน เชียงทอง (2526 : 6) ได้อธิบายจุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณกรรมสำหรับเด็กไว้ว่า อาหารสมองที่เด็กต้องการ คือ ของเล่นประเภทเสริมสร้างสติปัญญา จินตนาการ และวรรณกรรม หรือหนังสืออ่านที่ดีสำหรับเขาโดยเฉพาะเพื่อเขาจะได้อ่านและศึกษาความเป็นไปเกี่ยวกับโลกและชีวิต ด้วยตัวของเขาเอง วรรณกรรมสำหรับเด็กจึงเป็นสิ่งจำเป็นมากทั้งนี้เพราะวรรณกรรมมีบทบาทต่อการพัฒนาเด็กให้เจริญงอกงามทั้งด้านจิตใจ สติปัญญา ความรู้และความคิด ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ปลูกฝังคุณธรรมให้ความบันเทิง ช่วยหล่อหลอมจิตใจของเด็กและเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีของชาติ

ดังนั้น การจัดทำหนังสือสำหรับเด็กจึงมุ่งให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. ให้เด็กสามารถอ่านหนังสือได้คล่องแคล่วแตกฉาน
2. ให้เด็กได้รับความรู้ในงานวิชาต่าง ๆ
3. ให้เด็กได้รับความเพลิดเพลินบันเทิงใจ
4. ให้เป็นการลับสมองและส่งเสริมเชาว์ปัญญา
5. ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมต่าง ๆ อันพึงประสงค์

จินตนา ไบกาชุกยี (2534 : 27-28) ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของหนังสือเด็ก คือ

1. ช่วยให้เกิดความบันเทิง สนุกสนานเพลิดเพลิน สนองความต้องการของเด็ก
2. ช่วยสร้างความคิดคำนึง และความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก
3. ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ ด้านภาษาของเด็กให้เจริญตามวัย
4. ช่วยปลูกฝังคุณธรรม เจตคติ และแบบอย่างอันน่าพึงปรารถนาให้บังเกิดแก่เด็ก
5. ช่วยให้เด็กรู้จักอ่านหนังสือ อ่านหนังสือเป็น อ่านหนังสือเก่ง เกิดนิสัยรักการอ่าน
6. ช่วยทดแทนความรู้สึที่เด็กขาดหายไป เช่น ขาดความรัก ความว่าเหว มีปมด้อย

7. ช่วยย้ให้เด็กอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเหมาะสมกับวัยเป็นการป้องกันไม่ให้เด็กหันไปอ่าน และสนใจเรื่องของผู้ใหญ่เร็วกว่าวัยกำหนดอันจะเป็นสิ่งชักนำให้เด็กประพฤตินในสิ่งที่ไม่สมควร

ลมูล รัตนกร (2529 : 75) อธิบายว่า ลักษณะทั่วไปของนวนิยายที่ดีควรให้ความ บันเทิงเป็นหลักแรก และให้การศึกษา โดยที่ผู้อ่านไม่รู้ตัวเป็นหลักรอง วัยรุ่นต้องการความเพลิน เพลิน จากการอ่าน แต่ในขณะเดียวกันก็ยังขาดความรู้ และประสบการณ์อีกมาก จึงเป็นงานส่วน หนึ่งของนักเขียนที่จะช่วยกันพัฒนาเยาวชนของชาติด้วยวิธีการอันหลักแหลม ให้วัยรุ่นได้เรียนรู้ โดยที่ไม่รู้ตัวว่ากำลังเรียนอยู่ ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าจุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณกรรมสำหรับเด็ก วัยรุ่นนั้น ควรจะประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. เพื่อปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้เด็ก ๆ ช่วยย้ให้เด็กสามารถอ่านหนังสือได้อย่าง แคล่วคล่อง
2. เพื่อส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ในเหตุการณ์ ปัญหาและวิทยาการแขนงต่างๆ
3. เพื่อเสริมสร้างจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
4. เพื่อปลูกฝังคุณธรรม และค่านิยมที่ดีงามต่างๆในสังคม อันเป็นที่พึงประสงค์
5. เพื่อสร้างความบันเทิงและสนองความต้องการหรือทดแทนความรู้สึกที่ขาดหายไป ของเด็ก

นอกจากวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจะมุ่งให้ความบันเทิงใจเป็นสำคัญแล้ว วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นควรมีข้อคิดหรือหลักเพื่อให้เด็กสามารถใช้เป็นแนวทางในการ ประพฤติปฏิบัติตนด้วยเช่นกัน ดังที่ รัญจวน อินทรกำแหง (2517 : 114) ได้กล่าวไว้ว่า

“หลักสำคัญที่สุดในการพิจารณาเลือกวรรณกรรมสำหรับวัยรุ่นคือ คุณค่า ของหนังสือเรื่องนั้น ที่สามารถให้แนวทางแก่วัยรุ่นในการที่จะก้าวไปสู่ความเป็น ผู้ใหญ่ด้วยความมั่นคงและมั่นใจ ให้มองเห็นวิถีครองตนและครองใจในการเป็น ผู้ใหญ่ที่ดีและเป็นหลัก เพราะสิ่งที่วัยรุ่นประสงค์ที่สุดในระยะนี้ คือ หลักยึด”

ธวัช ปุณโณทก (2527 : 97) กล่าวไว้ว่า

“วรรณกรรมที่ดีมิได้ให้แต่ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านอย่างเดียวยังให้ แนวคิด ปรัชญาชีวิต และคุณค่าทางวิชาการอีกสอดหนึ่งด้วย ในการเสนอแนวคิด หรือปรัชญานั้น ๆ ผู้เขียนต้องมีความสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคมและเพื่อน มนุษย์อีกด้วย”

ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (2531 : 102) กล่าวว่า

“โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณกรรมที่เขียนเพื่อให้เยาวชน
 ของชาติอ่าน นอกจากผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงความสนุกสนานเพลิดเพลิน
 แล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้เขียนควรตระหนักถึง ก็คือ “การสอดแทรก
 คุณธรรม จริยธรรม แนวคิดและค่านิยมเพื่อเป็นการปลูกฝังสำนึกอันดีงามให้
 แก่เด็กตั้งแต่เยาว์วัย”

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นว่าแนวคิดเป็นสิ่งสำคัญที่ควรพิจารณาในการศึกษาวรรณกรรม
 สำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นเพราะหลักสำคัญที่สุดในการพิจารณาเลือกวรรณกรรมสำหรับวัยรุ่น คือ คุณค่า
 ด้านความคิดของหนังสือเล่มนั้น

ความหมาย และลักษณะของแนวคิด

แนวเรื่องหรือแก่นเรื่อง คือ ความหมายรวมของเรื่องและผู้แต่งต้องการจะสื่อถึงผู้อ่านนวนิยาย
 บางเรื่อง (เช่นเดียวกับบทละคร) อาจจะมีแนวเรื่องมากกว่าหนึ่ง ในขณะที่เนื้อหาของเรื่องทั้งหมดจะ
 ให้ความบันเทิงและเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน แนวเรื่องจะให้บทเรียน ข้อคิด ประสบการณ์เกี่ยวกับชีวิตตัวเอง
 และเกิดปัญญาที่จะมองชีวิตในแง่มุมที่กว้างขวางและเข้าใจชีวิตมากขึ้น (ชัตสุณี สินธุสิงห์,
 บรรณานุกรม, 2538 : 14)

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2520 : 83 - 84) กล่าวว่า แนวคิด คือ สารัตถะของเรื่องแสดง-
 ลักษณะอันเป็นวิสัยธรรมดา ธรรมชาติของมนุษย์ที่ผู้แต่งมองเห็น และมุ่งหมายจะแสดงลักษณะ
 นั้นออกมาให้ปรากฏแก่ผู้อ่าน สารัตถะของเรื่อง จึงเป็น สาร (Message) ที่ผู้แต่งสื่อมายังผู้อ่าน
 แสดงให้เข้าใจถึงธรรมชาติของลักษณะของชีวิตมนุษย์ ในขณะที่เรื่องดำเนินไปนั้นสารัตถะของ
 เรื่องก็จะปรากฏขึ้นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อยืนยันว่า นั่นคือความมุ่งหมายที่ผู้แต่งมีเจตนาจะเปิดเผย

ยุพร แสงทักษิณ (2524 : 24) ให้ความหมายของแนวคิดว่า คือ ความคิดสำคัญของ
 เรื่องเป็นสิ่งเชื่อมโยงเรื่องทั้งหมดเข้าด้วยกัน ส่วนประกอบต่าง ๆ เช่น โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา

ฯลฯ ต่างก็ถูกสร้างขึ้นเพื่อเสนอแนวคิดที่ผู้ประพันธ์ต้องการทั้งสิ้น โดยปกติผู้ประพันธ์มักจะกำหนดแนวคิดไว้ในใจก่อนเขียน เพื่อคุมเรื่องให้มีเอกภาพ

ดังนั้น จากคำอธิบายดังกล่าวข้างต้นจึงสรุปได้ว่า แนวคิด (Theme) คือ สารสำคัญของเรื่องที่ถูกแต่งต้องการสื่อมาถึงผู้อ่าน แนวคิดอาจจะเชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ ของเรื่อง เช่น โครงเรื่อง ฉาก ตัวละคร ฯลฯ ให้สัมพันธ์กันอย่างมีเอกภาพ เพื่อเน้นย้ำสารนั้น ๆ

แนวคิดที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น

ลักษณะสำคัญที่สุดของวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น คือ สามารถเป็นหนังสือที่ประสานรอยต่อระหว่างวัย เตรียมความพร้อมให้เด็ก ๆ ก้าวสู่ช่วงวัยรุ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อในที่สุดแล้วเด็ก ๆ จะพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคตได้ อย่างไรก็ตามเด็กในช่วง วัยรุ่นมีความเป็นตัวของตัวเองสูงและต้องการการยอมรับจากสังคม ความต้องการนี้มีผลต่อการเขียนเรื่องสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น เพราะถ้าเด็กเกิดความรู้สึกว่าผู้เขียนดูถูก หรือคอยอบรมสั่งสอนอยู่ตลอดเวลาจะทำให้พวกเขาเบื่อหน่ายจนไม่สนใจอ่านหนังสือเล่มนั้นอีกต่อไป ดังนั้นผู้เขียนเรื่องสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น จึงต้องคำนึงถึงความต้องการของเด็กในกรณีนี้ด้วยเพื่อที่จะสามารถทำให้หนังสือเล่มนั้น ๆ เป็นที่ยอมรับของเด็ก ๆ ได้ กล่าวคือ ผู้เขียนต้องพยายามเขียนเรื่องให้มีความสุขตื่นเต้นเพลิดเพลิน ในขณะที่อ่านมีอารมณ์ขันแทรกและไม่เยิ่นเย้อนำราคาญนอกจากนี้การสอดแทรกข้อคิดคติเตือนใจและแนวคิดสำคัญๆที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กนั้น ผู้เขียนจำเป็นต้องคำนึงถึงด้วย เพราะวรรณกรรมที่ดีสำหรับเด็กนั้นไม่ควรให้แต่ความบันเทิงแต่เพียงอย่างเดียว จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด พบว่าวรรณกรรมสำหรับเด็กจำนวน 71 เรื่องประกอบไปด้วยสาระและความบันเทิง มีแนวคิดที่เอื้อประโยชน์ต่อเด็ก ๆ

แนวคิดที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ได้รับรางวัลจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522-2542 สามารถจำแนกเป็นหัวข้อได้ 5 ประเด็นสำคัญ คือ แนวคิดเรื่องคุณธรรม จริยธรรม แนวคิดเรื่องความรักความผูกพัน แนวคิดเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ แนวคิดเรื่องปัญหาเด็ก และแนวคิดอื่น ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเรื่องคุณธรรม จริยธรรม

ในการแต่งวรรณกรรมสำหรับเด็กนั้นผู้แต่งจำเป็นต้องสอดแทรกข้อคิดที่เป็นคติเตือนใจที่เกี่ยวข้องกับหลักคุณธรรม จริยธรรมเพื่อเป็นแนวทางให้เด็กยึดถือปฏิบัติหรือช่วยวางรากฐานและปลูกฝังคุณลักษณะที่ดีให้แก่เด็กด้วยในงานวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ได้รางวัลจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติพบว่าแนวคิดส่วนใหญ่มุ่งเน้นในการปลูกฝังให้เด็กยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม

เสนอแนวคิดที่เกี่ยวกับคุณธรรมหรือหลักจริยธรรมต่างๆ ในวรรณกรรมเด็กนั้นกระทำ สืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน ดังจะเห็นได้จากเนื้อหาในนิทานหรือตำนานที่มักจะพบว่ามีการแทรก ข้อคิด คติเตือนใจที่เป็นหลักเกณฑ์ด้านคุณธรรม จริยธรรมอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อใช้นิทานเหล่านั้นเป็น กลวิธีในการอบรมสั่งสอนให้เด็กละอายต่อบาป และ เกรงกลัวที่จะกระทำความผิด ดังที่ ศิราพร จิตะฐาน ณ ากลาง (2539 : 22) ได้กล่าวไว้ว่า

“ เรื่องเล่าบางประเภททำหน้าที่ “สอน” และอบรมระเบียบสังคมให้แก่เด็กและ คนในสังคม อย่างตรงไปตรงมา นิทานอีสป ซึ่งใช้สัตว์เป็นตัวละครมักจะพบว่า

“ นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า” นิทานไทยที่ทำหน้าที่สั่งสอนโดยตรงเช่นนี้มีมากมาย ในทุกภาค ทั้งในรูปของนิทานสัตว์ นิทานชาดก นิทานคติสอนใจ ซึ่งผู้ใหญ่มักใช้นิทาน เป็นเครื่องมือในการอบรม สั่งสอนลูกหลานที่เกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ถูกต้องที่สังคม กำหนด”

ด้วยเหตุที่วรรณกรรมสำหรับเด็กมีพื้นฐานและพัฒนาคลีคลายมาจากนิทานจึงยังคง สืบทอดลักษณะร่วมบางประการ เช่น การมุ่งให้ข้อคิด คติเตือนใจ หรือการอบรมสั่งสอน การสอดแทรกหลักเกณฑ์ด้านคุณธรรม จริยธรรมหรือคติสอนใจเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของงานวรรณกรรมสำหรับเด็ก จากแนวคิดที่ปรากฏในงานวรรณกรรม สำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นพบว่า มีแนวคิดเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และการให้ข้อคิดคติเตือนใจ จำนวนมากถึง 16 เรื่อง ได้แก่ เด็กชายชาวเล ชายแดน เขี้ยวเสือไฟ ดร. ครก เกิดแล้วต้องสู้ พ่อ ขวาลูกชาย ซ้ายลูกสาว ผันไว้ที่ปลายทาง กระท่อมน้อยกลางทุ่ง บองหลา มุกดาภิบาลสำหรับราย ลินลาน่ารัก พิกิจ คุณย่าผจญภัย เรื่องเล่าจากดาวดวงหนึ่ง หุบเขากินคน และ เพลงดวงดาว

แนวคิดนี้สามารถจำแนกได้

- 2.1.1 ความมานะอดทนและความเพียรพยายามเป็นหนทางสู่ความสำเร็จ
- 2.1.2 การพอใจในสิ่งที่ตนเองมี หรือการเอาชนะใจตนเองได้ คือความสุขที่แท้จริง
- 2.1.3 ความรักความเมตตาทำให้สังคมสงบสุข

2.1.1 ความมานะอดทน และความเพียรพยายามคือหนทางสู่ความสำเร็จ

ความมานะอดทนและความพยายามมุ่งมั่นตั้งใจจริง เป็นคุณธรรมสำคัญที่จะ ทำให้พบกับความสำเร็จ ทั้งในด้านการงานการเรียนและการต่อสู้กับอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต เพราะถ้าเราไม่ย่อท้อที่จะต่อสู้กับปัญหา อดทนและพยายามที่จะฝ่าฟันเพื่อทำความฝันใน

ชีวิตให้สำเร็จให้ได้ ในที่สุดเราก็จะพบกับความสุขความสมหวัง วัยรุ่นเป็นวัยแห่งการเรียนรู้และแสวงหา เต็มไปด้วยพลังและความฝัน การปลูกฝังความคิด เรื่องความอดทนหรือ ความพยายาม เป็นสิ่งที่จำเป็น ทั้งนี้เพื่อที่จะช่วยให้พวกเขามีหลักในการคิดและยึดปฏิบัติ นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยส่งเสริมให้กำลังใจไม่ให้เกิดความรู้สึกท้อแท้หรือสิ้นหวังได้ง่าย ๆ ชีวิตนั้นคือการต่อสู้เพื่อทำ ความฝันให้สำเร็จเพื่อให้พบกับความสุขในชีวิต จึงต้องอาศัยความอดทนและมานะพยายามเป็น สำคัญ ดังนั้นจึงพบว่ามีการนำเสนอแนวคิดนี้อยู่เป็นจำนวน 7 เรื่อง คือ **เด็กชายชาวเล ชายแดน เขี้ยวเสือไฟ ดร. ครก เกิดแล้วต้องสู้ พ่อ ขวาลูกชาย ซ้ายลูกสาว และ ฝันไว้ที่ปลายทาง**

เด็กชายชาวเล เสนอแนวคิด ที่ว่าเด็กต้องเรียนรู้ และปรับตัวเพื่อที่จะ ดำรงชีวิตอยู่อย่างกับผู้ใหญ่ เพราะเด็กก็คือพลังหนึ่งของสังคม เมื่อถึงเวลาที่พวกเขาต้องแบกรับ ภาระ และหน้าที่รับผิดชอบต่าง ๆ การเรียนรู้และปรับตัวนั้นจะช่วยให้เขามีความพร้อม ผู้แต่ง พยายามเสนอแนวคิดนี้ ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมของตัวละครเอก ที่ชื่อ รอฮีม เมื่อเขาเรียนจบ ป. 6 เขาก็ตัดสินใจที่จะทำงาน เพื่อช่วยเหลือครอบครัว เป็นเสมือนการหยุดชีวิตวัยเด็ก ก้าวเข้ามา รับหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ เพื่อรับผิดชอบต่อครอบครัว ซึ่งเขาต้องเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากมาย พร้อม กับการปรับตัวให้พร้อมที่จะก้าวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ การที่รอฮีมต้องละทิ้งความฝันต่าง ๆ ของเขา โดยเฉพาะการเป็นชาวประมง ก็เพื่อจะมาทำงานรับผิดชอบและเป็นกำลังให้กับครอบครัว เขาต้องเรียนรู้การงานต่าง ๆ และปรับตัวให้ได้เพื่อที่จะก้าวไปเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์แบบเขาต้องอดทน รอคอยให้ถึงวันที่เขาพร้อมจะหันกลับมาทำความฝันนั้น ๆ ให้เป็นจริงขึ้นมาได้ ดังเช่น

“...ลมทะเลยังหอบเอากระโถยเย็นมาหวู ๆ รอฮีมห่อตัวเข้าหากันเมื่อ ความเป็นลมหลายมากระทบ ความคิดของเขาเริ่มก่อตัวขึ้นใหม่ เริ่มคิดถึงเรื่อง รวต่าง ๆ ที่ยังประทับแน่นอยู่ในความทรงจำ แล้วก็คิดถึงคำของน้ำแบน ตอนย่าคำวันที่เขารู้ว่าจะต้องทำงานที่โรงงานนั้นขึ้นมาได้

ก่อนจากกันคืนนั้นน้ำแบนพูดกับเขาสั้น ๆ เพียงว่า...

“คนที่เกิดมากับทะเล ก็ต้องอยู่กับทะเล แกไม่ต้องกลัวดอก...สักวัน หนึ่งแกจะต้องได้ไปแน่ แกจะต้องได้ทำสิ่งที่แกรัก ข้าไม่ตกใต้อินทรีของแก เสียหมดทะเลหรอก...”

“...เขาทอดตาสนิทหนึ่งไปจนสุดสายลำบางเท่าที่สายตาจะสามารถ ทอดถึง ฝนเริ่มกระหน่ำลงแล้ว เสียงฟ้าแลบฟ้าร้องกระหึ่มมาเป็นคราว ๆ เม็ดฝนโปรยลงสู่ลำบางเป็นสายเส้นสีขาว อากาศดูสลับมัวซัววม ๆ พิกล

รอฮีมพลันคิดว่า คำคินนี้ท้องทะเลกว้างคงแปรปรวนอย่างรุนแรง แต่เมื่อถึงพรุ่งนี้ ที่ดวงอาทิตย์ฉายแสงขึ้น ฟ้าจะต้องสว่างพรราวใส่อีกครั้งอย่างแน่นอน...”

(พนม นันทพฤกษ์, 2538 : 159)

ชายแดน เป็นเรื่องราวของเด็กชาย หญิง 2 คน ที่อาศัยอยู่ในเขตชายแดนไทยกับเขมรที่ยังคงมีการรบกันอยู่ในบางครั้ง เด็กทั้ง 2 คน คือสองเมือง และแก้วมณี เติบโตขึ้นมาพร้อมกับสภาพปัญหาตามแนวชายแดนและต้องทนทุกข์กับปัญหาต่าง ๆ เช่น ความอดอยาก ภัยจากสงครามและโจรเขมร สองเมืองใฝ่ฝันที่จะเป็นทหาร ส่วนแก้วมณีใฝ่ฝันอยากจะเป็นหมอเพื่อจะได้มาปกป้องคุ้มครองประชาชนตามแนว ชายแดน ทั้งสองคนมีสัญญาต่อกัน จึงมุ่งมั่นทำความฝันของตนให้เป็นจริง แม้ว่าทั้งสองคนจะอยู่ห่างไกลกัน แต่ต่างพยายามและคอยเป็นกำลังใจให้แก่กันเสมอจนในที่สุดความฝันของเขทั้งสองก็เป็นจริงขึ้นมาในที่สุด ดังเช่น

“สองเมืองจะ ฉันได้อ่านเกี่ยวกับความไม่สบายใจของเธอแล้ว ฉันเอาไปปรึกษาอาจารย์ของฉันท่านบอกว่า ไม่เป็นความจริงอย่างที่สมควรพูดเสมอไปหรอกจ้ะ ท่านบอกว่าสมัยนี้ไม่เหมือนสมัยก่อนแล้ว ทุกคนล้วนมีความเสมอภาคทัดเทียมกันในด้านการศึกษา และการที่จะประกอบอาชีพทุกชนิดใครจะเรียนอะไร จะเป็นอะไรก็ได้ทั้งนั้น หากว่ามีความรู้ มีความสามารถเพียงพอ คนที่มีความตั้งใจจริง ไม่ยอมท้อถอยต่ออุปสรรคทั้งปวง ย่อมจะประสบความสำเร็จตามที่เขาหวังไว้เสมอ เหมือนดังคำกล่าวที่ว่า ‘มีความเพียรอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น’”

(ทำนุ อ้นประเสริฐ, 2522 : 124)

“ฉันจะลืมได้ยังไง ก็ชายแดนแห่งนี้ที่บ้านเกิดเมืองนอนของฉันนี่ ฉันเคยอยู่กินมาตั้งแต่เล็กจนกระทั่งโต ฉันไม่ลืมหรอก ฉันต้องทำตามสัญญาที่ได้ตั้งใจเอาไว้ แล้วตอนนี้ฉันก็ได้เป็นนายทหารรถเกราะสมปรารถนาแล้วไม่น่าเชื่อเลยนะ แก้วมณี ว่าเราสองคนจะทำความใฝ่ฝันของเราให้เป็นความจริงขึ้นมาได้คิดแล้วก็ภาคภูมิใจเหลือเกิน ”

“ใช่จ้ะ-ฉันเองก็รู้สึกอย่างเธอคือทั้งภูมิใจและดีใจที่ความใฝ่ฝันของเราเป็นจริงขึ้นมา เธอรู้หรือเปล่าสองเมืองว่าเราพบความสำเร็จได้เพราะอะไร ”

“รู้ ฉันรู้แก้วมณี การที่เราประสบความสำเร็จได้ ก็เพราะว่าทั้งสองมีความตั้งใจจริง มีความพยายามไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค..... ”

(ทำนุ อ้นประเสริฐ, 2522 : 148-149)

ผู้แต่งได้พยายามสอดแทรกแนวความคิดนี้ไว้ในหลาย ๆ ตอนเพื่อช่วยเน้นย้ำความคิดของเรื่องให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้แต่งได้สรุปเหตุการณ์สำคัญของเรื่องไว้ในตอนจบ เพื่อช่วยทำให้ผู้อ่าน เข้าใจแนวคิดของเรื่องทันที ดังนี้

“ไม่มีสิ่งใดที่จะเกินกว่าความเพียรพยายามของคนที่มีจิตใจเด็ดเดี่ยว มั่นคงไปได้ คนที่มีความรู้ความสามารถและมีความอดทน ย่อมจะสามารถพาตนให้บรรลุจุดหมายปลายทางได้เสมอ พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสเป็นสุภาษิตไว้ว่า "วิริเยน ทุกขมเจ เจติ คนจะล่วงทุกข์ได้ก็เพราะมีความเพียร" แก้วมณีและ สองเมืองนี้ก็เช่นเดียวกัน เขาทั้งสองนี้ต่างพยายามร่ำเรียน ศึกษาหาความรู้ใส่ตนเต็มที่ ไม่เห็นแก่เหน็ดแก่เหนื่อย ทำตัวเป็นคนดี ไม่หลงใหลในอบายมุขอันเป็นทางแห่งความเสื่อมเสีย หนุ่มสาวทั้งสองนี้ต่างก็ขวนขวายเพื่อที่จะทำความใฝ่ฝันของตนให้เป็นความจริงในที่สุด แก้วมณีก็สามารถสอบเข้าเรียนแพทย์ได้สำเร็จ เช่นเดียวกับสองเมืองที่เขาก็สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนเตรียมทหารได้สมความมุ่งมาดปรารถนาทุกประการ”

(ทำนุ อ้นประเสริฐ, 2522 : 145-146)

เพราะฉะนั้น ถ้าเราทุกคนต้องการทำความฝันของตนให้เป็นจริงหรือเพื่อให้ได้พบกับความสำเร็จในชีวิต คุณธรรมสำคัญที่ต้องยึดถือปฏิบัติ คือ ความอดทนและเพียรพยายาม มีความมุ่งมั่นและตั้งใจจริง

เขี้ยวเสือไฟ เสนอแนวคิดว่าการยึดมั่นและเชื่อถือโชคกลางไม่ใช่หนทางแก้ปัญหา แต่ความอดทนกล้าหาญและพลังใจที่แข็งแกร่ง คือ วิธีฟันฝ่าอุปสรรคที่แท้จริง เรื่องนี้เป็นเรื่องราวของครอบครัวนายพรานที่ดำรงชีวิตด้วยการล่าสัตว์และรับจ้างทำนา แก้วเฮือนเป็นลูกสาวคนกลาง มีความใฝ่ฝันอยากจะเป็นนายพรานแบบพ่อ แก้วเฮือนมีเขี้ยวไฟเป็นเครื่องรางที่นายพรานทุกคนอยากจะครอบครองเพราะเชื่อว่าสามารถป้องกันอันตรายจากสัตว์ร้ายและภูติผีได้ แต่แม่ของแก้วเฮือน คิดว่าปัญหาทุกอย่างที่เกิดกับครอบครัว เช่น พ่อต้องขาดเสียออกไปล่าสัตว์ไม่ได้ แม่เจ็บป่วยออก ๆ แอด ๆ ค่าคงลูกคนเล็กไม่สบายหนักเพราะ เชื่อว่าภูติผีเข้า แม่จึงขอร้องให้แก้วเฮือนขายเขี้ยวเสือไฟให้กับพ่อเลี้ยงเจ้าของที่นา แก้วเฮือนไม่ยอมเพราะเชื่อว่าเขี้ยวเสือไฟเป็นเครื่องรางศักดิ์สิทธิ์ที่นายพรานต้องมี แต่เมื่อมั่งคละน้ำชายแก้วเฮือนมาเยี่ยม เขาสอนให้แก้วเฮือนและค่าคงรู้จักการมีหัวใจเสือไฟว่ามีพลังยิ่งกว่าเขี้ยวเสือไฟ คือ ความกล้าหาญอดทนแต่อ่อนโยนมีน้ำใจ

มีสี่จจะและเคารพกฎเกณท์ จาริต ทั้งหมดนี้เป็นคุณธรรมสำคัญของนายพราน แต่การที่จะมีหัวใจ
เสื่อไฟ แก้วเฮือนต้องใช้เวลาอดทน เพียรพยายาม ฝึกฝนตนเอง

ในเรื่องเขี้ยวเสื่อไฟเป็นสัญลักษณ์ของการยึดถือโชคลาง ไม่ว่าจะเกิดปัญหาใดๆ
ทุกคนเชื่อว่ามาจากเรื่องของภูตผี อำนาจลึกลับ ทางแก้ไขปัญหาคือใช้ไสยศาสตร์ แต่แท้จริงนั้น การมี
จิตใจที่กล้าหาญ กล้าเผชิญหน้ากับปัญหา ใช้สติปัญญาและความอดทน ต่อสู้จึงจะถูกต้องและ
ปัญหาต่างๆจะคลี่คลายได้ในที่สุด ผู้แต่งได้ใช้หัวใจเสื่อไฟและกำลังเสื่อไฟเป็นสัญลักษณ์แทนคุณ
ธรรมเหล่านี้ ดังนั้นการยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมจึงมีคุณค่าและเป็นหนทางแก้ไขปัญหาให้กับชีวิตได้
ดีกว่าการ ยึดถือโชคลางไสยศาสตร์

ดร.ครก เสนอแนวคิดที่ว่า ความยากจนมิใช่อุปสรรคต่อความสำเร็จในชีวิต
เพราะ ถ้าคนเรามีความอดทน มีความมานะบากบั่น พยายามต่อสู้กับความยากจนเพื่อค้นหา
หนทางไปสู่ความฝัน ความสำเร็จในชีวิต ด้วยความตั้งใจจริง ในที่สุดจะสามารถพบกับความ
สำเร็จ สมหวังได้อย่างแน่นอน ดังเช่น เรื่องราวของหัวครก ที่แม้จะมีฐานะยากจน กว่าจะได้เรียน
หัวครกต้องทำงานมากมายเพื่อหาเงินมาใช้ในการเล่าเรียน แต่หัวครกไม่ย่อท้อหรือหมดกำลังใจง่าย
ๆ เขาต่อสู้ดิ้นรน จนสามารถเดินทางไปเรียนต่อต่างประเทศจนสำเร็จเป็นดอกเตอร์ได้พบกับความ
สมหวังในชีวิต

“เมื่อหัวครกมีรายได้จากการขายปลาที่ท้องโก่ นอกจากเขาเก็บเงินไว้
เรียนแล้ว เขาไม่เคยลืมพ่อแม่และน้อง ๆ เขาได้ส่งเงินส่วนหนึ่งไปให้บ้าน ทุก
เดือน ถึงแม้ไม่มาก แต่ก็พอจะแบ่งเบาภาระพ่อซึ่งแก่ขึ้นทุกวันได้ไม่เพียงหวัง
จะแบ่งเบาภาระพ่อแม่อย่างเดียว เขายังหวังให้น้อง ๆ ได้เรียนอย่างเขาด้วย
เขาเขียนจดหมายบอกน้อง ๆ ไปทุกครั้งว่า ให้ขยันเรียน ตอนนี้อธิบายให้
ลำบากไปก่อน รอจนเขาเรียนจบจากสหรัฐฯ แล้วจะกลับมาส่งน้องให้เรียน
สูง ๆ ทุกคนให้ได้ เขาเขียนจดหมายบอกพ่อว่า เกิดมาเป็นลูกคนถีบสามล้อ
ก็จริง แต่ลูกของเขาจะต้องเป็นลูกคุณหลวง (คำว่าคุณหลวงในความหมาย
ของเขาหมายถึงเป็นเจ้าใหญ่ นายโตนั่นเอง) พ่อของเขาอ่านจดหมายแล้ว น้ำ
ตาไหลรู้สึกภูมิใจในตัวลูกที่เป็นคนดี ดีโดยสันดานที่แกเองก็ไม่เคยสอน
หลังเรียนจบจากวิทยาลัยเทคนิค หัวครกเตรียมการไปเรียนต่อที่อเมริกา
ทันที ซึ่งเมื่อมีที่อยู่แน่นอนการไปอยู่ก็ไม่ยาก มีแค่ค่าเครื่องบินและค่าใช้

จ่ายบ้าง ก็พออยู่ได้ หลังจากนั้นเขาจะรีบหางานทำ เมื่อได้งานทำแล้ว จึงค่อยเรียน”

(ไมตรี ลิมปิชาติ, 2531 : 293-294)

ดร.ครก จึงเป็นตัวอย่างที่ดีที่พิสูจน์ให้เห็นว่า ความพยายามอยู่ที่ไหนความสำเร็จย่อมอยู่ที่นั่นและนอกจากนี้วรรณกรรมเรื่องนี้ยังช่วยสร้างกำลังใจให้แก่เด็ก ๆ ที่ยากจนหรือด้อยโอกาสทำให้เกิดความมานะพยายามเหมือนกับหัวครก ดังนั้นเพื่อให้ได้พบกับความสำเร็จทุกคนย่อมต้องยึดมั่นในความพยายามต่อสู้และอดทนให้มากที่สุด

เกิดแล้วต้องสู้ และ **พ่อ ขวาลูกชาย ซ้ายลูกสาว** เสนอแนวคิดเดียวกันคือ ชีวิตคือการต่อสู้ ดังนั้นคนเราจึงไม่ควรทอดทิ้ง และยอมแพ้ปัญหาต่างๆ ง่าย ๆ โดยไม่ยอมลุกขึ้นสู้ แต่ต้องอดทน เข้มแข็ง และพยายามใช้สติปัญญาเอาชนะปัญหาให้ได้

เกิดแล้วต้องสู้ เป็นเรื่องราวของเด็กชายคนหนึ่ง ชื่อกล้า เหล็กเพชร ถึงแม้จะมีฐานะ ยากจนแต่เขาเป็นนักเรียนที่ขยันขันแข็ง และยังเป็นนักกีฬาชกต่อยมวยของโรงเรียน กล้าเป็นนักมวยที่เก่งมาก มีน้ำใจนักกีฬา ทุกคนจึงชื่นชอบ แต่เพื่อนบางคนก็แอบอิจฉา จึงมักหาทางกลั่นแกล้ง เช่น ใส่ร้ายว่าเป็นขโมย ทำให้เพื่อนพากันเข้าใจผิดและดูถูกเหยียดหยาม กว่าที่กล้าจะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้ เขาต้องต่อสู้กับปัญหาต่างๆมากมาย ทำที่สุดความอดทน อดกลั้น ของกล้าก็ส่งผลเพราะเมื่อกาลเวลาผ่านไปได้พิสูจน์ให้ทุกคนเห็นว่าใครคือคนผิดที่แท้จริง กล้าจึงเป็นผู้บริสุทธิ์และได้รับความรักและความศรัทธาจากเพื่อน ๆ กลับคืนมาเหมือนเดิม ทั้งนี้เพราะกล้ายึดมั่นในคำสอนของครู ที่ว่า

“วางตัวให้เป็นปกติ อย่าหวั่นไหว” ครูผวนเตือนสติ “ภูเขาศิลาแห่งที่บไม่หวั่นไหวเพราะลมฉันใด ผู้บริสุทธิ์ก็ไม่หวั่นไหวกับคำกล่าวหาและเสียงครหา นินทาฉันนั้น สักวันหนึ่งหรือ ความจริงก็จะเปิดเผยตัวของมันออกมา และ วันนั้นแหละเธอก็จะยิ้มได้”

(บุญโชค เจียมวิริยะ, 2540 : 33)

เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าไม่ว่าจะเกิดปัญหาใดๆ กับเรา ถ้าเรายึดมั่นในความอดทนและมีกำลังใจที่เข้มแข็งแล้ว เราสามารถฟันฝ่าอุปสรรคเหล่านั้นได้อย่างภาคภูมิใจ

พ่อ ขวาลูกชาย ซ้ายลูกสาว เป็นเรื่องราวของครอบครัวหนึ่งมีพ่อเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่ต้องตกงานเพราะปัญหาเศรษฐกิจและลูกสาว ลูกชายที่กำลังอยู่ในวัยเรียนอีก 2 คน เมื่อตกงานรายได้ที่เคยพอเพียงใช้จ่ายได้อย่างเสรีก็หมดไป พ่อและลูกสาว เมื่อทำใจยอมรับความเปลี่ยนแปลงได้แล้ว จึงช่วยกันหารายได้เข้าสู่ครอบครัว พวกเขาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากเดิมที่เคยสุขสบาย แวดล้อมไปด้วยวัตถุและสิ่งอำนวยความสะดวกไปใช้ชีวิตเรียบง่ายและสมถะใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ฟุ้งเฟ้อ พ่อทำงานทุกอย่างเพื่อจะได้เงินมาใช้จ่ายในครอบครัว จนในที่สุดพวกเขาสามารถ ยืนหยัดต่อสู้กับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำได้อย่างดีเยี่ยม ดังเช่น

“แต่กว่าเราจะเสียด้าฟเกลียวท่อน้ำประปา กว่าจะสกัดผนังเปลี่ยนท่อและกว่าเขาจะให้เงินเราแต่ละบาทนั้น ไม่ง่ายเลยนะคะ”

คิดถึงคำพูดของลูกสาวแล้ว ขวาก็ได้แต่ถอนใจ ถ้าเปรียบไปแล้วขณะนี้ เขากำลังออกสงครามสู้กับความยากแค้นที่จู่โจมมาโดยไม่ทันรู้ตัว โดยมีลูกสาวลูกชายเคียงข้างกว่าศึกครั้งนี้โดยมีอนาคตเป็นเดิมพัน

ความจริงรายได้จากการเป็นช่างซ่อมประปานั้นว่าไม่เลวทีเดียว ไม่มีหมู่บ้านจัดสรรแห่งไหนที่ไม่มีปัญหาเรื่องท่อประปา

ขวรจัดทำรายรับด้วยความรอบคอบ เขาแบ่งเงินที่ได้ออกเป็นสี่ส่วน ส่วนแรกเป็นค่าอาหารและรายจ่ายในครอบครัวที่บัดนี้ลดลงอย่างมาก เมื่อไม่มีแอร์ ไม่มีตู้เย็น ไม่มีเครื่องซักผ้า ค่าใช้จ่ายประจำวันก็ลดลงไม่ใช่น้อย ๆ เงินส่วนที่สองเขาจัดไว้เพื่อการศึกษาของลูกส่วนที่สามเป็นส่วนการลงทุนค่าเบ็บ ท่อประปา เทป น้ำยาเชื่อมท่อ พีวี ซี และของใช้ของช่าง ส่วนสุดท้ายเขาต้องนำไปเป็นเงินส่วนที่ขาดหายจากค่าเช่าบ้านที่จะต้องส่งงวดธนาคาร เหลือจากนั้นจึงเก็บสะสมไว้ในบัญชีออมทรัพย์”

(จักรภัทร พงศ์ภัทระ, 2541 : 76)

เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าชีวิตคือการต่อสู้ เมื่อรู้ที่กำลังเผชิญกับปัญหาต้องอดทนและไม่ยอมแพ้ปัญหาโดยไม่คิดที่จะต่อสู้ เรื่องนี้จะช่วยส่งเสริมให้เกิดกำลังใจแก่ผู้ที่กำลังเผชิญหน้ากับปัญหาให้ลุกขึ้นสู้อีกครั้ง การไม่ย่อท้อมีสติและใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาดด้วยความ เข้มแข็งและอดทน จะทำให้เรารอดพ้นจากปัญหานั้น ๆ ได้

ฝันไว้ที่ปลายทาง เสนอแนวคิดที่ว่าความมุ่งมั่นตั้งใจจริงและมานะ อดทน เป็นหนทางไปสู่ความสำเร็จ เนื้อเรื่องกล่าวถึงชีวิตของเด็กชายคนหนึ่ง ชื่อคำจัน เป็นเด็กยากจนอาศัยอยู่กับพ่อ ซึ่งมีอาชีพทำนาหาเลี้ยงลูก ๆ คำจันเป็นเด็กเรียนดี เขามีความใฝ่ฝันที่จะเป็นเจ้าหน้าที่ป่าไม้ จึงทำทุกวิถีทางเพื่อให้ตนเองได้เรียนหนังสือ เขาทุ่มเททั้งชีวิตทำงานทุกอย่างแม้ลำบากก็สู้อทนทำ เช่น การถีบสามล้อรับจ้าง หรือแม้แต่ยอมทนนอนในเล้าหมูของโรงเรียนเพื่อ

ให้ได้เรียนหนังสือ เนื้อหาของวรรณกรรมเรื่องนี้คล้ายคลึงกับเรื่อง **ดร.ครก** เพียงแต่ตัวละครในเรื่องนี้ต้องพบกับความผิดหวังก่อนในตอนแรก

“ผมมีเรื่องที่จะปรึกษาครูครับ”

“เอาสิ” ครูผงกศีรษะหงึกทันที “คุยกันตรงนี่เลย”

ครั้นสองคนเดินกลับเข้าไปในห้องเรียน คำจั้นจึงเล่าเรื่องราวให้ครูประจำชั้นของตนฟัง แล้วอ้อนวอนต่อท้ายว่า

“ครูช่วยพูดกับพ่อให้ผมด้วยครับ ผมอยากเรียนต่อจริง ๆ ครับ”

ครูหนุ่มผงกศีรษะขึ้นลงเนิบนาบ นิ่งคิดอยู่จิตใจหนึ่ง จึงกล่าวว่า

“ถ้าจั้นเอางี้” ถ้าเธออยากเรียนต่อจริง เธอต้องช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุด โรงเรียนมัธยมเขามีทุนให้นักเรียนเยอะแยะ ให้สมัครกับเขาลองดู ถ้าเธอจะเรียนก็ต้องยอมลำบากหน่อย เราจนจะให้เหมือนคนอื่นไม่ได้ บางอย่างอาจจะไม่เท่าเทียมเขา

“จะลำบากแค่ไหน ผมทนได้ครับครู” คำจั้นยืนยันเสียงหนักแน่น

“ถ้ามีทางไหนจะหารายได้ก็ให้ทำ หิวบ้าง อิมบ้าง ขาดแคลนบ้างก็ต้องทนได้ เธอจะทำได้หรือเปล่าเท่านั้น” ครูหนุ่มหยิ่งเชิง

“ผมทนได้ทุกอย่างครับครู ขอแต่ให้ได้เรียน”

(ยูริ กมลเสวีรัตน์, 2535 : 43)

เพราะหิรัยที่เขาต้องประสบอุบัติเหตุจากความประมาทของคนที่ไม่มีความรับผิดชอบทำให้สมองของเขาได้รับความกระทบกระทั่งอันหมดโอกาสที่จะเรียนแต่คำจั้นไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค เขาหันมายึดอาชีพช่างไม้งานที่เขาถนัดและมีพรสวรรค์ เขาจึงได้พบกับความสุขความสำเร็จในชีวิตได้ แม้จะไม่ได้เรียนต่อดังที่ตั้งใจ

วรรณกรรมเรื่องนี้เต็มไปด้วยข้อคิดที่ดั่งงาม ช่วยเสริมสร้างกำลังใจให้แก่เด็ก ๆ ที่ขาดแคลนและด้อยโอกาสทางการศึกษาใช้เป็นแบบอย่างในการต่อสู้ เพื่อทำความฝันของตนให้เป็นจริง ความยากจนนั้นอาจจะมีส่วนเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในชีวิตได้บ้าง แต่ถ้าเรามีความมุ่งมั่น ตั้งใจจริงและอดทนเพียรพยายามให้ถึงที่สุดก็สามารถจะประสบความสำเร็จในชีวิตได้

2.1.2 การพอใจสิ่งที่ตนเองมีและเอาชนะใจตนเองได้ คือความสุขที่แท้จริง

วัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน เด็กในวัยรุ่นมัก สับสนในบทบาทของตนเอง บางครั้งพวกเขาต้องการที่จะเป็นผู้ใหญ่ มีสิทธิในการคิด และทำตาม ความใฝ่ฝัน แต่ขณะเดียวกันประสบการณ์ความคิดอ่านและวุฒิภาวะที่ยังไม่หลุดพ้นจากความเป็น เด็ก ยังต้องการความสนุกสนานจึงทำให้เด็กในช่วงวัยรุ่นต้องพบกับความสับสน วุ่นวายใจ นอกจากนี้ วัยรุ่นยังเป็นวัยที่ชอบคิดฝันอยากได้และอยากเป็นในสิ่งที่สวยงามอยู่เสมอ ๆ การพยายามปลุกฝังแนว ความคิด เรื่อง ความสุขที่แท้จริง คือความสุขที่จิตใจ ความรู้สึกพึงพอใจในสิ่งที่ตนเองมี และการเอา ชนະความต้องการและเอาชนะใจของตนเองได้ เพราะความสะอาดสบายและความเจริญทางวัตถุ ไม่ สามารถทำให้พบความสุขที่แท้จริงได้ การปลุกฝังแนวคิดดังกล่าวนี้จะเป็นการชี้ แนวทางแก้ปัญหาที่ ดีให้แก่เด็กได้

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า แนวคิดดังกล่าวนี้มีปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน สำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจำนวน 5 เรื่อง คือ **กระท่อมน้อยกลางทุ่ง บองหลา มุกดาภิบาลสำหรับ ลินลำนารัก และพิจิก**

กระท่อมน้อยกลางทุ่ง เสนอแนวคิดที่ว่า ความสุขคือความพอใจในสิ่งที่เรามี และพอใจในสิ่งที่เราเป็น ถึงแม้ว่าจะไม่ร่ำรวยเงินทอง หรือมีเกียรติยศสูงส่ง เพียงแค่เราพอใจใน ชีวิตความสุขก็เกิดขึ้นได้ เช่น เรื่องราวของแดนและครอบครัวที่มีอาชีพทำนา อาศัยอยู่ในกระท่อม หลังเล็กๆ กลางทุ่ง แม้ครอบครัวของแดนจะไม่ได้ร่ำรวย ไม่มีวัตถุสิ่งของมาอำนวยความสะดวก แต่การที่ได้อยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่สวยงาม เงียบสงบและอุดมสมบูรณ์ มีครอบครัวที่อบอุ่น มีความรักความเข้าใจกัน แดนก็มีความสุขมาก พ่อของแดนคอยอบรมสั่งสอนให้แดนรู้จักพึงพอใจ ในความเป็นอยู่ของตนเอง เพราะการอยู่อย่างพอเพียงและพึงพอใจเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ชีวิตมี ความสุข ดังเช่น

“พ่อเอามีอูบหัวแดนอย่างทะนุถนอมและเอ็นดู แดนรู้สึก อบอุ่นขึ้นในใจ เขาเป็นสุขที่มีพ่อแม่ใกล้ชิด มีสัตว์เลี้ยงที่น่ารัก มีนกสวย ๆ ที่นำเอ็นดูและมีที่อยู่เหมือนสวรรค์ แม้มันจะเป็นเพียงกระท่อมน้อยกลาง ทุ่งก็ตาม

“ความสุขนั้นอยู่ที่ใจ ถ้าใจของเราเป็นสุข ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน เราก็มีความสุข เราจงพอใจในความเป็นอยู่ของเรา คนที่ไม่รู้จักพอนั้นเป็น คนที่มีแต่ความทุกข์ทวนใจเสมอ กระท่อมน้อยของเราแม้จะคับแคบ ไม่ สวยเหมือนตึกใหญ่ๆ แต่มันก็เป็นของเรานะลูกนะ”

แดนยังจำคำพูดของพ่อได้เสมอ เกี่ยวกับกระท่อมน้อยกลางทุ่ง ซึ่งเขาก็เห็นด้วย ไร่แล้ว แม้มันจะเป็นเพียงกระท่อมเล็ก ๆ โกรโโกโส แต่มันก็เป็นกระท่อมน้อยกลางทุ่งของเรา !

แดนเดินออกไปหน้ากระท่อม เขายิ้มอย่างพอใจที่เห็นเจ้านกน้อยตัวนั้น ยังคงจับอยู่บนกิ่งไม้อย่างเดิมเมื่อตะวันตกดิน นกน้อยก็คงจะหลับนอนที่นั่น บนกอไผ่สีสุกแห่งนั้น

สายลมเย็นพัดเฉื่อยมา พากลิ่นหอมกรุ่นของดอกแก้วมาด้วย อย่างรววยริน แดนสูดลมหายใจลึก เดินขึ้นกระท่อม เมื่อกลางคืนเริ่มโรยตัวเข้ามา”

(ทำนุ อ้นประเสริฐ, 2524 :42-43)

นอกจากนี้ ในตอนจบของเรื่อง ผู้แต่งได้ย้ำแนวคิดให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยการสรุปสาระสำคัญไว้ในการปิดเรื่อง ว่า

“ทุกคนรู้สึกพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ เมื่อพอใจแล้วก็มีความสุข สุขที่ได้ภายในกระท่อมน้อยกลางทุ่ง สวรรค์ที่สายลมพัดหิว ๆ”

(ทำนุ อ้นประเสริฐ, 2524 :119)

บองหลา และ มุกดากับสาหร่าย เสนอแนวคิดว่า ความเจริญทางด้านวัตถุ ไม่อาจนำความสุขที่แท้จริงมาสู่ชีวิต เพราะแม้ว่ามนุษย์เราจะได้รับความสะดวกสบายจากสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีทรัพย์สินเงินทอง หรือ ได้อยู่อาศัยในสังคมที่มีความเจริญและทันสมัยเพียงใดก็ตาม หากเราไม่ได้รับความสบายใจ หรือมีปัญหาบกรวนจิตใจตลอดเวลา ความเจริญทางวัตถุเงินทองเหล่านี้ ก็มิอาจช่วยทำให้เราสบายใจขึ้นได้ ดังนั้นความสุขอันใดก็ไม่แท้จริง เท่าความสุขสงบแห่งจิตใจ ดังที่เรื่อง **บองหลา และมุกดากับสาหร่าย** ได้พยายามเสนอแนวคิดเดียวกันนี้ ออกมาในเรื่องราวที่มีมุมมองแตกต่างกันไป กล่าวคือ

บองหลา เป็นเรื่องราวของเด็กชายคนหนึ่งชื่อ บองหลา อาศัยอยู่กับย่าในชนบทที่สุขสงบและอุดมสมบูรณ์ บองหลาเป็นเด็กที่มีจิตใจงดงาม เขามีเพื่อนสนิทชื่อ เอียด ทั้ง 2 คน มักใช้เวลาอยู่ด้วยกัน ทำกิจกรรมสนุก ๆ ร่วมกัน เช่น การดักนก ตกปลา บักเบ็ด เกี้ยวข้าว ช่วยเหลือพวก ผู้ใหญ่ทำงาน บองหลากับเอียดสนิทกับลุงแดงชายขี้เมา ที่มีความรักและผูกพันกับเด็กทั้งสองมาก พวกเขาชอบไปช่วยลุงแดงไถนาหรือหาปลา ช่วยเหลือพึ่งพากัน วันหนึ่งลุงแดง ถูกตำรวจจับ

ด้วยข้อหาซื้อเนื้อวัวที่โจรขโมยมาขาย โดยที่ลุงแดงไม่รู้ไม่เห็นมาก่อน ทำให้เสียดและบงหลาคิดว่า ตำรวจพวกนี้ ไม่มีความยุติธรรม ดังเช่น

“ตำรวจอยู่นอกเครื่องแบบ พูดเสียงเหมือนคำรามกับลุงแดงขี้เมาจน บงหลารู้สึกโกรธอยู่ในใจ ที่จริงในหมู่บ้านเขาไม่ค่อยมีนาย มาบอยนัก นาน ๆ จึงโผล่เข้ามาสักครั้ง

ใคร ๆ ก็รู้ว่าถ้านายมาแล้วก็ต้องมีเรื่องมีราว ไม่ใคร่ใคร่จะต้องถูก จับเข้าไปในเมือง

...และสำหรับการพบเห็นครั้งแรก บงหลารู้สึกว่า เขารู้สึกต่อพวก "นาย" ทั้งสามคนที่ไม่ดีเลย

เขาไม่ชอบท่าข่มขู่คุกคามแบบนั้น บงหลาเห็นว่าลุงแดงไม่ผิดอะไร ต้นตาลที่ทำก็อยู่ในเขตบ้าน ไม่ได้ไปรุกรานขโมยทำของใคร แล้วก็ไม่ได้ทำ ขาย แค่งทำกิน

ใคร ๆ ก็รู้ว่าคนบ้านเขาส่วนใหญ่ ทำน้ำตาลเมากินกันมาแต่ครั้งปู่ยา ตา ทวด ลุง ๆ พวกนายจะมาห้ามทำห้ามกิน มันจะเป็นไปได้อย่างไร คน เคยทำเคยกินของเขามาตั้งนาน

บงหลายังรู้อีกว่า อีกสักครู่ถ้าพวก "นาย" ไปที่บ้านผู้ใหญ่พ่อเจ้า เชิด พวกเขาก็ต้องเรียกหาเหล่าและไก่ต้มอีกเหมือนเคย ใคร ๆ ก็พูดยั้งกันทั้งบ้าน พูดกันว่า ถ้านายมากก็ต้องหาเหล่าหยา หาไก่ มาเลี้ยง

บงหลาตัดสินใจว่า เมื่อโตขึ้นเขาจะไม่เรียนหนังสือเพื่อเป็น "นาย" อย่างที่มาจับลุงแดงของเขาอยู่ตอนนี้เป็นอันขาด เขาจะบอกเสียด้วยอีก คน เขาเชื่อว่าเสียดก็ต้องไม่ชอบ "นาย" เหมือนกับเขาอย่างแน่นอน

(พนม นันทพฤษ, 2538 : 111-112)

ต่อมาย่าและอาส่งบงหลาไปเรียนต่อในเมืองเพราะคิดว่า ความเจริญในเมือง จะช่วยให้บงหลาเติบโตเป็นคนดี เป็นเจ้าคนนายคนอย่างตำรวจที่มาจับกุมลุงแดง ไม่ต้องทำงาน หนักอย่างการทำนา แต่บงหลาแว่นแว่นว่า เขาจะกลับมาอยู่ที่หมู่บ้านตามเดิม เขาไม่อยากจะเชื่อว่าเป็นพวกวัวลี้มดิน บงหลาคิดว่า สิ่งที่เขาต้องการจริงๆ คือการได้ใช้ชีวิตสุขสงบในหมู่บ้านแห่งนี้ดัง เช่น

“เขาจะต้องอยู่บ้านใหม่ โรงเรียนใหม่ มีเพื่อนใหม่ และอะไรใหม่ ๆ ทุกอย่าง

แต่บองหลายืนยันกับตัวเองว่า ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม เขาจะต้องกลับมา
มายังหมู่บ้านอีกอย่างแน่นอน

เขาจะจำคำของลุงแดงไว้ เขาจะต้องไม่เป็นวัวลืมนิน จะต้องไม่ลืมน้า
ลืมน้าเอี้ยด และทุกสิ่งทุกอย่างในหมู่บ้านที่ได้สร้างเขาจนเป็นเขาขึ้นมา
บองหลาเชื่อมั่นว่า เขาจะต้องเป็นคนอย่างนั้น”

(พนม นันทพฤษ, 2538 : 164)

เรื่อง **บองหลา** ได้พยายามสื่อให้เห็นว่า เมืองใหญ่ หรือคนที่มีอำนาจ มีการ
ศึกษาสูง ๆ อย่างเช่นตำรวจในเรื่อง ไม่ได้มีคุณธรรมสูงส่ง หรือมีความเจริญทางจิตใจมากมาย แต่ผู้
คนในชนบทที่ได้ชื่อว่า ด้อยการศึกษา ยากจน ต้องทำนาทำไร่ไม่มีเกียรติยศ เงินทอง กลับเต็มไปด้วย
คุณธรรมในจิตใจ มีความเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สิ่งแวดล้อมเช่นนี้คือความเจริญที่แท้
จริง เพราะเป็นความเจริญที่จิตใจของคนในสังคม แม้ไม่มีวัตถุสิ่งของมาอำนวยความสะดวกสบาย แต่
สามารถนำความสุขที่แท้จริงมาสู่ผู้คนในสังคมได้ดีกว่า สังคมเมืองที่เต็มไปด้วยความเจริญทางวัตถุ
เรื่องนี้จึงเน้นให้เห็นว่า ความสุขที่เกิดจากความสุขสงบทางจิตใจมีคุณค่ามากกว่าความสุขจากวัตถุ
สิ่งของ

มุกดา กับ สหรัย เป็นเรื่องราวของเด็กหญิง 2 คนพี่น้อง ชื่อ มุกดาและ
สหรัย ทั้งสองอาศัยอยู่กับแม่ในบ้านริมทะเลที่สวยงาม ของปู่ ย่า ที่เต็มไปด้วยญาติพี่น้อง มุกดา
และสหรัย ได้รับความรัก ความเอ็นดูจากปู่ ย่า เป็นอย่างมาก แม้ว่า พ่อของเธอนั้น 2 จะไม่ได้ได้อยู่
ด้วยก็ไม่ทำให้เด็กทั้งสองขาดความรักความอบอุ่น ทำให้มุกดาและสหรัยรักปู่และย่าและบ้าน
ริมทะเลหลังนี้อย่างมาก ต่อมามุกดา กับสหรัยต้องย้ายไปอยู่กับแม่ในเมือง แต่ทั้งสองไม่ได้รับ
การดูแลเอาใจใส่ เด็กทั้งสองจึงหนีมาอยู่กับปู่ย่าตามเดิม แสดงให้เห็นว่า ความสุขความสบายใด ๆ
ที่มุกดาและสหรัยได้รับจากบ้านในเมืองยังมีอาจทดแทนความรักความอบอุ่นและความสุขที่พวก
เธอได้รับจากปู่และย่า แม้จะต้องลำบาก ทำงานมากมาย แต่ความสุขที่ได้รับมานั้นมีคุณค่ามากกว่า
ความเจริญต่าง ๆ ความเจริญมักมาพร้อมกับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้เกิดทุกข์ ความ
เจริญจึงไม่ใช่สิ่งที่น่าความสุขมาเสมอไป แต่ความสุข ความอบอุ่นที่จิตใจนั้นเป็นความสุขที่แท้จริง
แม้ชีวิตต้องพบกับการเปลี่ยนแปลง แต่ความรู้สึกอบอุ่นและสุขใจจะกลายเป็นความทรงจำที่งดงาม
และฝังแน่นอยู่ในจิตใจตลอดไป

ลินลนารัก เสนอแนวคิดที่ว่า ความสุขหรือความทุกข์อยู่ที่ใจของเรา ดังนั้น
เพื่อที่จะทำให้ชีวิตของเรามีแต่ความสุข เราจึงควรมองโลกในแง่ดี การรู้จักมองโลกในแง่ดี สามารถ
สร้างเสริมกำลังใจให้เกิดขึ้นได้ ทำให้เกิดความเข้าใจและกล้าที่จะยอมรับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเข้ม

แข็ง ดังเช่น เรื่องราวของเด็กหญิงลินลา ที่ต้องสูญเสียครอบครัวที่อบอุ่น เมื่อพ่อแม่ที่รักตายจากไป ลินลาได้ย้ายมาอยู่กับน้ำสาวที่ฝังตัวจมอยู่กับอดีต ทำให้เธอเป็นคนเย็นชา เข้มงวด และอมทุกข์ ลินลา เติบโตขึ้นมาโดยได้รับการปลูกฝังให้มีนิสัย ร่าเริง แจ่มใส และรู้จักมองโลกในด้านดีเสมอ ด้วยเหตุนี้เธอจึงสามารถดำรงชีวิตมาได้อย่างเข้มแข็ง แม้ว่าจะเกิดปัญหาขึ้นมากมาย แต่ลินลา ยังคงมีความสุข ซึ่ง คุณลักษณะข้อนี้ของลินลาช่วยทำให้ชีวิตของน้ำสาวของเธอเปลี่ยนแปลงไปในด้านที่ดี ทำให้เธอ เข้าใจชีวิตมากขึ้น และพบกับความสุขความสมหวังได้ในที่สุด

ดังนั้นเมื่อความสุขความทุกข์อยู่ในใจของเรา และขึ้นอยู่กับกระบวนการคิด เมื่อเราคิดแต่ในสิ่งที่ดีเราจะเกิดความหวังเกิดกำลังใจ กล้ายอมรับความเป็นจริง ยอมรับสภาพ และพึงพอใจในสิ่งที่เรามีหรือเป็น นอกจากนี้ ในขณะที่เรากำลังทุกข์หรือผิดหวัง ถ้าเรารู้จักมองไปในด้านที่ดี จะทำให้เราพบว่าในปัญหานั้น ๆ ย่อมมีประโยชน์แฝงอยู่ด้วยเสมอถ้าเรายอมรับความจริงว่าสรรพสิ่งในโลกมีทั้งดีและไม่ดี ปัญหาความทุกข์และความสุข ผิดหวังต่าง ๆ จะเบาบางลงอย่างง่ายดาย ดังนั้น เพื่อให้ความสุขเกิดขึ้นกับชีวิตอยู่เสมอ วิธีง่ายที่สุด คือ การรู้จักมองโลกในด้านที่ดี

พิจิก เป็นนวนิยายแนววิทยาศาสตร์ มีเนื้อเรื่องสนุกและน่าสนใจโดยเสนอแนวคิดว่าการเอาชนะใจตนเองได้เป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ มีคุณค่ามากกว่าความเจริญใดๆ ทั้งสิ้นเพราะ การที่มนุษย์สามารถควบคุมจิตใจของตัวเอง สามารถเอาชนะ ความต้องการที่เป็นกิเลสตัณหาได้ ย่อมถือเป็นชัยชนะที่ยิ่งใหญ่

วรรณกรรมเรื่องพิจิก เป็นเรื่องราวของการต่อสู้ทางโทรจิตของมนุษย์ในโลกอนาคตสองฝ่าย คือ พิจิก ที่เกิดมาพร้อมกับบรอยด์รูปแมงป่อง ทำให้เขามีอำนาจจิตรุนแรง มีพลังในการทำลายล้าง กับพวก คนจักร ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อมายึดครองโลก พวกคนจักรนี้มีลักษณะชั่วร้ายเต็มไปด้วยกิเลสตัณหา ทุกครั้งที่พิจิกใช้พลังจิตเพื่อการทำลายเขาจะรู้สึกเจ็บปวดทรมาน พวกคนจักรจึงมักยั่วยุให้พิจิกใช้พลังนี้เพราะในที่สุดเมื่อพิจิกจะตกเป็นทาสของโทสะจริตก็จะเป็นการทำลายตัวพิจิกเอง แต่ในที่สุดพิจิกค้นพบวิธีที่จะกำจัดพวกคนจักรให้หมดไปจากโลกมนุษย์ได้ คือ การควบคุมจิตใจให้สงบ มีเมตตา เอาชนะกิเลสตัณหาและความโกรธ เกลียดในใจ พิจิกใช้การแผ่เมตตาไปยังศัตรูของเขาจนสูญสลายไปในที่สุด เมื่อพิจิกใช้พลังนี้ในการทำลายศัตรู เขากลับรู้สึกสงบ ปลอดภัย ดังนั้นจึงเป็นวิธีเอาชนะศัตรูและโทสะจริตในใจตนเองจึงเป็นชัยชนะที่ยิ่งใหญ่

ด้วยเหตุนี้ จิตใจจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยกำหนดความเป็นไปในชีวิตของเราได้ ในขณะที่เราประสบปัญหา ถ้าเรามีสติและรู้จักมองโลกในแง่ดี รู้จักพึงพอใจและยอมรับสภาพ สามารถควบคุมความต้องการอันเป็นกิเลสในใจได้สำเร็จ เราจะสามารถหลุดพ้นปัญหานั้น ๆ ได้ในที่สุด นอกจากนี้การได้เห็นคุณค่าของจิตใจว่ามีอำนาจเหนือวัตถุสิ่งของ เงินทอง จะช่วยให้สังคมสงบมากขึ้น ลดปัญหาความขัดแย้งที่มักเกิดจากการตกเป็นทาสของอำนาจวัตถุ

การปลูกฝังแนวคิดดังกล่าวนี้ ให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ นอกจากจะช่วยสร้างกำลังใจในยามที่พวกเขาเผชิญกับปัญหาแล้ว ยังสามารถช่วยยกระดับจิตใจของเด็ก ๆ ให้สะอาดบริสุทธิ์มีมุมมองที่สร้างสรรค์ก่อประโยชน์สุขให้แก่ตนเอง และสังคมได้เป็นอย่างดี

2.1.3 ความรัก ความเมตตา ทำให้สังคมมีแต่ความสงบสุข

การอยู่ร่วมกันในสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกคนต้องรู้จักมอบความรักและมีใจเมตตาต่อกันและกัน เพราะว่าความรัก ความเมตตา เป็นคุณธรรมที่ช่วยหล่อหลอมให้มนุษย์มีจิตใจที่งดงามละเอียดอ่อน ช่วยพัฒนาจิตใจของมนุษย์ให้ประณีต อ่อนโยน ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ดีในการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสงบสุข มนุษย์ทุกคนจึงควรเรียนรู้คุณธรรมนี้ ดังตัวอย่างที่ปรากฏในงานวรรณกรรมเยาวชนสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น 2 เรื่อง ต่อไปนี้ คือ **คุณย่าผจญภัย** และ **เรื่องเล่าจากดาวดวงหนึ่ง** การพยายามปลูกฝังคุณธรรมดังกล่าวให้แก่เด็ก ๆ เพื่อประโยชน์สุขจะเกิดแก่สังคมได้ในอนาคต ดังเช่น

คุณย่าผจญภัย เสนอแนวคิดว่าการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ต้องอาศัยเมตตาธรรม ความมีเมตตาทำให้เราอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสุขใจ แม้แต่กับสัตว์โลกอื่น ๆ เมื่อมีเมตตา จะไม่คิดเบียดเบียน ไม่คิดทำลายแต่ละหันมาช่วยเหลือดูแลกันทำให้สังคมสงบสุข

คุณย่าผจญภัย เป็นเรื่องราวของคุณย่าผู้เปี่ยมไปด้วยเมตตาธรรม คุณย่าเลี้ยงสัตว์จรจัดไว้หลายประเภท ทั้ง หมา แมว นกพิราบ ไก่ป่า หนูนา ซึ่งทุกตัวล้วนแต่ได้รับความทุกข์ ความลำบาก โชคดีที่คุณย่าคอยดูแลรักษา จนทุกตัวรักและยอมสอนภาษาสัตว์ให้คุณย่าด้วยความที่คุณย่าชอบช่วยเหลือคนอื่น จึงทำให้คุณย่าได้ผจญภัยไปกับสัตว์ตัวเล็ก ๆ เหล่านี้เสมอ ๆ เช่น ช่วยลูกชายหาสมบัติที่โจรขโมยมาซ่อนส่งคืนกลับทางราชการ และครั้งหนึ่งคุณย่าใช้ความเมตตาปราบพวกโจรที่จับตัวหลานชายของคุณย่าไปเป็นตัวประกันได้สำเร็จ โจรพวกนี้กลับใจเป็นคนดี

คุณย่าผจญภัย เป็นตัวอย่างที่ดีในการปลูกฝังความดีมีเมตตาให้แก่เด็ก ความเมตตาเป็นพลังวิเศษที่ช่วยทำให้ผู้คนมีความสุข ทำให้สังคมสงบ ผู้ใดยึดมั่นในเมตตาธรรมย่อมได้รับความรักความเชื่อถือศรัทธา ดังนั้นความเมตตาจึงเป็นคุณธรรมที่ทุกคนควรยึดถือปฏิบัติร่วมกัน

เรื่องเล่าจากดาวดวงหนึ่ง เสนอแนวคิดใกล้เคียงกันว่าโลกจะสุขสงบมีสันติได้ถ้าทุกคนรู้จักการให้ การมีน้ำใจ รักและเข้าใจกัน

เรื่องเล่าจากดาวดวงหนึ่ง ในจินตนาการถ่ายทอดแนวคิดผ่านเรื่องราวที่เป็นนิทานแนวเหนือจริง เล่าเรื่องของเด็กชายคนหนึ่งที่ต้องอาศัยอยู่บนโลกตามลำพัง หลังจากที่พ่อของเขาตายจากไป พ่อได้ทิ้งมรดกอันล้ำค่าไว้เป็นคำสอนว่า "เจ้าจงเพาะปลูกต้นข้าวในทุ่งองกามรดน้ำพรวนดินอย่างสม่ำเสมอและรู้จักแบ่งปันผลผลิตให้แก่เพื่อนของเจ้า" ต่อมาเขาเรียนรู้ที่จะปลูกข้าว จนในที่สุดโลกของเขาก็อุดมสมบูรณ์ ต่อมาเด็กชายอีกคนเข้ามายังโลกของเขา เขาจึงชักชวนให้อยู่ด้วยกัน เป็นพี่น้องกัน ช่วยกันทำงานเกี่ยวข้าว แต่พวกเขาขัดแย้งกันเรื่องผลประโยชน์ มีการแบ่งที่ดิน ตั้งกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ การจะทำอะไรก็ตามต้องมีการทำสัญญา จนในที่สุด โลกของพวกเขาก็ถูกแบ่งออกเป็น 2 ซีก ความเห็นแก่ตัว และการไม่เข้าใจกัน ทำให้โลกที่อุดมสมบูรณ์ แยกออกจากกัน

เรื่องเล่าจากดาวดวงหนึ่ง เสนอแนวคิดและเรื่องราวด้วยการใช้สัญลักษณ์ และใช้การเล่าเรื่องแบบนิทาน ผู้อ่านต้องตีความแต่สามารถเข้าใจตรงกันว่า ความเห็นแก่ตัว โลกและคำนึงถึงแต่ผลประโยชน์ ได้ทำลายโลกที่อุดมสมบูรณ์ให้แตกออก ถ้ายึดตามคำสอนของพ่อที่ทิ้งไว้ก่อนตาย เขาคงสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เพราะความรัก ความเข้าใจ รู้จักช่วยเหลือแบ่งปัน มีน้ำใจแก่กันและกันเท่านั้น ที่จะทำให้ทุกคนบนโลกได้พบกับความสงบสุขดังที่ผู้แต่งเรื่องได้สรุปทิ้งไว้ในตอนจบของเรื่องว่า "ยังมีที่พอให้คุณอยู่บนโลกนี้ หากคุณรู้จักแบ่งปัน"

ทั้งคุณย่าผจญภัย และเรื่องเล่าจากดาวดวงหนึ่ง ได้แสดงให้เห็นผู้อ่านตระหนักถึงคุณค่าของความรักและความเมตตา รู้จักการแบ่งปัน อันจะเป็นการปลูกฝังคติข้อคิดที่ทรงคุณค่าแก่เยาวชนเพราะในสังคมปัจจุบันนี้ ผู้คนต่างแสวงหาความสุขและประโยชน์ส่วนตน ต่างคนต่างอยู่ไม่รู้จักมอบความรัก ความเอื้ออาทร ทำให้สังคมปราศจากความเมตตา เกิดความขัดแย้งและความวุ่นวายเป็นปัญหาใหญ่ที่รอให้ทุกคนหันมาสนใจร่วมกันแก้ปัญหา เพราะวิธีที่ดีที่สุด คือทุกคนในสังคมต้องมอบความรัก ความเมตตาและมีน้ำใจช่วยเหลือกันและกัน ความเข้าใจจึงจะเกิดผลตามมา ซึ่งจะ

ทำให้ความวุ่นวายสับสนลดลงกลายเป็นความสงบสุขได้ในที่สุด การปลูกฝังความคิดดังกล่าวนี้แก่เยาวชนของสังคม จึงควรกระทำ เพราะเยาวชนคือ ความหวังกลุ่มใหม่ที่จะสามารถสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นในสังคมได้

นอกจากนี้ยังมีวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นอีกหลายเรื่อง ที่มีแนวคิดในการมุ่งปลูกฝัง ความคิดเรื่องคุณธรรมจริยธรรม เช่น การปลูกฝังให้เชื่อและศรัทธาในการกระทำ ความดี บาปบุญคุณโทษ ความสามัคคี เช่น **เพลงดวงดาว** และ **หุบเขากินคน**

เพลงดวงดาว เสนอแนวคิดว่าการยึดมั่นในคุณความดี ย่อมก่อให้เกิดความสุข เด็ก ๆ เป็นผู้ที่มีจิตใจที่บริสุทธิ์และเปราะบาง การปลูกฝังให้เด็กยึดมั่นในคุณความดี จะช่วยให้พวกเขาเผชิญกับความเปราะบางที่โหดร้ายในชีวิตได้ ดังคำกล่าวที่ว่า เด็กนั้นเปรียบเสมือนผ้าขาว การที่พวกเขาจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีจิตใจบริสุทธิ์ดีงามได้ หรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับการอบรมเลี้ยงดูจากผู้ใหญ่เป็นสำคัญ เพราะเด็กยังมีมุมมองต่อโลกที่สวยงาม มีความคิด ความฝันที่บริสุทธิ์สดใส แต่ในความเป็นจริงนั้นโลกของผู้ใหญ่หรือความเป็นไปในสังคมกลับเต็มไปด้วยความรุนแรง โหดเหี้ยม มีการแก่งแย่งชิงดี และปัญหาต่าง ๆ มากมาย ดังนั้นเพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กสามารถเผชิญหน้ากับความเปราะบางที่โหดร้ายเหล่านี้ได้ ผู้ใหญ่ควรปลูกฝังให้พวกเขายึดมั่นในการทำความดีและความถูกต้อง ทั้งด้านความคิดและการปฏิบัติเพราะนอกจากจะช่วยให้พวกเขาต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ ได้อย่างเข้มแข็งแล้ว พวกเขาจะเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทยได้อีกต่อไป ดังเช่น เรื่องราวของ เด็กหญิงอ้อมเดือน ที่ต้องรับรู้กับความจริงอันโหดร้าย คือ การตายจากไปของแม่ แต่โชคดีที่คุณพ่อของอ้อมเดือนมีวิธีการสอนที่อ่อนโยน ค่อย ๆ ปลูกฝังความคิดให้แก่อ้อมเดือน จนถึงเวลาที่อ้อมเดือนมีวุฒิภาวะพอที่จะฟังความจริงต่าง ๆ ได้ ดังเช่น

“เมื่อไหร่แม่จะกลับมาคะ...” อ้อมเดือนนึกถึงแม่อีกแล้วเป็นครั้งที่เท่าใดแล้วก็ไม่รู้ที่เธอถามพ่อด้วยคำถามนี้

“วันหนึ่งแม่จะกลับมา” พ่อตอบเหมือนกับทุกครั้ง “ตอนนี้ยังต้องรอไปก่อนนะ พ่อหนูโตอีกหน่อย แม่จะกลับมา”

“แม่หลงทางจริงๆ นะคะ”

“ฮือ...”

พอมองดวงดาวที่กระพริบแสงอยู่ไหลลึกลับ

(วาวแพร, 2537 : 56)

เนื้อหาใน **เพลงดวงดาว** มีหลาย ๆ ตอนที่ช่วยย้ำให้แนวคิดของเรื่องชัดเจนขึ้น เช่น เรื่องราวในความฝันของอ้อมเดือนสามารถสอนเด็กให้รู้จักเกรงกลัวความผิด เพราะคนที่กระทำความผิดย่อมจะถูกลงโทษ สอนให้เด็กรู้จักคุณค่าของการทำความดี คือ ถ้าอ้อมเดือนไม่ปฏิบัติตนเป็นคนดี เธอจะไม่ได้เดินทางไปพบกับวิญญาณของแม่บนดวงดาวและคุณความดีเหล่านั้นจะช่วยคุ้มครองป้องกันภัยให้กับอ้อมเดือน ดังนั้นคุณความดีจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยทำให้ความฝันของอ้อมเดือนเป็นจริง ดังเช่น

“ฟังนะ...” ม้าสีขาวพูดต่อไป “ผมมีข่าวดีจะบอก เมื่อคนตายไปแล้ว วิญญาณของคนก็จะลอยกลับไปอยู่ที่ดวงดาว ถ้าใครทำความผิด ทำความชั่วก็ต้องไปอยู่ที่ดวงดาวลงโทษแล้วต้องทำงานหนัก หรือชดใช้ความผิดที่ได้ทำไว้เมื่อยังมีชีวิตอยู่ จนครบกำหนดแล้วจึงกลับไปเกิดใหม่ได้อีกส่วนคนที่ทำความดี ก็จะไปอยู่ในดวงดาวแห่งความสุข รอที่จะไปเกิดใหม่อีกเหมือนกัน แต่ถ้าทำความดีมาก ๆ ไม่ต้องกลับไปเกิดอีก จะได้มีความสุขอยู่บนดวงดาวตลอดไป ถ้าทำความดีมาก ๆ ขึ้นไปอีกจะได้ไปเกิดเป็นเทวดาและนางฟ้า...”

(วาวแพร, 2537 : 154)

เรื่องเพลงดวงดาว จึงเป็นตัวอย่างที่ดีในการปลูกฝังให้เด็ก ๆ ยึดมั่นในคุณความดีเพราะการที่เราเป็นคนดีจะนำความสุขความสมหวังมาสู่เราได้ การปลูกฝังจิตสำนึกที่ดียังทำให้เกิดกับเด็กในเรื่องเพลงดวงดาวนั้นกระทำด้วยกลวิธีที่แยบยลและอ่อนโยนจึงเหมาะสมกับภาวะจิตใจที่บริสุทธิ์ของเด็ก ๆ ได้เป็นอย่างดี

หุบเขากินคน มีแนวคิดเกี่ยวกับความสามัคคีว่าความสามัคคี คือ พลังผู้แต่งได้เสนอเรื่องราวการผจญภัยของเด็กชาย 5 คน ในขณะที่พวกเขาไปเข้าค่ายลูกเสือและฝึกการสะกดรอย พวกเขาทั้ง 5 หลงเข้ามาในมิติเวลาสมัยอาณาจักรฟูนัน กลายเป็นผู้ที่มีความสามารถพิเศษไปคนละอย่างตามลักษณะนิสัย พวกเขาต้องผจญภัยกับภัยอันตรายต่าง ๆ มากมาย ซึ่งสิ่งที่ทำให้พวกเขารอดพ้นได้ คือการรวมพลังกันต่อสู้ เมื่อพวกเขาทั้ง 5 คน รวมพลังกันใช้ความสามารถพิเศษในด้านต่าง ๆ ของแต่ละคน ภัยร้ายใด ๆ ก็มีอาจทำอันตรายพวกเขาได้ ต่อมาพวกเขาเดินทางเข้าไปช่วยเมืองแห่งหนึ่งทำสงคราม พวกเขาต้องต่อสู้กับกองทัพของพวกกบฏและอำนาจลึกลับต่าง ๆ ด้วยพลังแห่งความสามัคคีจึงทำให้สามารถเอาชนะฝ่ายกบฏได้สำเร็จ

เรื่องนี้เป็นวรรณกรรมเยาวชนแนวเหนือจริงมีการอิงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เขมรผสมกับแนวคิดด้านวิทยาศาสตร์ในเรื่องของการทะลุมิติเวลา จึงทำให้มีเนื้อเรื่องที่สนุกตื่นเต้น แต่ก็ได้แฝงข้อคิดที่เป็นประโยชน์ไว้ด้วย เช่นเรื่องความสามัคคี ความเมตตา และความรักความผูกพันระหว่างเพื่อนและครอบครัว ดังเช่น

“ทุกคนต้องช่วยเหลือกัน” ครูกำชับก่อนขึ้นรถ จำคำขวัญของลูกเสือให้ขึ้นใจ พลัง สังฆัสสะ สามัคคี ความสามัคคีเป็นบ่อเกิดแห่งพลัง ความสามัคคีมีที่ไหน ที่นั่นมีแต่ความเจริญ การแตกแยกมีที่ไหน ที่นั่นมีแต่ความฉิบหาย กิจกรรมสะกดรอยวันนี้ทุกคนต้องช่วยเหลือกัน ร่วมมือกันเป็นกลุ่มก้อน...”

(มาลา คำจันทร์, 2540 : 23-24)

“ผู้มาพร้อมกับดวงดาวแห่งอุตรทิศทั้งห้า...” วิชชุพุดซ่า ๆ นึกถึงดาวห้าดวงที่ปรากฏหน้าถ้ำหินคั้นนั้น “เรารู้แล้ว ได้คำตอบแท้จริงตอนนี้อง พวกเราทั้งห้าต่างมีดีคนละอย่าง รวมกลุ่มกันคือรวมพลังทั้งห้าที่ใหญ่ยิ่ง มีนำเล่า ความพราหมณ์มันจึงกลัวเรา พยายามแยกสลายพวกเรา หลวงปู่...” เขาหันไปหาเพื่อนผู้มากพลังจิต “นายเชื่อมั่นได้เถิด ตราบใดพวกเราทั้งห้า ยังเกาะกลุ่มกัน ไม่มีพลังอำนาจใด ๆ จะขวางพวกเราได้”

(มาลา คำจันทร์, 2540 : 214)

การปลูกฝังความคิดเรื่องความสามัคคีให้แก่เด็กจะช่วยส่งเสริมจิตสำนึกที่ดีงาม ทำให้เกิดความรู้สึกรัก และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จากเรื่องราวใน **หุบเขากินคน** จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าความสามัคคี คือพลังที่ยิ่งใหญ่ที่จะช่วยให้รอดพ้นจากอุปสรรค ถ้าทุกคนในสังคมยึดถือปฏิบัติก็จะทำให้บ้านเมืองมีแต่ความสงบสุข ร่มเย็น การปลูกฝังคุณธรรม ดังกล่าวนี้แก่เด็ก เป็นการสร้างรากฐานที่ดีได้ทั้งต่อตัวเด็กเองและประเทศชาติบ้านเมือง

เด็กทุกวัยจำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังแนวคิดและทัศนคติที่ดีงามตามความพึงประสงค์ของสังคม เพื่อที่พวกเขาจะสามารถยึดเป็นแนวทางปฏิบัติและดำเนินชีวิตต่อไป สิ่งสำคัญที่เด็ก ๆ ควรได้รับการปลูกฝังก็คือ การสอนให้พวกเขายึดมั่นและศรัทธาในการทำความดี ศรัทธาเรื่องทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว บาปบุญคุณโทษ ซึ่งจะทำให้เกิดสำนึก ละอาย และเกรงกลัวต่อการทำบาป ซึ่งย่อมจะเป็นผลดีทั้งแก่ผู้ปฏิบัติและสังคมส่วนรวมได้ในที่สุด

เด็กในช่วงวัยรุ่นเป็นวัยที่เต็มไปด้วยความฝัน ความต้องการ อยากมี อยากได้ อยากเป็น ดังนั้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเป็นลู่ทาง หรือข้อแนะนำให้เด็กยึดปฏิบัติในการทำความฝันของตนให้เป็นจริงขึ้นมาได้ จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะการแสดงให้เห็นคุณค่าของความมานะอดทนและเพียรพยายาม เป็นการช่วยส่งเสริมและให้กำลังใจเด็ก เพราะคนที่มีความเข้มแข็งทั้งกายและจิตใจไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคที่ขวางกั้นย่อมจะเป็นผู้ที่พบความสุขความสำเร็จในชีวิตได้ วรรณกรรมที่เสนอเรื่องราวและแนวคิดดังกล่าวนี้สามารถเป็นตัวอย่างที่ดี ที่จะชี้แนะเด็ก ๆ ให้ก้าวเดินไปในทางที่ถูกต้อง นอกจากนี้แนวคิดคุณธรรมจริยธรรมอื่น ๆ เช่น ความพอใจในสิ่งที่ตนเองมี ความรักความเมตตา ความศรัทธาในคุณงามความดี และความสามัคคี ยังมีผลช่วยส่งเสริมให้เด็กเป็นคนที่มีจิตใจดี ทำให้เขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่าต่อไปในอนาคต

2.2 แนวคิดเรื่องความรัก ความผูกพัน

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมจำเป็นต้องอาศัยอยู่ร่วมกันเพื่อคอยช่วยเหลือเกื้อกูล เมื่อมนุษย์มีการติดต่อสื่อสาร และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน มนุษย์จะค่อย ๆ เรียนรู้ถึงความรู้สึกรัก และผูกพัน ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ความรักและความผูกพันช่วยหล่อเลี้ยงให้มนุษย์มีความสุข ช่วยกล่อมเกลาจิตใจให้อ่อนโยนทำให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข นอกจากนี้ความรักความผูกพันยังเป็นพลังใจสำคัญทำให้มนุษย์มีความเข้มแข็งสามารถต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ ได้

ในงานวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นมีแนวคิดที่กล่าวถึงเรื่องของความรัก และความผูกพันไว้ด้วย ผู้วิจัยพบว่ามีแนวคิดเรื่องความรักความผูกพัน จำนวน 16 เรื่อง ได้แก่ สร้อยแสงแดง บ้านสีขาว จดหมายถึงลูก แผ่นหลังพ่อ เมฆสีเงิน บ้านทึบจาก(ลูก)ผู้ชาย ยายของเอื้อ บ้านทึบถึงวันพรุ่งนี้ ลูกป่าเพื่อนแท้ ผจญภัยดินแดนมหัศจรรย์ พราวแสงรุ่ง ฝืนเลือดป่า เพื่อนกันตลอดกาล พระจันทร์ทรงกลด และ เด็กชายมะลิวัลย์

ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเด็น คือ

2.2.1 ความรักความผูกพันในครอบครัว มีความสำคัญต่อชีวิตของมนุษย์

2.2.2 มิตรภาพเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์

2.2.1 ความรักความผูกพันในครอบครัว มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์

แม้ว่าครอบครัวจะเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดในสังคม แต่ถือเป็นหน่วยที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นหน่วยแรกที่จะหล่อหลอมให้มนุษย์มีบุคลิกลักษณะนิสัยและความคิด ความรู้สึก เป็นแบบใด มนุษย์มักจะแสดงพฤติกรรมออกมาตามแบบอย่างที่เราปฏิบัติ เพราะพ่อแม่ นั่นคือต้นแบบของลูก พ่อแม่สามารถที่จะอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูกลมเกลียวลูกของตนให้เป็นคนดีของสังคม หรือให้กลายเป็นผู้ร้ายในสังคมก็ได้เช่นกัน ดังนั้นครอบครัวจึงเป็นส่วนสำคัญมากในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดกับบุคคล บางครั้งอาจมีสาเหตุมาจากครอบครัว ถ้าทุกครอบครัวมีความอบอุ่น มีความรักความผูกพันต่อกันแล้ว ปัญหาต่าง ๆ ที่สังคมกำลังเผชิญอยู่ อาจจะเบาบางลงได้ ดังเช่น ที่วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น ดังกล่าวนี้ จากการศึกษาวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าเนื้อเรื่องที่ต้องการเสนอว่าความรักความผูกพันในครอบครัวมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์จำนวน 8 เรื่องด้วยกัน คือ **สร้อยแสงแดง บ้านสีขาว จดหมายถึงลูก แผ่นหลังพ่อ เมฆสีเงิน บันทึจาก(ลูก)ผู้ชาย ยายของเอื้อ และบันทึกถึงวันพรุ่งนี้** ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สร้อยแสงแดง และ บ้านสีขาว มีแนวคิดที่ว่า บ้านคือแหล่งรวมความรัก ความผูกพัน

สองเรื่องนี้เสนอเรื่องราวที่ใกล้เคียงกัน คือ การเล่าถึงความรักความผูกพันของสมาชิกในครอบครัวที่อบอุ่น มีสัตว์เลี้ยงที่น่ารักก่อให้เกิดความสุขและความผูกพันในครอบครัว ความรู้สึกนี้กลายเป็นความทรงจำที่มีค่า การที่ครอบครัวได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกันเช่น ดูแลสัตว์เลี้ยง จะช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ทำให้เข้าใจซึ่งกันและกันอยู่ใกล้ชิดกับสัตว์เลี้ยง จะทำให้มีจิตใจอ่อนโยน พร้อมทั้งจะมอบความรักความเมตตาให้สรรพชีวิต

สร้อยแสงแดง เป็นเรื่องราวของครอบครัวหนึ่งที่มีความรักความผูกพันกับสัตว์เลี้ยงในบ้านทุกตัว โดยเฉพาะไก่โต้งตัวสวย ที่ชื่อ **เจ้าเจียบ** ขวัญใจของสมาชิกทุกคนในบ้าน การเลี้ยงสัตว์เป็นกิจกรรมที่ทุกคนมีความสุขร่วมกัน ผู้แต่งสะท้อนภาพความสุขที่เกิดจากรัก ความผูกพันระหว่างคนกับสัตว์ ซึ่งได้กลายเป็นความทรงจำที่งดงาม นับว่าเป็นแนวคิดสำคัญของเรื่อง ผู้แต่งพยายามเสนอออกมา กับเด็ก ๆ ถ้าพวกเขาได้มีโอกาสใช้ชีวิตในวัยนี้คลุกคลีกับธรรมชาติ หรือสัตว์เลี้ยง จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทั้งทางด้านจิตใจและสติปัญญา เพราะความสุขที่เกิดจากรักความผูกพันระหว่างคนกับสัตว์เลี้ยง ช่วยทำให้เด็ก ๆ มีจิตใจอ่อนโยน เมตตาปรานีต่อสัตว์เล็ก ๆ หรือต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง นอกจากนี้ยังช่วยทำให้เกิดความเข้าใจเรื่อง

ธรรมชาติ วงจรชีวิตของสัตว์ การที่พวกเขาได้มีโอกาสใกล้ชิด และแวดล้อมด้วยธรรมชาติจะช่วยหล่อหลอมให้เขามีจินตนาการและมีความสุข จนในที่สุดกลายเป็นความทรงจำที่มีคุณค่าต่อชีวิต

เรื่องราวชีวิตของครอบครัวนี้ คือ นายผู้หญิง นายผู้ชาย และพวกคุณ ๆ ดำเนินไปพร้อม ๆ กับการเข้ามาของบรรดาสัตว์เลี้ยงหลากหลายชนิด ทั้งที่จิตใจเลี้ยงและจำใจ ต้องเลี้ยง เช่น ไก่ หมา แมว นก หนูงู คางคก และเต่า พวกเขาอาศัยอยู่ร่วมกับสัตว์เลี้ยง ทุกตัวท่ามกลางธรรมชาติที่สวยงาม ด้วยความกลมเกลียว และเอื้ออาทรต่อกัน จนกลายเป็นความรักความผูกพัน ที่นำความสุข ความสนุกมาสู่ชีวิตของพวกเขา ทำให้ได้เรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ร่วมกันเช่น ความรัก ความเมตตา การสูญเสียและการพลัดพราก ซึ่งเป็นการสะท้อนภาพชีวิต ทั้งของมนุษย์และสัตว์ได้อย่างลึกซึ้ง และที่สำคัญเนื้อเรื่องทำให้บ้านกลายเป็นสถานที่ที่ น่าอยู่มากที่สุด

ในเรื่องจะชี้ให้เห็นว่า ความรัก ความเมตตา เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้มนุษย์กับสัตว์ อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข การที่มนุษย์ได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติและสัตว์ จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในความเป็นธรรมชาติ ซึ่งบางทีอาจสะท้อนให้เห็นสัจธรรมบางอย่างที่มีประโยชน์ได้ด้วย เพราะอย่างไรก็ตามมนุษย์ก็ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ

บ้านสีขาว มีแนวคิดที่บ้านเป็นแหล่งรวมความรักที่บริสุทธิ์จริงใจ เรื่องนี้เป็นเรื่องของครอบครัวเล็ก ๆ ครอบครัวหนึ่ง ที่มีความรักและเข้าใจกัน ไม่เพียงแต่เฉพาะคนในบ้านเท่านั้น แต่ความรักความเอื้ออาทรของคนในครอบครัวนี้ ยังแผ่แม่ไปให้กับผู้คนรอบข้าง เพื่อนบ้าน และสัตว์ตัวเล็กตัวน้อย ๆ เช่น หมา แมว ที่อาศัยอยู่ในบ้าน และนอกบ้าน

บ้านสีขาวมีลักษณะเป็นการบันทึกภาพชีวิตครอบครัว เริ่มตั้งแต่ พ่อ แม่ แต่งงาน สร้างบ้านสีขาวที่อบอุ่น เลี้ยงดูสุนัขตัวแรก และลูก ๆ ของมัน จนกระทั่งพวกเขาได้ ทำหน้าที่ พ่อ แม่ ที่สมบูรณ์ มีลูกสาวน่ารัก และสุนัขสัตว์เลี้ยงประจำบ้านที่หมุนเวียนกันเข้ามา สร้างสีสัน และกิจกรรมสนุก ๆ ให้กับครอบครัวนี้ ดังนั้นเมื่อพิจารณาภาพรวมของบ้านสีขาวแล้ว จึงกลายเป็นเรื่องราวที่ถ่ายทอดความรักความผูกพันของครอบครัวที่อบอุ่นกับบรรดาสุนัข สะท้อนให้เห็นคุณธรรมของสมาชิกทุกคนในบ้านสีขาว เช่นความเมตตากรุณา ความมีน้ำใจ ความรักความ เอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ และสัตว์ตัวเล็ก ๆ

ดังนั้นบ้านสีขาวจึงเป็นเสมือนบ้านแห่งความรัก สมาชิกทุกคนมีจิตใจเมตตา มีความรักที่บริสุทธิ์ เป็นครอบครัวที่อบอุ่นปลอดภัย และเป็นที่พักพิงของทุกคนรวมถึงสัตว์ทุกตัว บ้านสีขาวจึงเป็นบ้านสะอาดที่เต็มไปด้วยความสุข

ความรัก ความเมตตา เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้มนุษย์กับสัตว์อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การที่มนุษย์ได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติและสัตว์จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจในความเป็นไปของธรรมชาติ ซึ่งบางทีอาจ

สะท้อนให้เห็นถึงสังขรณ์บางอย่างของมนุษย์ เช่นการเวียนว่ายตายเกิด เพราะอย่างไรก็ตามมนุษย์ก็ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ

จดหมายถึงลูก และ แผ่นหลังพ่อ เสนอแนวคิดที่ว่า พ่อแม่เป็นปูชนียบุคคลของลูกความอบอุ่นในครอบครัวสามารถพัฒนาให้เด็ก ๆ มีสติปัญญา ความสามารถ และบุคลิกภาพที่ดั่งใจเหมาะสม ซึ่งก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีในอนาคตของเด็ก ๆ ได้ ดังนั้นการสร้างความรักที่ดีในครอบครัวจึงเป็นสิ่งจำเป็น การแสดงให้เด็กตระหนักว่าความรักของพ่อแม่ นั้นยิ่งใหญ่มาแค่ไหน จะทำให้เด็กเกิดจิตสำนึกที่ดี ปรารถนาที่จะตอบแทนความรัก ความอบอุ่นที่ได้รับ รู้จักคำนึงถึงความรู้สึกของพ่อ แม่ จนไม่กล้าที่จะกระทำความผิดให้พ่อ แม่ต้องทุกข์ใจ ขณะเดียวกันการอธิบายความรู้สึกนึกคิดของเด็กให้ผู้ใหญ่รับทราบก็จะเป็นหนทางที่ก่อให้เกิดความรักและความเข้าใจในครอบครัว เพราะพ่อแม่จะสามารถเข้าใจความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของลูกได้

จดหมายถึงลูก เนื้อเรื่องเป็นจดหมายที่พ่อแม่เขียนเป็นบันทึกถึงลูกที่ยังคงอยู่ในท้อง ถ่ายทอดเรื่องราว และความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ สู่ลูก เช่น แสดงความปลื้มปีติ ยินดีที่รู้ว่าตนจะได้เป็นพ่อแม่ กล่าวถึงการเตรียมตัวที่จะเป็นพ่อแม่ที่สมบูรณ์แบบ การเอาใจใส่ดูแลแม่และลูกที่พ่อได้พยายามกระทำ บางฉบับพูดถึงความวิตกกังวลและความยากลำบากต่าง ๆ ที่พ่อแม่รู้สึก ดังเช่น

“นับตั้งแต่รู้แน่ชัดว่าเรามี “กล้า” บรรยายภาคนในบ้านคึกคักขึ้นมา เพราะปกติพ่ออยู่กับแม่เพียงสองคน เมื่อพ่อไปทำงานแม่ก็อยู่คนเดียว นอนนอน แม่ก็ยอมจะเหงาบ้าง เพราะบ้านเราอยู่ชานเมืองเป็นทุ่งนา แต่เมื่อมีกล้าแม่รู้สึกว่าแม่มีเพื่อน ส่วนพ่อเองก็ต้องรีบกลับบ้าน ธุระอะไรที่ไม่สำคัญหรือพอยืดหยุ่นไปได้พ่อก็จะยืดหยุ่นออกไป เพื่อรีบกลับมาพบกล้ากับแม่นั่นเองห้องของแม่ค่อย ๆ หนุนขึ้นเหมือนคนลงพุง แม่ชอบเอามือลูบกกล้าเล่น ดวงตาเป็นประกายอย่างมีความสุขแม่แม่จะมีอาการแพ้ด้วยการคลื่นไส้ ตื่นเช้าขึ้นมาแม่บ่นเวียนหัวเหมือนโลกทั้งโลกโคลงเคลง แต่แม่ก็มีความสุขอยู่ลึก ๆ”

(นิเวศน์ กั้นไทยราษฎร์, 2540 : 17)

แผ่นหลังพ่อ เรื่องนี้ ถ่ายทอดเรื่องราวความรัก ความอบอุ่นของครอบครัว หนึ่ง มีพ่อเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง และเป็นผู้นำพาชีวิตของลูก ๆ ไปสู่ความสำเร็จ แผ่นหลังพ่อ เสนอแนวคิดที่ว่า พ่อแม่ คือ ปูชนียบุคคลของลูก เพราะเป็นผู้ที่มอบความรักที่แท้จริง ถึงแม้ว่าพ่อแม่จะต้องทนกับความยากลำบากมากมายเพียงใด ถ้าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์ต่อลูกพ่อแม่พร้อมที่จะสละ ทุกอย่างได้

จดหมายถึงลูก และแผ่นหลังพ่อ ต่างก็เสนอแนวคิด ที่แสดงให้เห็นว่า ความรัก ความผูกพันของพ่อแม่ที่มีต่อลูกนั้นงดงามและยิ่งใหญ่สำหรับเด็ก ๆ จะช่วยย้ำเตือนให้พวกเขาตระหนักถึงความรักของพ่อแม่ จึงเป็นเสมือนสื่อกลางช่วยถ่ายทอดความรัก ความผูกพัน และสายใยรักของพ่อแม่ลูก ลูก ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกันเพราะ ครอบครัวที่อบอุ่นนำมาซึ่งความสุขที่แท้จริงและจะเป็นก้าวแรกที่น่าพาชีวิตลูก ๆ ไปสู่ความสำเร็จที่งดงาม

เมฆสีเงิน เสนอแนวคิดว่าเด็กต้องการความรัก ความอบอุ่นจากครอบครัว เป็นเรื่องราวของเด็กหญิงคนหนึ่งอาศัยอยู่ในชนบทที่สวยงาม มีครอบครัวที่อบอุ่น แม้จะไม่มีพ่อ แต่เธอมีเพื่อนมากมาย มีความสุข สนุกสนานกับธรรมชาติรอบ ๆ ตัว ต่อมาเธอได้ไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ และรู้ความจริงว่าผู้ชายที่เธอไปอยู่ด้วยเป็นพ่อที่แท้จริงของเธอ และแม่ที่เลี้ยงดูมาตลอด เป็นแค่ป้า แต่ครอบครัวของเธอที่กรุงเทพฯ ไม่สามารถให้ความรักและความอบอุ่นได้เลย และแม้ว่าชีวิตในกรุงเทพฯ จะสะดวกสบาย มีโรงเรียนใหญ่ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากมาย แต่ไม่สามารถทำให้เธอมีความสุขได้เท่ากับชีวิตที่สัมผัสกับธรรมชาติและความเป็นกันเองในครอบครัวที่ชนบท เธอจึงเลือกที่จะอยู่กับป้า และตายายที่มอบความรัก ความอบอุ่นใจให้เธอได้มากกว่าที่จะอยู่กับพ่อที่แท้จริงในกรุงเทพฯ

เรื่องนี้จึงสะท้อนให้ผู้อ่านเห็นว่า ความรัก ความอบอุ่น เป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็ก และมนุษย์ทั่วไปทุกคนโหยหาความอบอุ่นใจ เพราะบางครั้งความเจริญทางวัตถุ ความทันสมัย และ เงินทองไม่สามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้ทั้งหมด ดังนั้นจึงไม่สามารถนำความสุขที่แท้จริงมาสู่มนุษย์ได้ แต่ความอบอุ่นใจสามารถทำได้ โดยเฉพาะกับเด็กซึ่งต้องการความรัก ความเข้าใจมากกว่าผู้ใหญ่ ดังนั้นการมอบความรัก ความเข้าใจให้แก่เด็ก ๆ จึงเป็นปัจจัยพื้นฐาน ที่สำคัญที่สุดในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์แบบได้ในอนาคต

บันทึกจาก(ลูก)ผู้ชาย และ ยายของเอื้อ เสนอแนวคิดว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการความรักความเข้าใจจากผู้คนรอบข้าง

วัยรุ่นเป็นวัยที่สำคัญมาก เพราะเป็นช่วงเวลาที่คาบเกี่ยวระหว่างความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ เด็ก ๆ ที่อยู่ในช่วงเวลาของความเป็นวัยรุ่น จึงมักประสบกับปัญหา ต่าง ๆ มากมาย ทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัววัยรุ่นเอง เช่นเรื่องอารมณ์ ความรู้สึกที่อ่อนไหวง่ายและความรู้สึก สับสน ในบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม และปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น เช่น ครอบครัวและเพื่อน เป็นต้น ดังนั้นเด็กวัยรุ่นจึงต้องการความรักความเข้าใจจากผู้คนรอบข้างเป็นอย่างมาก พวกเขาต้องการกำลังใจ และการยอมรับในตัวตนของเขา พวกเขาจึงมักจะแสดงพฤติกรรมแบบแปลก ๆ เพื่อเรียกร้องความ สนใจจากผู้คนรอบข้าง

บันทึกจาก(ลูก)ผู้ชาย เป็นเรื่องราวของเด็กชายวัยรุ่นคนหนึ่ง que ประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย เพราะความที่เขาสับสนในบทบาทของตัวเอง กอปรกับไม่สามารถปรึกษาใครได้ เพราะคนในครอบครัวเป็นผู้หญิงเสียส่วนใหญ่ พ่อกับแม่ของเขาแยกกันอยู่ ทำให้เขาขาดต้นแบบที่ถูกต้อง ความคิดและอารมณ์บางอย่างของเด็กวัยรุ่นผู้ชาย จำเป็นต้องอาศัยคนในเพศเดียวกันช่วยแนะนำ เมื่อเขาไม่ได้ใกล้ชิดพูดคุยปรึกษาปัญหากับพ่อ เขาก็เลือกใช้วิธีจดบันทึกเพื่อระบายความอัดอั้น กังวล ชีวิตของเขาต้องประสบกับความยุ่งยากหลายครั้ง ถึงขนาดถูกไล่ออกจากโรงเรียน หนีออกจากบ้าน ต้องติดคุก มีปัญหาเรื่องความรัก และเกือบจะติดยา เพราะหาทางออกให้กับตนเองไม่ได้ แต่ในที่สุดด้วยความรักความเข้าใจ และการให้อภัยจากคนในครอบครัวและการได้พบกับลุง ซึ่งมีความเข้าใจให้ความคิด ความต้องการของเด็กผู้ชายอย่างเขาได้อีก ทั้งเพื่อน ๆ ที่คอยช่วยเหลือเป็นกำลังใจเสมอมา ทำให้เขาสามารถนำพาชีวิตที่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ นี้ไปสู่ความสำเร็จได้ในที่สุด เรื่องนี้เป็นแบบอย่างให้กับเด็กชายวัยรุ่นที่กำลังสับสนในตัวเองได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังสามารถสร้างเสริมความเข้าใจให้เด็ก ๆ ได้เป็นอย่างดีว่า ความรัก ความเข้าใจจากครอบครัว เป็นความรักที่แท้จริง แม้ว่าพวกเขาจะทำผิดมากมายเพียงใด ครอบครัวย่อมจะให้อภัย และพร้อมที่จะส่งเสริมให้เขาได้พบกับความสำเร็จในชีวิตได้ในที่สุด

ยายของเอื้อ เสนอเรื่องราวของเด็กชายวัยรุ่นคนหนึ่งที่ต้องอาศัยอยู่กับยาย แม้ว่ายายจะให้ความรัก ความเมตตา และความอบอุ่นแก่เขามากเท่าใด แต่ปัญหาช่องว่างระหว่างวัยก็เกิดขึ้น ขณะเดียวกันด้วยความอยากรู้อยากเห็น และความคึกคะนอง ตามวัยทำให้เลือกคบเพื่อนไม่ดี จนเกือบจะนำพาชีวิตของเขาไปในทางที่ผิด แต่ด้วยความรักที่แท้จริงของยาย และน้ำใจจากเพื่อนดี ๆ ที่คอยช่วยเหลือและตักเตือน จนทำให้เขาเริ่มสำนึกได้ว่าอะไรคือ ความผิดชอบชั่วดี จนในที่สุดเขาก็สามารถกลับเนื้อกลับตัว และพลอยชักจูงให้เพื่อน ๆ หันกลับมาดำเนินชีวิตตามแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมได้อีกด้วย

บันทึกถึงวันพรุ่งนี้ เสนอแนวคิดที่ว่า ความรักความอบอุ่นในครอบครัวสามารถมีพลัง ทำให้ฝันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ได้ ปัญหาที่ครอบครัวนี้ได้ประสบ คือปัญหาเศรษฐกิจ ทุกคนจึงต้องช่วยกันทำงานในขณะที่ต้องเรียนหนังสืออยู่ทำให้เกิดความเหน็ดเหนื่อย ทั้อถอยและหมดกำลังใจ แต่แม่ผู้เป็นศูนย์รวมจิตใจของทุกคนในครอบครัวได้ให้ความรักความอบอุ่นเสมอและ ความหวังหาอาหารที่พี่น้องมอบให้แก่กันและกัน เป็นพลังให้ทุกคนในบ้านมีความหวัง ไม่ทั้อถอย จุดประกายความฝันให้เกิดขึ้นอีกครั้ง และพร้อมที่จะยืนหยัดต่อสู้กับความยากลำบากต่อไป ดังปรากฏในเรื่อง

ทั้ง ๆ ที่ความจริงการเรียนให้จบเป็นหน้าที่ของผมอยู่แล้ว อาจเป็นเพราะผมไม่คิดว่าสุดท้ายผมจะเป็นความหวังของทุกคน สุดท้ายผมจะเป็นคนทำความหวังของทุกคน ให้เป็นจริง ผมอดตื่นเต้นและภาคภูมิใจตัวเองไม่ได้ เมื่อผมจะทำให้แม่ดีใจ ทำความฝันของแม่ให้เป็นจริง เหมือนพี่ใหญ่ที่แม่ขาดไม่ได้ เหมือนกับพี่สองที่มักเสียสละได้แม้กระทั่งของรักของตัวเองเพื่อแม่ เหมือนกับหลวงพี่ตรีที่ตอบแทนแม่อย่างไม่มีใครคาดคิด ผมกำลังจะได้ตอบแทนแม่เหมือนพี่ ๆ ไม่ใช่แต่แม่และทุกคนที่มีความหวังและกำลังรอคอยผมทำความหวังนั้นให้เป็นจริงเท่านั้น ผมเองที่กำลังเป็นผู้ที่จะสร้างความหวังด้วยตัวเอง ที่ยังอดที่จะตั้งความหวังกับตัวเองไม่ได้ และยังรอคอยด้วยใจจดจ่อไม่แพ้คนอื่น ๆ

(ละเวง ปัญญาสุนทร, 2542 : 118)

เรื่องนี้จึงชี้ให้เห็นว่าความรักความอบอุ่นของครอบครัว ยังมีความสำคัญต่อมนุษย์ อย่างยิ่ง เพราะความอบอุ่นในครอบครัวเป็นเสมือนแหล่งรวมกำลังใจ ให้ความฝัน ให้ความหวัง และ ให้ความสุขแก่ชีวิตมนุษย์ได้เสมอ

2.2.2 มิตรภาพเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์

เด็กที่กำลังอยู่ในช่วงวัยรุ่นนั้น เพื่อนคือส่วนหนึ่งของชีวิต เพื่อนจะมีบทบาทและอิทธิพลต่อพวกเขามาก พวกเขาเด็กวัยรุ่นมักจะคิดว่า มิตรภาพของพวกเขายิ่งใหญ่เหนือสิ่งอื่นใด ด้วยเหตุนี้ผู้ใหญ่จึงมีความกังวลเกี่ยวกับการเลือกคบเพื่อน เพราะถ้าเด็กได้พบกับเพื่อนที่ดี ชักนำไปในทางที่ดีมีประโยชน์ หรือ คอยช่วยเหลือ แนะนำตักเตือนซึ่งกันและกัน ก็จะเป็นประโยชน์ ต่อไปในอนาคตได้ แต่ถ้าคบเพื่อนผิดก็ชักจูงไปในทางที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์และอาจจะสร้างปัญหาให้เด็กได้ในที่สุด ดังนั้นการที่มนุษย์ได้มีโอกาสคบเพื่อนที่ดี มีความรักที่แท้จริงและจริงใจต่อกันแล้วจึงนับว่าเป็นความโชคดีอย่างที่สุด เพราะปัจจุบันนี้การมีเพื่อนหรือได้รับมิตรภาพที่ แท้จริงนั้นเป็นเรื่องที่หาได้ยากยิ่ง

เมื่อมิตรภาพเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ เพราะมิตรภาพช่วยทำให้มนุษย์เรียนรู้การอยู่ร่วมกันเป็นสังคม มิตรภาพช่วยทำให้มนุษย์ พบกับความงามในชีวิต จากการช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน ความโอบอ้อมอารี การมีน้ำใจแบ่งปัน บางครั้งมิตรภาพนั้นมีความยิ่งใหญ่และดีงาม ช่วยทำให้ชีวิตมนุษย์พบกับความสำเร็จได้ดังที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนทั้ง 8 เรื่องที่ล้วนแต่ มุ่งแสดงแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าของมิตรภาพที่แท้จริง คือ **เรื่องลูกป่า ผีเสื้อป่า**

เพื่อนแท้ ผจญภัยดินแดนหัตศกรรมย์ พร้าวแสงรุ่ง เพื่อนกันตลอดกาล เด็กชายมะลิวัลย์ และ พระจันทร์ทรงกลด

ลูกป่า มีแนวคิดว่าการที่มนุษย์ได้พบกับมิตรภาพที่แท้จริง จะเป็นสิ่งที่ดีงามอย่างยิ่งในชีวิต ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่า เพื่อนสามารถพาชีวิตของเราไปสู่ความสุข ความเจริญได้ เมื่อใดที่เรารู้สึกหมดหวัง หมดกำลังใจ เพื่อนที่แท้จริงย่อมจะช่วยเหลือ ดูแล และให้กำลังใจได้ เรื่องนี้เป็นเรื่องราวของเด็กชาวป่าเกอญอ 2 คน ที่พยายามขวนขวายหาทางเรียนหนังสือ กับเด็กชายอีก 1 คน ที่อาศัยอยู่ที่ราบชายป่า ทั้ง 3 คน ลงมาใช้ชีวิตร่วมกันในโรงเรียน เริ่มต้นมิตรภาพด้วยการทะเลาะกันก่อน จนในที่สุดได้ช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยกันและกัน จนกลายเป็นมิตรภาพที่ดีงามได้ในที่สุด ยาชิ ฝันอยากจะทำนายเป็นครูเพื่อพัฒนาหมู่บ้านของตน จึงพยายามอย่างมากที่จะเรียนหนังสือ แม้ครอบครัวจะมีปัญหาด้านการเงินก็ตาม ชูทอเข้ามาเรียนเพราะต้องการหนีจากการเป็นป่าเกอญอ แต่เมื่อคำถูกพ่อบังคับให้เข้ามาเรียนทั้ง ๆ ที่เขาไม่ยอมเรียน แต่ในตอนจบเมื่อ ยาชิหมดโอกาสที่จะได้เรียน หมดโอกาสที่จะได้เป็นครู เมืองคำกับ ชูทอ ก็หันมาตั้งใจมุ่งมั่นกับการเรียน เพื่อช่วยสานต่อความฝันของยาชิให้สำเร็จ

ลูกป่าจึงสามารถสะท้อนให้เห็นคุณค่าของมิตรภาพว่ามีความสำคัญต่อมนุษย์ เพราะสามารถช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ที่ดีงามให้เกิดขึ้นได้ในชีวิตของมนุษย์

เพื่อนแท้ มีแนวคิดว่ามีมิตรภาพที่แท้จริงเป็นความรักที่ยิ่งใหญ่ และมีคุณค่าแก่ชีวิต เรื่องนี้เป็นเรื่องราวชีวิตและมิตรภาพที่เกิดขึ้นกับสัตว์ตัวน้อย ๆ 3 ตัว ที่กลายเป็นเพื่อนรัก เพื่อนที่แท้จริงต่อกันได้ เพราะสัตว์ทั้ง 3 คือ ลิง ชื่อแก่น กระต่าย ชื่อนิ่ม และนกกระต๊วสีขาว ชื่อลิ่วลม ได้ร่วมผจญภัย และต่อสู้กับอันตรายที่เกิดจากความโหดร้ายของมนุษย์ จนในที่สุด แก่น ต้องยอมเสียสละชีวิตของมัน เพื่อปกป้องชีวิตของเพื่อนรักทั้ง 2 ไว้ ดังเช่น

“แก่นเพื่อนรัก ฉันเสียใจเหลือเกิน” นิมร้องไห้โหยหวน “เธอเป็นเพื่อนแท้ เป็นยอดมิตร ที่ยอมสละทุกสิ่งแม้กระทั่งชีวิตเพื่อฉัน เธอถูกมนุษย์ทำร้ายเพราะฉัน...เพราะฉันแท้ ๆ”

“อย่าร้องไห้เลย นิม”

“เธอช่วยเหลือฉันตลอดมา เธอยังจำได้หรือเปล่า...”

มันกระซิบข้าง ๆ หูของเพื่อนรักอย่างเศร้าโศก

“เธอช่วยฉันให้รอดพ้นจากไฟฟ้า จากเจ้าหมาป่า แล้วก็จากมนุษย์ จนเธอต้องพบกับความเจ็บปวดอยู่ในขณะนี้ เธอสอนฉันให้รู้จักความรัก และเห็นคุณค่าของมิตรแท้ ว่าประเสริฐมีคุณค่ากว่าสิ่งใด ๆ ไม่มีใครจะอยู่ อย่างโดดเดี่ยวได้ในโลกนี้โดยปราศจากมิตร แท่น...ฉันคงจะหาเพื่อนแท้ อย่างเธอไม่ได้อีกแล้วชั่วชีวิต ลูกชิ้นเธอ...เพื่อนแท้ของฉัน เราเห็นกันต่อไป เธอจะไปที่ถ้ำของเรา ฉันจะได้เอาน้ำวิเศษในถ้ำมาใส่แผลให้เธอ เธอจะได้ หายจากความเจ็บปวด”

(ทำนุ อ้นประเสริฐ, 2526 : 116)

เพื่อนแท้ในความหมายของเรื่องนี้จึงหมายถึง เพื่อนที่ไม่ยอมทอดทิ้งกันใน ยามยาก ต่าง คอยช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน จนแม้กระทั่งชีวิตก็ยอมสละให้แกกันได้ ผู้แต่งได้พยายามสอดแทรกแนวคิดหลัก ของเรื่องนี้ผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องซึ่งล้วนแต่แสดงให้เห็น พฤติกรรม ที่โหดร้ายของมนุษย์ เช่น การล่าสัตว์ การตัดไม้ทำลายป่า เพื่อประโยชน์สุขส่วนตน มนุษย์ในเรื่องนี้เป็นตัวละครที่สื่อให้เห็นถึงความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ ได้ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งกับพฤติกรรมตัวละครเอก คือ ลิง กระต่าย และนกกระต่าย ที่ผู้แต่งได้สะท้อนให้ เห็นถึงความรัก ความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นของสัตว์ทั้ง 3 ชนิด จนแม้ชีวิตก็ยอมสละให้แกกันได้ เพื่อช่วยเหลือ ปกป้องเพื่อนให้ปลอดภัยในยามยาก ดังนั้นมิตรภาพที่แท้จริงจึงเป็นความรักที่ยิ่งใหญ่และมี คุณค่าต่อชีวิต อย่างยิ่ง

พรารวแสงรุ่ง มีแนวคิดที่แท้จริง เป็นสิ่งที่สวยงาม เรื่องนี้เป็นเรื่องราวของเด็กหญิงตาบอดคนหนึ่งชื่อแสงรุ่ง กับเด็กชายจิตใจงดงามคนหนึ่งชื่อ ชาญ มิตรภาพ ระหว่าง แสงรุ่งและชาญ เป็นสิ่งที่สวยงาม การกระทำของชาญ เช่น เป็นเพื่อนเล่น เพื่อนคุยกับ แสงรุ่ง หรือมาช่วยสอนหนังสือถ่ายทอดประสบการณ์ของเด็กในโรงเรียนให้กับแสงรุ่งฟังนั้น สะท้อนให้ผู้อ่านได้มองเห็นภาพของความรักที่บริสุทธิ์ที่เพื่อนจะมอบให้แกกันด้วยความเอื้ออาทร และความมีน้ำใจช่วยเหลือให้กำลังใจในยามที่ทุกข์ยากจึงเป็นภาพที่งดงาม มิตรภาพที่แท้จริงจึง เป็นสิ่งที่สวยงามที่ผู้แต่งได้พยายามถ่ายทอดสู่ผู้อ่าน ดังเช่น

“เห็น---เห็นรุ่งกินน้ำด้วย!” ชาญพูดอย่างตื่นเต้นและผุดลุกขึ้นยืน

แสงรุ่งลุกขึ้นยืนตามบ้าง

เด็กน้อยทั้งสองจับมือกันไว้ และเดินมาที่ริมบึง ชาญพยายามชี้ให้ เห็นแสงรุ่ง

ดูสายรุ้งที่ทอดโค้งอยู่เหนือบึงกว้าง ไค้้นนั้นค่อย ๆ เลื่อนขึ้นไปหาก้อน เมฆบนท้องฟ้า สีที่รวมตัวกันอยู่ลำไค้้นนั้นดูราวกับมีประกายพร่างพราวสวย

กว่าสี่ของสี่อักษรรวม เขาเห็นเพื่อน ๆ ที่โรงเรียนสวมเสื้ออีก สวดยกว่าสี่ของสิ่งใดทั้งนั้น

ชาญอยากจะทำอะไรให้แสงรุ่งฟัง แต่เขานึกหาคำไม่ออก เป็นเรื่องยากเกินไปสำหรับเขาที่จะบรรยายภาพที่สวยสดงดงามเช่นนี้...และรวมทั้งเงาที่ปรากฏอยู่ในน้ำ นั้นด้วย

“รุ่งกินน้ำเหวอคะ...คงสวยมากนะ”

“สวยมาก รุ่งโตเสียวละ มีสี่ครบหมดเลยทั้งเจ็ดสี”

“ม่วง-คราม-น้ำเงิน-เขียว-เหลือง-แสด และสีแดง...บนท้องฟ้าคงมีกลิ่นหอมมากด้วยนะคะ เพราะมีสี่ตั้งเจ็ดสี”

ชาญรู้สึกอึดอัดใจ เขาจะทำอย่างไรดี?...และแล้วเด็กชายก็ถอนหายใจอย่างโล่งอก เหมือนความทุกข์ถูกพัดพาไปพร้อมกับสายลม เขานึกเรื่องสำคัญได้แล้ว และเพิ่งปะติดปะต่อจนได้ความครบถ้วนในตอนนี้อย่างไรก็ตาม แสงแห่งสี่รุ่งนั้นจุดประกายความคิดเขา

“ตาข้างเดียวก็มองเห็น---แต่ผมมีตั้งสองตา ผมจะแบ่งให้แสงรุ่งตาหนึ่ง ผมก็ยังมองเห็น แล้วแสงรุ่งก็จะได้มองเห็นด้วย”

แสงรุ่งยิ้มนิ่ง ไม่มีถ้อยคำใด ๆ นอกจากเสียงนกร้องเพลง เสียงปลาโลมาขึ้นผิวน้ำ และเสียงลมพัดใบไม้...ในความรู้สึกของเธอนั้น กำลังแลเห็นสี่ของประกายรุ่งพราวพรายอยู่บนฟากฟ้า...สี่ที่ชาญเคยบอกเล่าให้เธอฟัง

(วาวแพร, 2536 : 136)

วรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้ช่วยปลูกฝังความคิดให้แก่เด็กผู้อ่านให้เข้าใจว่า มิตรภาพนั้นทำให้ชีวิตมนุษย์ได้พบกับความรู้สึกที่งดงามได้อย่างไรและทำไมมิตรภาพจึงเป็นสิ่งที่มีความหมายมากที่สุด วรรณกรรมเรื่องนี้สามารถชี้ให้เห็นว่า มิตรภาพช่วยก่อให้เกิดความรักที่บริสุทธิ์ มีการเสียสละและการแสดงน้ำใจ เอื้ออาทรต่อกัน มิตรภาพสามารถกล่อมเกลาคิดใจของมนุษย์ให้อ่อนโยนมิตรภาพจึงสามารถทำให้สังคมมีความสุขได้เป็นอย่างดี

ผีเสื้อป่า เสนอแนวความคิดว่ามิตรภาพที่แท้จริงนั้นเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ ไม่มีสิ่งใดจะขวางกั้นได้ **ผีเสื้อป่า** เป็นเรื่องราวของเพื่อน 3 คน คือ บุญสม คม และจันทา พวกเขาเลือกที่จะมีวิถีชีวิตตามที่ตัวเองต้องการ พวกเขาจึงต้องแยกจากกันที่สุดในที่สุด บุญสมมีความฝันที่จะได้เรียนหนังสือ เพราะต้องการเรียนรู้ให้มีสายตากว้างไกลที่สุดเท่าที่จะทำได้ เขาจึงตัดสินใจเข้าไปเรียนต่อในกรุงเทพฯ คมฝันอยากเป็นครู เขาจึงเลือกเรียนวิทยาลัยครูในจังหวัด ส่วนจันทา เขาค้นพบว่า ตัวเองรักป่าเขา เขาจึงเลือกที่จะเป็นนายพราน แม้ว่าเขาจะมีความสามารถในการ

เรียนไม่แพ้เพื่อน ๆ บุญสม คม และจันทา รักและผูกพันกันมากเพราะวิ่งเล่นและคบเป็นเพื่อนกันมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ดังนั้นแม้ว่าทุกคนจะต้องแยกย้ายจากกันไป แต่ความรักความผูกพันในมิตรภาพที่แท้จริงของพวกเขาจะคงอยู่สืบไป ถึงแม้ว่าแต่ละคนจะมีวิถีชีวิตและความฝันที่ต่างต่างกันไปแต่มีได้เป็นอุปสรรคหรือสาเหตุที่จะทำให้ลายมิตรภาพของพวกเขาหลงได้ ดังเช่น เนื้อเรื่องตอนหนึ่งได้แสดงให้เห็นว่าบุญสมกับจันทา เกิดขัดแย้งกันเพราะอยากเป็นคนเก่งสำหรับเพื่อนหญิงคนหนึ่ง ที่ชื่อ วณีย์ ทั้งสองจึงแข่งกันหาดอกไม้ชนิดหนึ่ง เพื่อเป็นของขวัญให้ วณีย์ ตอนจบของเรื่องจันทานำดอกไม้ได้ก่อนและนำมาให้วณีย์ แต่เขากลับบอกว่า บุญสมเป็นคนหาได้ แล้วฝากมาให้ ความขัดแย้งที่เคยเกิดขึ้นในใจของบุญสมและจันทา จึงมลายหายไปที่สุดในที่สุด ซึ่งเป็นเพราะความรัก ความเข้าใจในมิตรภาพของพวกเขานั่นเอง เนื้อเรื่องของ**ผีเสื้อป่า**จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของมิตรภาพที่แท้จริงว่ามีอำนาจเพียงใด แม้ความรักบางครั้งอาจสละให้แก่กันได้ หรือแม้แต่ระยะทางและการพรากจากก็มิอาจทำลายความรักความผูกพันระหว่างเพื่อนลงได้

เพื่อนกันตลอดกาล มีแนวคิด ว่ามิตรภาพเป็นสิ่งที่มีความค่าต่อมนุษย์ เพราะสามารถ นำพาชีวิตมนุษย์ให้พบกับความสุขความสำเร็จได้ นอกจากนี้ มิตรภาพยังเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ แม้ชีวิตก็อาจสละให้แก่เพื่อนได้ มิตรภาพที่แท้จริงมีพลังเหนือระยะทางและกาลเวลา ถึงแม้ว่าตัวตนของเราจะอยู่ห่างจากเพื่อนแต่ความรักความผูกพันจะยังคงเป็นสายใยเชื่อมต่อกับมิตรภาพไว้ตราบนานเท่านาน ดังเช่น เรื่องราวของตัวละครในเรื่องทั้งวูธ อี๊ด ต้ม และต่าย ต่างก็มีที่มาแตกต่างกัน แต่ด้วยความจริงใจ ความเอื้ออาทร ช่วยเหลือดูแลกัน ทั้งในยามทุกข์และสุข จึงทำให้พวกเขา ทั้ง 4 คน รักและผูกพันจนกลายเป็นมิตรแท้ต่อกันและกัน มิตรภาพของพวกเขาอันมีคุณค่าและยิ่งใหญ่ มาก เพราะ ชีวิตของพวกเขาทั้ง 4 ล้วนต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย พวกเขาไม่มีใครคอยช่วยเหลือนอกจากเพื่อนเท่านั้น และเพื่อนก็คือผู้ที่ผลักดันชีวิตของกันและกัน จนทุกคนได้พบกับความสุขความสำเร็จ อาจกล่าวได้ว่า เพื่อนคือส่วนที่เติมเต็มชีวิตให้แก่กันและกัน แม้บางครั้งจะขัดแย้งทะเลาะ เบาะแว้งกัน แต่ในที่สุดความฝันของพวกเขาทั้ง 4 ก็เป็นจริงขึ้นมาได้เพราะความรักและสามัคคี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชีวิตของพวกเขาทั้ง 4 คนพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น

“ผมนั่งวุ่นอยู่กับตัวเลขในบัญชีรายรับ-รายจ่าย ที่หลังเคาน์เตอร์ของร้านอาหาร “เพื่อนกัน” มาตั้งแต่ตอนสาย ๆ วันนี้เป็นวันเสาร์ วันที่เรา อันมีผม อี๊ด ต่าย และเจ้าทอย ต่างว่างจากภารกิจหลักของชีวิต นั่นคือการเรียนมาช่วยกันดูแลกิจการร้าน “เพื่อนกัน” ของเราได้อย่างเต็มที่ ร้าน “เพื่อนกัน” เป็นร้านขายอาหารขนาดเล็กไม่ใหญ่เพราะมีพื้นที่แค่ตึกแถวคูหาเดียว ตกแต่งแบบเรียบง่าย ๆ ง่าย ๆ ซึ่งอี๊ดกับต่ายในฐานะที่เป็นเด็ก

เพราะช่างและเป็นผู้แสดงฝีมือบอกว่านี่เป็นงานศิลปะแบบประหัตซึ่งก็เรียก
ได้ว่าดีที่สุดในแล้ว สำหรับการตกแต่งร้านที่มีงบประมาณจำกัดแบบนี้ จะว่า
ไปแล้วพวกเราก็มีความเห็นตรงกันว่า นี่เป็นร้านอาหารที่น่าเข้าที่ที่สุดตั้งแต่
เคยเห็นมา เพราะว่ามันเป็นร้านของพวกเขา”

(เจกซนน์, 2542 : 1)

นอกจากนี้เรื่องนี้ยังแสดงให้เห็นว่ามีมิตรภาพของพวกเขาที่มีคุณค่า คือ พวกเขา
ช่วยกัน ดูแลเด็กที่ถูกทอดทิ้งคนหนึ่งชื่อว่าทอยให้ได้รับความรักความอบอุ่นชดเชยกับการที่ทอย
ถูกแม่แท้ ๆ นำมาทิ้ง ในวันหนึ่ง ทอยได้รับบาดเจ็บสาหัส พวกเขาทั้ง 4 ยอมเสียสละและทำทุก
วิถีทางเพื่อรักษาชีวิตของทอยไว้ แสดงให้เห็นถึงความรักที่ยิ่งใหญ่และมีมิตรภาพที่พวกเขามอบให้
แก่เด็กน้อย จึงเป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นความสำคัญของมิตรภาพได้อย่างลึกซึ้ง เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า
เมื่อมิตรภาพมีคุณค่าต่อชีวิตของมนุษย์ เราทุกคนจึงควรถนอมรักษามิตรภาพของเราไว้ให้คงอยู่
ตราบนานเท่านาน เพราะการที่มีเพื่อนที่ดี เพื่อนที่รู้ใจ และเพื่อนที่แท้จริงนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย ผู้ใดพบ
มิตรที่แท้จริงนับว่าเป็นเรื่องที่ดีเป็นมงคลชีวิตอย่างหนึ่งที่เราต้องรักษาไว้ให้คงอยู่ยาวนานที่สุด

พระจันทร์ทรงกลด มีแนวคิดว่าคุณค่าของมิตรภาพและความรักความผูกพัน
เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อมนุษย์เสมอ ไม่ว่าจะเป็มิตรภาพระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง หรือมิตรภาพ
ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ ก็เป็นสิ่งที่สวยงาม และมีคุณค่าควรแก่การจดจำ

พระจันทร์ทรงกลด เป็นเรื่องราวของเด็กชายมโนที่เดินทางมาเป็นคนเลี้ยงช้าง
อยู่กับลุง เขาได้พบเพื่อนเลี้ยงช้างด้วยกันอีก 3 คน คือ มิตร เถิน และเพชร พวกเขาใช้เวลาที่ออก
ไปเลี้ยงช้างพูดคุย วึ่งเล่น สนุกสนานกัน วันหนึ่งพวกเขา 4 คน ตัดสินใจฝึกพลายมะเดื่อ ลูกช้างตัว
น้อย ที่ฉลาดและแสนรู้ เพื่อหารายได้พิเศษ พวกเขาทั้ง 4 รวมแรงรวมใจกันฝึกมะเดื่อจนมีชื่อเสียง
โด่งดัง เวลาที่ผ่านมาทำให้พวกเขาทั้ง 4 และพลายมะเดื่อรักและผูกพันกันมากจนในที่สุดมีนายทุน
มาขอซื้อพลายมะเดื่อไปทำให้เขาทั้ง 4 เสียใจมาก ยิ่งกว่านั้นพลายมะเดื่อ ต้องจบชีวิตลงเพราะรถที่
บรรทุกไปแสดงตามที่ต่าง ๆ เกิดพลิกคว่ำ จนพลายมะเดื่อต้องตาย มิตร เถิน เพชร และมโนตัดสินใจ
ใจวชเณร เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่พลายมะเดื่อลูกช้างเพื่อนรักของ พวกเขา ดังเช่น

“ภาพสีในข่าวมโนเหลือบมองเห็นเจ้าช้างน้อยนอนทอดยาววางหัว
พาดขอบถนน เด็กชายยกมือเช็ดน้ำตาที่รินออกมา แพบจะไม่รู้สึกตัวว่าก้าว
เข้าเขตบ้านมิตรแต่เมื่อไร ครอบครัพลู้งคามายต่างเสียใจถึงกับน้ำตาร่วง แม้

บัดนี้เจ้าพลายมะเดื่อจะไม่ใช้สมบัติของพวกเขาตนตั้งแต่ก่อนแล้วก็ตาม ต่างจึงมองภาพเจ้าพลายมะเดื่อด้วยความเศร้าใจ

“พวกเขาไม่ได้เลี้ยงดูมันด้วยความรักอย่างเรา เขาเพียงคิดเอาประโยชน์จากเจ้ามะเดื่อ เพราะเขามองมันเป็นตัวเงินตัวทองเท่านั้น” ลุงคำมายเสียงสิ้นเครือ มิตรพูดอะไรไม่ออก หลายครั้งที่เขายกมือปาดน้ำตาที่ซึมออกมาอย่างไม่รู้ตัว เถินร่วมเสียใจอยู่ที่บ้านของมิตรด้วย

“เจ้ามะเดื่อไม่น่ามาตายเร็วอย่างนี้เลย ข้าอุตสำหรับเก็บสะสมเงินไว้เป็นค่ารถ จะไปในเมืองเพื่อเยี่ยมมันสักครั้ง แต่มันก็มาตายเสียก่อน” มิตรรำพัน พลอยทำให้บรรยากาศซึมเศร้าลงไปอีก

“ลุงครับ ให้ผมบวชเณรอุทิศบุญกุศลให้เจ้ามะเดื่อได้ไหมครับ” มโนตัดสินใจถามลุงคำมาย

(โชติ ศรีสุวรรณ, 2540 : 158-159)

พระจันทร์ทรงกลดสะท้อนให้เห็นคุณค่าของความรักความผูกพัน ว่าเป็นสิ่งที่สวยงามไม่ว่าจะเกิดขึ้นกับผู้ใด หรือสัตว์ ก็สามารถสร้างความประทับใจ ความสุขใจ จนกลายเป็นภาพความทรงจำที่มีค่าต่อจิตใจเป็นอย่างยิ่ง

ผจญภัยดินแดนมหัศจรรย์ มีแนวคิดที่ว่า มิตรภาพที่แท้จริงนั้นไม่อาจแบ่งชั้น กล่าวคือ แม้คนเราจะมีฐานะมีที่มาและความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน แต่สิ่งเหล่านี้ไม่อาจจะเป็นอุปสรรคต่อมิตรภาพที่เกิดจากความรักที่แท้จริงระหว่างเพื่อน

เรื่องนี้ เป็นเรื่องราวของเด็กชาย 3 คน คือ แดง แซม เด็กชายชาวเมืองที่ได้เดินทางไปท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติภูกระดึงกับครอบครัว พวกเขาได้พบกับแก่น เด็กชายชาวบ้านชาวนาพิการที่ช่วยแม่ทำงานเป็นลูกหาบ มิตรภาพเกิดขึ้นท่ามกลางธรรมชาติที่สวยงาม เมื่อแก่นได้พาแดงและแซมท่องเที่ยวชมความงดงามอย่างมหัศจรรย์ของธรรมชาติ ในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง แม้ว่าในตอนแรกนั้นแซมจะขัดแย้งและคอยดูถูกเหยียดหยามแก่นอยู่เสมอ แต่ในที่สุดเมื่อแก่นและแดง ได้เสี่ยงชีวิตเพื่อช่วยแซมหลังจากที่ตกลงไปจากหน้าผา ในขณะที่เขาพยายามจะเด็ดดอกไม้ เหตุการณ์นี้จึงทำให้แซมกับแก่น เกิดความเข้าใจกันและกลายมาเป็นเพื่อนได้ในที่สุด

มิตรภาพเป็นสิ่งที่ดีงามสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน ความแตกต่างหรือช่องว่างระหว่างบุคคล สามารถละลายหายไปได้เมื่อมีมิตรภาพเข้ามาเป็นตัวเชื่อม ดังเช่นที่ แดง แก่น และแซม ประสบ มิตรภาพจึงเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ และมีพลังอย่างมาก สามารถข้ามผ่านพรมแดน

ของชนชั้นบุคคลได้ มิตรภาพช่วยหล่อหลอมให้มนุษย์ มีจิตใจที่งดงาม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แม้แต่คนที่เคยเป็นศัตรู คู่แค้น ก็สามารถกลายมาเป็นเพื่อนกันได้ มิตรภาพที่แท้จริงจึงเป็นความรักที่ยิ่งใหญ่อยู่เหนือชนชั้นและความแตกต่างใด ๆ ทั้งสิ้น มนุษย์จากทั่วทุกมุมโลกจึงสามารถเป็นเพื่อนกันได้

เด็กชายมะลิวัลย์ เสนอแนวคิดที่ มิตรภาพที่แท้จริงไม่ควรเป็นเรื่องของชนชั้น วรรณะ หรือเชื้อชาติมาขวางกั้น นอกจากนี้เรื่องเด็กชายมะลิวัลย์ สามารถสะท้อน ความรัก ความอบอุ่นในครอบครัว แม้ว่าครอบครัวของเขาจะเคยร่ำรวย แต่เพราะภาวะสงครามทำให้สถานะภาพของครอบครัวเปลี่ยนไป แต่ทุกคนก็ยังรักเข้าใจต่อกัน อุปสรรคที่ครอบครัวประสบจึงไม่มีผลในการบั่นทอนความรัก ความอบอุ่นได้

“เมื่อผมออกจากโรงพยาบาลคราวนั้น ดิงฮั่วเป็นเพื่อนคนเดียวที่ไม่เคยล้อเลียนในความพิการของผม หน้าซำยังเป็นห่วงเป็นใยคอยช่วยเหลือปกป้องผมจากการถูกกลั่นแกล้งรังแกอยู่เป็นประจำ

“เราไม่อยากอยู่เสาชิงช้าแล้ว ที่นี่มีแต่คนคอยแกล้งคอยหัวเราะเยาะเรา...”
ผมระบายความอัดอั้นตันใจกับดิงฮั่ว “เราจะให้แม่พาเราไปอยู่ที่อื่น”

“นายจะทิ้งขานายไว้ที่นี่ หรือเอามันไปด้วย” ดิงฮั่วมองดูขาข้างซ้ายที่ลีบเล็กลงของผม

“ขาของเรา เราก็ต้องเอาไปด้วยสิ” ผมกระซอกเสียงด้วยความไม่พอใจที่ดิงฮั่วพูดถึงสิ่งที่กลายเป็นปมด้อย

“งั้นนายก็ไม่มีวันที่จะหนีไปไหนพ้น” ดิงฮั่วสรุปด้วยน้ำเสียงเรียบ ๆ...”

หลายปีต่อมาเมื่อเราพบกัน ผมยังอดที่จะขบใจที่เขาช่วยเตือนสติผมเมื่อสมัยเด็กไม่ได้

“ขามันก็อยู่ส่วนขา” ดิงฮั่วยิ้มอย่างอารมณ์ดี “นายอย่าเอามันไปใส่ไว้ในหัวให้เกะกะ ก็สิ้นเรื่อง” ”

(ประภัสสร เสวิกุล, 2530 : 27-28)

แต่อย่างไรก็ตามวรรณกรรมเรื่องนี้ไม่ได้ต้องการมุ่งเน้นแนวคิดมากนักเพียงแต่ต้องการสะท้อนภาพสังคมไทยในช่วงเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้แต่งต้องการจำลองภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน สภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจ ความคิดและความเชื่อต่าง ๆ ทั้งของคนไทย และคนจีนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในตรอกแคบ ๆ แห่งหนึ่งบริเวณเสาชิงช้า ดังเช่นที่ผู้แต่งกล่าวไว้ในบทคำนำ ว่า

“เรื่อง “เด็กชายมะลิวัลย์” นี้ เป็นงานที่ผมได้ทำต่อเนื่องอย่างค่อยเป็นค่อยไปในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาเพื่อถ่ายทอดสภาพความเป็นไปของผู้คนในกรุงเทพฯ หลังสงครามโลกครั้งที่สองเพิ่งยุติลงใหม่ ๆ โดยจับเอาย่านเสาชิงช้าซึ่งเป็นเสมือนศูนย์กลางของกรุงเทพฯ ในเวลานั้น เป็นฉากใหญ่...สงครามโลกครั้งที่สองได้จากเมืองไทย

ไปพร้อมกับก่อให้เกิดคลื่นแห่งความเปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่ จนกระทั่งทุกวันนี้ เมื่อมองย้อนกลับไปยังข้างหลัง ผมก็อดที่จะรู้สึกใจหายกับหลายสิ่งหลายอย่างที่สูญหาย หรือเสื่อมคลายไปจากชีวิตในสังคมของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเมืองใหญ่ ๆ มีสิ่งหนึ่งซึ่งผมอยากจะเรียนให้ผู้อ่านได้ทราบก่อนที่จะลงมืออ่านหนังสือเล่มนี้ ก็คือ เรื่องราวของ “เด็กชายมะลิวัลย์” เป็นเพียงการจำลองชีวิตความเป็นอยู่ สภาพ เศรษฐกิจ คตินิยม และความเชื่อต่าง ๆ ของคนไทยและคนจีนที่อยู่ร่วมกันในตรอก แคบ ๆ แห่งหนึ่ง ของเสาชิงช้า เมื่อประมาณ 40 ปีที่แล้ว ซึ่งย่อมแตกต่างไปจาก สภาพที่เป็นอยู่จริงในปัจจุบัน”

(ประภัสสร เสวิกุล, 2530 : คำนำ)

ดังนั้น **เด็กชายมะลิวัลย์** จึงมีลักษณะเป็นเรื่องเล่าเชิงสารคดี เพราะต้องการให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพสังคมแก่ผู้อ่าน เพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ให้แก่ผู้อ่านที่เป็นเด็ก ได้เข้าใจและมองเห็นความเป็นไปของสังคม และชีวิตผู้คนไทยในสมัยเมื่อ 40 ปีก่อน ดังเช่น

“หากยืนอยู่สี่กั๊กเสาชิงช้า บ่ายหน้าไปทางวัดสระเกษจะมองเห็นถึงเก็บน้ำ ขนาดใหญ่ของการประปาที่สี่แยกแมนศรีอยู่แค่เอื้อม...ย้อนกลับมายืนที่เดิมแต่หัน หน้าไปทางขวามือและออกเดินไปเรื่อย ๆ สักสิบนาที ก็จะถึงโรงไฟฟ้าวัดเลียบ...แต่ ตรอกบ้านเราที่เสาชิงช้า มีไฟฟ้าสาธารณะเพียงดวงเดียว และก๊อกน้ำประปาเพียง หนึ่งก๊อก...

กรุงเทพฯ หลังสงคราม ซึ่มเขาราวกับคนที่ยังจมอยู่กับฝันร้าย เมืองทั้งเมืองมี แต่ความเหี่ยวแห้งหุดหู่ ยามราตรีมีแสงไฟเพียงสลัวกลางคล้ายกับยังไม่เลิกการการ พรางไฟเพื่อป้องกันเครื่องบินทิ้งระเบิด...หลุมหลบภัยรูปร่างเหมือนกะทะใบบัวคว่ำ หน้า ที่หน้า เทศบาลเสาชิงช้า และที่อื่น ๆ ยังอยู่ในสภาพเดิม ตามกำแพงมีตัว หนังสือตัวโต ๆ เขียนด้วยสีแดง เตือนให้ระวัง “แนวที่ห้า” ซึ่งยังไม่ได้ถูกลบทิ้ง...

กรุงเทพฯ ยุคนั้น ไฟฟ้าดับถือเป็นเหตุการณ์ปกติที่เกิดขึ้นคืนละหลาย ๆ ครั้ง บางทีก็ดับชั่วประเดี๋ยวประด๋าว แต่บางทีก็นานเป็นชั่วโมง...หากไฟดับตอนหัวค่ำ เด็ก ๆ จะกรูกันออกมาจับกลุ่มเล่นอะไรกันนอกบ้านอย่างสนุกสนานทั้งที่มีมืด ๆ ...ตาม บ้านเรือนที่เห็นตะคุ่ม ๆ จะตามตะเกียงน้ำมันก๊าดหรือจุดเทียนไขไว้แวบ

(ประภัสสร เสวิกุล, 2530 : 43-45)

ความรักความผูกพัน เป็นสิ่งที่มีค่าต่อชีวิตมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็ความรัก ความผูกพันใน ครอบครัว หรือในกลุ่มเพื่อน ต่างส่งผลดีให้แก่ชีวิตมนุษย์ทั้งสิ้น ความรักความผูกพันกัน ในครอบครัวช่วย สร้างพื้นฐานชีวิตที่สมบูรณ์ให้แก่มนุษย์ ความรักความผูกพันในกลุ่มเพื่อน ช่วยเติมเต็มสิ่งที่ขาดหายไปจากชีวิต มนุษย์ได้ความรักและความผูกพันช่วยกล่อมเกลาคิดใจให้ละเอียดอ่อนรู้จักช่วยเหลือเกื้อกูล พึ่งพาอาศัยซึ่งกัน และกัน ทำให้มนุษย์ได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน ในสังคมได้อย่างมีความสุข

การปลุกฝังให้เด็ก ๆ เยาวชนของชาติ เล็งเห็นความสำคัญของ ความรักความผูกพัน ในครอบครัว เด็กจะเกิดความเข้าใจในความรักอันยิ่งใหญ่ของพ่อ แม่ และมองเห็นความสุข ในครอบครัว พวกเขาจะหันกลับมาให้ความสำคัญกับครอบครัว ปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัวอาจ เบาบาง ในขณะที่เรื่องของเพื่อน และการแสดงให้เห็นความหมายของคำว่ามิตรภาพก็เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อเด็ก ๆ โดยเฉพาะช่วงวัยรุ่น เพื่อนนับว่ามีความสำคัญต่อชีวิตพวกเขามาก การสร้างความเข้าใจในเรื่องของมิตรภาพที่แท้จริงคืออะไร และมีคุณค่ามากเพียงใดนั้นให้แก่เด็ก ๆ เรียนรู้ ก็จะเป็นแนวทางให้ยึดปฏิบัติ มิตรภาพที่เกิดขึ้นจากความสนุก คะนอง ไม่ใช่มิตรภาพที่แท้จริง ไม่อาจก่อประโยชน์สุขใด ๆ ได้เลย ยิ่งกว่านั้นยังอาจจะเป็นสาเหตุที่นำพาชีวิตของเขาไปในทาง ที่ผิด ความรักความผูกพันจะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าแก่ชีวิตมนุษย์ยิ่งขึ้น ถ้ามนุษย์นำไปใช้ในทางที่ ถูกต้องเหมาะสม เช่น นำไปเป็นกำลังใจให้กับตนเองต่อสู้กับอุปสรรค หรือนำไปใช้เป็นพลังในการช่วยเหลือและพัฒนาสังคมให้มีความสุขความสงบถึงพร้อมทั้งความเจริญด้านวัตถุและ ความเจริญด้านจิตใจของสมาชิกในสังคม

2.3 แนวคิดเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ

ธรรมชาติเป็นสิ่งที่สวยงามและมีอิทธิพลต่อสรรพชีวิตในโลกนี้ธรรมชาติให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ได้ ทั้งทางตรงและทางอ้อมทั้ง ๆ ที่มนุษย์เป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากธรรมชาติมากที่สุด แต่มนุษย์กลับกลายเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ธรรมชาติถูกทำลาย การปลุกฝังให้เกิด จิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติไว้จึงเป็นหน้าที่หลักที่มนุษย์ควรเร่งกระทำ

หลักปฏิบัติที่สำคัญ ที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายดังกล่าวได้ ก็คือ การสร้างความรู้สึที่ดี ต่อกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับสัตว์ มนุษย์กับพืช มนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสรรพสิ่งอื่น ๆ อีกทั้งมนุษย์ยังควรคำนึงอยู่เสมอว่าตนไม่ใช่เจ้าของที่แท้จริงที่จะเข้าไปถือครองสิทธิ์ในธรรมชาติตามใจชอบ หากแต่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ (พัชรีย์ จำปา, 2539 : 82)

วรรณกรรมสำหรับเด็ก เป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ผู้ใหญ่ใช้ถ่ายทอดเรื่องราว มากมายที่เกี่ยวกับธรรมชาติสู่การรับรู้ของเด็กเพื่อสร้างจิตสำนึกที่ตึงามในการพิทักษ์รักษา ธรรมชาติไว้ในหัวใจอันบริสุทธิ์ของเด็ก ทั้งนี้เพราะเด็ก คือ กำลังที่สำคัญที่สุดในอนาคต ที่จะเป็นผู้ทำหน้าที่ปกป้องรักษาธรรมชาติ

แนวคิดที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นเป็นสาระสำคัญที่ผู้แต่งต้องการบอกหรือสอนให้เด็ก ๆ เข้าใจความเป็นไปของธรรมชาติเพื่อสร้างความรู้สึกรักและหวงแหนธรรมชาติ อันจะเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติได้ตลอดไป

จากการศึกษาข้อมูลผู้วิจัยพบว่า แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยอนุบาลมีจำนวน 14 เรื่อง คือ **เหยี่ยวขาด่วน สายใยแห่งความรัก ไม้ค่อมแคะ ดอกไม้บานที่เชิงภู** **บทเพลงแห่งนกกาชเชน ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ มหกรรมในท้องทุ่ง บึงหญ้าป่าใหญ่ โลกสีน้ำเงิน** **แม่..ได้ฝุ่นมาแล้ว ในสวนปฐู ป่าไผ่ชายทุ่ง ทุ่งสลับสี ลูกห่านโตน**

ในวรรณกรรมทั้ง 14 เรื่องนี้ สะท้อนให้เกิดความคิดความเข้าใจมีความรู้เรื่องธรรมชาติ และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น วรรณกรรมทั้ง 14 เรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่าธรรมชาติมีคุณประโยชน์ต่อมวลมนุษย์อย่างมาก แต่มนุษย์กลับกลายเป็นผู้ทำลายธรรมชาติมากที่สุดทั้ง ๆ ที่มนุษย์เป็นผู้รับผลประโยชน์โดยตรงจากธรรมชาติ แต่พฤติกรรมที่พวกเขาแสดงออกคือการแสวงหาประโยชน์ส่วนตนมากเกินไป จนกลายเป็นการทำลายธรรมชาติอย่างไม่รู้ตัว วรรณกรรมทั้ง 14 เรื่องนี้จึงเสนอให้เห็นแนวคิด ว่า มนุษย์ควรเป็นผู้อนุรักษ์ธรรมชาติ สารสำคัญในประเด็นนี้จึงมีส่วนนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้และทำความเข้าใจความเป็นไปของธรรมชาติได้ เพราะมีส่วนช่วย กระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกที่ตึงาม เกิดความสนใจที่จะหันกลับมาอนุรักษ์ธรรมชาติ ดังเช่น

เหยี่ยวขาด่วน บทเพลงแห่งนกกาชเชน และสายใยแห่งความรัก ล้วนมีแนวคิดเดียวกัน คือ มุ่งเน้นให้เด็ก ๆ ตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบต่อธรรมชาติ แสดงให้เห็นว่ามนุษย์สามารถปกป้องธรรมชาติได้ และควรที่จะถึงเวลาแล้วที่มนุษย์จะหันมาทำหน้าที่นี้แทนการทำลายธรรมชาติ มิฉะนั้นทรัพยากรต่าง ๆ ในธรรมชาติอาจจะหมดไป

เหยี่ยวขาด่วน เป็นเรื่องราวของเด็กชายคนหนึ่งที่ถูกคนเรียกว่า “ไอ้หนู” ที่พยายามรักษาชีวิตเหยี่ยวเพราะหิรายตัวหนึ่งให้พ้นจากความตายหลังจากที่มันถูกมนุษย์ยิงจนทำให้ขามันด้วน ทางเดียวที่จะทำให้เหยี่ยวตัวนี้รอด คือ พามันไปหาหมอนกประจำหมู่บ้านชื่อเผ่าคง เผ่าคงและไอ้หนู รักษาเหยี่ยวขาด่วนจนแข็งแรงแล้ว จึงปล่อยให้มันออกหาอาหารด้วยตัวเอง เพื่อที่จะฝึกให้มันสามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ด้วยตัวมันเอง แต่การที่ปล่อยให้เหยี่ยวออกไปหาอาหารเองนั้น กลับนำอันตรายมาสู่ตัวมันเพราะมีคนคอยล่ามันอยู่ ผู้แต่งแสดงแนวคิดว่ามนุษย์ ควรจะเป็นผู้อนุรักษ์ธรรมชาติผ่านตัวละครสองตัวคือ เผ่าคงและไอ้หนู ผู้แต่งต้องการจะบอก ว่ามนุษย์นั้นควรจะมี จิตใจเมตตากรุณาต่อสัตว์โลกอื่น ๆ ไม่ควรแต่จะมุ่งทำลาย อย่างเช่น

“ไอ้หนูครุ่นคิดกับตัวเอง เผ่าคงเกลียดคนแต่กลับรักนกและไก่อมาก นกในกรงส่วนมากเป็นนกบาดเจ็บ แกคงจับมันไว้ได้และนำมารักษาเอาบุญ บางตัวกำลังมีฝักฝัก แข็ง อยู่ก็มี บางตัวแผลหายแล้วแต่ขาไม่กลับคืนคงเดิม จึงต้องเดินกะเผลกกะเผลกน่าสงสาร นกเหล่านี้ถูกทำร้ายมาจึงหนีร้อนมาพึ่งเย็น”

(ส. พุ่มสุวรรณ, 2539 :23)

ผู้แต่งสร้างตัวละครอีกกลุ่มที่แสดงพฤติกรรมตรงข้ามกับเผ่าคงและไอ้หนูเป็นตัวแทนของมนุษย์ที่ชอบทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ล่าสัตว์เพื่อความสนุกสนาน เช่น

“นายคร่ำมีนัดกับลูกชายสาวตัวใหญ่อีกเช่นเคย นายโป่ง นายเป้งและเพื่อน ๆ นั้นเอง นายคร่ำชะเง้อมองไปทางหน้าบ้านบ่อยครั้ง เพราะได้เวลานัดกับเด็กหนุ่มพวกนั้นแล้ว นายคร่ำจะพาพวกเขาเข้าป่า ไปยิงไก่ป่าและสัตว์เล็ก ๆ บนภูเขา เด็ก ๆ พวกนั้นชอบเข้าป่าล่าสัตว์ นายคร่ำอยากจะเอาใจพวกเขาไว้ เพื่อจะอาศัยบารมีของนายตำรวจผู้เป็นพ่อของนายโป่งและนายเป้ง...

“เชิญครับ เชิญ คุณโป่ง คุณเป้ง ทุกคนเชิญครับ” นายคร่ำพูดเสียงอ่อนน้อม “เดี๋ยวผม ขึ้นไปเอาปืนก่อน เราจะไปกันเดี๋ยวนี้เลย ปาย ๆ ไก่มันลงกินน้ำ ยิ่งดีนัก เชียว” เขาพูดต่อ

“ผมเอาลูกซองมาด้วย นี่ไงสวดย ไหม ของพ่อ” นายโป่งชูปืนลูกซองใหม่เอี่ยมมาให้ นายคร่ำดู

“สวดยครับ สวดย” นายคร่ำชม แล้วรีบขึ้นไปบนบ้าน พักหนึ่งจึงกลับลงมา

“คราวนี้คงไม่เจอตากัดคอ เหมือนคราวเป่านกหวีดแล้วนะ น้าคร่ำ” นายเป้ง เป็นคนพูดขึ้น นายบอยที่ยืนอยู่ข้าง ๆ เสริมขึ้นว่า “ฮือ จริงซิ ผมเกลียดนัก อีตาคนนั้นยังกะคนบ้าเนอะ”

(ส. พุ่มสุวรรณ, 2539 :55)

พฤติกรรมของตัวละครสองฝ่ายที่ขัดแย้งกันอย่างชัดเจนเช่นนี้ทำให้เด็กมองเห็น ความแตกต่างและผลดีผลเสียที่เกิดขึ้น จึงสามารถเลือกแนวทางที่จะปฏิบัติต่อธรรมชาติได้อย่างถูกต้อง

ในตอนจบของเรื่อง ผู้แต่งกำหนดให้เหยี่ยวขาด่วนถูกยิงตาย ถึงแม้ว่าเนื้อเรื่องส่วนใหญ่แสดงให้เห็นผู้อ่านเห็นว่าเหยี่ยวขาด่วนต้องต่อสู้ดิ้นรนเพียงใดเพื่อที่จะมีชีวิตรอด แม้ว่าจะได้รับความรักความเมตตาและการช่วยเหลือแล้วก็ตามแต่ในที่สุดเหยี่ยวขาด่วนก็ต้องตายด้วยน้ำมือมนุษย์ ดังเช่น

“กอสวะ เบื้องหน้าอยู่แค่เอื้อมแกมองเห็นได้อย่างชัดเจน ให้ตายเถอะ นั้นมันซากเหยี่ยวนี่ พอแกเห็นภาพเบื้องหน้า ในความคิดแรกแกเกือบจะอ้าปากเรียกไ้หนุอยู่แล้วแต่ก็เพียงอ้าปากค้างอยู่อย่างนั้น ความคิดอีกแวบหนึ่งสั่งห้ามแกไว้ ซากเหยี่ยวไม่ค่อย สมบูรณ์นัก เพราะบริเวณหน้าอกขาดหายไปทั้งแถบ แผลลงวันกำลังรุมตอมกันฝูงใหญ่ เฒ่าคงจำได้ชัดเจน เหยี่ยวขาด่วนนั่นเอง ทำไมแกจะจำมันไม่ได้ ขาข้างหนึ่งของมันถูกตัดไปครึ่งหนึ่ง แกตัดด้วยมือของแกเอง แล้วไ้ตัวที่อยู่เบื้องหน้าของแกขณะนี้ ก็คือมัน นั่นเอง เหยี่ยวขาด่วนของไ้หนุ”

(ส. พุ่มสุวรรณ, 2539 :77)

จากเนื้อเรื่องทำให้เห็นว่ามนุษย์เป็นได้ทั้งผู้ปกป้องและผู้ทำลาย ขึ้นอยู่กับว่ามนุษย์จะเลือกปฏิบัติไปในทางใด จากเรื่องเหยี่ยวขาด่วน ผู้แต่งเน้นย้ำให้ผู้อ่านมองเห็นว่าในที่สุดแล้วมนุษย์ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่

ทำลายธรรมชาติมากที่สุดเพราะฉะนั้นมนุษย์ควรหันกลับมาทำในสิ่งที่ ถูกต้อง คือการอนุรักษ์ธรรมชาติไว้อยู่ ตราบนานเท่านาน

บทเพลงแห่งนกกาเซิน เป็นเรื่องราวของนกกาเซินตัวหนึ่งเดินทางออกตามหา สถานที่ ที่กล่าวไว้ในบทเพลงของเหล่านกกาเซิน ซึ่งเป็นบทเพลงที่พรรณนาถึงความงดงามของธรรมชาติ ป่าเขียวผืนใหญ่ สายน้ำใส พุ่มหญ้าเขียวชอุ่ม และ ท้องฟ้าใสสะอาด นกกาเซินหนุ่มเฝ้าฝันที่จะไปให้ถึงสถานที่แห่งนั้น แต่ไม่ว่ามันจะบินไป ยังป่าแห่งใด ก็ยังไม่พบสถานที่ในบทเพลง เพราะป่าทุก ๆ ที่ล้วนถูกทำลาย จากนั้นมือของมนุษย์ ทำให้กาเซินหนุ่มผิดหวังและท้อแท้ใจอย่างมาก นกกาเซินหนุ่มเฝ้าหาคำตอบว่า ทำไมธรรมชาติที่สวยงามเหล่านี้ต้องถูกทำลาย ในที่สุดมันก็ได้รับคำตอบว่า มนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์ผู้ประเสริฐที่สุดนั่นเองที่เป็นผู้ทำลายธรรมชาติ และทางแก้ไขก็คือมนุษย์ต้องหยุดทำลาย ธรรมชาติเท่านั้น

ผู้แต่งสอดแทรกแนวความคิดนี้ไว้เป็นช่วง ๆ ตลอดทั้งเรื่อง เพื่อช่วยในการเน้นย้ำ สารสำคัญว่า มนุษย์ควรหันกลับมาอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ให้ดีที่สุด ดังเช่น

“กาเซินซรากล่าวเสียงนุ่มนวลเตือนสติ มันอาจจะเป็นกาเซินเพียงตัวเดียวที่เริ่ม เข้าใจยอมรับการเดินทางของกาเซินโทน “ใช้มันไม่มีประโยชน์อะไร ฉันทำอะไรอะไร? รี ฉันเป็นเพียงกาเซินที่เสียสติเท่านั้น” กาเซินโทนงุนงงนั้งอึ้ง รู้สึกท้อถอยและเศร้า

กาเซินซร่ายืนมองเงียบ ๆ มันเริ่มเข้าใจกาเซินหนุ่มมากขึ้น

“พ่อหนุ่ม ฟังฉันนะ”

กาเซินซรากล่าวปราณี

“มีแต่สัตว์ประเสริฐ สัตว์ผู้มีมันสมองอันเป็นเลิศ มีหัวใจที่เต็มเปี่ยมด้วยจินตนาการ มีความสามารถเป็นเลิศเท่านั้น ที่จะแก้ไขสิ่งเหล่านี้ได้”

“มีสัตว์ชนิดนั้นในโลกไหม ?” กาเซินโทนถามเสียงแผ่ว รู้สึกตัวของมันท้อเหี่ยวเล็กน้อยเหลือคิดเดียว

“มี! มนุษย์! ใจล่ะ...”

กาเซินซราเน้นเสียงหนักแน่น ดวงตาฝ้าฟางเปี่ยมด้วยความศรัทธาสูดหัวใจ

“มนุษย์รี ?” กาเซินโทนทวนคำ

“พ่อหนุ่ม...มนุษย์สัตว์โลกที่แสนประเสริฐเป็นเลิศในทุกวิถีทาง พวกเขาสามารถที่จะทำลายทุกสิ่งทุกอย่างแม้แต่ธรรมชาติของโลกทั้งใบลงได้อย่างง่ายดายและ

พวกเขาเท่านั้นจะสามารถพลิกฟื้นหรือสร้างมันขึ้นมาใหม่ หากพวกเขาต้องการ”

“ธรรมชาติ...ได้ถูกทำลายต่อเนื่องกันมายาวนาน กำลังจะเข้าสู่ภาวะวิกฤต ถึงเวลาแล้วที่มนุษย์ผู้กำโลกอยู่ในมือ เป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของโลก จะตัดสินใจว่า เลือกลงทางไหน จะทำลายล้างกันไป...ต่อไป จนหลงเหลือแต่ความอดอยาก ความแห้งแล้งหลากหลายรูปแบบของภัยพิบัติ ความตายไว้ให้ลูกหลานของพวกเขา และ สรรพชีวิต ทั้งมวล หรือจะหันกลับมาสรรค์สร้างคืนธรรมชาติให้กับโลกและมวล ชีวิตอีกครั้ง

แต่ที่จริงแล้ว...โลกและมวลธรรมชาติ เป็นสมบัติอันชอบธรรมร่วมกันของ ทุก ชีวิตมนุษย์ สัตว์ พืช มวลชีวิต ไม่มีใครที่จะมีสิทธิอันชอบธรรม ที่จะครอบครอง หรือทำลายตามใจชอบ เพราะผลของความเสียหายจะกระทบกับทุกชีวิตร่วมกัน”

(อุดม วิเศษสาธิต, 2539 : 109)

และในตอนจบเรื่องผู้แต่งได้เปลี่ยนบทเพลงแห่งนกกาเขน จากเนื้อหาเดิมที่เป็นการบรรยายความ งดงามของธรรมชาติให้กลายเป็นเพลงที่มีเนื้อหาความกระตุ้นเตือนและปลุกจิตสำนึกของมนุษย์ให้หันมาอนุรักษ์ ธรรมชาติไว้ ดังนี้

ขอ...ปลอบปลุก ! ทุกเม็ดทราย		ให้สิ้นไหว
ขอปลอบปลุก !	ทุกพงไพร	พลิวไบนาน
ขอสายน้ำ	กู่ขานไซ	ไปทุกธาร
ขอสายลม	สี่สี่ส้าน	พ้องมวลชน
ป่า...ใกล้ตาย !	ภัยกระหน่ำ	ห้าห้าหม่า !
ป่าถ้วนน้า	เพลงใหม่ใหม่	ไร้หยดฝน
ป่าถูกรุก	บุกโค่นเผา	เขาทุกซัชน
ป่าปี่ปน	โลกป่นปี้	นี่หรือคน !
คืน...เกิดหนา	หยุดเข่นฆ่า	ป่าไพรพฤษ
คืนสำนึก	มอบธรรมา	ป่าอุ้มฝน
คืนฟ้าใส	มอบนกกา	ป่าปวงชน
คืนกมล	โลกสดสวย	ด้วยมือคน
มอบ...บทเพลง	กางเขนใหม่	ในโลกกว้าง
ให้...ปีกหาง	กางร่อนไป	ในทุกหน
มวล...พลัง	หลังปลุกจิต	สุจริตชน
ชีพ...แม่ปิ่น	ขอโบกบิน	จวบสิ้นใจ...

...เสียงเพลงแห่งนกกาเขนใหม่ได้จุดประกายขึ้น มันไม่ใช่บทเพลงหลอกลวงแห่งกางเขน เก่าก่อน กล่อมโลกและมวลชีวิตให้หลับฝันดีถึงความงดงามของมวล ธรรมชาติอย่างมลายอีกต่อไป แต่เป็นบทเพลงที่ฟ้องร้องขอความเป็นธรรมแทนมวลธรรมชาติ...ทุกเม็ดทราย...ทุกกิ่งก้าน ใบไม้...ป่าหญ้า...สายน้ำ...สายลม ปลอบปลุก เวง้ร้ามวลชีวิตให้ตื่นจากการเฉยเมยหลับไหล

...เป็นบทเพลงที่ร้อยกรองมวลงเข้าด้วยกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ร่วมกัน

ปกป้องป่าไม้และมวลธรรมชาติ อันเป็นสมบัติเป็นสิทธิส่วนรวมอันชอบธรรมของทุกชีวิต และลูกหลานของทุกชีวิตก่อนที่จะสลายหายไป ก่อนที่มวลชีวิตจะต้องถูกทำลายโดยภัยธรรมชาติร่วมกัน อันเป็นผลจากการทำลายล้างธรรมชาติ

(อุดม วิเศษสาร, 2539 : 182-183)

ผู้แต่งย้ำแนวคิดอีกครั้งว่า ถึงเวลาแล้วที่มนุษย์ต้องหันกลับมาอนุรักษ์ธรรมชาติก่อนที่ธรรมชาติอันสวยงามที่หล่อเลี้ยงมนุษย์อยู่นั้นจะมลายหายไป และในที่สุดผู้ที่ต้องแบกรับความเดือดร้อนไว้ก็คือ มนุษย์นั่นเอง ดังนั้นมนุษย์ต้องตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ธรรมชาติเสียแต่วันนี้ ก่อนที่ทุกอย่างจะสลายเกินที่จะแก้ไข

สายใยแห่งความรัก เป็นเรื่องราวที่มุ่งสร้างสำนึกในการอนุรักษ์ปลาพะยูน เนื้อเรื่องกล่าวถึงความรักความผูกพันของเด็กชายคนหนึ่งกับปลาพะยูน เด็กชายคนนี้ได้ต่อสู้กับความเชื่อเก่าแก่ของชาวเลที่ว่า ถ้ามีเขี้ยวปลาพะยูนไว้ในครอบครองจะถือเป็นเครื่องรางของขลังที่ช่วย ป้องกันอันตรายได้นานาประการเด็กชายต้องต่อสู้กับชาวประมงเรืออวนลากขนาดใหญ่ที่เป็นสาเหตุให้ปลาพะยูนต้องตายเพราะติดอวนลากและเพราะเรืออวนลากทำลายหญ้าทะเลแหล่งอาหารของปลาพะยูน เช่น

“ขณะที่เรือใหญ่ลากอวนพุ่งไปข้างหน้านั้นพื้นน้ำบริเวณนั้นปั่นป่วนหมุนวนกลายเป็นเกลียววนขึ้นด้วยโคลนตมราวกับเกิดพายุใหญ่ใต้น้ำ และกำลังพุ่งไปข้างหน้าอย่างคลุ้มคลั่ง หญ้าทะเลถูกครูดหลุดลอยเกลื่อนผิวน้ำ

เรือแล่นวนไปมาพยายามให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของทุ่งหญ้าทะเลเนื้อที่ร่วมสองร้อยไร่ไม่เพียงกุ่มหอยปูปลาเท่านั้นที่ถูกกวาดเข้าอวน แม้แต่อวนปูที่ขอบบาง ของชาวประมงซึ่งวางซึ่งอยู่ใต้น้ำ ต่างถูกระชากขาดวินหลุดติดเข้าไปในอวนด้วย ผุงปลาแตกตื่นพุ่งหนีไม่เป็นทิศทาง ปูม้าวายน้ำอ้อยอ้าย พยายามกระเสือกกระสนใช้กรรเชียงพุน้ำหนีเสียงคลุ้มคลั่งที่พุ่งตรงเข้าหา”

(อุดม วิเศษสาร, 2540 : 148)

ความเชื่อมมาย ความเห็นแก่ตัว และความมั่งงายของมนุษย์กลุ่มหนึ่งกลายเป็นสาเหตุสำคัญที่ปลาพะยูนต้องถูกทำลาย พฤติกรรมเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงการขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ในขณะที่เด็กชายกับปูของเขา และพวกเขาเลแห่งเกาะคูหย่ง ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของฝ่ายอนุรักษ์ พวกเขาพยายามทุกวิถีทางเพื่อรักษาชีวิตของปลาพะยูน ผุงสุดท้ายที่มาอาศัยในเขตเกาะของพวกเขาไว้รอดดีที่สุดในที่สุด แต่ปลาพะยูนก็ยังคงถูกล่าถูกล่าอย่างไร้ความปราณี

เรื่องนี้ต้องการแสดงให้เห็นภาพหรือเข้าใจได้ว่า ถึงแม้จะมีมนุษย์กลุ่มหนึ่งที่พยายามอย่างยิ่งในการปกป้องรักษาธรรมชาติ แต่พวกเขาก็เป็นเพียงคนกลุ่มเล็กๆ ที่มีกำลัง เพียงน้อยนิด ไม่สามารถ

ต่อสู้กับมนุษย์กลุ่มใหญ่ที่เป็นผู้ทำลายล้างได้ ทั้ง ๆ ที่ปลาพะยูนเป็นสัตว์หายากและมีเหลืออยู่เพียงแห่งเดียว เท่านั้นก็ไม่สามารถชักจูงใจให้มนุษย์เลิกทำลายชีวิตของ พวกมันได้

“เส้นทางเดินของมนุษยชาติคล้ายได้มาถึงจุดจุดหนึ่ง เป็นจุดของการวัดพลัง ระหว่างการปกป้องสร้างสรรค์...กับการทำลายล้าง

การปกป้องสร้างสรรค์เพื่อมวลชีวิตและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

การทำลายล้างมวลชีวิตและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ด้วยความเห็นแก่ตัว...

ความมั่งง่าย...และหัวใจกระด้าง

โลก...ดวงดาวสีฟ้าเพียงดวงเดียว และงดงามที่สุดทรงคุณค่าสูงสุดของจักรวาล จะคงอยู่ชั่ววันหรือกำลังเดินทางไปสู่ความตาย ขึ้นอยู่กับหัวใจของมนุษย์...สัตว์โลกผู้มีความเป็นเลิศในทุกวิถีทาง”

(อุดม วิเศษสาร, 2540 :231-232)

การสะท้อนให้เด็กเห็นปัญหาดังกล่าวจะช่วยกระตุ้นให้เด็กตื่นตัวและหันกลับมา รับผิดชอบ ต่อทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้เนื้อหาในเรื่อง **เหยี่ยวขาดวงและสายใยแห่งความรัก** แฝงข้อคิดเกี่ยวกับความเมตตากรุณาที่มนุษย์พึงมีต่อสัตว์โลกอื่น ๆ เป็นการสร้าง จิตสำนึกในเรื่องศีลธรรมให้เด็ก ๆ ได้เป็นอย่างดี

ไผ่ค่อมแคะ ดอกไม้บานที่เชิงภู และใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ แสดงให้เห็นว่ามนุษย์เป็นผู้ทำลายธรรมชาติ ทั้ง ๆ ที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ พืชพาอาศัยธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา เพราะธรรมชาติสนองตอบความต้องการของมนุษย์ได้ในทุก ๆ ทาง ทั้งเรื่องอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค มนุษย์สามารถตัดดวงสิ่งเหล่านี้ได้จากธรรมชาติเสมอ ๆ มนุษย์รู้ว่าธรรมชาติให้คุณประโยชน์แก่ตนมากมาย มนุษย์จึงพากันตัดดวงทุกสิ่งทุกอย่างจากธรรมชาติอย่างไม่หยุดยั้งจนกลายเป็นการทำลายธรรมชาติโดยที่ไม่รู้ตัว ในที่สุดธรรมชาติจะหมดไป ดังนั้นในเรื่องเหล่านี้ จึงเสนอให้เห็นแนวคิดว่า ขณะที่มนุษย์ยังมีชีวิตอยู่ และยังคงต้องการผลประโยชน์ต่าง ๆ จากธรรมชาติอยู่ มนุษย์จึงควรหันมาทำหน้าที่ปกป้องรักษาธรรมชาติไว้ให้ดีที่สุด เพื่อที่จะยังคงมีธรรมชาติอยู่ตราบนานเท่านาน และเมื่อมนุษย์ตายก็หวนคืนสู่ธรรมชาติอีกครั้ง ดังนั้น ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ควรกระทำหน้าที่ปกป้องรักษาธรรมชาติให้ดีที่สุด **ดอกไม้บานที่เชิงภู** มุ่งเน้นที่จะบอกว่ามนุษย์ ควรที่จะเป็น ผู้ปกป้องรักษาธรรมชาติ และเด็ก ๆ คือ กำลังสำคัญที่จะทำหน้าที่นี้ต่อไปในอนาคต แม้ปัญหาการทำลายธรรมชาติ จะยิ่งใหญ่จนเกินกำลังของเด็ก แต่ถ้ามุ่งมั่นและตั้งใจจริง เด็ก ๆ ก็สามารถทำหน้าที่นี้ได้ ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าหน้าที่การอนุรักษ์ธรรมชาตินั้นเป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคน แม้แต่เด็ก ๆ ที่ด้อยทั้งกำลังกายและอำนาจอย่างพงศกับเพื่อนๆก็สามารถเป็นกำลังสำคัญในการอนุรักษ์ป่าไม้ไว้ได้ ขณะที่พวกเขาใหญ่กลับเป็นผู้ทำลายธรรมชาติเสียเอง ดังนั้นวิธีหนึ่งที่จะปลูกฝังสำนึกของมนุษย์ให้เกิดความหวงแหนรักษาธรรมชาติไว้ นั่น ก็คือการเริ่มปลูกฝังไว้ที่เด็ก ๆ ก่อน ถึงแม้ภาระการปกป้องธรรมชาติจะเป็นเรื่องที่ใหญ่โตดูเกินกำลังของเด็ก ๆ แต่ถ้าพวกเขามุ่งมั่น ร่วมแรงร่วมใจและตั้งใจจริงที่จะรักษาธรรมชาติไว้ ในที่สุดธรรมชาติก็จะคงอยู่ ดังเช่นที่ผู้แต่งแสดงให้เห็นในเรื่อง เช่น

“เด็กนะแกมีจิตสำนึกดี ให้มาปลูกต้นไม้ มาเลี้ยงปลา เปิด ไร่ ที่โรงเรียนแก ก็มาเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมไม่เหมือนผู้ใหญ่บางพวกที่ล่าสัตว์ป่า ลักลอบตัดไม้ไปขายสร้างอิทธิพล ที่พานักเรียนปลูกต้นไม้เป็นสวนป่า โรงเรียนก็เพื่ออยากให้คนทำลายป่าไม่รู้รู้สึกอายแก่ใจของเขาบ้าง เด็กปลูกต้นไม้ด้วยมือน้อย ๆ ของเขา คงจะทำให้พวกเขาทำลายป่าคิดเล็กทำ เพราะความรู้สึกกระดากอายเด็กมันบ้าง เมื่อสักครู่น้ำหวังว่าจะพาเขาไปหาหน่อไม้บนภูไปขาย นำไม่รู้หรือทางการห้ามแล้วนี่ ทั้งเห็นในป่าก็ไม่ให้เก็บ ไปขายเหมือนกัน ถ้าจะเก็บไปต้มแกงก็ไม่ห้าม เพราะเก็บกินมันไม่หมดไปเหมือนเอาไปขาย”

(โชติ ศรีสุวรรณ, 2536 :162)

ส่วนใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ สะท้อนให้เห็นปัญหาการบุกรุกทำลายป่า แสดงออกมาให้เห็นผ่านพฤติกรรมของตัวละคร ที่จะต้องเร่งรีบโยกย้ายที่อยู่ไปเรื่อยๆ เพื่อหาพื้นที่อุดมสมบูรณ์ พวกเขาหนีการรุกรานของธุรกิจค้าไม้แต่ก็ไม่สามารถจะหนีพ้น การสะท้อนให้เห็นปัญหาดังกล่าวนี้นี้จึงเป็นการปลูกฝังความคิดในเรื่องหน้าที่ของการรักษาป่าไม้ให้แก่เด็กๆ เพื่อทำให้เกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ ในอนาคตพวกเขาก็จะไม่เป็นผู้ทำลาย

แนวคิดที่ปรากฏใน **ไม้ค่อมแคะ ดอกไม้บ้านที่เชิงภู และใบไม้ร่วงในป่าใหญ่** ส่วนต้องการจะบอกผู้อ่านว่ามนุษย์ คือผู้ที่แสวงหาประโยชน์จากธรรมชาติ เพราะรู้ดีว่าธรรมชาติ ก่อประโยชน์สุขแก่ตนอยู่เสมอแต่การแสวงหาประโยชน์อย่างขาดความรับผิดชอบเห็นแก่ได้เห็นแก่ตัว และขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ นั่นจะเป็นการทำลายธรรมชาติอย่างรุนแรงที่สุดและสุดท้าย ผู้ที่จะได้ผลเสียหายนี้นี้คือตัวมนุษย์นั่นเอง การสะท้อนให้มองเห็นปัญหาดังกล่าวนี้นี้ จึงช่วยปลูกฝังความคิดในเรื่องของหน้าที่การปกป้องรักษาธรรมชาติไว้ โดยเฉพาะเด็ก ๆ ถ้าพวกเขาเกิดความรักและ หวงแหนทรัพยากรป่าไม้ ในอนาคตพวกเขาก็จะไม่กลายเป็นผู้ทำลายธรรมชาติ

มหรรรณในท้องทุ่ง แสดงให้เห็นถึง ผลเสียที่จะเกิดหลังจากการสร้างเขื่อน ถึงแม้ว่าเขื่อนจะเป็นวิทยาการที่ก่อประโยชน์ให้แก่มนุษย์ได้ก็ตาม แต่ในขณะที่เดียวกันการสร้างเขื่อนได้ทำลายพื้นที่ป่าและก่อความสูญเสียอีกหลายประการ เช่น การไร้ที่อยู่อาศัย การโยกย้ายถิ่นฐาน ตลอดจนต้องสูญเสียความทรงจำที่งดงามต่าง ๆ ในชีวิตไป ในเรื่อง **มหรรรณในท้องทุ่ง** ผู้แต่งใช้กิจกรรมการเล่นของเด็กมาเป็นภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในหมู่บ้านที่สงบสุขและสวยงามแสดงความรักความผูกพันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์กับธรรมชาติ ผู้แต่งได้สื่อความคิดที่ว่าคนที่มนุษย์มีชีวิต ใกล้ชิดกับธรรมชาติเป็นมหรรรณที่มีคุณค่าควรแก่การจดจำ ในตอนต้นเรื่อง ผู้แต่งบรรยายให้เห็นถึงความสวยงาม อุดมสมบูรณ์ของหมู่บ้าน ดังเช่น

“เมื่อฝนซาฟ้าใส...เพชรย่องลงจากเรือนไม้ ออกวิ่งสู่ท้องทุ่ง เขาซบกลิ่นไอดินอันหอมหวานอยู่พักใหญ่ ขณะมองหาเพื่อนยังมองหาไม่เห็น นาเงินองไปด้วยน้ำระงมด้วยเสียงกบเขียด ได้ปุ๋ยเมฆล่องลอย ทิวตาลตระหง่านสูงกว่าที่เคยเห็น ภูเขาข่มคล้ายข่มน้ำเอาไว้ แมกไม้ไหวด้วยลมล่องลมเย็นต้องผิวกาย

เพชรเหลียวกลับไปมองบ้าน ไฉ่มะนาวพราวด้วยดอกไม้แสดสอง พุ่มเขียวสด
ไสไหวพะเยิบไปมาเหมือนว่าโบกมือทักสวัสดีเด็กน้อย...เพชรอมยิ้ม เขาออกวิ่งจาก
ทุ่งนาไปที่ป่าละเมาะ

พุ่มอัญชันเลื้อยอยู่ที่ริมรั้วของใคร ดอกสีม่วงมีเม็ดฝนเกาะพราวอยู่เต็มดอก
เพชรมองหามดแดง มันได้อยู่กับในหญ้า เขาจับมันมาบีบกับดอกไม้สีม่วง-อัญชัน
เปลี่ยนสีไปกลายเป็นสีชมพู”...

(อัศศิริ ธรรมโชติ, 2539 : 11-12)

แต่ในตอนท้ายเรื่องผู้แต่งกลับแสดงภาพหมู่บ้านที่กำลังจะสูญเสียมรดกภูมิปัญญา เริ่มแห่ง
แล้ง และเปลี่ยนแปลงจากเดิม ดังเช่น

“หน้าร้อนในบ้านไร่ หลังคาบ้านหลายหลังอาบเปียกไปด้วยฝน แม้จะมีลม
เย็นล่องมาจากขุนเขาและป่าทึบเป็นบางครั้งก็พาเอาฝุ่นมาด้วย ละอองฝุ่นยับยับอยู่
กับพยับแดดโรยอยู่ในทุกเว้าของท้องทุ่งแล้งที่กว้างสุดสายตาไกล”...

(อัศศิริ ธรรมโชติ, 2539 : 111)

ความแห้งแล้งที่เข้ามาสู่หมู่บ้านนี้ได้เกิดจากการถากถางป่า การตัดต้นไม้เพื่อเตรียมที่จะสร้างเขื่อน
ทำให้ระบบนิเวศน์ที่เคยสมบูรณ์ต้องเสียหาย ความอุดมสมบูรณ์ที่เคยมีจึงเริ่มหมดไป ท้ายที่สุดนั้นหมู่บ้านที่
งดงาม เต็มไปด้วยวิถีชีวิตที่งดงาม และความทรงจำที่มีคุณค่า ต้องถูกฝังจมไว้ใต้เขื่อนจึงเป็นการสรุปให้ผู้อ่านเข้าใจ
ได้ทันทีว่าการสร้างเขื่อนได้กลายเป็นสาเหตุสำคัญในการทำลายหมู่บ้านนี้ ยิ่งกว่านั้นเขื่อนได้ทำลายความทรง
จำ ภูมิปัญญาของผู้คน และทรัพยากรป่าไม้ให้หมดไป

ในเรื่องผู้แต่งใช้กิจกรรมการเล่นของเด็ก ๆ ในท้องทุ่งเป็นการแสดงภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้
คนในหมู่บ้านที่สงบสุขและสวยงาม แสดงความผูกพันระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ ผู้แต่งได้สื่อความคิดที่ว่า
การที่มนุษย์มีชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การจดจำ แต่ในที่สุดความทรงจำนี้จะปลุกฝังจมอยู่
ใต้เขื่อน การเสนอเรื่องนี้อาจสร้างอารมณ์สะเทือนใจให้แก่ผู้อ่านจึงเป็นผลให้เกิดแนวคิดที่จะอนุรักษ์ธรรมชาติ
และป่าไม้

การเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติจะสร้างความรู้สึกสำนึกผิดชอบชั่วดีขึ้นในใจของ
เด็ก ๆ ทำให้พวกเขาตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบต่อธรรมชาติ เด็กจะเรียนรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้
เป็นไปในทางที่ดีขึ้นตามแนวคิดที่พวกเขาได้รับการปลูกฝังซึ่งเป็นแนวทางที่ดีงามและจะเป็นแบบอย่างให้ปฏิบัติ
ต่อไปในอนาคต

บึงหญ้าป่าใหญ่ แสดงให้เห็นว่า ธรรมชาติเป็นสิ่งที่สวยงาม เรื่องนี้เป็นเรื่องราวของเด็กชาย
คนหนึ่งที่เคยโต และเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตต่าง ๆ ภายใต้ความรัก ความผูกพันของครอบครัว และเพื่อน ๆ สิ่ง
ที่ทำให้มิตรภาพของเขากับเพื่อน ๆ งอกงาม คือ การได้โลดแล่นไปในธรรมชาติที่สวยงาม ความสวยงามของ

ธรรมชาติ ได้หล่อหลอม และกล่อมเกลาจิตใจของพวกเขาให้ละเอียดอ่อน ทำให้เป็นคนอ่อนโยน รู้จักรักเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน แสดงให้เห็นได้ว่า ความงดงามของธรรมชาติสามารถเป็นตัวผสมผสานความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ให้ก่อเกิดเป็นความรู้สึกที่ดีต่อกันโดยเฉพาะในวัยเด็ก การได้มีโอกาสใกล้ชิดกับธรรมชาติได้เล่นสนุกได้เรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ในธรรมชาติ สิ่งนี้จะกลายเป็นความทรงจำที่สวยงาม เป็นช่วงเวลาที่มิคุณค่า นอกจากนี้ ธรรมชาติที่สวยงามสามารถหล่อหลอมให้มนุษย์สามารถสร้างสรรค์จินตนาการความฝัน และความคิด ริเริ่ม เช่น ตัวละครเอกของเรื่องชื่อ โทน แม้ลักษณะภายนอกของเขาจะดูแข็งกระด้าง แต่ภายในจิตใจนั้นเต็มไปด้วยความรัก ความอ่อนโยน และพลังสร้างสรรค์ ซึ่งเกิดจากการที่เขาได้ใกล้ชิด และเรียนรู้จากธรรมชาติที่ สวยงามอยู่เสมอ

“เย็นมากแล้วสมสัจด์ เกาะลอบสงบเงียบอยู่ตามริมบึง เวลาเหลือน้อย ผมจึงทวนความหลังครั้งก่อนด้วยความขอบคุณที่เขามีน้ำใจให้ผมมาโดยตลอด และอะไร ๆ อีกมากที่เราเคยสนุกมาด้วยกัน ผมไม่เคยลืมวันคืนที่เราเคยมีเคยเป็น ยังจำได้ดีถึงเรื่องที่เขาเล่า ซึ่งเปี่ยมด้วยความคิดฝันอันไม่มีใครเหมือน ก้อนไฟกลางคืน และฤดูลม แล้วคงอีกมากที่ผมพลาดไป เรื่องที่เขาไม่เล่าซ้ำใคร ๆ จะต้องนั่งฟังแล้วคล้อยตาม ซึ่งใคร ๆ จะต้อง

เข้าร่วมออกความเห็นหรือซักถาม ทำให้ผู้ฟังกลายเป็นผู้ร่วมเล่า เรื่องของเขา เหลวไหลใครว่า เขาทำให้เรา รู้รักสายน้ำลำแคว รู้รักแม่หมูไม้สายลม เราเข้าใจฟ้าฝนโคลนเหลว ก็เพราะได้ฟังเรื่องที่เขาเล่าด้วยหรือมิใช่ อะไรนะที่ دلใจให้เขาเห็นอย่างประณีตงดงาม เช่นนั้น เพราะว่าคนในหมู่บ้านเมินจากเขาไซ่ใหม่ ความสมบูรณ์พูนสุขที่วัยเด็กของเขาขาดไป หรือว่าความร่ำรวยเปล่าเปลี่ยวไร้บ้าน จึงทำให้เขามองเห็นความอบอุ่นของก้อนไฟ และกลางคืนอันร่มเย็น ยืนอยู่ตรงหน้าผมนี่เองที่เราเคยสัญญาว่าการอ่านและการเขียนของผมทุกคำจะต้องเป็นของเขา

เขานี้แหละ ที่ทำให้หมู่บ้านของเรากลายเป็นมูมหนึ่งอันงดงามแห่งโลก เขาควรจะได้ใหญ่ไปเป็นผู้ถ่ายทอดสิ่งที่มีเสน่ห์มาสู่ใจคน ความคิดฝันของเขาพิเศษสุดเท่าที่เด็กคนหนึ่งจะเคยมีแผ่นดินทองของไทยนี้แหละที่หล่อหลอมเขา”

(เทพศิริ สุขโสภา, 2522 : 269-270)

ดังนั้น ธรรมชาติจึงมีคุณประโยชน์ต่อมนุษย์เสมอ เป็นทั้งแหล่งอาหาร ช่วยกล่อมเกลาจิตใจของมนุษย์ให้อ่อนโยน และช่วยหล่อหลอมให้มนุษย์มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นป่อเกิดของการสร้างจินตนาการที่งดงาม

โลกสีน้ำเงิน ผู้แต่งได้สร้างเรื่องราวโดยการนำลักษณะทางธรรมชาติวิทยาของสัตว์ทะเลบางประการที่มีลักษณะใกล้เคียงกับวิถีชีวิตของมนุษย์ หรือ ปัญหาทางสังคมที่มนุษย์เผชิญ เช่นปัญหาการละทิ้งถิ่นฐานของคนวัยหนุ่มสาวเข้าไปทำงานในเมืองหลวง เพราะหลงไปกับความเจริญทางวัตถุ คิดไปว่าแสงสีในเมืองใหญ่เป็นความเจริญและความสุขที่เขาใฝ่หาแต่ความจริงนั้นอาจนำความทุกข์มาให้พวกเขา พวกเขายอมลำบากตรากตรำเพื่อให้ได้ชื่อว่ามีชีวิตที่ดี ทั้ง ๆ ที่ความสุขสบาย และคุณภาพชีวิตอาจจะแย่กว่าอยู่ที่ชนบท ผู้แต่งแสดงปัญหาสังคมข้อนี้ผ่านธรรมชาติวิทยาของปลาหมึก ที่มีนิสัยชอบแสงสว่างชาวประมงจึงใช้แสงไฟในการล่อจับปลาหมึก เช่น

“หมึกเป็นสัตว์ที่ชอบเล่นแสงไฟ พวกชาวเรือรู้ใจเขา แขนงตะเกียงเจ้าพายุ เอาไว้เหนือเรือน้อยล่อฝูงหมึกเข้าชายฝั่ง แล้วใช้ตาข่ายอวนซ้อนมันเล่นสนุกมือ...แม่บอกผมว่าฝูงปลาหมึกนั้นเหมือนคนหนุ่มสาว ที่จากบ้านชายทะเลหายเจ็บไป คล้ายกับคนตายจากด้วยหลงมาหาแสงสี...”

(อัศศิริ ธรรมโชติ, 2540 : 52)

นอกจากนี้ผู้แต่งยังได้สะท้อนปัญหาการฆ่าสัตว์ทะเล อย่างไรเหตุผล เช่น การล่าปลาโลมา มาเป็นอาหาร ความคึกคะนองของเด็ก ๆ ชาวเล เช่น การจับปู หม่าแมงกะพรุน เก็บหอย ต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนเป็นการทำลายทรัพยากรทางทะเลด้วยกันทั้งสิ้น แม้จะเป็นการตั้งใจ หรือไม่ตั้งใจก็ตาม ผู้แต่งพยายามสอดแทรกความคิดเรื่องบาปบุญคุณโทษไว้เสมอ ๆ เพื่อสั่งสอนเด็ก ๆ ว่า การทำลายชีวิตสัตว์ เป็นบาป และมีผลเสียไปถึงระบบนิเวศน์ด้วย เช่น

“แมงกะพรุนเป็นสัตว์ทะเลที่มีพิษ ร่างกายของมันมีน้ำมากกว่าจะมีเนื้อ เมื่อมันเคลื่อนคล้อยอยู่ในน้ำมีหนวดยาว และมีส่วนแบนมนโค้ง นั้นดูราวกับร่มที่ทิ้งสายจากท้องฟ้า จะต่างกันก็แต่ว่ามันมีน้ำพุ่งออกมาในทุกจังหวะที่ขยับขอบมนมนโค้งนั้น ขึ้นลงเลื่อนลอยไปตามกระแสสายน้ำการฆ่าแมงกะพรุน จะเป็นบาปกรรมอย่างไรที่พระพุทธรูปสอนผมหรือไม่ ผมไม่รู้แต่วันหนึ่งผมก็ได้พบกับสิ่งน่าสงสัย...

งานเทศกาลฤดูร้อน มีทหารกระโดดร่ม ลอยเวียงว่างจากท้องฟ้าตกทะเลตาย ศพร่วงด้วยสายร่มลอยเข้าฝั่งมาเกยค้างอยู่กับหาด คล้ายกับแมงกะพรุนติดแห้งและร่วงเขียวช้ำเริ่มเลวละมมนอนไม่หลับด้วยความหวาดหวั่น เมื่อคิดว่าทหารคนนั้น เมื่อตอนที่เขาเป็นเด็ก ๆ คงจะเคยกระหน่ำตีเจ้าแมงกะพรุนให้เลวละมาแล้วละกรรมัง”

(อัศศิริ ธรรมโชติ, 2540 : 30-32)

จากตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งต้องการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและแสดงให้เห็นว่า ชีวิตมนุษย์และชีวิตสัตว์อื่น ๆ ต่างก็มีวิถีทางมีความสำคัญ มีคุณค่าของแต่ละชีวิตไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ลักษณะบางอย่างของสัตว์โลกมีความคล้ายคลึงกับชีวิตของมนุษย์ แม้มนุษย์จะมีความเจริญมากมายกว่าสัตว์โลกเพียงใด แต่คุณค่าของชีวิต มีความสำคัญทัดเทียมกัน ดังเช่น ผู้แต่งสรุปชีวิตตอนท้ายเรื่องว่า

“เรื่องราวบนแผ่นดินเป็นเช่นไรนั้น ในทะเลไม่ต่างกัน สัตว์พืชหรือคนบนบก และในโลกสีน้ำเงินที่ตั้งวางอยู่เบื้องหน้า ล้วนแต่ไหลล่นไปตามคลื่นแห่งกรรมที่ขึ้นาทั้งสิ้น ถ้ากระทำความบาป ก็จะได้รับกรรมชั่ว แต่ถ้าทำดีก็จะได้รับกรรมดี สรุปใจความในคำสอนของแม่ มาถึงตอนนี้ผมซังกว้าง”

(อัศศิริ ธรรมโชติ, 2540 : 78)

ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงไม่ควรคิดทำลายชีวิตของสัตว์โลกอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม เพื่อสนองความ
 สุขสบายของตน แต่เพียงอย่างเดียว การปลูกฝังแนวคิดเช่นนี้ให้แก่เด็ก ๆ ย่อมจะช่วยให้พวกเขาเข้าใจพื้นฐาน
 ของชีวิต ทั้งของตนเอง และสัตว์โลกอื่น เมื่อมีความเข้าใจ ก็จะตระหนักถึงคุณค่า เมื่อมองเห็นความสำคัญ
 พวกเขาก็จะไม่คิดทำลายชีวิตสัตว์โลกขณะเดียวกันการ ปลูกฝังความคิดด้านศีลธรรม สามารถช่วยขัดเกลาจิต
 ใจให้อ่อนโยน และเกรงกลัวต่อบาปกรรม เป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้ตั้งแต่วัยเด็ก

แม่...ได้ฝุ่นมาแล้ว แสดงให้เห็นว่า พลังของธรรมชาติเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่จนมนุษย์ ไม่อาจ
 ควบคุมได้ ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าธรรมชาติให้คุณประโยชน์มหาศาล ขณะเดียวกันธรรมชาติก็ให้โทษมนุษย์ได้ เมื่อ
 มนุษย์ทำลายธรรมชาติ และมนุษย์ไม่อาจจะต้านทานพลังแห่งการทำลายล้างของธรรมชาติได้เลย ธรรมชาติจะ
 ก่อให้เกิดโทษแก่มนุษย์เรื่องนี้ผู้ผู้แต่ง แสดงพลังของการทำลายล้างของธรรมชาติ ผ่านพายุไต้ฝุ่นซึ่งเป็นเรื่อง
 เกิดขึ้นจริง เมื่อเหตุการณ์พายุไต้ฝุ่นพัดถล่มจังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2532 เนื้อเรื่องเล่าถึง
 ชีวิตครอบครัว ๆ หนึ่งที่ต้องเผชิญกับภัยทางธรรมชาตินี้ แม้ว่าครอบครัวนี้จะมีการเตรียมพร้อมและไม่ประมาท
 คอยรับฟังความคืบหน้าของพายุไต้ฝุ่นจากกรมอุตุนิยมวิทยาอยู่เสมอ ๆ แต่ก็มิอาจต้านทานพลังทางธรรมชาติ
 นี้ได้เลย แม้มนุษย์จะรู้ตัวก่อนที่ภัยจะมีถึงตัว มีการพัฒนาเทคโนโลยี และเครื่องมือตรวจวัดอากาศเพื่อเตรียม
 พร้อมในการรับมือกับภัยธรรมชาตินี้ แต่ก็ยังไม่สามารถควบคุมพลังทางธรรมชาตินี้ได้เลย

เรื่องราวดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นเพียงตัวอย่างที่ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าการทำลายธรรมชาติจะก่อให้เกิด
 ความสูญเสีย โดยที่มนุษย์ไม่อาจหยุดยั้งได้ เพราะพลังของธรรมชาตินั้นยิ่งใหญ่อยู่เหนือการควบคุมใด ๆ ทั้งสิ้น
 แนวคิดนี้จะช่วยตอกย้ำให้เด็ก ๆ เข้าใจความเป็นไปของธรรมชาติมาก ยิ่งขึ้น รู้จักตระหนักในอันตรายจาก
 ธรรมชาติอันมีสาเหตุมาจากการที่ธรรมชาติต้องถูกทำลาย เป็นการย้ำให้มนุษย์เข้าใจว่าตนเองนั้นเป็นเพียงส่วน
 เล็ก ๆ ในธรรมชาติ ไม่มีพลังอำนาจที่จะควบคุมธรรมชาติได้ มนุษย์จึงไม่ควรตักตวงและทำลายธรรมชาติอย่าง
 ไร้จิตสำนึก แต่สิ่งที่มนุษย์ควรกระทำต่อธรรมชาติอย่างจริงจัง คือ การอนุรักษ์ธรรมชาติไว้เพื่อความสงบสุขของ
 สรรพชีวิต เพราะอย่างไรก็ตามธรรมชาติยังคงเป็นผู้ให้อยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้ธรรมชาติจึงไม่ใช่ผู้ทำลายที่แท้จริง
 เมื่อใดก็ตามที่ธรรมชาติต้องการแสดงพลัง เพื่อตอบโต้ความโลภโมโหสันของมนุษย์ เมื่อนั้นมนุษย์จะรู้ว่าตนเอง
 ไม่อาจควบคุมธรรมชาติได้เลย ธรรมชาตินั้นขณะที่แสดงพลังของการทำลายก็ยิ่งแฝงไว้ซึ่งคุณประโยชน์ แต่
 มนุษย์ไม่เคย ก่อประโยชน์ใด ๆ ให้ธรรมชาติเลย มนุษย์ได้แต่ทำลายธรรมชาติ มนุษย์จึงต้องเผชิญกับความ สูญ
 เสียอีกเช่นเคย ดังนั้นควรที่จะถึงเวลาแล้วที่มนุษย์จะหยุดทำลายธรรมชาติ และตระหนักถึงความสำคัญของการ
 อนุรักษ์ธรรมชาติได้อย่างแท้จริง

ในสวนปูลู เสนอให้เห็นว่า ธรรมชาติล้วนแต่ให้คุณประโยชน์แก่มนุษย์ ธรรมชาติให้ประโยชน์
 แก่มนุษย์มากมายไม่จำกัดแม้กระทั่งสัตว์ตัวเล็กในเรื่องผู้เขียนต้องการจะบอกให้ทราบว่าสัตว์ตัวเล็ก ๆ ที่ดูไร้
 ความสำคัญอย่างเช่น แมลง ปลา นก งู หรือจิ้งเหลน สัตว์เล็ก ๆ เหล่านี้สามารถก่อประโยชน์ให้มนุษย์ได้
 เสมอ เช่น จิ้งเหลน ช่วยกำจัดแมลงปอง หรือตะขาบได้ ดังนั้นมนุษย์จึงไม่ควรฆ่าสัตว์เล็ก ๆ เหล่านี้เพียงเพราะ
 ต้องการอาหาร หรือเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น นอกจากนี้จะเป็นการทำลายสมดุลทางธรรมชาติแล้วยังเป็นการ
 สร้างบาป เพราะสัตว์เล็ก ๆ เหล่านี้ล้วนแต่มีคุณค่าชีวิตเท่าเทียมกับมนุษย์ ผู้แต่งแสดงให้เห็นผู้อ่าน เข้าใจในธรรมชาติ

ชาติวิทยาของสัตว์เหล่านี้ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง และตระหนักถึงคุณประโยชน์ที่แท้จริง จนในที่สุดทำให้เกิดความรักและต้องการปกป้องรักษาไว้เพื่อคงความสมดุลของประโยชน์สุขต่างๆ ในธรรมชาติ

ป่าไผ่ชายทุ่ง และ ทุ่งสลับสี เสนอให้เห็นว่า ธรรมชาติที่งดงามและอุดมสมบูรณ์ในท้องทุ่ง คือ แหล่งรวมความรู้ความบันเทิงของเด็ก ๆ ในชนบท

ทั้งสองเรื่องเสนอเรื่องราวออกมาในลักษณะที่ใกล้เคียงกันมากเล่าถึงชีวิตเด็ก ๆ กลุ่มหนึ่งที่มีหน้าที่รับผิดชอบเหมือน ๆ กัน คือ เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ตกเบ็ด หาปลามาเป็นอาหาร จนเจ้าครอบครัวตามกำลังความสามารถของพวกเขา ในขณะที่พวกเขาออกไปใช้ชีวิตกลางท้องทุ่ง พวกเขาจะได้เรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตตามแบบผู้ใหญ่หรือครอบครัวของพวกเขาปฏิบัติกัน การเล่นสนุกสนานในท้องทุ่งที่อุดมไปด้วยพืชพันธุ์และสัตว์นานาชนิดช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ที่ดีใน ชีวิตให้แก่พวกเขา สอนให้พวกเขาเรียนรู้วิธีการดำรงชีวิตเพื่อก้าวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่

ผู้แต่งเรื่อง**ป่าไผ่ชายทุ่ง และทุ่งสลับสี** ต่างมุ่งแสดงให้เห็นภาพท้องทุ่ง ชายป่าที่สวยงามและอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งรวมความรู้และความบันเทิงให้เด็ก ๆ ในท้องทุ่ง นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของชาวบ้านดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าธรรมชาติมี คุณประโยชน์ต่อมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน **ป่าไผ่ชายทุ่ง และทุ่งสลับสี** แสดงให้เห็นว่า ธรรมชาติเป็นครูให้แก่มนุษย์ ถ้ามนุษย์รู้จักที่จะเรียนรู้และเข้าใจอย่างลึกซึ้งในความเป็นธรรมชาติ พวกมนุษย์ก็จะหยุดการทำลายได้ในที่สุด

นอกจากเรื่องต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วยังมีเรื่อง**ลูกห่านโตน**ที่มีลักษณะเป็นเรื่องเล่าเชิง สารคดี ที่มีจุดมุ่งหมายในการบันทึกภาพชีวิตและธรรมชาติวิทยาของห่าน ให้ความรู้เกี่ยวกับห่าน จึงไม่ได้มีแนวคิดใดชัดเจน ในส่วนของคำนำผู้เขียนได้อธิบายถึงการเขียน เรื่อง**ลูกห่านโตน** ว่า

“ข้าพเจ้าเขียน “ลูกห่านโตน” ขึ้นมาด้วยใจรัก รักในตัวลูกห่านตัวแรกในชีวิต และธรรมชาติอันสวยงามของป่าริมอ่างเก็บน้ำ รวมทั้งเกาะใหญ่น้อยที่เกิดขึ้นจากระดับน้ำถูกกักเก็บ แอ่งน้ำอันกว้างไพศาล ทิวเขาสูงเขียวชอุ่มเป็นธรรมชาติที่ก่อให้เกิดแรงใจ ในการเขียนเรื่องนี้ขึ้นมา ในขณะที่ข้าพเจ้าจรดปลายปากกาลงบนกระดาษเพื่อบรรยาย ความเป็นไปของลูกห่านโตน ใจของข้าพเจ้าคิดถึงเด็ก ๆ จึงพยายามสอดแทรกบางสิ่ง บางอย่าง ที่คิดว่าพอจะเป็นสาระประโยชน์เล็ก ๆ น้อย ๆ เด็ก ๆ คงไม่เสียเวลาเปล่าในการอ่าน”

(ส. พุ่มสุวรรณ, 2534 : คำนำ)

ลูกห่านโตน เป็นเรื่องราวของลูกห่านตัวหนึ่ง นับตั้งแต่ยังเป็นไข่จนกระทั่งฟักออกเป็นตัว เป็นลูกห่านที่น่ารัก ลูกห่านค่อย ๆ เติบโต และเรียนรู้วิถีชีวิต และธรรมชาติของห่าน ไปทีละขั้นทีละตอน เด็ก ๆ จะเรียนรู้ธรรมชาติวิทยาของห่าน เช่น เมื่อห่านฟักออกจากไข่ มันยังไม่สามารถว่ายน้ำได้ จะต้องเรียนรู้ถึงภัยอันตรายจากศัตรูต่าง ๆ เช่น เหยี่ยว ตะกวด หรืองู และเรียนรู้ที่จะหาอาหารเพื่อดำรงชีวิตและสืบพันธุ์ ดังเช่น

“ เอ๊ก...ออกซ์...ออกซ์...” แม่ห่านร้องบอกกับลูกของมัน เป็นการสอนชีวิตเบื้องต้นว่า “ชีวิตการเป็นห่านอย่างเราต้องกินหญ้าเป็นอาหารหลัก ธรรมชาติไม่ได้สอนให้แม่ห่านคืบเขี่ยอาหารให้ลูกอย่างกับแม่ไก่ ดังนั้นเจ้าต้องช่วยตัวเองมากกว่าลูกไก่หรือลูกเป็ด และห่านอย่างพวกเราไม่พึงปรารถนาสิ่งมีชีวิตจำพวกเนื้อสัตว์ เรากินอาหารแบบอาหารเจเป็นอาหารพืชล้วน ๆ แบบที่พวกมนุษย์บางคนเขากินกันอยู่ ดังนั้นถ้าไม่เผอเรอจริง ๆ แล้ว เจ้าจะต้องไม่กินเนื้อสัตว์เด็ดขาด...”

“กิว...กิว...” ห่านน้อยผงกหัวรับ ซึ่งมันเองก็ตระหนักดีว่าเป็นกฎเกณฑ์ตายตัวของห่านทุกตัว ที่พึงมีขึ้นโดยธรรมชาติในเรื่องไม่กินเนื้อสัตว์ตามที่แม่ห่านได้บอกมันมา”

(ส. พุ่มสุวรรณ, 2534 : 14-15)

ถึงแม้ว่าเรื่องลูกห่านโชนจะไม่มีแนวคิดที่ชัดเจนแต่การที่เป็นเรื่องที่ทำให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตสัตว์ และธรรมชาติวิทยาของสัตว์ อย่างเช่น ห่าน ซึ่งสามารถช่วยกระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจอยากรู้อยากเห็นเรื่องราวในธรรมชาติมากขึ้น นอกจากนี้การดำเนินเรื่องด้วยการใช้ตัวละครที่เป็นสัตว์ ช่วยให้ผู้อ่านอย่างสนุกสนานเพลิดเพลินทำให้เกิดความสนใจและไม่ทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณยัดเยียดความรู้ ลูกห่านโชนจึงเป็นเรื่องที่นำไปสู่การเรียนรู้เรื่องธรรมชาติได้อย่างดี

จะเห็นได้ว่าแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นนี้เป็นการปลูกฝังให้เด็กเกิดความสนใจใคร่รู้ในเรื่องของธรรมชาติ มุ่งให้เด็ก ๆ เข้าใจและเล็งเห็นถึงความสำคัญ ความจำเป็นที่มนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ ธรรมชาติให้ประโยชน์มนุษย์เสมอมาไม่ว่าจะเป็นองค์ประกอบที่เล็กหรือใหญ่ หากมนุษย์ช่วยกันพิทักษ์รักษาธรรมชาติไว้ให้ยืนยาว มนุษย์นั่นเอง คือ ผู้ที่จะได้รับประโยชน์แต่บางครั้งเมื่อมนุษย์เลือกเป็นผู้ทำลาย พฤติกรรมนี้เป็นภาพเปรียบเทียบทำให้เห็นความดีความชั่ว เห็นผลร้ายผลเสีย วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจึงช่วยปลูกฝังจิตสำนึกในการรักษาธรรมชาติให้แก่เด็ก ๆ ได้ ดังที่ ถวัลย์ พึ่งเงิน (2537 : 176) กล่าวไว้ในปริญญาภิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ที่ว่า

“บทบาทของวรรณกรรมเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้แต่งได้แสดงทัศนะไว้ คือ การปลูกฝังคุณธรรมที่สำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมได้แก่ ความเมตตา ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความไม่โลภ ความสามัคคีและความรับผิดชอบต่อสังคม

การตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผู้แต่งต้องการสร้าง จิตสำนึกแก่เยาวชนเพื่อปลูกฝังให้เยาวชนช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การแสดงแบบอย่างที่ดีของนักอนุรักษ์จากตัวละครในเรื่อง ผู้แต่งต้องการให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนเพื่อยึดถือเป็นแบบอย่างใหญ่ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการ สันสอนในเชิงแนะนำ ตักเตือน ชักชวนให้เยาวชนเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมเพื่อให้เยาวชนได้มีบทบาทสำคัญจะช่วยแก้ไขปัญหา

ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันและอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในภาพที่ดีทั้งในปัจจุบันและอนาคต”

2.4 แนวคิดเรื่องปัญหาของเด็ก

ปัจจุบันนี้ ปัญหาเรื่องเด็กเป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อน เด็กต้องการการยอมรับจากผู้ใหญ่ว่าพวกเขามีความสามารถ มีความรู้สึกนึกคิดเป็นของตนเอง แต่ในสังคมปัจจุบันปัญหาเรื่องการละเมิดสิทธิเด็กก็ยังมีอยู่มาก เช่น ปัญหาเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ ปัญหาเด็กพิการ์ เด็กเร่ร่อน และการทอดทิ้งเด็ก ปัญหาการใช้แรงงานเด็ก ปัญหายาเสพติด จนกระทั่งถึงการล่อลวงเด็กมาค้าประเวณี ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าในสังคมเต็มไปด้วยภัยอันตรายต่อเด็ก ๆ ผู้ซึ่งจะกลายเป็นกำลังของชาติ ต่อไปในอนาคต ดังในรายงานพิเศษ ของสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ กล่าวว่

“ถึงเวลาหรือยัง ที่คนไทยหรือสังคมควรจะหันกลับมาสำรวจตรวจสอบ หรือช่วยกันป้องกันเด็กเล็ก ๆ ตาดำ ๆ มิให้ถูกทำร้าย ถูกละเมิดทางร่างกายและจิตใจแม้จะเพียงนิดเดียว หรือเพียงคนเดียว ที่ผ่านมา มักจะเกิดการทำร้ายทารุณเด็กจนบาดเจ็บสาหัสก่อน จึงจะเข้าไปพึ่งองค์กรพัฒนาเอกชนให้เข้ามาช่วยเหลือโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การป้องกันการทำร้ายเด็กที่ต้นเหตุ สังคมจะหาทางแก้ไขร่วมกันได้อย่างไร?”

(สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับวันที่ 12-18 ก.ค. 2541:15-16)

การเสนอเรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับเด็กเพื่อให้ผู้ใหญ่รับรู้ปัญหาและเข้าใจถึงความต้องการของเด็ก รวมทั้งการพยายามเตรียมความพร้อมให้เด็กตระหนักถึงภัยอันตรายรอบ ๆ ตัวจึงเป็นหน้าที่สำคัญที่ผู้ใหญ่ต้องเร่งกระทำ หนังสือสำหรับเด็กเป็นวิธีหนึ่งที่น่ามาใช้ในการบอกเล่าปัญหา หรือภัยอันตรายต่าง ๆ เพื่อให้เด็กรับทราบและตระหนักถึงภัยอันตรายเหล่านั้น ทำให้เด็กเกิดความเข้าใจ และพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าแนวคิดที่มุ่งสะท้อนปัญหาเกี่ยวกับเด็ก มีจำนวน 6 เรื่อง ดังต่อไปนี้ หัวใจดวงน้อย สู่สายรุ้ง หลุยส์ อีโก้และเพื่อน เด็กชายจากดวงดาวอื่น หมู่บ้านอาบจันทร์ และ ไหมแม่ สามารถจำแนกได้ 2 ประเด็น คือ

2.4.1 ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง

2.4.2 ปัญหาเด็กชนกลุ่มน้อย

2.4.1 ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง

ถึงแม้ว่าเด็กจะเป็นทรัพยากรที่สำคัญของสังคมควรที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองและดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี แต่ในความเป็นจริงสังคมไทยในปัจจุบันนี้ยังคงมีปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง และถูกละเมิดสิทธิ เช่น การทำร้ายร่างกาย การล่อลวงเด็กมาค้าประเวณี และเด็กยังขาดโอกาสทางการศึกษาอยู่อีกมาก วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นมีการสะท้อนให้เห็นปัญหาเหล่านี้เพื่อกระตุ้นให้ทุกคนได้ตระหนักถึงความสำคัญของเด็กและแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเร่งด่วน

หลุยส์ อีโก้ และเพื่อน และ เด็กชายจากดาวอื่น เสนอแนวคิดที่ว่า ปัญหาเด็กเร่ร่อนและเด็กกำพร้าเป็นปัญหาสังคมที่ต้องเร่งแก้ไข เพราะสังคมทุกวันนี้เต็มไปด้วยภัยอันตรายต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อเด็กโดยตรง โดยเฉพาะกับพวกเด็กที่ถูกทอดทิ้งให้ต้องเร่ร่อน พวกเขามีอัตราเสี่ยงที่จะต้องเผชิญกับอันตรายเหล่านี้ได้มากที่สุด

หลุยส์ อีโก้ และเพื่อน และ เด็กชายจากดาวอื่น เป็นวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่นำเสนอปัญหาสังคมต่าง ๆ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาเด็กเร่ร่อน ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้งเพราะความพิการมาสะท้อนให้ผู้อ่านได้ตระหนักว่า ในสังคมปัจจุบันเต็มไปด้วยปัญหาและภัยอันตรายมากมายที่ส่งผลกระทบต่อเด็ก ๆ เพื่อกระตุ้นเตือนให้ผู้ใหญ่หันมาสนใจแก้ไขปัญหาลูกหลานที่ถูกทอดทิ้งอย่างจริงจัง พวกเขาควรได้รับการปกป้องดูแลเช่นเดียวกับเด็กคนอื่น ๆ ในสังคมนอกจากนี้วรรณกรรมทั้งสอง เรื่องยังสะท้อนให้เห็นว่าในสังคมปัจจุบันเด็กได้กลายเป็นผู้ถูกละเมิดสิทธิ โดยที่พวกเขาไม่สามารถที่จะต่อสู้ หรือเรียกร้อง เพื่ออำนาจสิทธิใด ๆ ได้เลย ชีวิตของเด็กเหล่านี้จึงต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอดด้วยตัวของพวกเขาเอง หรือมิฉะนั้นก็กลายเป็นปัญหาให้สังคมต้องแบกรับต่อไป ส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศในระยะยาว เพราะเด็กก็คืออนาคตของชาติ ประเทศใดที่มีทรัพยากรบุคคลไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ประเทศนั้นคงไม่สามารถพัฒนาไปได้ไกล

หลุยส์ อีโก้ และเพื่อน แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของเด็กลูกครึ่งที่ถูกทอดทิ้งให้เผชิญชีวิตแต่เพียงลำพังในสังคมที่เต็มไปด้วยภัยอันตรายมากมาย ถึงแม้ว่าหลุยส์ อีโก้ และเพื่อน ๆ จะได้รับการดูแลคุ้มครองจากมูลนิธิ แต่มูลนิธิก็ไม่อาจดูแลปกป้องเด็กเร่ร่อนอย่างหลุยส์และเพื่อน ๆ ได้อย่างทั่วถึง เพราะขาดเงินทุน และกำลังคน ทำให้หลุยส์ต้องรับจ้างตีปสามล้อ เพื่อหารายได้ดูแลตนเอง อีโก้ต้องเป็นเด็กล้างจานในร้านอาหาร และถูกไซลกลักขโมยทรัพย์ จนวนวันหนึ่ง หลุยส์และเพื่อน ๆ ได้เข้าไปพัวพันกับพวกค้ายาเสพติดจนถูกตามล่า แม้ว่าพี่ ๆ ในมูลนิธิจะเข้ามาช่วยเหลือจนในที่สุดผู้ร้ายจะถูกตำรวจจับกุมได้สำเร็จ แต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับหัวหน้ามูลนิธิในตอนจบนั้น คือ ความตายจากน้ำมือของพวกค้ายาเสพติด เรื่องนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าภัยร้ายและอันตรายต่าง ๆ ในสังคมนั้นคงไม่มีทางหมดไป และเด็กก็ยังคงตกเป็นเหยื่ออยู่เช่นเดิม แต่ถ้าเด็ก ๆ พวกนี้มีครอบครัวดูแล เอาใจใส่

ชีวิตของพวกเขาก็สามารถพบกับความสุขความสำเร็จได้ เรื่อง **หลุยส์ อีโก้ และเพื่อน** ได้สะท้อนให้ผู้อ่านเข้าใจได้อย่างชัดเจนว่า สังคมนั้นเต็มไปด้วยอันตราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อเด็ก ๆ

เด็กชายจากดาวอื่น เป็นเรื่องราวของเด็กกำพร้าที่ถูกทอดทิ้งให้เป็นภาระสังคมเพราะพวกเขาเกิดมาจากร่างกายที่ไม่สมบูรณ์ พิกลพิการ เรื่อง **เด็กชายจากดาวอื่น** สะท้อนให้เห็นปัญหาการทอดทิ้งเด็กพิการ ซึ่งเป็นปัญหาหนักที่สังคมต้องหาทางแก้ไข เด็กที่ถูกทอดทิ้งเหล่านี้บอบช้ำทั้งร่างกายและจิตใจ ถึงแม้จะมีผู้ใจบุญมาคอยช่วยเหลือ บริจาคสิ่งของเงินทองให้ แต่ก็ไม่สามารถทดแทนความรู้สึกว่าเหวอเตี้ยวอดได้ นอกจากนี้ ผู้แต่งสร้างเหตุการณ์หลาย ๆ ตอน เพื่อช่วยเน้นย้ำแนวคิดของเรื่อง ที่ว่า เด็กที่เกิดมาด้วยความพิกลพิการมักถูกทอดทิ้ง ดังเช่น **ตอนคลอดลูกแทนแม่** ที่พูดถึงผู้หญิงคนหนึ่ง มาคลอดลูกที่สถานสงเคราะห์แห่งนี้และในที่สุดก็หนีไป ทิ้งลูกไว้ให้สถานสงเคราะห์รับเลี้ยงหรือ **ตอนแมวดำกับลูก ๆ** ซึ่งพูดถึงแมวที่ อุ่ม ท้องเข้ามาคลอดลูกในสถานสงเคราะห์เช่นเดียวกัน หรืออย่างเช่น **ตอนน้องคนหนึ่งจากไป** ผู้แต่งพูดถึงการที่เด็กกำพร้าได้รับการอุปการะจากผู้ใจบุญมารับไปเลี้ยงดู เด็กที่มักจะถูกเลือกไปเลี้ยงจะเป็นเด็ก ๆ ที่มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ หน้าตาน่ารัก ขณะที่เด็กพิการ เช่น ปาน เพชร หรือสมภพยังคงต้องอยู่กับสถานสงเคราะห์ต่อไป เพราะทุกคนคิดว่า ความพิการ คือ ภาระที่ไม่มีใครต้องการ ทั้งๆที่ เด็กพิการพวกนี้เป็นเด็กที่น่าสงสาร น่าเห็นใจมากที่สุดพวกเขาควรจะเป็นผู้ที่ได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างดี มากเป็นพิเศษกว่าเด็ก ๆ ที่มีร่างกายสมบูรณ์ แต่ในความเป็นจริง เด็กพิการเป็นกลุ่มบุคคลที่ถูกสังคมทอดทิ้งมากที่สุด ดังนั้นเนื้อเรื่องและแนวคิดของ **เด็กชายจากดาวอื่น** นอกจากจะช่วยสะท้อนปัญหาเด็กพิการให้สังคมและผู้อ่านรับทราบแล้ว ยังสามารถช่วยสร้างความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจแก่บรรดาเด็กพิการพวกเขาน่าสงสารที่เกิดมาไม่สมบูรณ์และด้อยโอกาสต่าง ๆ ในชีวิต มีหน้าซ้ำพวกเขาจะถูกทอดทิ้ง **เด็กชายจากดาวอื่น** จึงน่าจะเป็นสื่อที่ดีที่ช่วยอธิบายวิถีชีวิตและความรู้สึกนึกคิดของเด็กพิการได้เป็นอย่างดี ซึ่งอาจจะช่วยปลอบโยน และให้กำลังใจแก่เด็กพิการได้ อีกทั้งยังสามารถกระตุ้นให้เกิดการคิดแก้ปัญหาเพื่อหาหนทางช่วยเหลือเด็กพิการที่ถูกทอดทิ้งเหล่านี้ให้ได้พบกับความสุขในชีวิตบ้าง แม้เพียงเล็กน้อยก็ตาม

หัวใจดวงน้อย และ สู่สายรุ้ง เสนอแนวคิดว่า ผู้ใหญ่ไม่ควรละเลย หรือเพิกเฉยต่อความรู้สึกนึกคิดของเด็ก เพราะเด็กก็เป็นมนุษย์คนหนึ่ง มีชีวิตจิตใจ มีความคิด และมีความต้องการของตนเอง

ทั้งสองเรื่องนี้ ต้องการจะบอกให้ผู้อ่านตระหนักว่า เด็ก ๆ นั้น แม้ว่าเขาจะมีวุฒิภาวะ และประสบการณ์น้อยแต่พวกเขาก็มีความคิด ความต้องการ มีชีวิตจิตใจเป็นตัวของเขาเอง ผู้ใหญ่จึงควรเรียนรู้และเข้าใจในธรรมชาติและความรู้สึกนึกคิดเหล่านี้ของเด็ก เพื่อที่จะสามารถส่งเสริมหรือดูแล อบรม พวกเขาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม การวางกรอบความคิด หรือบังคับให้เด็ก ๆ ประพฤติตามความต้องการของผู้ใหญ่ แต่เพียงฝ่ายเดียวจึงไม่ใช่หนทางที่ถูกต้อง

หัวใจดวงน้อย เป็นเรื่องที่คุณแต่งต้องการจะสื่อให้เห็นว่า เด็กแต่ละคนนั้นล้วนมีความคิด ความต้องการในตัวเองทั้งสิ้น การบังคับหรือเข้มงวดกับเด็กมากเกินไปอาจไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ การที่คุณผู้ใหญ่พยายามทำความเข้าใจในตัวคนที่แท้จริงของเด็กๆ จึงน่าจะเป็นหนทางที่เหมาะสมกว่า เพราะเมื่อผู้ใหญ่เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมต่างๆ ที่เด็ก ๆ แสดงออกมา การเข้าไปแก้ไข สั่งสอนและตักเตือนย่อมทำได้ง่ายขึ้นและสามารถช่วยลดความขัดแย้ง หรือ ช่องว่างระหว่างวัยได้อีกด้วย

เรื่องนี้เป็นเรื่องราวของเด็ก ๆ กลุ่มหนึ่ง มี นิ่ง หมี จ๋อน อ้วน จ๊ับแจงและหนึ่ง เด็กแต่ละคนมีพื้นฐานครอบครัว และพื้นฐานจิตใจแตกต่างกัน เมื่อมาอยู่ร่วมกันย่อมเกิดความขัดแย้งและปัญหา ทำให้ครูต้องตามแก้ไข เพื่อให้เด็ก ๆ จะสามารถประพฤติตนไปในแนวทางที่ถูกต้องได้

เนื้อเรื่องในตอนต้น ผู้แต่งได้ยกบทประพันธ์ของเด็ก ๆ ที่แสดงให้เห็นความต้องการ และปมปัญหาในใจของเด็ก ๆ แต่ละคน ดังนั้น เนื้อเรื่องแต่ละตอนได้นำเสนอเรื่องราวของเด็กแต่ละคน เพื่อเป็นการแสดงตัวอย่างให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดหลักของเรื่องได้ชัดเจนขึ้น แนวคิด ของเรื่องนี้ก็คือ เด็ก ๆ มีความรู้สึกนึกคิด และความต้องการเป็นของตัวเอง ดังนั้นผู้ใหญ่จึงควรตระหนักถึงสิทธิของเด็กธรรมชาติของเด็ก ความต้องการที่แท้จริง ความคิด ความรู้สึก และมุมมองต่างๆ ของเด็กด้วยความยุติธรรมต่อเด็ก ผู้ซึ่งเป็นเหมือนอนาคตของชาติ ดังเช่น นิ่ง แม้จะเป็นเด็กที่ได้รับความรักความอบอุ่นจากครอบครัว คือแม่และยาย มาก ๆ แต่ด้วยความที่ไม่มีพ่อ นิ่งจึงแสดงความคิดเห็นออกมาในบทประพันธ์ว่า “นิ่งไม่เคยมีพ่อเลย แต่นิ่งก็ไม่อยากมี ก็ได้ อยู่กับแม่คนเดียวก็ได้” หรือจ๊ับแจงที่มีปัญหาในการเรียน เพราะการถูกบังคับเคี่ยวเข็ญ จากแม่มากเกินไป ดังเช่น “หนูไม่อยากมาโรงเรียนเลย มันวังวนอน”

ผู้แต่ง**หัวใจดวงน้อย** พยายามสื่อให้ผู้อ่านตระหนักว่า ความคิดความต้องการ ของเด็กนั้นมีความสำคัญ ดังนั้นผู้ใหญ่จึงไม่ควรละเลยความต้องการเหล่านี้ของเด็ก เพราะแม้จะเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อยในความรู้สึกของผู้ใหญ่ แต่ในความคิดของเด็ก ๆ แล้ว ปัญหานั้นอาจเป็นสิ่งสำคัญต่อชีวิตพวกเขามาก ๆ ผู้ใหญ่ที่มีความเข้าใจในธรรมชาติของเด็ก จึงควรรับฟังเหตุผลของเด็ก ๆ ก่อนที่จะพิจารณาตัดสินใจใดๆลงไป ถ้าไม่แล้วปัญหาเล็ก ๆ เหล่านี้ อาจเป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งที่สามารถบานปลายกลายเป็นปัญหาครอบครัวที่ใหญ่โต เกินจะแก้ไขและส่งผลเสียต่อตัวเด็กเองรวมถึงครอบครัวและสังคมได้ในที่สุด

สู่สายรุ้ง เสนอแนวคิดว่า เด็กควรได้รับความรัก ความเข้าใจจากผู้ใหญ่ เพราะในความเป็นจริงผู้ใหญ่ไม่เคยพยายามที่จะทำความเข้าใจในตัวเด็ก ๆ พวกเขามักจะเรียกร้องให้เด็กทำในสิ่งที่ตนต้องการ

เมื่อเด็กไม่สามารถทำได้ตามความต้องการของตน ผู้ใหญ่พวกนี้ก็ตำหนิ ดูว่า ว่าเด็กคนนั้นเป็นเด็กไม่ดี เกเร ดื้อชน จนเด็กเกิดความรู้สึกต่อต้าน จนไม่เชื่อฟัง ผู้ใหญ่เหล่านั้นอีกต่อไป ยิ่งถ้าเป็นผู้ใหญ่ในครอบครัว หรือใน โรงเรียนแล้วความไม่เข้าใจซึ่งกันและกันในจุดนี้ ย่อมจะส่งผลเสียต่อเด็กอย่างยิ่ง เด็ก ๆ ต้องการผู้ใหญ่ที่เข้าใจ พวกเขาและพร้อมที่จะส่งเสริมให้เขาได้ทำในสิ่งที่ถนัด อันจะทำให้พวกเขาสามารถพัฒนาไปสู่ความสำเร็จในชีวิตได้โดยเฉพาะครอบครัวเป็นบุคคลสำคัญที่มีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรม ความคิดอ่าน บุคลิกภาพ และอารมณ์ความรู้สึกของเด็ก ครอบครัวจึงควรมีความเข้าใจในตัวเด็กให้มากที่สุด ดังเช่น เรื่องราวในเรื่อง **สุสายุ้ง** ปัญหาที่จะเกิดกับตัวละครเอกที่ชื่อ **ก้วยเตี่ยวหลอด** มีสาเหตุมาจาก ครอบครัว และครูที่โรงเรียนไม่เข้าใจในตัวของเขา ทุกคนตัดสินว่า **ก้วยเตี่ยวหลอด** เป็นเด็กมีปัญหา ทั้ง ๆ ที่เขาเป็นเด็กที่มีความคิดเป็นของตัวเอง มีความมั่นใจ จนถูกมองว่าเป็นเด็กหัวแข็ง ขอบสร้างปัญหา เขาถูกเปรียบเทียบกับน้องชาย ซึ่งเป็นเด็กว่านอนสอนง่าย จนทำให้เขาถูกส่งไปเรียนที่อเมริกา เพราะพ่อแม่ เกิดความเอือมระอากับพฤติกรรม แต่เมื่อเขาได้มาอยู่ในสังคมที่เคารพในสิทธิของบุคคลมาก ๆ และได้รับการเลี้ยงดูจากผู้ชาย ที่มีความเข้าใจในธรรมชาติ ของเด็ก **ก้วยเตี่ยวหลอด** จึงกลายเป็นเด็กที่ประสบความสำเร็จในการเรียนและได้การยอมรับจากสังคม และครอบครัวอีกครั้ง

เรื่อง **สุสายุ้ง** ชี้แนะว่าสิ่งที่ดีที่สุดที่ผู้ใหญ่ควรคำนึงถึงในการเลี้ยงดูเด็ก คือการพยายาม เข้าใจและเรียนรู้ตัวตนที่แท้จริงของเด็ก เคารพสิทธิและความคิดเห็นฟังความต้องการของพวกเขา และพร้อมที่จะสนับสนุน ความคิดความต้องการนั้น ๆ ให้เป็นไปได้ในวิถีทางที่ถูกต้องเหมาะสม ปัญหาต่างๆ ก็จะหมดไป

วรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องนี้เป็นเรื่องราวที่ผู้แต่งต้องการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการ เข้าใจจิตใจเด็กอย่างแท้จริง เพราะถ้าหากผู้ใหญ่ไม่เข้าใจความต้องการของเด็กแล้ว อาจก่อให้เกิดปัญหา มากมายในการอบรมเลี้ยงดู เพราะว่าเด็กแต่ละคนมีชีวิตจิตใจ ความต้องการ ความถนัด และความรู้สึกนึกคิด ไม่เหมือนกัน เด็ก ๆ ต้องเรียนรู้ และปรับตัวเพื่อให้พบกับหนทางที่เหมาะสมกับตัวตนของเขา ถ้าพวกเขาได้รับความ รักและความเข้าใจจากผู้ใหญ่ ได้รับกำลังใจ และส่งเสริมพวกเขาไปในทางที่เขาถนัด ในที่สุดพวกเขาจะได้พบกับความสำเร็จ

ผู้อ่านจะเห็นว่าวรรณกรรมเยาวชนทั้ง 4 เรื่องนี้ สามารถสะท้อนให้เห็นปัญหาของการ ทอดทิ้งและละเลยเด็กที่สามารถกลายเป็นปัญหาสังคมที่สำคัญมากประการหนึ่งได้ วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัย รุ่นสามารถเป็นกระจกสะท้อนความเป็นไปของสังคมได้ในระดับหนึ่ง คือ ช่วยกระตุ้นให้เกิดการคิดแก้ไขเป็นการ สร้างความเข้าใจในธรรมชาติของเด็ก และเตือนผู้ใหญ่ให้หันกลับมาสนใจปัญหาของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็ก ก่อนวัยรุ่น พวกเขาอยู่ในช่วงที่เริ่มมีความคิดอ่าน เริ่มมีความต้องการของตน เริ่มต่อต้านกับสิ่งที่ไม่ตรงกับ ความต้องการของเขา การแสดงให้เห็นปัญหาของเด็กดังกล่าวมานี้ จึงเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาละหว่างวัยได้ในที่สุด

2.4.2 ปัญหาเด็กชนกลุ่มน้อย

ในสังคมปัจจุบันนี้มีปัญหามากมายที่ต้องช่วยกันแก้ไข และปัญหาประการหนึ่งที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศชาติอย่างมาก คือ ความเหลื่อมล้ำทางชนชั้น ผู้คนในสังคมเมือง มีเทคโนโลยีที่เจริญคอยตอบสนองความต้องการ มีความสมบูรณ์ทางฐานะ การงาน การศึกษา และระบบสาธารณสุขูปโภคต่าง ๆ ผู้คนในสังคมเมืองไม่เคยต้องประสบกับปัญหาขาดแคลน พวกเขามีทุกอย่างพร้อมมูล แต่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกลความเจริญ ในพื้นที่ทุรกันดาร เช่น พวกชาวเขามักประสบกับภาวะขาดแคลน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องการศึกษาและการ สาธารณสุข ครู หมอ โรงเรียน และโรงพยาบาล เป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิต แต่ประชาชนในท้องถิ่นทุรกันดารยังคงขาดแคลน พวกเขาไม่ได้รับการช่วยเหลือแก้ไขให้มีพอเพียงกับความต้องการ พวกเขาจึงต้องยังชีพต่าง ๆ ด้วยการช่วยเหลือตนเอง ใช้วิธีการยึดถือความเชื่อดั้งเดิม เช่น เครื่องราง ของขลัง หมอผี และไสยศาสตร์ต่าง ๆ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ดังเช่นที่ วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ชนะเลิศรางวัลจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติทั้ง 2 เรื่อง คือ **หมู่บ้านอาบจันทร์** และ **ไหมแม** ได้พยายามสะท้อนปัญหาของสังคมในประเด็นนี้ออกมาให้ผู้อ่านที่เป็นทั้งผู้ใหญ่และเยาวชนของชาติได้รับทราบเพื่อหาหนทางแก้ไขช่วยเหลือ และพัฒนาประชาชนในท้องถิ่นที่ห่างไกลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังเช่น

หมู่บ้านอาบจันทร์ และ **ไหมแม** เสนอแนวคิดที่ว่า รัฐควรให้ความช่วยเหลือและพัฒนาการศึกษา การสาธารณสุขให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกลและทุรกันดาร ประชาชนหรือชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกลความเจริญ ต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย พวกเขาต้องสู้กับความยากจน การถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้คนในสังคมที่เจริญกว่า และพวกเขาต้องต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บ ภัยอันตรายต่าง ๆ ด้วยตัวเอง การพัฒนา คุณภาพชีวิตของพวกเขาเหล่านี้ ซึ่งเป็นประชากรของประเทศเช่นเดียวกัน จึงต้องเร่งกระทำ และวิธีการที่เหมาะสม คือ การกระจายการศึกษา และการสาธารณสุขให้ทั่วถึง เพราะปัญหาส่วนใหญ่ที่พวกเขาประสบ คือ การด้อยการศึกษา จนตกเป็นเหยื่อของพวกที่ชอบเอารัดเอาเปรียบ และปัญหาความเจ็บป่วยที่เกิดจากขาดความเข้าใจในการรักษาและที่สำคัญ คือ อยู่ห่างไกลจากสถานรักษา ดังนั้นแม้จะเป็นเพียงโรคที่ไม่ร้ายแรง แต่อาจทำให้ถึงขั้นเสียชีวิตได้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ในทุก ๆ ส่วนของประเทศให้มีความสุขและความปลอดภัย รัฐจึงควรรับเข้ามาช่วยเหลือ

หมู่บ้านอาบจันทร์ เป็นเรื่องราวชีวิตของชาวเขา ปาเกะเยอ 2 คน คือ หม่อมงพอ และ นุโพ ทั้งสองคนเป็นเพื่อนรักกัน หม่อมงพอกำพร้าพ่อ เขาจึงกลายเป็นหัวหน้าครอบครัว รับผิดชอบดูแลแม่ที่ไม่ค่อยแข็งแรง และน้อง ๆ อีก 5 คน ครอบครัวหม่อมงพอ ยากจน ต้องอดมื้อกินมื้อ ถึงหน้าหนาวก็ต้องทนหนาวเพราะขาดแคลนผ้าห่มความฝันทั้งหลายของหม่อมงพอ ทั้งเรื่องการเรียนและความรักจึงต้องหยุดชะงักลง เพราะความยากจน ส่วนนุโพค่อนข้างมีฐานะและมาจากครอบครัวที่อบอุ่น นุโพจึงค่อยช่วยเหลือจนเจือหม่อมงพอเสมอ

ผู้แต่งพยายามสอดแทรกปัญหาที่ชาวเขาต้องเผชิญ ผ่านเรื่องราวของครอบครัว หม่อมงพอและนุโพ เช่น ครอบครัวหม่อมงพอ ต้องเผชิญกับปัญหาความยากจน เพราะขาดพ่อ ขาดผู้นำครอบครัว ทั้งนี้เนื่องมาจากการขาดความรู้ และขาดความเข้าใจในเรื่องสาธารณสุข เช่นเดียวกับ นุโพที่เขาเกือบเอาชีวิตไม่รอด เพราะการขาดความรู้เรื่องการรักษาพยาบาลด้วยวิทยาการแผนใหม่ มุ่งยึดติดกับความเชื่อดั้งเดิมซึ่งไม่ก่อ

ให้เกิดประโยชน์ใด ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จึงเป็นผลมาจากการที่ชาวเขายังขาดความรู้ที่ถูกต้อง แต่อย่างไรก็ตามผู้แต่งยังได้พยายามแทรกข้อคิดที่สะท้อนให้เห็นรัฐหรือสังคมควรยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือและพัฒนาชาวเขา เพื่อให้พวกเขามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งนี้รัฐและสังคมควรจะคำนึงถึงสิทธิที่ชาวเขาเหล่านี้พึงได้รับในฐานะที่เขาเป็นประชากร ส่วนหนึ่งของประเทศชาติ

แนวคิดสำคัญที่ผู้แต่งพยายามสื่อออกมา คือ การพยายามสะท้อนให้สังคม รับรู้ปัญหาที่ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ต้องประสบเพราะการขาดความรู้ที่ถูกต้อง ดังนั้นรัฐหรือสังคมจึงต้องช่วยพัฒนาการศึกษา และระบบสาธารณสุขให้แก่ชาวเขา จึงจะเป็นการช่วยพวกเขาได้อย่าง ถูกต้อง และจะเป็นการแก้ไขปัญหามาให้พวกเขาได้อีกในหลาย ๆ เรื่อง เช่น ความยากจน เพราะไม่มีงานทำนอกจากล่าสัตว์ การถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้คนในสังคมเมือง และปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ ในตอนท้ายของเรื่องผู้แต่งพยายามปลุกฝังความคิดเรื่องความจำเป็นของการได้รับการศึกษาที่ชาวเขาควรได้รับ แต่อุปสรรค คือ ระยะทางที่ห่างไกล เพราะชาวเขาต้องเดินทางเข้ามาเรียนในเขตที่เจริญ และผู้ที่เข้ามาเรียนได้ย่อมจะเป็นผู้ที่มีฐานะมั่นคงเท่านั้นส่วนผู้ที่ด้อยโอกาสก็ยังคงด้อยโอกาสต่อไป จนกว่าจะมีโรงเรียนเข้าไปถึงหมู่บ้าน

ไหมแม เป็นเรื่องราวของเด็กชาวเขาคคนหนึ่งชื่อ ไหมแม ได้ผันตัวเองจากเด็กนักเรียนกลายเป็นครู เพราะต้องการเรียนหนังสือ และไม่ยอมให้เด็ก ๆ ในหมู่บ้านของตนไม่มีโอกาสที่จะได้เรียน เธอจึงเปิดโรงเรียนขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่รัฐบาลสั่งปิดโรงเรียนของเธอ โดยได้ รับการช่วยเหลือจากพี่โตมที่ ต้องขึ้นไปวาดภาพนกในหมู่บ้าน

เรื่องราวของ**ไหมแม** จึงสะท้อนให้เห็นปัญหาการขาดแคลน และด้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็ก ๆ ชาวเขาที่อยู่ห่างไกลความเจริญ จนรัฐบาลไม่สะดวกที่จะเข้าไปช่วยเหลือทั้ง ๆ ที่เรื่องของการศึกษานั้นเป็นสิ่งสำคัญต่อเยาวชนทุกหมู่เหล่าโดยเฉพาะเด็กในชนบทเหล่านั้นก็มีความใฝ่ฝันที่จะได้เล่าเรียนหรือได้รับความรู้และการศึกษาที่ทัดเทียมกับเด็ก ๆ ในเมืองเหมือนกัน ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นเสมือนแสงสว่างนำทางชีวิต การศึกษาช่วยให้เรามีความรู้ก้าวทันโลกและผู้อื่นแม้คนที่ขาดแคลนและด้อยโอกาสยังพยายามและขวนขวายแม้ว่าจะขาดแคลนอุปกรณ์การศึกษา ทั้งกระดาษ ดินสอ หรือแม้แต่ขาดครู ขาดโรงเรียน พวกเขาก็ไม่ยอมแพ้หาทางแก้ไขและช่วยเหลือตนเองทุกทางเพื่อให้ได้เล่าเรียน เด็ก ๆ ที่มีโอกาสเต็มที่ในการศึกษาหาความรู้จึงไม่ควรละเลยหรือไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา ซึ่งในทางกลับกันผู้ใหญ่ก็ควรส่งเสริมให้เด็ก ๆ ได้เล่าเรียนรวมทั้งรัฐบาลควรเร่งกระจายฐานการศึกษาให้ทั่วถึงเพื่อขจัดปัญหาต่างๆที่ชาวเขาต้องเผชิญ เช่น การค้ายาเสพติด ความยากจน การถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้คนในสังคมเมือง เป็นต้น **หมู่บ้านอาบจันทร์** และ **ไหมแม** ต่างพยายามสะท้อนให้มองเห็นปัญหาสังคมที่ประชาชนทุกคนต้องช่วยกันแก้ไข การให้การการศึกษาที่ถูกต้องเหมาะสม และการกระจายความเจริญในระบบสาธารณสุข ให้ทั่วถึง คือ หนทางแก้ไขปัญหาค่าเป็นและเร่งด่วนที่สุด

2.5 แนวคิดอื่น ๆ

นอกจากแนวคิดที่สำคัญทั้ง 4 แนวคิด ที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ชนะรางวัลจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติยังมีแนวคิดที่สามารถช่วยส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติ ชีวิต และสังคมได้อยู่อีกหลายเรื่อง เช่น แนวคิดเรื่องการศึกษา แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมทั้งของชาติและท้องถิ่น และแนวคิดอื่นๆ ที่สัมพันธ์แวดล้อมอยู่ในชีวิตประจำวันของเด็ก ๆ เป็นต้น กล่าวคือ

แนวคิดที่เกี่ยวกับการศึกษา การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน ของชาติทำให้มีความพร้อมทั้งทางด้านสติปัญญา มีความรู้ความสามารถเพียงพอเพื่อที่จะเป็นกำลังในการพัฒนาชาติบ้านเมืองต่อไปในอนาคต การศึกษาช่วยสร้างเสริมวุฒิภาวะต่าง ๆ ให้แก่เด็ก รวมทั้งเป็นช่องทางที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ถึงความเป็นไปของสังคม มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล แต่อย่างไรก็ตามในสังคมปัจจุบันนี้เด็กยังขาดการดูแลเอาใจใส่และพวกเขายังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา จึงพบว่ามึกรณที่เด็กไม่ยอมเรียนหนังสือ หรือหนีออกจากโรงเรียนมา มั่วสุมทำกิจกรรมที่ไม่สร้างสรรค์ ไม่ก่อประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคม ดังนั้นการเร่งปลูกฝังให้เด็ก ๆ รักและสนใจในการเรียนศึกษาหาความรู้จึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพื่อให้เด็กเกิดจิตสำนึกที่ถูกต้องและมีความรับผิดชอบต่อตนเอง แนวคิดในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจึงมุ่งสร้างทัศนคติที่ดีในเรื่องการศึกษา เช่น จูงใจว่าการไปโรงเรียนทำให้เราได้รับประสบการณ์ที่สนุก นอกเหนือจากการเรียนเราจะได้เล่น ได้พบเพื่อน บางครั้งขณะที่เรากระทำกิจกรรมนอกห้องเรียนก็เป็นวิธีการศึกษาหาความรู้ได้อีกด้วย เช่น การได้เดินทางท่องเที่ยว ไปพบเห็นสิ่งต่าง ๆ จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ ฝึกการสังเกต การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และให้ประสบการณ์ชีวิตที่เราสามารถนำมาปรับใช้ได้

ในงานวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ชนะรางวัลคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ มีปรากฏอยู่ 3 เรื่อง คือ **ไข่นุ้ยไปโรงเรียน ขนน้อยยกกลางทุ่งนา** และ **เที่ยวไปในวันหยุด** ที่มีแนวความคิดหลักกล่าวถึงความสำคัญของการเรียนและการได้รับการศึกษา ดังเช่น

ไข่นุ้ยไปโรงเรียน เสนอแนวคิดของเรื่อง ว่า โรงเรียนมิใช่สถานที่ให้ความรู้เท่านั้น แต่ยังให้ประสบการณ์ใหม่ ๆ และความสนุกสนานต่าง ๆ อีกด้วย ผู้แต่งได้พยายามบอกผู้อ่านว่า โรงเรียนมิใช่สถานที่น่ากลัว หรือเป็นที่เรียนหนังสือแต่เพียงอย่างเดียว ภายในโรงเรียนมีเรื่องที่น่าสนใจอื่น ๆ มากมาย การได้เล่นร่วมกับเพื่อน ๆ เป็นความสุขความสนุกสนานที่เด็ก ๆ ทุกคนต่างชอบ ดังเช่น เรื่องราวของไข่นุ้ย เด็กชายจอมซนที่สนุกสนานกับการไปโรงเรียนมาก เพราะว่าเขาจะได้ไปเล่นและพูดคุยกับเพื่อน ๆ ไปเล่าเรียนหนังสือมีความรู้ใหม่ ๆ ที่ช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ชีวิตให้แก่เขาได้ นอกจากโรงเรียนจะช่วยสอนให้เด็ก ๆ รู้และเข้าใจวิชาการต่างๆ แล้วโรงเรียนยังเป็นสถานที่ที่ช่วยกล่อมเกล่าจิตใจเด็ก ๆ ให้ประณีตงดงาม รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งจะสามารถสร้างและพัฒนามวุฒิภาวะให้แก่เด็กได้ เช่น ตอนที่ไข่นุ้ยและเพื่อน ๆ ไปปาร์กเพื่อนำลูก

นกลมาเลี้ยง ครูอาทรจับได้จึงอบรม สั่งสอน ไข่นุ้ยและเพื่อน ๆ ด้วยเหตุผลต่าง ๆ เช่น ให้ละอายและเกรงกลัวต่อบาป ให้เด็ก ๆ นึกถึงตัวเอง ถ้าต้องถูกจำคุก กักขังให้ขาดอิสระ เป็นการปลูกฝังความคิดด้านศีลธรรมให้แก่เด็กอย่างไข่นุ้ยทำให้พวกเขาเกิดความคิดที่เหมาะสมได้ในที่สุด ดังเช่น

“เย็นวันหนึ่ง ภายหลังจากบุกป่าละเมาะไปจนถึงจอมปลวกหลังโรงเรียนแล้ว ไข่นุ้ยก็ปล่อยลูกนกไว้บนต้นไม้ต้นหนึ่งสามสหาย แอบซุ่มดูอยู่พักหนึ่งก็ได้ยินเสียงลูกนกร้องหาพ่อแม่ของมัน ไม่นานพ่อแม่ของมันก็ร้องส่งเสียงตอบ แล้วบินตรงมาเกาะอยู่ใกล้ ลูกของมันส่งเสียงจ้อก ๆ แจ๊ก ๆ เหมือนดังพูดอะไรกัน มันคงตามหาลูกของมันตั้งแต่เที่ยงและมันคงดีใจมากที่ได้พบลูกของมันเหมือนเช่นที่ลูกของมันดีใจ แล้วทั้งพ่อนกและแม่นกก็พาลูกนกกลับเข้ารัง

สามสหายกลับบ้านด้วยความสบายใจ

“ส่งสารพ่อแม่มันนะ” บาวเอียดเปรยขึ้น ขณะเดินกลับบ้าน

“ข้ายังติดใจครูอาทรว่าไม่หาย” “ชีวิตที่ขาดอิสระเสรีเป็นชีวิตที่ไม่มีความสุข” ไข่นุ้ยว่าอย่างครุ่นคิด”

(มานพ แก้วสนิท, 2540 : 94)

เรื่องไข่นุ้ยไปโรงเรียน แสดงให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสำคัญของโรงเรียน และการให้การศึกษาแก่เด็ก ๆ ว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อพื้นฐานชีวิต สามารถส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งในเรื่องวิชาการ เรื่องของสังคม คือการอยู่ร่วมกันในสังคม มิตรภาพ การเคารพกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่โรงเรียนเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ แต่ในชนบทบางแห่ง ก็ยังขาดแคลนโอกาสทางการศึกษาอยู่มาก ดังที่ในตอนจบของเรื่องผู้แต่งได้ทิ้งท้ายไว้และสะท้อนให้เห็นปัญหาของการขาดความสนใจในเรื่องการศึกษา ที่จริงควรจะกระจายและพัฒนาให้ทั่วถึง ดังเช่น

“นักเรียนทั้งหลายครูนึกว่าดีจะบอก จากการที่หัวหน้าหมวด การศึกษา ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาโรงเรียนประชาบาลในอำเภอนี้ พร้อมด้วยคณะได้มาเยี่ยมและตรวจดูสภาพของโรงเรียนเมื่อเข้านี้ ท่านได้บอกกับครูว่า ในปีการศึกษาหน้าพวกเราจะได้อาคารเรียนหลังใหม่ โดยทางราชการจะให้งบประมาณปลูกสร้างอาคารเรียนหลังใหม่ให้เราหนึ่งหลัง เป็นอาคารที่ถึงแปดห้องเรียนและบางที่เราอาจได้มีครูใหม่เพิ่มมาอีกสักคน นี่เป็นข่าวดีที่ครูอยากจะบอกกับพวกเธอ...”

“ข้าขอภาวนาให้มันเป็นจริงเหมือนคำที่ครูอาทรบอกเถิดรุ่นน้องๆ ของเราจะได้เรียนอาคารที่มีฝากันมีหลังคามุงกระเบื้องกับเขาบ้าง” ไข่น้อยบอกกับเพื่อนๆ

“ข้ากลัวแต่ว่ามันเป็นเพียงคำหวานที่พวกเขาหลอกให้เราสบายใจเหมือนลมฝนที่ผ่านมาแล้วก็ผ่านไปเท่านั้นแหละว่า”

“แต่อย่างไรเราก็ต้องคอยมิใช่หรือ” บาวเอียดหันไปถาม

“ใช่...สำหรับพวกเราก็ไม่มีอะไรดีไปกว่าคอยและคอย”

(มานพ แก้วสนิท, 2540 :125-126)

จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นว่า เมื่อเด็กๆ ได้ทราบว่าพวกเขาจะได้อาคารเรียนหลังใหม่ ก็พากันตื่นเต้นดีใจ เพราะตลอดเวลาที่ผ่านมา ห้องเรียนของพวกเขามีสภาพไม่แตกต่างจากโรงนา เรื่องนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า เด็กๆ ในชนบท ยังขาดแคลนสาธารณูปโภคด้านการศึกษา

ขนานน้อยกลางทุ่งนา เสนอแนวคิดว่าการศึกษาคือสิ่งสำคัญสำหรับเด็กๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเด็กๆ ในชนบทแล้วนั้นการศึกษาคือสิ่งเดียวที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของพวกเขาให้ดีขึ้นได้ในอนาคต แนวคิดนี้เสนอผ่านเรื่องราวของเด็กชาย 3 คน ที่เป็นเพื่อนรักกันมาก คือ เต๋น บ่าว และ ซอบ เด็กทั้งสาม ต้องช่วยครอบครัวทำมาหากิน โดยเฉพาะบ่าวเพราะครอบครัวยากจนมาก มีหน้าที่ฆ่าพ่อของบ่าวยังถูกใส่ร้าย จนต้องติดคุกเพราะไม่รู้ว่าจะต่อสู้อย่างไรเพื่อเรียกร้องความยุติธรรม บ่าวอยากเรียนหนังสือแต่ก็ไม่สามารถที่จะเรียนได้ ขณะที่เต๋นมีโอกาสได้เรียน แต่เขากลับไม่อยากเรียน เกเร และทำทุกวิถีเพื่อที่จะไม่ต้องไปโรงเรียน ส่วนซอบ เขามีฐานะดีกว่าเพื่อน และมีความรับผิดชอบในหน้าที่ ในการเรียนและการช่วยเหลือครอบครัว บ่าว เต๋น และซอบ มักออกไปหาปลาด้วยกันและพักผ่อนที่ขาน้ำ(กระท่อม) กลางทุ่งกับพี่ยุททจะเป็นคนคอยอบรมสั่งสอนให้ทั้งสามคนรู้จักการเรียนรู้ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอื้ออาทรแก่คนอื่น ๆ โดยเฉพาะสอนให้เด็กๆ เห็นความสำคัญของการศึกษา ดังเช่น

เต๋นถ่อขึ้นมาทางตะวันตก เขาสายตะเกียงไปตามป่าหญ้ารก หวังจะเห็นเรือลำน้อยกันคนสักคน ความมั่งงั่งได้หายไปสิ้น สายตาของเต๋นสว่างไสว เต๋นนึกว่าพี่ยุททจะพูดน้อย แต่ได้ทำให้เต๋นกล้าให้กล้าเผื่อแผ่... คืบหนึ่งทีเต๋นบ่นว่าไม่ได้ปลา พี่ยุททบอกว่า...

“สมัยนี้คนมาก ต้องแย่งกันทำกิน เมื่อก่อนคนน้อยปลามาก เดินไปในทุ่งนาราวกับจะเหยียบไปบนสันหลังปลา การเล่าเรียนมันช่วยคนได้...”

“ช่วยอย่างไรล่ะ?” เต๋นถาม

“เป็นหมอกก็ช่วยรักษาไข้ เห็นมัยประเทศที่เจริญ..คนของเขามีความรู้ความสามารถ คนเรียนสูง ๆ ก็ทำนาอยู่มาได้ นาของเราต้องปรับปรุงเพิ่มผลผลิต” แม้เดิ่นจะไม่ค่อยเข้าใจนัก แต่พอตีความหมายเอารวมๆได้.. การเล่าเรียนสามารถช่วยเหลือตัวเองหรือผู้อื่นก็ได้...

“เดิ่นรักปาวมัย?”

“รักครับ...” เดิ่นตอบพร้อมหันหน้าไปที่เพื่อน

“รักอย่างไร?”

“เราเที่ยวด้วยกัน เล่นด้วยกัน ถ้าใครทำร้ายปาว ผมชก..”

“แล้วน้ำเซยถูกรังแกละ?” ชายหนุ่มถาม

“เรื่องของผู้ใหญ่เค้า...” เดิ่นออกตัว

“แต่ปาวเพื่อนของเดิ่นลำบากทำงานหนักหนังสือก็ไม่ได้ร่ำเรียนเชื่อพี่..วันหนึ่งเราโตขึ้น ต้องพบกับปัญหาที่ผู้ใหญ่พบ พ่อของเดิ่นเห็นมัย..แกร์กน้ำเซยแก๊วจึงช่วยเหลือทุกอย่าง?” ยุทธยกตัวอย่างไถ่ตัว

เดิ่นพูดอะไรไม่ออก เขาได้แต่นั่งนิ่ง

“แต่พี่ช่วยได้”

“ช่วยได้ยังไงล่ะ?”

“พี่เป็นทนายให้เขา..หากพี่ไม่ร่ำเรียนมา แม้อยากช่วยก็ช่วยไม่ได้..” พี่ยุทธหยุดพูดนิดหนึ่ง “เพราะไม่มีความรู้ไงล่ะ” แล้วพี่ยุทธก็พูดต่อไปอีก เหมือนไม่ยอมหยุดง่าย ๆ

“ส่วนคนอื่น ๆ..เขามีความรู้ไปตามสาขาของตน ก็ช่วยคนอื่นได้เหมือนกัน”

(จำลอง ฝั่งชลจิตร, 2535 : 136-137)

ขนานน้อยกลางทุ่งนา เสนอแนวคิด เรื่องการศึกษาเพื่อปลูกฝังให้เด็กผู้อ่านเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาขณะเดียวกันได้สอดแทรกเรื่องราวของมิตรภาพไว้อย่างมีคุณค่า มิตรภาพ ของพี่ยุทธ ปาว เดิ่น และชอบ เป็นมิตรภาพระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ การถ่ายทอดความคิดและประสบการณ์จากผู้ใหญ่ไปสู่เด็กๆ จึงเป็นการช่วยพัฒนาให้พวกเขา มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ชีวิตเพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า การที่ผู้ใหญ่มอบโอกาสทางการศึกษาและคอยอบรมกล่อมเกลาคเด็ก ๆ จึงเป็นแนวทางที่สำคัญที่สามารถช่วยพัฒนาเยาวชนของชาติให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ

เที่ยวไปในวันหยุด เสนอแนวคิดว่าการท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ที่ดีการท่องเที่ยวสามารถพัฒนาความคิดและสติปัญญาให้แก่เด็กได้อีกทางหนึ่ง เพราะความรู้นั้นไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในหนังสือหรือโรงเรียนเท่านั้น การได้เรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ผ่านเหตุการณ์จริงจะช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่เด็กได้โดยตรง การท่องเที่ยวยังสามารถช่วยฝึกฝนให้เด็กเป็นคนช่างสังเกต รอบรู้ เมื่อได้นำประสบการณ์ในการท่องเที่ยวมาเรียบเรียงเข้ากับความรู้ในห้องเรียน ก็จะทำให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น การที่จะช่วยทำให้เด็ก ๆ

ประสบความสำเร็จในเรื่องการศึกษาได้นั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ ช่วยฝึกฝนให้พวกเขามีลักษณะการเรียนรู้แบบ พหุสูตร คือ ได้อ่าน ได้เห็น ได้ฟัง ได้ถาม ได้สัมผัส สิ่งต่างๆ เหล่านั้นอย่างครบทุกด้านเพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจ ซึ่งผลที่ได้ย่อมจะช่วยเพิ่มพูนความรู้และพัฒนาสติปัญญาของเด็กได้เป็นอย่างดี

แนวคิดที่สำคัญที่เสนอผ่านเรื่องราวของพิบูล ซึ่งได้จัดบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ในขณะที่เขาได้ไปเที่ยว ไปเพื่อสำรวจชนิดของพันธุ์ไม้ พิบูลได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากมาย เช่น ความรู้เรื่องธรรมชาติว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการดำรงชีวิตของมนุษย์มากเพียงใด ทำให้ตระหนักถึงคุณค่าธรรมชาติ นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้เรื่องราวประวัติศาสตร์เกร็ดเล็กเกร็ดน้อยต่าง ๆ อีกมากมาย

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาจึงไม่ควรที่จะถูกจำกัดไว้แต่เฉพาะในตำราเรียน จากตัวอย่างที่ยกมาจะเห็นว่า ในธรรมชาติมีแต่สิ่งที่น่าสนใจ เด็ก ๆ ควรจะได้เปิดรับความรู้จากประสบการณ์ที่เขาได้สัมผัสเองโดยตรงด้วย การท่องเที่ยวจึงไม่ได้ให้แต่ความสนุกเพลิดเพลินเท่านั้น แต่การท่องเที่ยวเป็นการเก็บเกี่ยวประสบการณ์ซึ่งจะช่วยขยายขอบเขตการเรียนรู้ของเด็กได้กว้างขวางยิ่งขึ้น ดังนั้นการศึกษา จึงมีส่วนนำไปสู่ การเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติ ชีวิตและสังคมได้ การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของมนุษย์ เป็นหนทางนำไปสู่ความรอบรู้ในวิทยาการแขนงต่างๆ เพราะการศึกษาเป็นวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างวุฒิภาวะ เมื่อเด็กได้รับการศึกษาที่ถูกต้องพอเพียงพวกเขาจะมีจินตนาการและความคิดอ่านที่มีเหตุผล รู้จักผิดชอบชั่วดี นำมาซึ่งความมีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งจะทำให้พวกเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่าต่อสังคมและประเทศชาติ

แนวคิดเรื่องคุณค่าชีวิตชนบท นอกจากนี้ยังมีแนวคิดที่แสดงให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงเรื่องคุณค่าชีวิตชนบท ที่สามารถสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมท้องถิ่น และวัฒนธรรมของชาติได้ วิถีชีวิตแบบสังคมชนบทนี้เป็นรากฐานของสังคมไทย อันเป็นสังคมเกษตรกรรม ผู้คนประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา ทำสวนเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงมีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย สงบสุข ต่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและอยู่อาศัยร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ผู้คนยึดมั่นในพุทธศาสนา เพราะมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจและศูนย์กลางของสังคม นอกจากนี้การได้อยู่อาศัยใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทำให้ผู้คนในสังคมชนบทมีจิตใจงดงามละเอียดอ่อน มีจินตนาการ มีความอ่อนโยน อ่อนหวาน วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น เป็นสื่ออย่างหนึ่งที่พยายามสื่อสารแนวคิดนี้ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ถึงคุณค่าชีวิตในชนบท ที่นับวันจะห่างไกลจากการรับรู้ของเด็กๆ เพราะการเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาสู่สังคมไทยอย่างรวดเร็ว ทำให้เด็กๆ ละเลยวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาติ การปลูกฝังจิตสำนึกในความเป็นชาติ และให้ความรู้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับ รากเหง้าของสังคมไทยแก่เด็กๆ ได้เรียนรู้ จึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำ

ผู้วิจัยพบว่าในวรรณกรรมเยาวชนที่ชนะเลิศรางวัลคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ มีแนวคิดที่มุ่งสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนตระหนักในหน้าที่รับผิดชอบต่อประเทศชาติโดยเฉพาะเน้นให้เด็กเรียนรู้และเข้าใจ คุณค่าชีวิตแบบชนบทย่อมจะทำให้พวกเขาได้รับการปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามเกี่ยวกับวัฒนธรรมประจำชาติและวัฒนธรรม

ธรรมท้องถิ่น เพื่อให้พวกเขาเกิดความรัก ความหวงแหน เกิดจิตสำนึกที่จะบำรุงรักษาความเป็นไทยให้ยืนนานอยู่คู่ประเทศชาติสืบต่อไป วรรณกรรมที่สะท้อนแนวคิดนี้มี จำนวน 8 เรื่อง คือ **เด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง ดงคนตี ความภูมิใจของลอย ลูกชานา ชีวิตบ้านนา กระท่อมแสงตะวัน จดหมายคุณยายภาค 3 และ บ้านพิลึก** ดังเช่น

เด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง และดงคนตี เสนอแนวคิด ว่า สังคมชนบทเป็นสังคมที่งดงามเต็มไปด้วยวัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่า

เด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง เป็นเรื่องราวชีวิตของเด็ก ๆ ในท้องทุ่งชนบทที่งดงามแห่งหนึ่ง ผู้แต่งแสดงจุดประสงค์ในการแต่งเรื่องนี้ไว้ในคำนำว่า

“เรื่องสั้นทั้งหมดในเล่มนี้ ล้วนต้องการเขียนเพื่อให้เด็กไทยในถิ่นต่าง ๆ ได้อ่านกันอย่างน้อยก็เพื่อจะแสดงถึงสภาพชีวิตของเด็กน้อยในท้องทุ่งภาคใต้ของประเทศไทยเพื่อให้เยาวชนในถิ่นอื่น ได้ทราบถึงความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตของเยาวชนเหล่านั้นบ้าง ทั้งนี้เพื่อความเข้าใจที่ดีที่จะมีต่อกัน เข้าใจสภาพชีวิตของกันและกันนั้น ย่อมนำมาซึ่งความเข้าใจต่อกันได้ง่ายที่สุด”

(มานพ แก้วสนิท, 2522 : คำนำ)

เด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง ได้เสนอภาพความอุดมสมบูรณ์ของท้องทุ่งที่สุขสงบสวยงาม และอุดมสมบูรณ์ แสดงวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของผู้คน แสดงภาพการเล่นของเด็ก เช่น เล่นหมาชิงเสา เล่นเทวดาฟังความ

เด็กน้อยแห่งท้องทุ่งเป็นหนังสือที่สามารถเพิ่มพูนประสบการณ์ใหม่ๆให้แก่ผู้อ่าน โดยเฉพาะผู้อ่านที่เป็นเด็กในสังคมเมือง พวกเขาจะได้เรียนรู้วิถีชีวิตของเด็ก ๆ ในอีกสังคมหนึ่ง ที่แตกต่างออกไปซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับสังคมชนบท

ดงคนตี เป็นเรื่องของเด็กชายชาวกรุงเทพฯคนหนึ่งตลอดเวลาในชีวิตอยู่แต่ในสังคมเมืองที่เต็มไปด้วยความเจริญทางเทคโนโลยี เขาได้มีโอกาสเดินทางไปอยู่กับปู่ที่หมู่บ้าน เล็ก ๆ แห่งหนึ่ง เป็นชนบทที่ห่างไกลความเจริญ เขารู้สึกประทับใจ และตื่นเต้นกับวัฒนธรรมแบบชนบทซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่เขาไม่เคยได้สัมผัส เขาได้เล่นและทำกิจกรรมแปลก ๆ ที่เขาไม่เคยเล่นมาก่อน เช่น เล่นเตย เล่นหมากเก็บ เล่นว่าว จับต๊กแตน หรือวิดปลา ทำให้เขามีเพื่อนใหม่มากขึ้น เขาพบว่าชนบทที่ห่างไกลความเจริญเช่นนี้กลับเต็มไปด้วยภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่า ผู้คนจิตใจดี มีเมตตา มีน้ำใจช่วยเหลือกันและกันเสมอ เขาไม่เคยได้รับรู้สิ่งดี ๆ เหล่านี้เลยในตอนที่อยู่กรุงเทพฯ ดังเช่น

“แดงน้อยสังเกตพบว่าชาวบ้านเหล่านั้นค่อย ๆ ล่าเสียงกระเบื้องดินเผาสีแดงสุกแผ่นเล็ก ๆ ขึ้นไปบนหลังคา และค่อย ๆ จัดวางเรียงประกบกันเข้าที่ละแผ่น ๆ มันช่างผิด

กับกระเบื้องที่ใช้มุงหลังคาบ้านของเขาที่กรุงเทพฯ เสียเหลือเกิน ถึงตอนนี้แดงน้อยเริ่มรู้สึกว่าการมาบ้านปู่ของเขาครั้งนี้นอกจากจะได้เล่นสนุกกับเพื่อนใหม่ ๆ ในที่กว้างๆ อย่างที่กรุงเทพฯ บ้านตัวเองไม่มีแล้วเขายังได้รู้ได้เห็นอะไรอีกมากมายทีเดียว

อย่างน้อยเขาก็ได้รู้เห็นว่าคุณคนที่ซึ่งมีน้ำใจต่อกันอย่างมากมาย ประเพณีต่าง ๆ ก็ดูดีงาม เขาไม่เคยพบสิ่งเหล่านี้ในกรุงเทพฯ มาก่อนเลย แดงน้อยตั้งใจกับตัวเองไว้ว่าช่วงที่เขามาอยู่นี้เขาจะต้องเรียนรู้อะไรให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เขาจะกลับไปคุยยอดพ่อและเพื่อนๆ และคืนพรุ่งนี้เขาก็คงบอกว่าจะพาเขาไปดูชาวบ้านวิดปลาในหนองใหญ่ที่หิ้งคู่กำลังจะไปเล่นน้ำอีกด้วย

แดงน้อยรู้ดีว่าเขาจะไม่ยอมพลาดโอกาสดีนี้เป็นอันขาด

(พนม นันทพฤกษ์, 2538 : 61-62)

ผู้แต่งได้นำเอานิทานพื้นบ้านมาเป็นข้อมูลในการเขียนใช้การเล่านิทานเป็นกลวิธี ในการปลูกฝังความคิด ค่านิยมหรือสิ่งสอนเด็ก ๆ นิทานนั้นเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งของบรรพบุรุษ จึงเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมของชาติ นิทานให้ทั้งความรู้และความบันเทิงใจ นอกจากนี้นิทาน ยังเป็นบ่อเกิดแห่งจินตนาการ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็ก ๆ

ผู้แต่งได้เน้นย้ำแนวคิดที่ว่า ความงดงามของวิถีชีวิตแบบชนบทนั้น แม้จะเรียบง่าย แต่เต็มไปด้วยภูมิปัญญา และวัฒนธรรมประเพณีที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ เป็นรูปแบบการดำรงชีวิตที่มีคุณค่าอย่างแท้จริง เพราะสามารถนำพาความสุขมาสู่ชีวิตได้จริง อีกทั้งวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ในชนบทช่วยหล่อหลอมให้ผู้คนเป็นคนดีมีน้ำใจต่อกัน แม้ในกรุงเทพฯ เมืองหลวงที่มีความเจริญ ในทุกด้าน ยังไม่สามารถหล่อหลอมจิตใจของผู้คนให้เจริญได้เหมือนกับผู้คนในชนบท ดังนั้น วิถีชีวิตในชนบทจึงมีคุณค่า ควรที่เราจะต้องรักษาไว้ เช่น

“เขาจำได้ปู่บอกเขาแต่วันแรกว่าหมู่บ้านที่ปู่และพ่อเกิด หมู่บ้านที่เขาเพิ่งจะมาขึ้นชื่อ “ดงส้มเฟื่อง”

แต่ตอนนี้เขารู้แล้วว่าหมู่บ้านของปู่ควรจะมีชื่ออะไร

เมื่อไปถึงกรุงเทพฯ เขาจะเขียนจดหมายมาถึงปู่ทันที ทั้งจะบอกความคิดเกี่ยวกับชื่อหมู่บ้านที่เขาเพิ่งคิดได้ตอนนี้ให้ปู่รู้ด้วย

เขาจะบอกปู่ว่า หมู่บ้านของปู่ควรจะมีชื่อเป็นหมู่บ้าน “ดงคนดี” มากกว่า ทั้งนี้ก็เพราะสิ่งที่เขาได้พบเห็นในหมู่บ้าน ทั้งผู้คน ประเพณี และแม้แต่นิทานก็ล้วนเป็นเรื่องดี ๆ ทั้งสิ้น

ที่สำคัญก็คือสิ่งที่เขาพบเห็นนั้นทำให้เขารู้สึกอยากเป็นคนดีด้วย”

(พนม นันทพฤกษ์, 2538 : 98-99)

ความภูมิใจของลอย เสนอแนวคิดว่า เด็ก ๆ นั้นมีพลังและมีความสามารถที่จะ

ทำ

ประโยชน์ให้แก่ครอบครัวหรือสังคมได้เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ เรื่องนี้เป็นเรื่องราวของเด็กชายชาวชนบทคนหนึ่งที่มีชีวิตอยู่กับการทำไร่ทำนา ลอยมีความภูมิใจในอาชีพชาวนาของครอบครัวและสนุกสนานกับการทำงานมากไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงเบ็ด ทำไร่ เพราะลอยภาคภูมิใจในตัวพ่อของเขา ลอยพยายามทำงานทุกอย่างอย่างดีที่สุด เพื่อให้พ่อยอมรับในความสามารถของเขา แม้บางครั้งเขาจะทำผิดพลาด ลอยก็พยายามเรียนรู้และแก้ไข

สิ่งที่ทำให้ลอยภาคภูมิใจในตัวเองมากที่สุด คือ การที่เขาสามารถทอดแหจับปลา หรือมปลานขึ้นมาได้ด้วยมือเปล่าเหมือนที่ลุง พ่อ และเพื่อนทำได้

(ไซติ ศรีสุวรรณ, 2540 :60)

เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า การที่คนเราต้องมีชีวิตอยู่เพื่อการทำไร่ทำนานั้นก็สามารถนำความสุขความเจริญมาสู่ตนได้ ขอเพียงแต่เราทำให้ตนเป็นคนดีของสังคม เราก็สามารถพบกับความสุขในชีวิตได้ง่ายๆ

ลูกชาวนา เสนอแนวคิดว่าการผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพราะเหตุว่าภูมิปัญญาดั้งเดิมนั้นเป็นวิถีคิดจากประสบการณ์ของคนรุ่นก่อน ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้และกลั่นกรองจนได้วิธีที่เหมาะสมลงตัวที่สุดเมื่อนำมาผนวกเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตจึงสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ได้มากมาย โดยเฉพาะในด้านเกษตรกรรมซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของประเทศชาติ ดังเช่น เรื่องราวในเรื่อง **ลูกชาวนา** เป็นการบันทึกภาพวิถีชีวิตของครอบครัวชาวนา พวกเขาใช้ชีวิตที่เรียบง่าย สมถะและสงบสุขใกล้ชิดกับศาสนาและยึดมั่นในศาสนา เมื่อกาลเวลาผ่านไปความเจริญเริ่มเข้ามา วัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีคุณค่าถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่แม้ว่าจะให้ประสิทธิภาพ ในการทำงานแต่ก็ส่งผลเสียต่อดินและน้ำอีกทั้งยังเพิ่มต้นทุนในการผลิตในที่สุดพวกเขา ก็พบว่าภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษนั้นเป็นวิธีที่ถูกต้องแล้วเมื่อนำมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่จึงก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่น่ายินดี ดังเช่น

“ ผมคิดว่าเกษตรผสมผสานที่พี่ลอมคิดจะทำ เป็นทางออกที่ดีสำหรับชาวไร่ชาวนาเรา เพราะการผลิตเพื่อขายอย่างเดียว นั้น เป็นวิธีของเกษตรกรที่มีฐานะมั่งคั่ง มีทุนรอนมาก ทำการผลิตขนาดใหญ่ โดยใช้เครื่องจักรเครื่องมือและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ชาวนาที่มีฐานะปานกลาง ไม่มีช่องทางหาทุนรอนมากนัก ไม่สามารถทำการผลิตแบบนี้ได้ แต่ผมก็ไม่เห็นด้วยกับการถอยหลังเข้าคลอง

ไปจนสุดฤดู...”

“ เอ๊ะถอยหลังเข้าคลองยังไงคะ “ ฉันทามขัดขึ้น

“ ก็แบบที่จะกลับไปทำมาหากินตามธรรมชาติล้วน ๆ เหมือนสมัยปู่ย่า ตายายนะซี”

“ แหม เรากำลังพูดกันว่าจะทำแบบนี้อยู่นะสิ” มะลิว่า

“ครับ ถ้าเราคิดถึงวันขึ้นคืนสุขแต่หนหลัง ก็ดูไม่มีอะไรดีไปกว่าการ หมุนเวลาย้อนกลับไปสู่ออดีต แต่อันที่จริงขณะนี้โลกเปลี่ยนไปแล้ว ธรรมชาติ ได้เสื่อมโทรมลงทั้งโดยตัวมันเองและจากการกระทำของมนุษย์ เราจึงไม่อาจ เพาะปลูกอย่างได้ผลดีโดยไม่อาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่...”

.... ลอมซึ่งนั่งนิ่งฟังมาเกือบตลอดเวลาเอ่ยขึ้นบ้าง “อืม แสดงว่าเราไม่มีทาง ทำมาหากินแบบที่พ่อแม่ของเราเคยทำกันมาในสมัยก่อนเลยหรือครับ”

“ ผมไม่ได้หมายความว่าอย่างนั้นทีเดียวหรอกครับ อย่างที่ผมบอกไว้ตอนต้น แล้วว่า การเกษตรผสมผสานนั้นเป็นวิธีการที่ดี มันมีลักษณะหลายประการ ที่คล้ายกับการเกษตรแบบเลี้ยงตัวเอง ซึ่งทำกันมาตั้งแต่สมัยพ่อแม่ปู่ย่าตายายของเรา คือ มีการทำกิจกรรมหลายอย่างผสมผสานกัน เช่น ทำนาและเลี้ยงปลาในนา ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงเป็ด ไก่ หมู โดยอาศัยส่วนเกินจากพืชผลเป็นอาหารสัตว์ และใช้มูลสัตว์ไปเลี้ยงปลา เป็นต้น แต่ขณะเดียวกันเราก็จำเป็นต้องผสมผสาน เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ต่างๆ”

(วีรญาณ์ เจริญโท. 2535 : 111-112)

แนวคิดในเรื่อง**ลูกชาวนา** เป็นตัวอย่างของการผสมผสานค่านิยมเก่ากับความเจริญสมัยใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถนำมาปรับใช้กับชีวิตประจำวันได้ในทุกๆ เรื่องเป็นการวางรากฐานวิถีชีวิตแบบใหม่ที่เข้ากับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในสังคมได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะช่วยในการปรับตัวของเด็ก ให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ในอนาคต นอกจากนี้ เรื่อง **ลูกชาวนา** ได้สะท้อนให้เห็นคุณค่าของวิถีชีวิตในชนบทที่เรียบง่าย สมถะ แต่สามารถนำความสุขที่แท้จริงมาสู่ชีวิตได้เพราะเป็นความสุขที่เกิดภายในใจ ดังนั้นการเป็นลูกชาวนาแม้จะไม่ร่ำรวย แต่ก็มีความสุขได้วิถีชีวิตที่น่าภาคภูมิใจเช่นนี้จึงเป็นวิถีชีวิตที่ควรส่งเสริมให้เด็กๆ ได้เรียนรู้ไว้เพื่อเป็นแบบอย่างต่อไป

ชีวิตบ้านนา มีแนวคิดของเรื่องว่าอาชีพทุกอาชีพมีเกียรติ ถึงแม้ว่าจะเพียงเป็นชาวนาแต่ก็มีเกียรติมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน เรื่องราวของชีวิตบ้านนาเป็นภาพชีวิตชาวนาครอบครัวหนึ่ง

ได้พยายามถ่ายทอดให้เห็นว่า อาชีพชาวนานั้นเป็นอาชีพที่ต้องอาศัยความอดทนอย่างสูง เพราะกว่าจะปลูกข้าวเพื่อมาเลี้ยงชีวิตผู้คนในสังคมได้นั้น เป็นเรื่องยากลำบากมาก อาชีพชาวนาจึงควรเป็นอาชีพที่ทุกคนยกย่องและชื่นชม เพราะสามารถสร้างประโยชน์สุขต่อสังคมได้มากที่สุดอาชีพหนึ่ง จึงไม่ควรได้รับการดูถูกเหยียดหยามว่าต่ำต้อย ทุกอาชีพมีเกียรติและศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นว่า การเป็นชาวนานั้น ก็สามารถนำความสุข ความภาคภูมิใจมาสู่ตนเองและ ครอบครัวได้เช่นกัน จากเนื้อเรื่องที่ได้เล่าถ่ายทอดชีวิตของลูกชาวนาคนหนึ่ง ที่มีความสุข ในชีวิต มีครอบครัวที่อบอุ่นแวดล้อมไปด้วยธรรมชาติที่งดงามทุกคนล้วนมีจิตใจที่บริสุทธิ์ต่างเอื้ออาทรและพึ่งพาอาศัยกันและกัน เด็ก ๆ 3 คน คือ ก้าน ขวัญ และน้อย กำลังเรียนรู้ และพยายามดำเนินชีวิตตามแบบอย่างที่ดีงามของครอบครัว คือ การเป็นชาวนา เพราะพวกเขาตระหนักดีว่า ชาวนาเป็นอาชีพที่มีความสามารถมีความอดทนและรอบรู้สามารถสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมได้มากที่สุดอาชีพหนึ่งดังนั้นจึงเป็นอาชีพที่ควรได้รับการยกย่องสรรเสริญ ดังเช่น

“เช้าแล้ว แสงตะวันส่องเป็นลำมาจากทิศตะวันออก หยาดน้ำฝนที่ค้างอยู่ตามใบไม้และยอดหญ้า สะท้อนกับแสงตะวันดูเป็นประกายแวววาว พลลมพัดมาก็ร่วงกราวๆ เหมือนฝนตก และในท้องทุ่งกว้างยามนี้ ไม่ว่าจะแลไป ทางไหนก็ล้วนขาวปราบไปด้วยน้ำที่ขังเจิ่งอยู่เต็มผืนนา

เด็กชายเดินตามหลังพ่อออกไปกลางทุ่ง พ่อแบกจอบไปด้วย ไปปิดน้ำ ตรงโน้นตรงนี้ ไม่ให้ไหลไปที่อื่น เพราะกลัวว่าหากน้ำไหลไปที่อื่นจะไม่ได้ทำนา

เท้าเปล่าเล็กๆ ทั้งสองข้างของเด็กชายลุยไปในกระแสน้ำที่เย็น แผลงปอบินวนเวียนจับยอดหญ้า เขียดตะนาตัวเล็กกระโดดลงน้ำจ่อมแจ่ม มีเสียงกู่ร้องดังมาจากท้องทุ่ง ชาวนาทุกคนเบิกบานไม่ต่างไปจากเหล่าสัตว์น้ำทั้งหลาย พอฝนตกน้ำหลากมา จะได้ปลูกข้าวให้เต็มทุ่ง การทำนาแม้จะเหน็ดเหนื่อยลำบากลำบากเพียงไหนแต่ก็แฝงไว้ด้วยความหวังอันเป็นสุขที่จะได้เห็นยอดข้าวเขียวๆ พริ้วลมกราวกระแสน้ำในท้องทะเลกว้าง แล้วก็รอวันรอคืนให้ข้าวในนาออกรวง จะได้เก็บเกี่ยวไว้กินไว้ขายต่อไป

“พ่อจะลงมือไถนาวันไหนล่ะ?”

“พ่อกำลังจะไถแล้วละ น้ำแยะแล้วนี่ ตอนเย็นก็คงจะตกอีก ดูซิ... เมฆใหญ่สีเทาลอยมาโน่น” พ่อบอก แล้วมองไปบนท้องฟ้า พลันก็เห็นภาพอันประทับใจ

“นั่นรุ้งกินน้ำนี่ลูก สวยจัง”

(ทำนุ อ้นประเสริฐ, 2529 : 12-

13)

วรรณกรรมเรื่อง **ลูกชาวนา** และ **ชีวิตบ้านนา** ทั้ง 2 เรื่องนี้ให้มุมมองใหม่แก่เด็กในเรื่องที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ว่าทุกอาชีพต่างมีความสำคัญและสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมได้เหมือน ๆ กัน ไม่ว่างานนั้นจะดูสูงส่ง หรือต่ำต้อย เพียงใด ทุกอาชีพต่างมีเกียรติ และศักดิ์ศรีไม่ควรเลือกหรือเกียจจนที่จะทำงาน โดยเฉพาะอาชีพชาวนานั้นนับว่ามีความสำคัญมากอาชีพหนึ่ง เพราะสามารถสร้างประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นได้ทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคมอย่างแท้จริง

ดังนั้นการส่งเสริมให้เด็ก ๆ ได้มีโอกาสได้เรียนรู้คุณค่าวิถีชีวิตในชนบทที่เต็มไปด้วย ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่นจะช่วยพัฒนาความรู้ เพิ่มพูนประสบการณ์ และช่วยสร้างสรรคจินตนาการของเด็กให้กว้างไกล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อพวกเขาในอนาคต **เด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง ดงคนดี ความภูมิใจของลอย ลูกชาวนา และ ชีวิตบ้านนา** ได้แสดงให้เห็นผู้อ่านตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชนบทที่สามารถสะท้อนให้เห็นคุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีชัดเจน จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องธรรมชาติ ชีวิตและ สังคมได้ในที่สุด

กระท่อมแสงตะวัน จดหมายถึงคุณยาย ภาค 3 และ บ้านพิลึก เสนอแนวคิดที่ว่าวัฒนธรรมประเพณีเป็นมรดกของชาติ ควรค่าแก่การอนุรักษ์

ทั้งสามเรื่องได้เสนอแนวคิดเดียวกันที่เป็นการปลุกฝังความคิดเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาติไว้ เนื่องจากในสังคมปัจจุบันนี้ วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของชาติกำลังถูกละเลยเพราะเยาวชนคนรุ่นใหม่หันมาสนใจเทคโนโลยี และมีค่านิยมสมัยใหม่จากต่างประเทศที่ล้นหลามเข้าสู่สังคมในหลาย ๆ ด้าน จนทำให้ความสนใจในเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติลดน้อยลง ถึงแม้เรื่องทั้งสามจะมีแนวคิดแนวเดียวกัน แต่เสนอเนื้อหาออกมาในแนวที่แตกต่างกัน แต่ละเรื่องได้เสนอเรื่องราวที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมในแง่มุมที่หลากหลาย เช่น **กระท่อมแสงตะวัน** กล่าวถึงการพยายามสืบทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนรุ่นก่อน คือการตีมีด ซึ่งกลายเป็นมรดกของชาติที่ควรค่าแก่การสืบสาน **จดหมายถึงคุณยาย ภาค 3** แสดงเอกลักษณ์ของความเป็นสังคมไทย โดยกล่าวถึงความรักความผูกพันในครอบครัว และ**บ้านพิลึก** กล่าวถึงคุณค่าของวัฒนธรรมไทย ดังนั้นวรรณกรรมทั้ง 3 เรื่องจึงสามารถแสดงคุณค่าวัฒนธรรมของชาติให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้และทำความเข้าใจได้อย่างชัดเจน เช่น

กระท่อมแสงตะวัน เป็นเรื่องราวของเด็กชายคนหนึ่งที่ตั้งใจสืบทอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษซึ่งเป็นมรดกของชาติให้คงอยู่สืบไปเขาตัดสินใจไม่เรียนต่อในโรงเรียน แต่หันมาศึกษา และเรียนรู้วิธีการตีมีดจากตา ด้วยความรู้สึกรักภาคภูมิใจในอาชีพช่างตีมีดของเขา เขาจึงตั้งใจที่จะ สืบทอดวิชาการตีมีดต่อไป

ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่า มรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สูงส่งมีคุณค่ามากยิ่งนัก การที่จะสืบทอดหรือ ถ่ายทอดภูมิปัญญานี้ ไม่สามารถเรียนรู้จากหนังสือหรือจากโรงเรียน หากแต่จะต้องเป็นการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ด้วยประสบการณ์ ด้วยความรัก และจิตวิญญาณ ที่มุ่งมั่นที่จะสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติไว้อย่างแท้จริง

แต่ในปัจจุบันนี้เมื่อสังคมมีการเปิดรับวัฒนธรรมใหม่ๆ จากต่างประเทศอย่างกว้างขวาง ทำให้เกิดค่านิยมสมัยใหม่ที่ขัดกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาติทำให้วัฒนธรรมที่เคยทรงคุณค่ากลับลดค่าลงอย่างน่าเสียดาย และถ้าเรายังไม่หยุดหลงไปกับค่านิยมใหม่ๆ ในที่สุดเอกลักษณ์และความภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย คงมลายหายไปจากการรับรู้ของอนุชนรุ่นหลัง

กระท่อมแสงตะวัน พยายามสะท้อนให้ผู้อ่านตระหนักถึงปัญหานี้ เพื่อปลุกจิตสำนึกที่ดีให้หันกลับมาบำรุงรักษาและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติไว้ให้คงอยู่เป็นความภูมิใจของชนชาติต่อไป

จดหมายถึงคุณยาย ภาค 3 เสนอภาพครอบครัวชาวไทย ครอบครัวหนึ่งที่ต้องไปใช้ชีวิตอยู่ต่างประเทศ พวกเขาต้องอยู่ในสังคมและวัฒนธรรมของชาวตะวันตก ซึ่งมีความแตกต่างจากวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของไทยแต่พวกเขาก็ยังคงดำรงความเป็นไทยไว้ได้อย่างสมบูรณ์แบบพ่อและแม่พูดภาษาไทยกับลูกให้ลูกเขียนจดหมายเป็นภาษาไทยไปหาคุณยาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นสายใยความรัก ตามแบบของสังคมไทยได้อย่างดี พ่อและแม่คอยดูแลอบรมลูก ๆ ตามวิถีชีวิตแบบไทย เช่น แม่มักจะไปทำบุญที่วัดไทย พ่อต้องรับประทานข้าวเป็นหลัก ด้วยเหตุนี้ลูกทั้ง สามคนจึงยังคงดำรงลักษณะของเด็กไทยได้อย่างสมบูรณ์แบบแม้ว่าพวกเขาจะต้องถูกแวดล้อมด้วยสังคมและวัฒนธรรมแบบตะวันตกก็ตาม

นอกจากพฤติกรรมของตัวละครทุกคนจะเป็นตัวอย่างของการดำรงชีวิตด้วยความเป็นไทยแล้ว **จดหมายถึงคุณยาย ภาค 3** ยังมีเนื้อหาหลายตอนที่สามารถย้ำแนวคิดที่ว่า วัฒนธรรมประเพณีและเอกลักษณ์ของความเป็นไทยนั้นเป็นสิ่งที่ตั้งมาควรค่าแก่การปฏิบัติ และสืบทอดต่อสู่ รุ่นลูกหลาน ตลอดทั้งเรื่อง ผู้แต่งพยายามสอดแทรกแนวคิดนี้ไว้เสมอ ๆ ดังเช่น

แม่สอนว่า

“การแสดงความเคารพของคนไทยนั้นมียูเป็นแบบฉบับเฉพาะตัว สมควรจะจดจำ และกระทำสืบต่อไป แต่ละชาติมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว คนที่ไม่เคารพในสิ่งอันเป็นเหมือนเอกลักษณ์ของตัวเอง ไม่มีชาติใด ภาษาใดยกย่องนับถือ ด้วยแสดงให้เห็นว่า แม้สิ่งอันเป็นสมบัติของตัวเองก็ยังไม่เคารพยกย่องแล้วจะเชื่อได้อย่างไรว่าคนผู้นั้นจะยกย่องผู้อื่น”

(โสภาค สุวรรณ, 2526 : 71)

จดหมายถึงคุณยาย ภาค 3 ได้พยายามที่จะบอกแก่ผู้อ่านว่าวิถีชีวิตหรือความเป็นอยู่อย่างไทย วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติไทยนั้นเป็นสิ่งที่ตั้งมาที่แม้แต่อารยประเทศ ที่มีความเจริญมากกว่า

ชาติไทยของเรายังไม่มีวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ละเอียดอ่อนลึกซึ้ง เป็นคุณลักษณะเฉพาะชนชาติที่แสดงถึงความเป็นอารยประเทศของเราได้เช่นกัน ดังนั้น สำหรับคนไทยแล้วไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ก็ควรจะภาคภูมิใจในความเป็นไทยและพยายามดำรงรักษาไว้เพื่อเป็นแบบอย่างแก่อนุชนคนรุ่นหลังได้ยึดปฏิบัติเป็นแบบอย่างสืบต่อไป

บ้านพิลึก เป็นเรื่องและผู้แต่งพยายามแสดงให้เห็นปัญหาของการยึดถือความคิด แบบวัตถุนิยม ให้คุณค่า หรือให้ความสำคัญแก่วัตถุสิ่งของ หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ มากกว่าวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาติ ตัวอย่างที่ผู้แต่งนำเสนอเพื่อให้เข้าใจได้อย่างชัดเจน เช่น การที่ผู้คนหันมานิยมใช้ของจากต่างประเทศที่มีราคาแพง เพราะคิดว่าเป็นของดี ของมีราคาสามารถแสดง ให้เห็นถึงรสนิยมที่สูงส่งของผู้ใช้ ค่านิยมใหม่ ๆ เหล่านี้ คือ ผู้ทำลายความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีมาเป็นเวลานาน คนที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมของชาติไว้ กลับกลายเป็นพวกที่แปลกแยก กลายเป็นคนแปลกที่สังคมไม่ยอมรับ ถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกที่ล้าสมัย ผู้แต่ง **บ้านพิลึก** จึงได้พยายามแสดงแนวคิดในการหันกลับมานิยมของไทย หันมาบำรุงรักษามรดกทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาติผู้แต่งได้แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมของชาติเป็นสิ่งที่มีความค่าและตั้งงามสมควรที่ประชาชนจะภาคภูมิใจ และหันมาสนใจในวัฒนธรรมของตนเอง ดังเช่น

“อาจารย์ใหญ่พูดต่อไปว่าการทำผ้ามัดหมี่เป็นศิลปะการทอผ้าอย่างหนึ่ง เวลา ย้อมสีผ้าช่างจะมัดผ้าเอาไว้ให้บางส่วนถูกสี บางส่วนไม่ถูก พอคลี่ผ้าออก ส่วนที่ไม่ถูก สีก็จะต่างเป็นอีกสีหนึ่งทำให้เกิดเป็นลวดลายขึ้นเหมือนลายผ้า

แขกชาวญี่ปุ่นของอาจารย์ใหญ่สนใจผ้าถุงของแม่มากที่สุดเขาไม่สนใจเสื้อผ้า ของใครเลยนอกจากแม่เพียงคนเดียว”

(ว. วินิจชัยกุล, 2537 : 71)

นอกจากนี้ผู้แต่งยังได้แสดงให้เห็นว่า การที่คนมีค่านิยมยึดติดกับวัตถุนิยมใช้ของสูงค่า ราคาแพง ประพฤติตนหรูหราฟุ่มเฟือยนั้นไม่ใช่สิ่งที่ดีและบางครั้งอาจนำความเดือดร้อนวุ่นวายมาสู่ตนเองได้ ดังนั้น การดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียงมีสติยึดมั่นในค่านิยมที่ตั้งงามตามรากฐานดั้งเดิมของชาติไม่ตกเป็นทาสของวัตถุ และวัฒนธรรมสมัยใหม่ จนละเลยวัฒนธรรมของชาติ จะเป็นผลดีต่อ ตนเองและสังคมสืบไป

วรรณกรรมเยาวชนทั้ง 8 เรื่องดังกล่าวข้างต้นนี้ พยายามจะเป็นสื่อที่จะปลูกฝังค่านิยมที่ตั้งงามแก่เยาวชนของชาติ เพราะในอนาคตข้างหน้าเด็ก ๆ เหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญในการบำรุงรักษา และสืบทอดวัฒนธรรมเอกลักษณ์ของชาติหากไม่เร่งปลูกฝังจิตสำนึกและหน้าที่รับผิดชอบต่อประเทศชาติเสียแต่วันนี้ ภายหน้าวัฒนธรรมของชาติและความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตแบบไทยอาจมลายหายไป ในที่สุด การเริ่มต้นจากแสดงคุณค่าวิถีชีวิตในชนบทให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้และทำความเข้าใจก่อนความรู้อื่น ๆ เพราะวิถีชีวิตแบบชนบทนี้ เปรียบเสมือนรากเหง้าของสังคม การปลูกฝังให้เกิดความเข้าใจและเล็งเห็นคุณค่าของพื้นฐานสังคมได้ ย่อมจะนำไปสู่การสำนึกในความเป็นไทย ในที่สุดเด็กจะพร้อมที่จะเรียนรู้และซึมซับรักความเป็นชาติ ปัญหาเรื่องการดูถูกหรือละเลยวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมประจำชาติย่อมจะหมดไป

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดอื่นๆ ที่สัมพันธ์แวดล้อมอยู่ในชีวิตประจำวันของเด็กๆ อันจะสามารถช่วยพัฒนาความคิด จิตใจ และวางรากฐานที่ดีในด้านต่างๆ ให้กับเด็กได้ ดังเช่น วรรณกรรม 8 เรื่องต่อไปนี้ คือ **วันเวลาแสนงามและวันที่รุ่งทอสาย** **ข้าวหน้าลาน** **นักสืบนมสด** **อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ..ที่รัก** **ปลาวาฬของน้อย** **โลกของหนูแหวน 2** **บินสุดขอบฟ้า** และ **นิราศกระป๋องหลอ** ดังเช่น

วันเวลาแสนงามและวันที่รุ่งทอสาย เสนอแนวคิดที่ว่า ชีวิตในวัยเด็กเป็นช่วงชีวิตที่มีค่า ดังนั้นจึงควรใช้เวลาในช่วงนี้ให้มีคุณค่ามากที่สุด เด็กๆ ควรจะได้มีโอกาสทางความคิดได้เล่นสนุก และได้มีโอกาสทำตามสิ่งที่พวกเขาคิดฝันซึ่งจะช่วยพัฒนาสติปัญญาอารมณ์ความรู้สึกและจินตนาการให้กว้างไกลอันจะเป็นผลดีแก่เด็กได้ในอนาคต นอกจากนี้วัยเด็กเป็นวัยแห่งการเรียนรู้วิทยาการต่างๆ ทั้งในและนอกตำราเรียนบางครั้งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้ใหญ่ นอกจากองค์ความรู้ที่ได้รับมาโดยตรงแล้วความใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้สูงวัยกว่าจะก่อให้เกิดความรู้สึกรักอบอุ่นและมั่นคง ประสบการณ์ที่ดีงามในวัยเด็กสามารถหล่อหลอมให้พวกเขาโตขึ้นเป็น ผู้ใหญ่ที่ดีในสังคมได้

วันเวลาแสนงามและวันที่รุ่งทอสาย เป็นเรื่องราวของเด็กคนหนึ่งอาศัยอยู่กับครอบครัวในชนบทที่สุขสงบ เขาใช้ชีวิตวัยเด็กไปกับประสบการณ์ที่สนุกสนานตามประสาเด็กท้องทุ่ง เช่น เลี้ยงควาย เกี่ยวข้าว ยิงนกตกปลา การได้ท่องเที่ยวในท้องทุ่งที่อุดมสมบูรณ์เป็นความสุขที่นึกคิดว่าเป็นดังสวรรค์ เมื่อโตขึ้นเขาต้องเรียนรู้วิชาการท่ามาหากิน ต้องช่วยงานพวกผู้ใหญ่ เช่น ออกไปช่วยทำไร่ ปลูกผัก หาปลา ถ่อเรือ ล่าสัตว์ เพื่อพิสูจน์ว่าเขาโตเป็นผู้ใหญ่ นอกจากนี้ ทิมได้เรียนหนังสือโลกของเขาจึงกว้างไกลออกไปเขามีเพื่อนและได้เรียนรู้สิ่งแปลกใหม่มีความฝัน ทิมโชคดีมากที่มีครอบครัวที่อบอุ่น มีน้ำชายที่เข้าใจและคอยให้กำลังใจเพื่อให้เขาสามารถทำตามที่เขาฝันไว้ได้

เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าวัยเด็กเป็นช่วงเวลาที่มอบคุณค่าต่อชีวิตของมนุษย์อย่างมาก ถ้าเด็กได้พบกับสิ่งที่ดีงามหรือได้มีโอกาสเรียนรู้หรือได้รับการอบรมปลูกฝังในสิ่งที่ดี เขาจะสามารถเติบโตได้อย่างมีคุณภาพ เป็นคนดีของสังคมต่อไป

ข้าวหน้าลาน เสนอแนวคิดว่าการค้นพบความต้องการที่แท้จริงของตนเองจะเป็นหนทางนำความสุขความสำเร็จได้ในที่สุด เพราะการที่เรารู้จักตัวตนของเราเท่ากับเรามีความเข้าใจในวิถีชีวิตของตนเองซึ่งจะช่วยให้เราสามารถเลือกหรือตัดสินใจวางรากฐานการดำเนินชีวิตได้ถูกต้อง ตรงกับความถนัดความชอบ คนที่ไม่รู้จักตัวตนของตนเองจะต้องใช้เวลาในการแสวงหาสิ่งที่ตัวเองต้องการเป็นการลองผิดลองถูกซึ่งถึงแม้จะให้ประสบการณ์ชีวิตที่ดีแต่ย่อมต้องแลกมาด้วย

ความลำบากยากเข็ญ บางครั้งอาจต้องเป็นความทุกข์แสนสาหัส เปรียบเหมือนกับ “ข้าว” ที่เกี่ยวขึ้นมาแล้วขายทันทีโดยไม่นำมาตากให้แห้งเสียก่อนจะขายได้ในราคาที่ไม่สูง แต่ถ้าเป็นข้าวที่ตากให้แห้งแล้วราคาจะสูงขึ้นทันที ดังนั้นคนที่ยังไม่พบความต้องการที่แท้จริงของตนเองจะมีโอกาสไม่ได้รับความสุขความสมหวัง ได้มากเท่าคนที่ค้นพบตัวตนแล้ว ดังเช่น เรื่องราวของ พราวโพยม เด็กสาวที่ออกไปเผชิญชีวิตในกรุงเทพฯ เพียงเพราะอยากค้นหาตัวตนของเธอจึงต้องเผชิญกับความลำบากต่าง ๆ

เรื่องนี้จึงเป็นเรื่องที่ช่วยทำให้ผู้อ่านตระหนักได้ว่าภาระที่เราจะพบกับความสุขหรือความสำเร็จในชีวิต นอกเหนือจากปัจจัยภายนอก เช่น การศึกษาและครอบครัว ที่เป็นกำลังสำคัญสนับสนุนแล้วนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ เราควรจะค้นหาปัจจัยภายในเสียก่อน ปัจจัยภายใน คือ การรู้จักตัวตนของเราเองเข้าใจธรรมชาติของตนเองและรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่เราต้องการที่แท้จริง เมื่อเรา ค้นพบเราจะสามารถวางรากฐานเพื่อเป็นกรอบของทางเดินที่เหมาะสมให้กับตัวของเราได้อย่าง ถูกต้องจนในที่สุดความสุขความสำเร็จในชีวิตก็จะอยู่ใกล้แค่เอื้อม

นักสืบนมสด เป็นวรรณกรรมเพียงเรื่องเดียวในกลุ่มข้อมูลที่นำมาศึกษาที่มีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องของอาหารที่เหมาะสมกับเด็ก แนวคิดของเรื่องนี้คือนมสดเป็นอาหารที่มีประโยชน์ต่อเด็ก

นักสืบนมสด เป็นเรื่องราวของเด็กชายคนหนึ่งตั้งตัวเป็นนักสืบ เพราะเขาต้องการจะช่วยเหลือคนที่เดือดร้อน แต่มีข้อแม้อย่างหนึ่งเด็กชายจะต้องทำงานนักสืบได้ คือการดื่มนมเพราะพ่อของเขาบอกว่านักสืบที่แข็งแรงจึงจะมีกำลังออกไปสืบหาและที่สำคัญ นม จะช่วยบำรุงร่างกายและสมองให้ปลอดโปร่งช่วยคลี่คลายคดีได้ทั้งๆ ที่เขาไม่ชอบดื่มนมเป็นที่สุด ดังเช่น

พี่ชายของเธอไม่ชอบการถูกบังคับให้ดื่มนมสดอย่างกับอะไรดี เขาเคยพูดกับป๊ากว่า ผู้ชายที่อ่อนแอเท่านั้นที่ต้องดื่มนมสดทุกวัน นักสืบที่แข็งแรงอย่างเขาไม่จำเป็นต้องแย่งอาหารของเด็กทารก ดัดจริตตรงที่ว่าคุณพ่อไม่อนุญาตให้เขานักสืบเด็ดขาด ถ้าลูกชายไม่ยอมดื่มนมทุกวัน ป๊อม่รักการเป็นนักสืบเป็นชีวิตจิตใจ จึงฝืนทนดื่มนมอาหารของเด็กทารกโดยไม่เต็มใจเลย

(ส. พุ่มสุวรรณ. 2526 : 12)

ผู้แต่งสอดแทรกแนวคิดของเรื่องไว้ในหลายๆ ตอนทั้งแสดงให้เห็นผู้อ่านตระหนัก อย่างชัดเจนว่านมสดนั้นมีคุณประโยชน์ต่อเด็กๆอย่างแท้จริง เช่นเมื่อเด็กชายคลี่คลายคดีได้สำเร็จ รางวัลที่เขา มักจะได้รับตอบแทนก็คือ นมสด เพราะทุกคนทราบดีว่า นม มีประโยชน์ต่อร่างกาย เช่น

“หลานทั้งสองเก่งมาก การทดสอบเป็นนักสืบในคราวนี้ถือว่าสอบผ่าน ป้อมเปิดสำนักงานนักสืบในบ้าน น้ำชอบมากที่สุดทีเดียว แต่ได้ข่าวอีกอย่างหนึ่งว่า ยอดนักสืบคนเก่งของน้ำไม่ชอบดื่มนมเลยไม่ได้ล่ะ เป็นเด็กต้องดื่มนมเก่ง ๆ หรือจะพูดอีกทีหนึ่ง ถ้าจะเป็นนักสืบที่เก่งจะต้องขยันดื่มนม นมเป็นอาหารชั้นเยี่ยมบำรุงทั้งสมองและร่างกาย สมองดี ร่างกายเติบโต จะทำอะไรก็ดี ดูแต่คนไทยบางคนซึ่งตัวเล็กกว่าฝรั่ง แต่พอไปอยู่ที่ต่างประเทศ กินอาหารดี ๆ ดื่มนมเยอะ ๆ ร่างกายก็ใหญ่โตสู้ฝรั่งได้ นับแต่นี้ต่อไปถ้าหลานทั้งสองจะเป็นคนเก่ง ต้องดื่มนมทุกวัน...”

“ป้อมไม่ได้เปื่อนมหรือครับ แต่บางที่มันก็มีเยอะจั่งเลย ไครมาก็ซื้อมาฝาก แต่ตกลงครับต่อไปผมจะดื่มนมทุกวันเพื่อจะได้เป็นนักสืบเก่ง ๆ แบบน้ำชัยว่า”

“โอเค ดีแล้ว นำมาคราวนี้ ก็ซื้อนมมาฝากสามโหล ป้อมกับปูกคงไม่ว่ามันมากเกินไปนะ”

ป้อมหันไปมองหน้าน้องสาวแล้วยิ้มแห้ง ๆ พูดขึ้นว่า

“โอเคครับ ต่อไปผมจะดื่มนมทุกวัน”

“ปูกด้วย ปูกก็จะดื่มนมทุกวัน จะได้เป็นผู้ช่วยนักสืบที่เก่ง นะน้ำชัยนะ”

น้ำชัยหัวเราะกับหลาน ๆ ก่อนพูดขึ้นว่า

“ดี ดีมากที่สุดทีเดียวนักสืบนมสดคนเก่งของน้ำทั้งสอง นำภูมิใจในตัวหลาน ๆ มากที่สุดเลย...”

(ส. พุ่มสุวรรณ, 2526 :

115-116)

นอกจากเรื่องนี้จะแสดงให้เห็นเด็กผู้อ่านให้เล็งเห็นคุณค่าของการดื่มนมเพื่อบำรุงร่างกายแล้วยังสอนให้รู้จักการฝึกสังเกตหาเหตุผลและหลักฐานมาประกอบการคิดการตัดสินใจรู้จักแก้ไขปัญหาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนและมีเหตุผลซึ่งจะช่วยทำให้เด็กสนใจกับสิ่งแวดล้อมและสภาพความเป็นไปรอบ ๆ ตัวทำให้พวกเขามีความรอบรู้ที่กว้างขวางยิ่งขึ้น

อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ..ที่รัก มีแนวคิดคือ หนังสือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาและเรียนรู้ตัวตนของเราหนังสือนั้นนอกจากจะให้ความรู้และความเพลิดเพลินใจในขณะ

ที่อ่านแล้ว เนื้อหาและสาระในหนังสือยังสามารถพัฒนาให้คนเรามีความคิดอ่านมีวุฒิภาวะมีความเข้าใจชีวิตและจิตใจของคนอื่นเพราะในขณะที่เราอ่านเรื่องราวในหนังสือเราจะได้เรียนรู้ชีวิตเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์โดยที่เราไม่รู้ตัว แต่ที่สำคัญกว่านั้นคือหนังสือช่วยให้เราเรียนรู้จิตใจของตัวเอง การมองลงไปในใจของเราหรือค้นหาตัวตนของเราเปรียบเหมือนการอ่านหนังสือเราอ่านหนังสือเพื่อค้นหาความรู้ทำให้เรามีความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ แต่การอ่านจิตใจของเราจะช่วยให้เราเข้าใจตัวเองทำให้เราค้นพบความสุขในชีวิต

อ่านหนังสือเล่มนี้ ...ที่รัก ได้บอกแก่ผู้อ่านว่าควร หันกลับมามองจิตใจของตนเองบ้าง เพราะคนเรามักจะชอบเรียนรู้โลกเรียนรู้วิทยาการใหม่ ๆ และเรียนรู้จิตใจของคนอื่น โดยหลงลืมที่จะเรียนรู้หรือทำความเข้าใจจิตใจตัวเอง ดังเช่น เรื่องราวของหมอลุงจลละ ตัวละครเอกของเรื่องเขามีความสับสนในใจมีปัญหาที่ทำให้เขารู้สึกว่าวุ่น หมอลุงจลละได้รับรู้วิธีดับความวุ่นในใจจากหนังสือที่ลมเย็นหญิงสาวที่หมอลุงจลละแอบชอบนำมาให้อ่านเสมอๆ แต่เมื่อวันหนึ่งหมอลุงจลละ ค้นพบว่าจิตใจของตนเองยังคงสับสนว่าวุ่นไม่มีที่จับลื่นเหมือนกับน้ำขุ่นที่แม่จะแกว่ง สารส้มให้ตะกอนนอนกันแล้วแต่เมื่อมีใครมาทวนน้ำนั้นก็ขุ่นขึ้นมาอีกทันที และวิธีที่จะทำให้จิตใจผ่องใสได้ตลอดคือการเรียนรู้และทำความเข้าใจกับจิตใจของตนเองเพื่อหาหนทางควบคุมและดับความทุกข์ในใจได้อย่างสมบูรณ์

ปลาวาฬของน้อย เสนอแนวคิดว่าการจะลงมือทำสิ่งใด ควรที่จะมีความรู้ หรือศึกษาสิ่งที่จะทำให้เกิดความเข้าใจก่อน ทั้งนี้เพื่อป้องกันความผิดพลาดเสียหายที่จะเกิดขึ้นหากเราไม่เข้าใจในสิ่งที่จะทำอย่างแท้จริงแล้ว อาจก่อให้เกิดปัญหาความล่าช้าหรือความผิดพลาดได้ง่าย ดังเช่น เรื่องราวที่ผู้แต่งได้ถ่ายทอดให้เห็นในแต่ละตอน คือ **ปลาวาฬของน้อย** เป็นเรื่องราวของเด็ก 3 คน คือ เล็ก น้อย และปลาหมึก ซึ่งได้มาใช้เวลาช่วงปิดเทอมร่วมกันทำงานและกิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยเหลือครอบครัวได้ กิจกรรมทั้งหลายนั้นเป็นอาชีพที่ทุกคนในชุมชนทำ เช่น หาปู หาปลา ตกปลาหมึก วางตะครัด ลากอวน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จากกลายเป็นอาชีพของพวกเขาในอนาคต ดังนั้นพวกเขาจึงต้องการศึกษาวิธีการและเรียนรู้ให้มากที่สุดเพื่อฝึกทักษะและเพิ่มพูนประสบการณ์ ในชีวิตให้แก่ตนเอง แต่กิจกรรมต่างๆ ที่พวกเขาพยายามทำมักจบลงด้วยความผิดพลาด ทั้งนี้เพราะ ผู้แต่งต้องการแสดงให้เห็นแนวคิดของเรื่องว่า การที่เราจะลงมือกระทำสิ่งใด ๆ เราควรจะมีความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เราจะทำ เพื่อที่เราจะได้ไม่ต้องพบกับความผิดหวัง ล้มเหลวหรือถ้าเกิดปัญหาขึ้นมาเราก็สามารถแก้ไขได้และเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ขณะที่เราเรียนรู้สิ่งนั้นๆ ต้องมีความตั้งใจจริงจึงขยันฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในที่สุดก็จะสามารถกระทำในสิ่งนั้นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นหนทางนำพาชีวิตไปสู่ความสำเร็จได้

นอกจากนี้เนื้อเรื่องในแต่ละตอนได้ให้ความรู้แก่เด็กๆผู้อ่านในเรื่องธรรมชาติวิทยาของสัตว์ทะเลและวิถีชีวิตของชาวเล เรื่อง **ปลาวาฬของน้อย** จึงเป็นวรรณกรรมเยาวชนที่ให้ทั้งความสนุกเพลิดเพลินและความรู้ที่น่าสนใจ ภายใต้แนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กอย่างยิ่ง

การปลูกฝังแนวความคิดนี้สู่เด็กและเยาวชนจึงสามารถช่วยส่งเสริมและพัฒนา ความคิด
ประสบการณ์ชีวิตให้กว้างไกลยิ่งขึ้น พร้อมทั้งจะก้าวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ได้ในอนาคต

โลกของหนูแหวน 2 เสนอแนวคิดว่าการรู้จักมองโลกด้วยสายตาที่เป็นกลางไม่ยึดเอาความคิดของตนเองเป็นใหญ่ รู้จักยอมรับและเข้าใจความคิดของผู้อื่นรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เรื่องนี้เป็นเรื่องราวของเด็กหญิงคนหนึ่งที่ถูกคุ้ยแกลเปลี่ยนแปลงความคิดระหว่างตัวเธอกับสัตว์ ต้นไม้ ดอกไม้ เช่นเรื่องราวความขัดแย้งต่าง ๆ ระหว่างหนูแหวนกับบรรดาสัตว์ตัวเล็กตัวน้อย และต้นไม้ ดอกไม้ การที่หนูแหวนแสดงความคิดเห็นโต้แย้งกับเพื่อน ๆ ของเธอเป็นการสอนผู้อ่านทางอ้อมว่า ธรรมชาติโลกย่อมมี 2 ด้าน การที่เรายึดติดกับความคิดของตนเองจนลืมที่จะรับฟังความคิดของ ผู้อื่นจะทำให้เรากลายเป็นคนเอาแต่ใจเห็นแก่ตัวและมีโลกทัศน์แคบทำให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างลำบากแต่การที่เป็นผู้มีความคิดเปิดกว้างมีใจเป็นธรรมย่อมจะต้องยอมรับฟังความคิดของผู้อื่นด้วย นอกจากนี้จะทำให้เป็นที่รักแล้วเรายังได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และมุมมองที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเราเองอีกด้วย ซึ่งทำให้เราเป็นผู้มีความคิดกว้างไกล สามารถเข้าใจชีวิต และปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง ด้วยเหตุนี้วรรณกรรมเรื่องนี้จึงเป็นงานวรรณกรรมสำหรับเยาวชนที่มีคุณค่ามากที่สุดเล่มหนึ่ง เพราะขณะที่ผู้อ่านได้อ่าน ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครทั้ง 2 ฝ่าย จะเกิดกระบวนการเรียนรู้ เกิดการคิดนึก รับฟัง ยอมรับหรือไม่ยอมรับ ซึ่งกระบวนการนี้จะช่วยพัฒนาสติปัญญาได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ **โลกของหนูแหวน 2** ยังได้แฝงข้อคิด คติเตือนใจไว้มากมาย ซึ่งให้ประโยชน์แก่ผู้อ่านทุกระดับอายุ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการย้อนกลับมาสนับสนุนแนวคิดของเรื่องได้เป็นอย่างดีว่าการมองโลกด้วยสายตาที่เป็นกลางยอมรับฟังความคิดเห็นรอบๆ ข้างเพื่อนำมาช่วยคิดตัดสินใจอย่างรอบคอบจะส่งผลให้เกิดประโยชน์สูงสุด

บิณฑุขอบฟ้า เสนอแนวคิดว่าอิสระเสรีภาพมีคุณค่าต่อชีวิต ธรรมชาติของนกคือการโบยบินอย่างเสรีเช่นเดียวกับมนุษย์ที่ต้องการมีอิสระในการคิดตัดสินใจ**บิณฑุขอบฟ้า**เป็นเรื่องราวของ อีกา ตัวหนึ่งที่ได้เรียนรู้วิถีชีวิตที่แท้จริงของนกก็คือความมีอิสระ หลังจากที่ถูกรังคังมาขายแล้วมีเด็กชายผู้มีเมตตาคนหนึ่งนำไปเลี้ยงทำให้ได้พบกับอีกาอีกตัวหนึ่งที่สอนให้รู้จักกับคำว่า **อิสระ** เรื่องราวที่ผู้แต่งถ่ายทอดสู่ผู้อ่านนั้นได้นำมาเปรียบเทียบกับวิถีชีวิตของมนุษย์ ดังเช่น

ถ้าฉันบินได้เหมือนนกในท้องฟ้า

ฉันจะบินไปให้ไกลแสนไกล

บินไปให้สุดขอบฟ้า

อยากจะรู้สักว่า

ที่นั่นมีอะไร

นอกจากนี้เนื้อเรื่องในหลายๆตอนมีข้อความกล่าวถึงคุณค่าของการมีอิสระซึ่งเน้นให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดของเรื่องชัดเจน ดังเช่น

“เมื่อข้าถูกจับก็ถูกส่งมาขายในเมือง คราวนี้ข้าถูกขังกรงอยู่นาน แต่อย่างไรก็ช่างเถอะ ข้ายังมั่นใจว่า สักวันหนึ่งข้าคงหนีได้ สิ่งหนึ่งที่คอยกระตุ้นจิตใจ ของข้าอยู่เสมอ นั่นคืออิสระภาพ นกแกมันต้องโบยบินอยู่บนท้องฟ้า ไม่ใช่อยู่ในกรง นกในกรงไม่ใช่ นก เป็นเพียงแต่เรือนร่างที่มีชีวิต แต่ไม่มีวิญญาณแห่งความเป็นนก ข้าจึงรอเวลา สักวันหนึ่งข้าต้องขึ้นไปโบยบินบนท้องฟ้าอีกให้ได้ นานเท่าไรหรือข้าก็จะรอ...”

(ส. พุ่มสุวรรณ, 2541 :

30)

อิสระเสรีภาพเป็นสิ่งที่ทุกชีวิตต้องการโดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์ผู้ซึ่งมีสติปัญญา มีความคิดอ่านมีมุมมองต่อสิ่งต่าง ๆ ในโลก การถูกจำกัดความคิด ถูกกักขังให้ไร้อิสระ จึงเป็นสิ่งที่ทรมาณ ทั้งนี้สัตว์เล็ก ๆ เช่น นก เมื่อถูกมนุษย์นำมาขังไว้ในกรงแคบ ๆ ก็คงทรมาณเช่นกัน เรื่องนี้นอกจากจะให้ข้อคิดที่ดีต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์แล้วยังช่วยส่งเสริมจิตสำนึกเรื่องความเมตตาอีกด้วย

เมื่อมนุษย์ไม่ชอบการกักขัง สัตว์โลกอื่น ๆ ในโลกนี้ย่อมไม่ชอบการถูกกักขังด้วย เช่นกัน เพราะอิสระเสรีนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสัตว์โลกด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงไม่ควรรังแกสัตว์เล็กๆ ผู้อ่อนแอกว่าด้วยการกักขังให้ไร้อิสระเสรีภาพเพียงเพื่อต้องการความบันเทิงใจเท่านั้น

นอกจากนี้ในเรื่อง**บินสุดขอบฟ้า**ยังได้แทรกข้อคิดเกี่ยวกับความมีเมตตา มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ มนุษย์ควรจะมีตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ของตนและต่อสิ่งมีชีวิตอื่นๆที่อาศัยอยู่ร่วมกันบนพื้นโลก อย่างชีวิตของอีกา 2 ตัวนี้ หากไม่ถูกมนุษย์ใจร้ายจับมาขายพวกมันคงได้โบยบินอย่างอิสระ และในตอนท้ายเรื่องอีกาตัวแก่ก็ถูกมนุษย์ใจร้ายดักยิงจนตายก่อนจะบินถึงป่าซึ่งเป็น

บ้านเกิด ดังนั้นจึงสะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์คือผู้ทำลายสิ่งมีชีวิตที่โหดร้ายที่สุดเมื่อผู้อ่านได้รับรู้แนวคิด ดังกล่าวนี้อันแล้วจึงควรหันกลับมายึดมั่นในเมตตาธรรม

นิราศกระป้อหลอ เสนอแนวคิดว่าความรอบคอบและการรู้จักเตรียมพร้อมจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตไม่ว่าเราจะทำอะไรก็ตามหากเรามีความรอบคอบและเตรียมพร้อม ปัญหาต่างๆจะไม่เกิดขึ้นเลยหรือถ้าต้องเผชิญกับปัญหาเราจะสามารถแก้ไขได้ทันที่ แม้ว่าจะเป็นเรื่องเล็กน้อยในชีวิต แต่ถ้าเราละเลยเสีย ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาที่ยากจะแก้ไข

เรื่องนี้เป็นเรื่องของหญิงสาวคนหนึ่งที่ได้เดินทางไปเยี่ยมพี่ชายและท่องเที่ยวที่อเมริกา โดยที่เธอไม่มีความรู้ไม่ได้เตรียมตัวให้พร้อมในการเดินทางเธอจึงต้องพบกับอุปสรรคหลาย ๆ ครั้ง กว่าจะไปถึงอเมริกา ขณะที่เธอท่องเที่ยวในอเมริกาก็ยังคงมีอุปสรรคมากมายซึ่งเป็นเหตุให้เธอได้พบกับเพื่อนของพี่ชาย ซึ่งเป็นคนที่สอนบทเรียนที่ดีแก่เธอ ทำให้เธอตระหนักว่า ชีวิตคนเรานั้น ควรจะมีการวางแผนและเตรียมพร้อม ให้รอบคอบเสียก่อนที่จะลงมือทำอะไรก็ตาม

การเสนอข้อคิดที่มีสาระประโยชน์ ภายใต้เรื่องราวความรัก ของหนุ่มสาว เช่นนี้ อาจจะต้องกับความสนใจของเด็กวัยรุ่นเพราะเป็นวัยที่สนใจในเรื่องของเพศตรงข้าม การปลุกฝัง แนวคิดบางประการ เพื่ออบรมสั่งสอน ผ่านกลวิธีที่ตรงกับความสนใจของเด็ก น่าจะทำให้พวกเขาอมรับแนวคิดนั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น และจะเป็นผลดีแก่ตัวพวกเขาในอนาคต

จากแนวคิดทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้แต่งได้พยายามปลุกฝังให้เด็กมีวุฒิภาวะทางความคิดพัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรมเพื่อก้าวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่มีประสิทธิภาพ การเสนอแนวคิดผ่านวรรณกรรมช่วยให้เด็กไม่รู้สึกรู้สึกรู้สึกว่ากำลังถูกอบรมสั่งสอน เด็ก ๆ จึงสามารถซึมซับข้อคิดทั้งด้านดีและไม่ดี ที่ผู้แต่งนำเสนอไว้ในแต่ละเรื่อง ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ยอมรับและเข้าใจในสภาวะต่าง ๆ ของสังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้พวกเขามีแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง แนวคิดซึ่งเป็นหลักในการดำเนินชีวิตจึงเป็นการเตรียมความพร้อมที่ดีให้แก่เด็ก ๆ เพื่อที่พวกเขาจะเติบโตขึ้นเป็นผู้มีคุณภาพ

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดหลักที่ปรากฏในงานวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ชนะรางวัล คณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2522 –2542 ดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น ผู้วิจัยพบว่าเนื้อหาโดยรวมของแนวคิดหลักที่พบมีความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณกรรมสำหรับเด็ก ดังเช่นที่ ปรานี เชียงทอง (2526 : 81) กล่าวว่า

“แนวคิดของเรื่อง เป็นจุดมุ่งหมายในการเขียนซึ่งแฝงไว้ในเนื้อเรื่อง แนวคิดของเรื่องอาจเป็นความรักลึกลับ การยอมรับตนเองและผู้อื่น การเอาชนะอุปสรรค ความโหดร้ายของสงคราม แนวคิดของเรื่องควรพัฒนาไปตามลำดับ เนื้อเรื่องและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวละครในเรื่อง โดยไม่จำเป็นต้องบอกให้รู้ว่า ตัวละครเป็นใครอย่างไรบ้าง ควรให้ตัวละครแสดงบทบาทและแสดงบุคลิกลักษณะออกมาเองจากการกระทำ แนวคิดของเรื่องต้องมีคุณค่าสำหรับเด็ก การเสนอแนวคิดของเรื่องเป็นไปตามธรรมชาติ และแนวคิดของเรื่องต้องไม่เกินความเป็นจริง ควรแฝงคุณธรรมบางประการที่ต้องการสอนเด็กไม่ให้เด็กรู้ตัว”

และ จินตนา ไบกาชุย (2534 : 96) ได้อธิบายขั้นตอนในการเขียนเรื่องสำหรับเด็กว่า ขั้นแรก นักเขียนควรกำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจนว่า จะเขียนเรื่องในรูปแบบใด...นิทาน...นิยายร่วมสมัย...เรื่องสั้น...สารคดี ฯลฯ โดยเน้นความบันเทิง หรือ สาระความรู้ หรือคติสอนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง กำหนดให้แน่นอนและบันทึกไว้ จากนั้นวางแก่นเรื่อง (THEME) อย่างชัดเจนเพียงเรื่องเดียว แล้วจึงค่อยสร้างโครงเรื่อง (PLOT) ให้มีเหตุการณ์ที่น่าสนใจ

จากการศึกษาวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่าจุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นควรมีลักษณะสำคัญอยู่ 5 ประการ คือ

1. ปลุกฝังนิสัยรักการอ่านให้เด็ก ช่วยให้เด็กสามารถอ่านหนังสือได้อย่างคล่องแคล่ว
2. เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ ในเหตุการณ์ ปัญหา และวิทยาการแขนงต่าง ๆ
3. เพื่อเสริมสร้างจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
4. เพื่อปลุกฝังคุณธรรม และค่านิยมที่ต่าง ๆ ในสังคมอันเป็นที่พึงประสงค์
5. เพื่อสร้างความบันเทิงและสนองตอบความต้องการ หรือทดแทนความรู้สึกที่ขาดหายไปของเด็ก

เมื่อพิจารณาเนื้อหาของแนวคิดทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น เปรียบเทียบกับจุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น จะสังเกตได้ว่ามีความสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน แนวคิดในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น มีส่วนสำคัญก่อให้เกิดการเรียนรู้ การเข้าใจเรื่อง ธรรมชาติ ชีวิต และสังคม เป็นการวางรากฐาน และเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก ทั้งในด้านความคิดสติปัญญาและจิตใจ มีเนื้อหาสำคัญ คือ ปลุกฝังทัศนคติ ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรมโดยเฉพาะ แสดงให้เห็นคุณค่าของความมานะอดทนเพื่อทำความฝันของตนเองให้สำเร็จ แม้ว่าต้องเผชิญกับอุปสรรคมากมาย ความมานะอดทนเพียรพยายามเท่านั้นที่จะเป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จ แนวคิดอื่น ๆ เช่น ความพอใจในสิ่งที่ตนเองมี การ เอาชนะใจตนเอง ความรักความเมตตา การยึดมั่นในคุณความดี ความสามัคคี สามารถใช้เป็นหลักปฏิบัติเมื่อเด็กได้เรียนรู้แนวคิดนี้ในที่สุดก็สามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของเขาได้ ซึ่งจะส่งผลดีต่อสังคมได้ในที่สุด

แนวคิดเกี่ยวกับความรักความผูกพันจะช่วยกล่อมเกลาคจิตใจให้อ่อนโยน พร้อมทั้งจะมอบความรักและความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเป็นแนวคิดที่ก่อประโยชน์ทั้งต่อชีวิตของเด็กและสังคมโดยรวม เพราะการที่มนุษย์อยู่ร่วมกันโดยอาศัยความรักความเมตตาเป็น พื้นฐานแล้วนั้น ย่อมนำความสุขความสงบมาสู่สังคมแนวคิดเรื่องความรักความผูกพัน มีเนื้อหาสำคัญสองประการ คือ ความอบอุ่นในครอบครัว และความรักความผูกพันในกลุ่มเพื่อน มีส่วนช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจต่อการดำรงชีวิตตระหนักในความสำคัญของครอบครัว พ่อแม่ พี่น้อง และเพื่อน เพราะความรักความผูกพันของบุคคลเหล่านี้สามารถเป็นกำลังใจให้เด็กได้ในเวลาที่พวกเขาต้องเผชิญกับปัญหาที่ยากจะแก้ไข

แนวคิดที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ มีเนื้อหาสำคัญ คือ กระตุ้นจิตสำนึกของมนุษย์ให้หันมาปกป้องอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ มนุษย์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในธรรมชาติ มนุษย์และธรรมชาติเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ธรรมชาติเป็นผู้ให้เสมอและมนุษย์เป็นผู้รับ ดังนั้นมนุษย์ควรเลือกที่จะเป็นผู้รักษาและกระทำสิ่งที่สร้างสรรค์ อนุรักษ์บำรุงธรรมชาติไว้แทนการแสวงหาแต่ประโยชน์สุขส่วนตน แนวคิดนี้จึงมีส่วนสำคัญที่จะช่วยย้าเตือนมนุษย์ให้ตระหนักและเข้าใจหน้าที่รับผิดชอบของตนที่ควรกระทำต่อธรรมชาติ โดยเฉพาะเด็กๆ การปลูกฝังให้ได้เรียนรู้ แนวคิดเรื่องธรรมชาติ สร้างความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติ จนเกิดความรู้สึก รัก ห่วงแหน อยากถนอมรักษาไว้และไม่คิดที่จะทำลาย ย่อมจะก่อให้เกิดผลดีต่อทุก ๆ ฝ่าย

แนวคิดเรื่องปัญหาเด็ก มีสาระสำคัญสองประการ คือ ประการแรกปัญหาการทอดทิ้งเด็ก ให้ต้องเผชิญกับอันตรายต่าง ๆ ในสังคมและความทุกข์ในใจตนเอง เพราะความรู้สึกลึกซึ้งความรักความเข้าใจ จึงต้องเรียกร้องหาความรักความอบอุ่นที่พวกเขาต้องการ ซึ่งเป็นเรื่องยากที่ผู้ใหญ่จะรับรู้และเข้าใจ แนวคิดที่สะท้อนให้เห็นปัญหาของเด็กในข้อนี้ จึงมีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ อันจะนำมาซึ่งความสุขในชีวิตและสังคมได้ และ ประการที่สอง ปัญหาความขาดแคลนและด้อยโอกาสของเด็กชนกลุ่มน้อยที่อยู่ห่างไกล โดยเฉพาะพวกเด็กชาวเขา พวกเขาต้องเผชิญกับความยากลำบากในการดำรงชีวิต เพราะขาดแคลนสาธารณูปโภค โรงเรียน โรงพยาบาล จึงต้องหาหนทางต่อสู้ดิ้นรน ช่วยเหลือตนเอง แนวคิดนี้จึงเป็นแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นความเป็นไปอีกด้านของสังคม กระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกที่จะเข้ามาช่วยเหลือแก้ไข นอกจากนี้ยังเป็นการปลูกฝังทัศนคติให้กับเด็ก ได้เรียนรู้ว่า ในสังคมนี้ยังมีเด็กคนอื่น ๆ ที่โชคร้ายถูกทอดทิ้ง ขาดแคลนและด้อยโอกาสทางการศึกษา ดังนั้นพวกเขาที่โชคดีกว่า มีพร้อมทุกอย่าง ทั้งครอบครัวและการศึกษา จึงควรเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับสิ่งที่พวกเขามี

แนวคิดอื่น ๆ เช่น แนวคิดเรื่องการศึกษา มีเนื้อหาสำคัญคือ การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการศึกษา ทั้งสามเรื่องแสดงให้เห็นว่า การศึกษาทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียนเป็นเรื่องสนุก มีประโยชน์ต่อชีวิต ดังนั้นจึงเป็นแนวคิดที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้เด็ก ๆ เห็นความสำคัญของการเรียน ความสำคัญของการไปโรงเรียนได้เป็นอย่างดี เพราะนอกจากโรงเรียนจะให้ความรู้แก่พวกเขาแล้ว ยังให้เพื่อน ให้สังคมและประสบการณ์ในชีวิตที่สนุกสนานมีค่าควรแก่การจดจำอีกด้วย การศึกษาไม่จำกัดว่าจะเกิดได้เฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น เราสามารถเรียนและเก็บเกี่ยวความรู้ได้ในทุกๆ ที่ ทุกๆ กิจกรรมที่สร้างสรรค์

แนวคิดเรื่องคุณค่าวิถีชีวิตในชนบทจะช่วยให้เกิดความเข้าใจจากเหง้าของสังคมและ วัฒนธรรมได้มากขึ้น เพราะนับวันปัญหาการละเลยวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่ดั้งเดิมเหมาะสมเป็นเอกลักษณ์ของชาติจะทวี

ความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ความเป็นไปของสังคมมีผลมาจากการกระทำของเราเอง ดังนั้นเพื่อสร้างจิตสำนึกในความเป็นชาติ เด็กๆ จึงควรได้รับการปลูกฝังให้เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่าและ ชี้ให้เห็นว่าวิถีชีวิตดั้งเดิมและวัฒนธรรมของชาติ เป็นสิ่งดีงามที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้

แนวคิดทั้งหลายเหล่านี้สามารถปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้แก่เยาวชนของชาติ ทำให้หันมามองปัญหาและ เร่งคิดเพื่อหาทางแก้ไข เพราะพวกเขาคือ อนาคตของชาติ การที่วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น ช่วยให้เขาได้เรียนรู้ เข้าใจความเป็นไปของธรรมชาติ ชีวิตและสังคม ได้นั้นจึงเป็นเสมือนการเตรียมความพร้อมให้พวกเขาก้าวไปสู่ความ เป็นผู้ใหญ่ได้อย่างมั่นใจและมีคุณภาพ ดังจะเห็นได้ว่า แนวคิดเหล่านี้เป็นการให้ความรู้แก่เด็กหลายๆ ด้าน เพื่อทำให้เด็กมีมุมมองต่อเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างกว้างไกลและหลากหลาย จึงเป็นการพัฒนาจิตใจ ความคิดและสติ ปัญญา ทำให้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้เรื่องต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องราวในธรรมชาติ ชีวิตและสังคมได้ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

กลวิธีการประพันธ์ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ได้รับรางวัล

วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นเป็นงานเขียนที่ต้องอาศัยศิลปะในการประพันธ์มากเท่ากับการเขียนเรื่องสำหรับผู้ใหญ่

วิริยะ สิริสิงห (2524: 25-26) อธิบายว่า เทคนิคในการเขียนเรื่องสำหรับเด็กนั้น ผู้เขียนต้องเพิ่มกฎพิเศษอีกประการหนึ่ง คือ ผู้เขียนจะต้องมีเด็กอยู่ในหัวใจ นักเขียนเรื่องสำหรับเด็กที่ดีไม่เพียงแต่จะรู้ว่าเด็กชอบหรือไม่ชอบอะไรเท่านั้น เขาต้องรู้ด้วยว่า เขาจะให้อะไรแก่ผู้อ่าน เพราะหนังสือสำหรับเด็กนั้น ต้องทำให้เด็กอ่านด้วยความมุ่งหวังอันบรรเจิด เป็นเรื่องที่ช่วยบำรุงความเชื่อมั่นในใจและเสริมสร้างความศรัทธา ความคิดฝันและคุณธรรมที่ดีสำหรับเด็ก ดังนั้นก่อนที่จะเขียนเรื่องสำหรับเด็ก ผู้แต่งควรตรวจสอบก่อนว่า สามารถสื่อความเข้าใจกับเด็กได้หรือไม่ เพราะงานเขียนนั้นๆ จะประสบความสำเร็จได้มากน้อยเพียงใด อยู่ที่การสื่อสารทำได้ดีหรือไม่

กลวิธีการประพันธ์ เป็นวิธีการที่จะสื่อสารจากผู้แต่งไปสู่เด็ก ๆ ผู้อ่าน ดังนั้นจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณากลวิธีการประพันธ์ให้ถี่ถ้วน

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2517 : 29) อธิบายความหมายของกลวิธีการประพันธ์ไว้ว่า

“เทคนิค หรือ กลวิธีที่ผู้แต่งนำมาใช้ในการแต่งหนังสือ คือ วิธีการถ่ายทอดความนึกคิด หรือความสะเทือนใจเป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งมี **ฝีมือ** เพื่อให้ผู้อ่านได้ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดนั้นได้อย่างซึมซาบการใช้เทคนิคอาจทำได้หลายประการ เช่น การสร้างผู้เล่าเรื่อง การเล่าเรื่องย้อนหลัง การให้ตัวละครแสดงลักษณะนิสัยออกมาโดยไม่ต้องบรรยายโดยตรง มีการปิดเรื่อง เป็นต้น”

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2522 : 192) อธิบายความหมายของกลวิธีการประพันธ์ไว้ว่า

“เนื้อหา กับ กลวิธี สองคำนี้เป็นศัพท์ที่เราควรสังเกตไว้ให้ดีด้วย คำว่าเนื้อหา เทียบกับภาษาอังกฤษก็เห็นจะได้แก่ content คำนี้ หมายถึง สิ่งที่อยู่ในงานเขียนหรืองานประพันธ์เรื่องหนึ่ง หรือชิ้นหนึ่ง เนื้อหา (content) ควรแยก

นอกจากกลวิธี(technique)แล้วเราอาจขยายคำตอบต่อไปอีกว่าเนื้อหานั้นคืออะไร ต่างๆ ที่อยู่ในงานชิ้นหนึ่งๆ ส่วนผู้แต่ง ทำอย่างไร เนื้อหาจึงเป็นสาร์ไปสู่ผู้อ่านได้นั้น คือ กลวิธี ”

ยุพร แสงทักษิณ (2541 : 35) กล่าวว่า กลวิธีการประพันธ์ที่บางคนเรียกว่า เทคนิค หมายถึง วิธีการหรือชั้นเชิงหรืออุบายในการพูดหรือการกระทำ...ในการประพันธ์นวนิยายผู้ประพันธ์แต่ละคน ก็ต้องพยายามแสวงหากลวิธีในการประพันธ์เพื่อเสนอเรื่องแก่ผู้อ่านอย่างน่าสนใจ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า กลวิธีการประพันธ์ หมายถึง วิธีการที่ผู้แต่งนำมาใช้ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด เป็นวิธีการนำเสนอเรื่องและเนื้อหาสาระสำคัญไปสู่ผู้อ่านได้ในที่สุด เมื่อกลวิธีการประพันธ์ หมายถึง วิธีการ หรือ เทคนิค ในการนำเสนอเรื่องราวจึงสามารถกระทำได้ด้วย กลวิธีต่าง ๆ มากมาย เพื่อที่จะประสานให้เนื้อเรื่องมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง และทำให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลิน นวนิยายบางเรื่องอาจมีเนื้อเรื่องคล้ายคลึงกัน แต่ถ้าผู้แต่งมีกลวิธีการประพันธ์ที่แตกต่างออกไป นวนิยายเรื่องนั้นก็ย่อมมีคุณค่าและความน่าสนใจแตกต่างกันด้วย กลวิธีการประพันธ์จึงมีความสำคัญ กลวิธีการประพันธ์อาจมีได้หลายวิธี เช่น การสร้างโครงเรื่อง การดำเนินเรื่อง การเล่าเรื่อง สร้างตัวละคร การสร้างฉาก การเปิด-ปิดเรื่อง การใช้ภาษา และการตั้งชื่อเรื่อง เป็นต้น

ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจะมีองค์ประกอบในการประพันธ์ที่ใช้สร้างสรรค์เรื่องราวไม่แตกต่างไปจากวรรณกรรมสำหรับผู้ใหญ่ ดังเช่นที่ วิริยะ สิริสิงห (2524 : 28) ได้กล่าวถึงเทคนิคในการเขียนเรื่องสำหรับเด็กวัย 11-16 ปี ไว้ว่า

“เด็กวัยนี้ต้องการเป็นผู้ใหญ่ เรื่องที่เขียนเพื่อเด็กวัยนี้จึงจำเป็นต้องใช้เทคนิคและกรรมวิธีเช่นเดียวกับการเขียนเรื่องสำหรับผู้ใหญ่ วัยรุ่นนี้ชอบอ่านเรื่องยาวมากกว่า 15,000 คำ ต้องการเนื้อหาสาระมากกว่ารูปภาพ วัยนี้ไม่สนใจเทพนิยายเพื่อเจ้า สนใจเรื่องสมจริงมากกว่าและต้องการให้ตัวเองเป็นตัวละครในเรื่องที่อ่านนั้นด้วยผู้อ่านทุกวัยต้องการอ่านเรื่องที่ตัวละครเท่ากับผู้อ่านหรือโตกว่าผู้อ่านเล็กน้อย เรื่องที่มีตัวละครเด็กกว่าเด็กจะไม่อ่าน”

แต่อย่างไรก็ตามวรรณกรรมสำหรับเด็กนั้น ผิดขึ้นมาเพื่อให้เด็กอ่านโดยตรง ความสามารถในการอ่าน การเรียนรู้ และประสบการณ์ในชีวิตของเด็กมีระดับที่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่ทำให้ กลวิธีการประพันธ์ในวรรณกรรมสำหรับเด็ก มีลักษณะเฉพาะ

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าองค์ประกอบและกลวิธีการประพันธ์ในวรรณกรรมสำหรับเด็กนั้น ไม่ได้มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากวรรณกรรมของผู้ใหญ่เลย เพียงแต่ จำนวน ปริมาณ ความยาก และความซับซ้อนนั้นจะน้อยกว่าวรรณกรรมสำหรับผู้ใหญ่ ดังที่

Rebecca J. Lukens (1922:8) กล่าวว่า

“Children are not like adults.They are different from adults in experience but not in species or to put it differently, in degree but not in kind. We can say then of literature for young reader that differs from literature for adults in degree but not in kind.”

เมื่อวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นและวรรณกรรมสำหรับผู้ใหญ่ไม่ได้มีความแตกต่างกันในด้านกลวิธี เพียงแต่แตกต่างกันในระดับความลึกซึ้ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในงานวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ชนะรางวัลคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2522-2542 ตามระบบของการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมทั่วไป ดังนั้นจึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า วรรณกรรมสำหรับผู้อ่านทุกวัย ย่อมต้องมีองค์ประกอบทางวรรณกรรมเช่นเดียวกัน จากการศึกษานี้วิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น ผู้วิจัยพบว่า มีกลวิธีการประพันธ์ที่สำคัญ 5 กลวิธี ด้วยกันคือ

- 3.1 การสร้างโครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อน
- 3.2 การสร้างตัวละครเอกเป็นเด็ก และเป็น พี่หรือสัตว์ต่างๆ ในธรรมชาติ
- 3.3 การสร้างฉากเป็นฉากชนบท
- 3.4 การสร้างบทสนทนาที่สมจริง
- 3.5 การใช้ภาษาที่ผสมผสานภาษาที่เรียบง่ายเข้ากับภาษาที่มีการตกแต่งให้เป็นวรรณศิลป์

3.1 การสร้างโครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อน

รัฐจวน อินทรกำแหง (2517 : 115)อธิบายว่า การสร้างโครงเรื่องในวรรณกรรมสำหรับเด็กช่วงวัยรุ่น ควรมีความสอดคล้องกันอย่างสมเหตุสมผล วิธีเสนอเรื่องชวนอ่านไม่วกวนซับซ้อนโดยไม่จำเป็น

ดังนั้นกลวิธีการสร้างโครงเรื่องในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น จึงควรมีลักษณะที่กระชับรัดกุมไม่ซับซ้อนเกินไป มีความสัมพันธ์กันอย่างสมเหตุสมผล น่าเชื่อถือ และมีการกระทำที่ชวนติดตาม ซึ่งจะทำให้เกิดความสนุกสนานในการอ่าน ดังนั้นกลวิธีการสร้างโครงเรื่องจึงมีความสำคัญอย่างมากในการนำเสนอเรื่องราว จากการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น ทั้ง 71 เรื่อง ที่ได้รับรางวัลจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522-2542 พบว่าวิธีการสร้างโครงเรื่องเป็นแบบที่ไม่ซับซ้อน มีปมปัญหาเพียงเรื่องเดียวและคลี่คลายได้ในตอนจบ หรือในบางเรื่องก็ไม่มีปมปัญหา ผู้วิจัยพบว่าการสร้างโครงเรื่องมีกลวิธีที่สำคัญ 3 กลวิธีคือ

- 3.1.1 วิธีดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา
- 3.1.2 วิธีสร้างปมปัญหาที่เห็นได้ชัดเจน
- 3.1.3 วิธีปิดเรื่องโดยเน้นแนวคิดสำคัญ

3.1.1 วิธีดำเนินเรื่องแบบตามลำดับเวลา (Chronological order)

วิธีดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา คือ การจัดลำดับเหตุการณ์ในเรื่องตามลำดับเวลาที่เกิดขึ้น เริ่มเรื่องจากจุดเริ่มต้นไปตามลำดับ เกิดปมปัญหา หรือความขัดแย้งต่าง ๆ ขึ้นเรื่อย ๆ และทวีความเข้มข้น จนในที่สุดเรื่องค่อย ๆ คลี่คลายไปสู่จุดจบ

วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ชนะรางวัลจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องแบบตามลำดับเวลาเกือบทั้งหมดจำนวน 69 เรื่อง ได้แก่ บิงหนุ้าป่าใหญ่ เด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง ปลาพาฬของน้อย หมูบ้านอาบจันทร์ ไข่นุ้ยไปโรงเรียน สร้อยแสงแดง ขนน้อยกลางทุ่งนา กระตอมน้อยกลางทุ่ง เด็กชายชาวเล หัวใจดวงน้อย ลูกป่า จดหมายถึงลูก บองหลา เพื่อนแท้ จดหมายถึงคุณยาย ภาค 3 หลุยส์ อีโก้และเพื่อนเหยี่ยวขาดัน เทียวไปในวันหยุด ไม้ค่อมแคะ โลกของหนูแหวน เล่ม 2 วันเวลาแสนงาม

และวันที่รุ่งทอสาย บ้านพิลึก ผจญภัยดินแดนมหัศจรรย์ โลกสีน้ำเงิน บินสุดขอบฟ้า
 คุณย่าผจญภัย ชีวิตบ้านนา พรานแสงรุ่ง เด็กชายมะลิวัลย์ ชายแดน เพลงดวงดาว
 มหกรรมในท้องทุ่ง เขี้ยวเสือไฟ ดร. ครก เด็กชายจากดาวอื่น ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ หุบเขา
 กินคน ความภูมิใจของลอย มุกตากับสาหร่าย เมฆสีเงิน กระท่อมแสงตะวัน ข้าวหน้าลาน
 แม่...ได้ฝุ่นมาแล้ว ลูกชานา ลินลาน่ารัก เกิดแล้วต้องสู้ บันทึกรักจาก(ลูก)ผู้ชาย แผ่นหลัง
 พ่อ ในสวนปฐุ ป่าไผ่ชายทุ่ง ฝันไว้ที่ปลายทาง ดอกไม้บานที่เชิงภู นักสืบนมสด
 นิราศกระป๋องล่อ ยายของเอื้อ สู่สายรุ่ง ทุ่งสลัปสี พิชิก บทเพลงแห่งนกนางเขน
 บ้านสีขาว เรื่องเล่าจาก-ดาวดวงหนึ่ง อ่านหนังสือเรื่องนี้เถอะ..ที่รัก ดงคนดี บันทึกรัก
 พรุ่งนี้ พระจันทร์ทรงกลด พ่อ ขวาลูกชาย ซ้ายลูกสาว สายใยแห่งความรัก และ ไหมแม่
 เพราะมีความเรียบง่าย ไม่ซับซ้อนของการดำเนินเรื่องทำให้เหตุการณ์เกิดขึ้นสัมพันธ์กันเป็นขั้นเป็น
 ตอนอย่างสมเหตุสมผล อีกทั้งยังเป็นการเสนอเรื่องอย่างตรงไปตรงมาทำให้ผู้อ่านสามารถติดตามและ
 เข้าใจ เรื่องราวได้ง่าย ชัดเจน จึงมีผลต่อการเข้าใจแนวคิด เพราะถ้าโครงเรื่องมีการลำดับเหตุการณ์
 ที่ดีจะช่วยทำให้เนื้อเรื่อง และอารมณ์ ความรู้สึกของผทวิความเข้มข้น ได้เรียนรู้และทำความเข้าใจ
 ปมปัญหาที่ได้แสดงให้เห็นเป็นตัวอย่างในเรื่อง ดังเช่น

ในเรื่อง **บิงหญ้าป่าใหญ่** เล่าเรื่องของเด็กชายคนหนึ่งตั้งแต่วันแรกของการไป-
 โรงเรียน เป็นเด็กชายตัวเล็ก ๆ ที่ฉลาดกล้วทุกอย่าง เมื่อได้พบกับเด็กชายอีกคนที่ดูเข้มแข็ง กล้า
 หาญ เก่งกาจ พวกเขาได้กลายเป็นเพื่อนกัน ได้วิ่งเล่น พุดคุย เรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ให้
 แก่กัน เด็กทั้งสองต่างเปิดโลกใหม่ให้กันและกัน เด็กชายได้เรียนรู้ว่าเพื่อนที่ดูเข้มแข็ง กล้าหาญคนนั้น
 แท้จริงเป็นคนอ่อนโยน ชื่อบริสุทธิ์ และจริงจังมาก ๆ แม้คนอื่น ๆ โดยเฉพาะผู้ใหญ่จะมองว่าเพื่อน
 ของเขาเป็นเด็กเกเรก็ตาม ซึ่งนั่นทำให้เด็กชายเริ่มเปลี่ยนตัวเอง เขาเริ่มมีความกล้า เริ่มมีความคิด
 สร้างสรรค์ เริ่มที่จะเรียนรู้โลกภายนอกโดยการออกไปผจญภัยในป่า ในสวนกล้วย จนไปถึงบึงน้ำใหญ่
 ที่ ๆ เด็กชายเฝฝันว่าจะต้องมาเห็นให้ได้ เพราะการมาถึงบึงน้ำแห่งนี้แสดงว่า เขากกล้าหาญและเติบโต
 แล้ว ความ-กล้าหาญนี้เด็กชายเรียนรู้จากเพื่อนของเขา จนวันหนึ่งเด็กชายได้เข้าไปเรียนต่อในเมือง
 เวลาที่ผ่านไปทำให้เขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่เข้มแข็งและฉลาดเฉลียว ในตอนจบเรื่องเขากลับมายังหมู่บ้าน
 อีกครั้ง เมื่อเขาได้พบเพื่อนคนที่คอยดูแลปกป้องเขาเมื่อยังเด็ก เขาพบว่าเพื่อนยังคงชื่อ สะอาด
 บริสุทธิ์ ยังคงอ่อนโยนและเต็มไปด้วยจินตนาการที่สวยงาม ยังคงอาศัยอยู่ที่บึงน้ำซึ่งตอนนั้นมันไม่ใช่
 บึงน้ำที่น่ากลัว อีกแล้ว เขาเรียนรู้ว่าสิ่งที่ทำให้เขาเปลี่ยนแปลงไปคือสภาพแวดล้อม เพื่อนของเขายัง
 คงอยู่ใกล้ชิด ธรรมชาติ ยังคงมีโลกที่สมณะ สงบ และสันติสุข โครงเรื่องที่เปิดด้วยการแนะนำ
 นำตัวละครเด็กคนนี้ ตั้งแต่เขายังไร้เดียงสา บริสุทธิ์และอ่อนต่อโลก ได้ผจญภัยและเรียนรู้ประสบการณ์
 การณ์ใหม่ ๆ จนมาปิดเรื่องที่ภาพของผู้ใหญ่คนหนึ่ง ที่แตกต่างจากสมัยเด็กอย่างสิ้นเชิง

ในเรื่อง **จดหมายถึงลูก** เป็นเรื่องราวที่นำเสนอความรัก ความผูกพันของพ่อแม่ที่มีต่อลูกน้อยในครรภ์ แม้ว่ายังไม่ได้ออกมาดูโลก แต่ความรัก ความห่วงใยที่พ่อแม่มีต่อลูกนั้นมากมายเกินจะพรรณาน่า เนื้อเรื่องนำเสนอในรูปแบบจดหมาย ที่พ่อแม่เขียนถึงลูก ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความรักของพ่อแม่ เรื่องราวตั้งแต่ พ่อแม่ทราบว่าตนกำลังจะมีลูกจึงเริ่มเขียนบันทึกไว้เล่าความรู้สึกต่าง ๆ ให้ลูกได้ฟังเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องเรียงมาตามลำดับเวลา ตั้งแต่รู้ว่าตั้งครรภ์ การเตรียมข้าวของ จนกระทั่งถึงวันที่คลอด จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์เรียงลำดับมาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน จนกระทั่งผู้แต่งเปิดเรื่องด้วยการฝากข้อคิดในการเลี้ยงดูเด็กเพื่อให้พวกเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีงามต่อไป

ในเรื่อง **บันทึกถึงวันพรุ่งนี้** เป็นเรื่องราวของแม่ และลูกชายอีก 4 คน ที่ต้องการมีชีวิตที่ดีขึ้น เรื่องเริ่มว่า ครอบครัวนี้มีฐานะพอกินพอใช้ ทุกคนจึงต้องช่วยกันทำงานต่อมา พ่อตายจากไป แม่และลูกทั้ง 4 จึงต้องดิ้นรนช่วยเหลือตัวเอง เหตุการณ์ของเรื่องดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ ตามลำดับเวลา ซึ่งตัวละครต้องเผชิญกับปมปัญหาต่าง ๆ ที่ทยอยเข้ามาทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพความรักความผูกพันของครอบครัว เช่น ลูกทุกคนพยายามที่จะทำความฝันของแม่ให้เป็นจริง คือการได้ไปงานรับปริญญาของลูก แต่เพราะภาระที่ลูกทุกคนแบกรับ ทำให้แม่ได้แต่รอคอย จากลูกคนที่ 1 มาถึงคนที่ 2 คนที่ 3 จนในตอนสุดท้ายลูกชายคนสุดท้ายก็ยังสามารถเรียนจน ได้รับปริญญา ความฝันของแม่จึงกลายเป็นจริงขึ้นมาได้

จากตัวอย่างทั้ง 3 เรื่อง จะเห็นได้ว่า เรื่องราว เหตุการณ์ดำเนินตามลำดับเวลา เป็นขั้นเป็นตอน และเป็นเหตุเป็นผลสืบมาเรื่อย ๆ ทำให้เรื่องราวมียุทธศาสตร์ที่ชัดเจน ผู้อ่านจึงสามารถติดตามเหตุการณ์ของเรื่องได้อย่างได้สับสน ก่อให้เกิดความเข้าใจ จึงมีผลต่อการเรียนรู้ได้ดีที่สุด

3.1.2 วิธีสร้างปมปัญหาที่เห็นได้ชัดเจน (Conflict)

ปมปัญหา หรือ ความขัดแย้งถือว่าเป็นส่วนสำคัญของโครงเรื่อง เพราะว่าเป็นที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ หรือ สถานการณ์เป็นความขัดแย้งอันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหของตัวละครต่อไป การแก้ไขปัญห หรือ ดิ้นรนหาทางออกของตัวละคร เป็นสถานการณ์ตัวอย่างให้ผู้อ่านสังเกตเรียนรู้และเลียนแบบวิธีการแก้ไขปัญหต่ออีกทอดหนึ่ง เป็นการส่งเสริมประสบการณ์ในชีวิต ดังนั้นจึงสามารถนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้ และเข้าใจแนวคิดต่าง ๆ ของเรื่องได้

วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นมีการสร้างปมปัญหา เช่นเดียวกับวรรณกรรมของผู้ใหญ่ ดังที่ Rebecca J. Lukens (1992 : 65) อธิบายไว้ว่า

In this discussion of books for young, tension, friction, force, alternatives, excitement, suspense, discovery, and resolution are parts of conflict.

Conflict occurs when the protagonist struggles against an antagonist or opposing force. In short, it is conflict which, added to narrative order, makes plot.

In the following subsections we will discuss four kinds of conflict in literature: person-against-self, person-against-person, person-against-society, and person-against-nature.

จากการวิจัยข้อมูลทั้งหมด ผู้วิจัยพบว่าการสร้างปมปัญหาในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ชนะรางวัล คณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ มีวิธีการสร้างปมปัญหาเด่นๆ อยู่ 2 วิธี ได้แก่

3.1.2.1 ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

3.1.2.2 ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับตัวเอง

3.1.2.1 ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ คือ ความขัดแย้งระหว่างตัวละครเอกของเรื่อง กับตัวละครอื่นๆ ที่อยู่คนละฝ่าย ปัญหาที่เกิดขึ้นอาจเป็นความขัดแย้งทางพฤติกรรม ความไม่ลงรอยกันทางความคิด หรืออาจจะมีความปรารถนาที่แตกต่างกัน ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นผู้วิจัยพบว่านิยมสร้างตัวละครเป็นเด็ก ดังนั้นความขัดแย้งจึงอาจเกิดจากความขัดแย้งระหว่างเด็ก กับ เด็ก เด็ก กับ ผู้ใหญ่ หรือ ผู้ใหญ่ กับ ผู้ใหญ่

ความขัดแย้งแบบนี้ ผู้แต่งสามารถนำเสนอปมปัญหาได้หลากหลายเรื่องอันจะนำไปสู่การเรียนรู้ได้อย่างกว้างไกล ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น โครงเรื่องและปมปัญหาที่ผู้แต่ง

เสนอมาสู่เด็กจำเป็นต้องอยู่ในความสนใจรับรู้ หรือเป็นเรื่องราวรอบ ๆ ตัวเด็ก เพื่อที่จะสนองตอบความต้องการของเด็กได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถสอดแทรกคติคำสอน หรือสะท้อนปัญหาบางอย่างของสังคมให้เด็กได้รับทราบ เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ ปมปัญหาในเรื่องจึงมีความสัมพันธ์อยู่กับเรื่อง ธรรมชาติ ชีวิต และสังคม การนำเสนอปัญหาในเรื่องที่มีความหลากหลายแบบดังกล่าวนี้ ผู้แต่งจึงนิยมใช้กลวิธีสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เป็นสำคัญทั้งที่เป็นความขัดแย้งด้านพฤติกรรม และความคิด เพราะการสร้าง ความขัดแย้งแบบนี้มีลักษณะเป็นรูปธรรมมากที่สุด คือ มี 2 ฝ่าย ที่ขัดแย้งกัน ปรากฏอยู่อย่างชัดเจนซึ่งทำให้ผู้อ่านสามารถมองเห็นปัญหา และเข้าใจเรื่องราวได้อย่างดี ดังเช่น เรื่อง **ดอกไม้บานที่เชิงภู** และ **สายใยแห่งความรัก** สองเรื่องนี้แสดงปมขัดแย้งระหว่างเด็ก กับผู้ใหญ่ในเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติ คือ ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้คิด และกระทำการปกป้องอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ ขณะที่อีกฝ่ายเป็นผู้คิด และกระทำการทำลาย ดังเช่น

ดอกไม้บานที่เชิงภู เรื่องราวของเด็ก ๆ กลุ่มหนึ่ง อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านเชิงเขาในชนบทที่ยังคงอุดมสมบูรณ์ แต่ครอบครัวของเด็ก ๆ ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นนายพรานเก็บของป่ามาขายแต่เมื่อเด็ก ๆ ไปโรงเรียน และได้รับการสั่งสอนให้รับรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของป่าไม้ และทรัพยากรทางธรรมชาติอื่น ๆ เด็ก ๆ และคุณครูจึงร่วมมือกันรณรงค์ต่อต้านพวกนายทุนที่เข้ามาตัดไม้ทำลายป่า ล่าสัตว์หรือลักลอบหาของป่าไปขาย จนเกิดความขัดแย้งกัน เด็ก ๆ ถูกพ่อแม่ที่ส่วนใหญ่ทำงานให้นายทุนดูต่ำ สั่งห้ามไม่ให้ร่วมการรณรงค์ แต่คุณครู เกษตรอำเภอ และพนักงานป่าไม้ ร่วมมือกันอย่างแข็งขัน ปรานปรามนายทุนผู้เห็นแก่ได้ รวมทั้งเข้ามา ปรังความเข้าใจให้เด็ก ๆ และพ่อแม่ จนในที่สุดหมู่บ้านแห่งนี้ก็กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง

สายใยแห่งความรัก เป็นเรื่องราวของเด็กชายคนหนึ่ง ซึ่งมีส่วนช่วยปกป้องปลาพะยูน สัตว์ที่มีธรรมชาติชีวิตใกล้เคียงกับมนุษย์ไว้ เด็กชายเข้าไปผูกพันกับปลาพะยูนคู่หนึ่ง เขาพบว่าปลาพะยูนคู่นี้รักและคอยปกป้องซึ่งกันและกัน ท่ามกลางอันตรายจากมนุษย์หลายรูปแบบ เช่น ล่าปลาพะยูน เพราะเชื่อว่าเขี้ยวปลาพะยูนเป็นเครื่องรางที่จะปกป้องให้พ้นอันตราย หรือชาวประมงที่ใช้วิธีลากอวน เพราะต้องจับปลาให้ได้มากที่สุด การลากอวนทำลายแหล่งอาหารของปลาพะยูน และชาวประมงรายย่อยไม่อาจจับปลาได้ เด็กชายจึงชักชวนชาวบ้านร่วมมือกันต่อต้าน แต่เด็กชายและชาวบ้านก็ต้องพ่ายแพ้แก่พวกมนุษย์ใจบาป เพราะที่สุดแล้วปลาพะยูน คู่นี้ถูกลอบฆ่าในที่สุด

ด้วยเหตุนี้ปมขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์จึงมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้อ่านได้มาก

3.1.2.2 ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับตัวเอง

เป็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครเอกของเรื่องกับตัวของเขาเองเป็นความขัดแย้งภายในใจของตัวละคร ปัญหาที่เกิดขึ้นอาจเป็นความขัดแย้งด้านกายภาพหรือบุคลิกภาพ กับความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ หรือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ในความขัดแย้งนี้ตัวเอกของเรื่องต้องต่อสู้กับตัวเอง ไม่เกี่ยวข้องกับตัวละครอื่น ๆ หรืออำนาจบีบบังคับจากภายนอกแต่อย่างใดทั้งสิ้น

ความขัดแย้งประเภทนี้สามารถนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้ และเข้าใจชีวิตได้อย่างดี ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น คือ ปัญหาที่ตัวเราเองต้องหาคำตอบ หาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในจิตใจของตัวละคร อาจพ้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้อ่าน และกระบวนการแก้ไข ด้นรณหาคำตอบของตัวละคร จะสอนผู้อ่านได้ว่าควรทำอย่างไร ผู้อ่านจึงได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของตัวละคร

นอกจากนี้ปมปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวละครช่วยกระตุ้นให้เกิดการขบคิด ค้นหาคำตอบด้วยตัวผู้อ่านเอง ซึ่งในที่สุดเมื่อถึงจุดที่ปัญหาคลีคลายเรียบร้อย ผู้อ่านจะได้รับคำเฉลย ดังนั้น ปมปัญหาดังกล่าวจึงมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้อ่าน ดังเช่นเรื่อง **ข้าวหน้าลาน พิจิก จดหมาย-จาก(ลูก)ผู้ชาย และ อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ..ที่รัก** เป็นตัวอย่างที่ชัดเจน แสดงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในใจตัวละครเอง เช่น

ข้าวหน้าลาน เป็นเรื่องราวของหญิงสาวคนหนึ่ง ครอบครัวของเธอเป็นชาวนา หลังจากเธอเรียนจบมัธยมศึกษาแล้วเธอไม่มีโอกาสเรียนหนังสือต่อ เธอจึงตั้งใจจะทำงาน เธอจึงมุ่งหน้ามาทำงานในกรุงเทพฯกับเพื่อน แม้ว่าเธอจะไม่อยากจากบ้านที่แสนสุขสงบแวดล้อมด้วยทุ่งนาและธรรมชาติที่สวยงาม แต่เธอก็ตัดสินใจเข้ามาทำงานหาเงินที่กรุงเทพฯ และเพราะว่าเธอต้องการค้นหาตัวตนที่แท้จริง แม้ต้องเผชิญกับมลพิษและความยากลำบาก คนขี้โกงที่คอยเอารัดเอาเปรียบ งานที่หนักหนาสาหัส แต่เธอก็จำต้องทนทำงานต่อไป จนในที่สุดเธอมีเรื่องทะเลาะกับนายจ้าง จนถูกไล่ออกจากงาน จึงต้องกลับมาที่บ้าน และพบว่าชีวิตที่สุขสงบแบบครอบครัวชาวนาอย่างเดิมนั้นเป็นชีวิตที่เหมาะสมกับเธออย่างแท้จริง

พิจิก เป็นเรื่องราวแนววิทยาศาสตร์ กล่าวถึงชายคนหนึ่งชื่อ พิจิก เขามีพลังจิตในตัวเองซึ่งเป็นพลังอันมหาศาลและรุนแรง ศัตรูของพิจิก คือพวกกิเลส พยายามยั่วยุ

โทษะจริตของพิจิกิให้ระเบิดพลังโทษะออกมาทำลายล้างโลกแต่พิจิกิใช้ความพยายามอย่างยิ่งเพื่อเอาชนะพลังภายในตัวของเขาไม่ให้ระเบิดออกมา การต่อสู้ภายในตัวของเขานั้นรุนแรงและสามารถทำร้ายตัวของพิจิกิเองได้ แต่โชคคิที่พิจิกิมีแม่ที่มีเมตตาธรรมคอยช่วยเหลือ พิจิกิจึงค้นพบวิธีเอาชนะอำนาจฝ่ายร้ายในตัวของเขาเองได้สำเร็จ คือการใช้เมตตาธรรมข่มโทษะในใจ

บันทึกจาก (ลูก) ผู้ชาย เป็นเรื่องราวของเด็กชายคนหนึ่งที่ใช้การเขียน-จดหมายเป็นวิธีการระบายความทุกข์ และปัญหาของเด็กผู้ชายที่เกิดขึ้นกับตัวเขาให้พ่อได้ฟัง เพราะพ่อได้แยกทางกับแม่ และถึงแม้ว่าแม่และยายจะพยายามช่วยเหลือ เอาใจใส่แต่เด็กชายก็ยังรู้สึกว่บางอย่างแม่กับยายก็ยังไม่เข้าใจความรู้สึกของเขา เพราะเป็นผู้หญิง เด็กชายจึงยึดเพื่อนเป็นที่พึ่ง และตัดสินใจแก้ไขปัญหาบางอย่างด้วยตนเองเสมอๆ จนก่อให้เกิดปัญหาขึ้นหลายครั้ง เช่น ทะเลาะวิวาทจนต้องถูกจับ มีปัญหาในเรื่องการเรียน จนต้องหนีออกจากบ้าน มีปัญหาความรัก เป็นต้น แต่ชีวิตของเขาก็ดอดพ้นปัญหาต่าง ๆ มาได้ เพราะมีแม่และยายรวมทั้งเพื่อนสนิทคอยช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาให้ จนในที่สุดเด็กชายเติบโตขึ้นและกลับเนื้อกลับตัวเป็นคนใหม่หันกลับมาเรียนหนังสือจนสำเร็จปริญญาได้ในที่สุด เพราะเขาค้นพบแล้วว่าแท้จริงตัวเขาต้องการจะทำอะไร และมีจุดหมายชีวิตอย่างไร

ในเรื่อง **อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก** โครงเรื่องได้แสดงให้เห็นว่า ตัวละครเอกของเรื่อง คือ หมอจุลละนั้นมักจะมีคามสับสนวุ่นวายใจเสมอ โดยเฉพาะเรื่องความขัดแย้งระหว่างตัวเขากับพ่อ ซึ่งถึงแม้จะคลี่คลายลงไปได้แต่ก็เกือบจะสาย เพราะต่อมาไม่นานพ่อก็ตายจากไป นอกจากนี้หมอจุลละยังมีความกังวลใจในเรื่องความรัก หมอพบว่าตัวเองมีแต่ความว้าวุ่นไม่เคยมีความสบาย ปลอดภัยเลย แม้ว่าหมอจะพยายามอ่านหนังสือมากมายหลายเล่มเพื่อหาทางทำให้ใจสงบ จนในที่สุดหมอได้ไปพบกับหลวงพ่อแสน หมอจึงตัดสินใจบวชเพื่อทดแทนพระคุณพ่อแม่ และเรียนรู้ที่จะควบคุมจิตใจ ในที่สุดหมอได้เรียนรู้ว่า ความทุกข์ ความว้าวุ่น ที่เกิดกับตัวเขาตลอดมานั้นก็คือกิเลสในใจ วิธีที่จะทำให้เขาพบกับความสุขสงบได้ คือ การเรียนรู้ภาวะจิตใจของตนเองและคอยควบคุมไม่ให้ใจมีอำนาจมากเกินไปจนความควบคุม โครงเรื่องได้กำหนดให้การอ่านหนังสือของตัวละครเป็นสัญลักษณ์เปรียบเทียบการอ่านหรือเรียนรู้จิตใจของตนเอง ดังคำพูดตอนหนึ่งของหลวงพ่อแสนที่ว่า

“รู้ใหม่...ที่ท่านทูลนทูลายมาตลอดตั้งแต่เด็กจนโตคือเจ้าตัวนี้
ตัวเดียว...เจ้าหนังสือเล่มนี้ที่ท่านไม่ยอมอ่านนี่แหละ”

“ครับ” ผมตอบ

“หลวงพ่อรู้ ถึงอย่างไรหลวงพ่อก็ดึงท่านไว้ตลอดไปในวัดไม่ได้

ท่านยังมีหน้าที่ มีภาระอีกมาก แต่ถ้าท่านไม่เอาชนะตัวเองเสียแต่ตอนนี้ที่สามารถทำได้ ท่านก็ออกไปแล้ว ท่านก็จะไม่ได้ทำ ต่อไปถ้าท่านไปเจอปัญหา ท่านก็จะแก้ไขไม่ทัน เพราะท่านอ่านตัวเองไม่ทัน ก็จะมีทฤษฎีเหมือนที่เป็นอยู่นี้”

(ชัมยักร แสงกระจ่าง, 2542 : 172)

เมื่อหมอลงจลจะสามารถควบคุมจิตใจของตนเองได้ ในที่สุดเขาก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความสะดวก ผู้อ่านได้เห็นพัฒนาการทางความคิดของหมอลงจลอย่างชัดเจน ตั้งแต่ต้นเรื่องที่ยังคงสับสนวุ่นวายจนกระทั่งค้นพบวิธีที่จะทำให้ตนเองสงบสุข

ตัวละครทั้งสองเรื่องเป็นตัวอย่างของผู้ที่พบปัญหาที่มีความสงสัยในวิถีชีวิตของตน โครงเรื่องและเหตุการณ์ที่ผู้แต่งกำหนดให้ตัวละครหาวิธีแก้ไขเพื่อพยายามค้นหาทางออก หรือ ค้นหาคำตอบให้ตนเอง จึงเป็นการพยายามเรียนรู้ทำความเข้าใจกับชีวิตของตน สะท้อนให้เห็นพัฒนาการของตัวละครทั้งด้านสติปัญญาและจิตใจว่ามีวุฒิภาวะที่พร้อมมากขึ้น ผู้อ่านจะได้รับประสบการณ์ผ่านพฤติกรรมของตัวละคร นำไปสู่การเรียนรู้และการเตรียมความพร้อมให้กล้าที่จะเผชิญปัญหาต่าง ๆ ที่จะผ่านเข้ามาในชีวิตได้ต่อไป

3.1.3 วิธีปิดเรื่องโดยเน้นแนวคิดสำคัญ

การปิดเรื่องเป็นตอนจบของเรื่อง ซึ่งต้องแสดงให้เห็นแก่นความคิดหลัก หรือ แสดงให้เห็นปมปัญหาของตัวละครว่าได้คลี่คลายไปในทางใดนับเป็นช่วงที่สำคัญมากช่วงหนึ่ง เพราะจะทำให้ผู้อ่านสามารถตัดสินใจหรือประเมินว่าประทับใจวรรณกรรมเรื่องนั้นหรือไม่อย่างไร

วิริยะ สิริสิงห (2534 : 95) กล่าวว่า การปิดเรื่องหรือตอนจบเรื่อง เป็นตอนที่ปัญหาได้รับการคลี่คลายถือเป็นจุดที่ให้ความตื่นเต้น ความสนใจ ความตึงเครียด หรือความรู้สึกด้านอื่น ๆ ของผู้อ่านทวีขึ้น จนถึงจุดสุดท้าย ผู้เขียนสามารถเลือกกลวิธีการต่าง ๆ กัน เช่น ปิดเรื่องด้วย สุขนาฏกรรม

1. ปิดเรื่องด้วยโศกนาฏกรรม
2. ปิดเรื่องด้วยหักมุมตอนจบเรื่อง
3. ปิดเรื่องด้วยแบบให้ข้อคิด

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น ผู้วิจัยพบว่าวิธีการปิดเรื่องที่
สำคัญที่สุด คือ การปิดเรื่องโดยเน้นแนวคิดสำคัญของเรื่อง ซึ่งเป็นการปิดเรื่องแบบให้ข้อคิด

การปิดเรื่องแบบให้ข้อคิด คือ ผู้แต่งสรุปหรือกล่าวเป็นนัยถึงสาระสำคัญของ
เรื่องซึ่งจะนำผู้อ่านไปสู่แนวคิดสำคัญของเรื่องได้ทันที การปิดเรื่องแบบนี้ ผู้แต่งสามารถปิดเรื่อง
ด้วยความสุข เรียกว่า สุขนาฏกรรม หรือปิดเรื่องด้วยความทุกข์ เรียกว่า โศกนาฏกรรม แบบใด
แบบหนึ่งก็ได้ แต่สิ่งที่ผู้อ่านจะได้รับจากการปิดเรื่องแบบนี้อย่างแน่นอน คือ ข้อคิดที่สามารถใช้
เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนได้ต่อไป เช่น การให้ข้อคิดด้านคุณธรรม จริยธรรม มีดังเช่น
เรื่องความสามัคคี เรื่องการพอใจในสิ่งที่มี การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การยึดมั่นใน คุณความดี ให้ข้อ
คิดเกี่ยวกับสังคม เช่น สะท้อนปัญหา ยาเสพติด ปัญหาความขาดแคลน และด้วยโอกาสทางการ
ศึกษา ให้ข้อคิดในเรื่องธรรมชาติ เช่น การตัดไม้ทำลายป่าเป็นโทษต่อมนุษย์ การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
เป็นบาป เป็นต้น ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น พบการปิดเรื่องแบบให้ข้อคิดมากที่สุด มี
จำนวน 37 เรื่อง ได้แก่ บึงหญ้าป่าใหญ่ เด็กน้อยกลางท้องทุ่ง กระท่อมน้อยกลางทุ่ง
บองหลา จดหมายถึงคุณ-ยาย ภาค 3 โลกของหนูแหวน 2 บ้านพิลึก ชีวิตบ้านนา พราว
แสงรุ่ง เพลงดวงดาว กระท่อมแสงตะวัน ลูกชานา ลินลาน่ารัก ในสวนปู่ บทเพลงแห่งนก
กางเขน เรื่องเล่าจากดาวดวงหนึ่ง ดงคนดี หมู่บ้านอาบจันทร์ สร้อยแสงแดง พิกิจ เด็กชาย
ชาวเล หัวใจดวงน้อย ลูกป่า จดหมายถึงลูก หลุยส์ อีโก้และเพื่อน เด็กชายจากดาวอื่น วัน
เวลาแสนงามและวันที่รุ่งทอสาย โลกสีน้ำเงิน เด็กชายมะลิวัลย์ เขี้ยวเสือไฟ หุบเขากินคน
มุกดากับสาหร่าย ป่าไหวชายทุ่ง ผันไว้ที่ปลายทาง สายใยแห่งความรัก มหกรรมในท้องทุ่ง
และ ฝีเสื้อป่า จะเห็นได้ว่าข้อคิดที่ผู้แต่งมักสรุปทิ้งท้ายไว้ คือ สาระสำคัญ ซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดของ
เรื่อง ดังเช่น

ในเรื่อง เพลงดวงดาว แนวคิดของเรื่อง คือ การยึดมั่นในคุณความดี ย่อม
นำมาซึ่งความสุข เมื่อผู้แต่งต้องการปลูกฝังให้เด็กยึดมั่นในคุณความดี ตอนจบของเรื่องจึงได้แสดง
ข้อคิดไว้ว่า ถ้าเด็ก ๆ ยึดมั่นในการทำความดี ย่อมจะได้ขึ้นสวรรค์ ทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงคุณค่าของ
การทำความดี เพราะเป็นการบอกผู้อ่านอย่างตรงไปตรงมาว่า เมื่อเราทำความดี เราย่อมได้รับผลดี
ตอบแทน เช่น

“นางฟ้าพูดเสียงเรียบ ๆ ว่า

“ได้ดี กระจ่างได้ช่วยเหลือผู้อื่นแล้วหนหนึ่ง ได้ทำความดี จะนอน
เล่นในเปลสักครั้งก็ได้”

“ดีจังเลย ไชโย ! ผมได้ทำความดี แต่ผมไม่นอนเปลหรือครับ ผมจะเก็บความดีเอาไว้ลบล้างกันความผิดที่ยังต้องถูกลงโทษ ผมจะได้กลับมาเล่นกับอ้อมเดือนเร็ว ๆ”

“ผมก็เหมือนกัน ผมจะทำความดีให้มากขึ้นอีก จะได้ลงมาเล่นกับอ้อมเดือน”

ม้าสีข้าวพุดอย่างมีความหวัง ในที่สุดก็ถึงเวลาต้องจากกัน การจากกันเป็นสิ่งน่าเศร้า แต่อ้อมเดือนรู้ว่า เธอจะมีโอกาสได้พบเพื่อน ๆ ที่แสนดีเหล่านี้ อีกเพราะต่างก็มุ่งหวังที่จะทำความดี เพื่อจะได้กลับมาพบกัน เธอจึงไม่รู้สึกเศร้ามากนัก เมื่อมีความหวัง ความเศร้าก็หายไป”

(จาวแพร, 2537 : 164-165)

การปิดเรื่องโดยสรุปแนวคิดสำคัญไว้ในตอนจบเรื่องนี้ สามารถนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้และทำความเข้าใจในเรื่องธรรมชาติ ชีวิต และสังคมได้เป็นอย่างดี ดังเช่น การให้ข้อคิดเกี่ยวกับข้อดีของการดำรงชีวิตอยู่ในชนบท ที่แม้จะห่างไกลความเจริญ แต่วิถีชีวิตที่เรียบง่าย ก็สามารถนำความสุขความสบายมาสู่ตนเองและครอบครัวได้ ในเรื่อง **บึงหญ้าป่าใหญ่ เด็กน้อยกลางทุ่ง กระท่อมน้อยกลางทุ่ง บองหลา ชีวิตบ้านนา ดงคนดี และป่าไผ่ชายทุ่ง**

ในเรื่อง **กระท่อมน้อยกลางทุ่ง** เป็นเรื่องของเด็กชายที่รู้สึกภาคภูมิใจในอาชีพชาวนาของครอบครัวภูมิใจในสภาพชีวิตที่อบอุ่นภายในกระท่อมหลังน้อยกลางทุ่งนาที่สุขสงบ เด็กชายชอบชีวิตของเขามาก เพราะเขาได้อยู่ใกล้ชิดกับพ่อแม่ที่รัก และได้วิ่งเล่นไปในท้องทุ่งที่สวยงาม มีดอกไม้ นก ปลา ท้องฟ้า อากาศบริสุทธิ์ เมฆฝนและดวงดาว เด็กชายคิดว่า เมื่อมีความสุขแวดล้อมเขาอยู่อย่างนี้แล้วจะมีที่ใดดีเท่ากับกระท่อมกลางทุ่งของเขา ซึ่งในตอนปิดเรื่องผู้แต่งชี้ให้เห็นว่าคุณค่าชีวิตชนบทนั้นนำความสุขมาสู่ครอบครัวและตนเองได้อย่างแท้จริง เพราะความสุขที่ได้รับมานี้ คือ ความสุขที่จิตใจ ดังเช่น

“ชีวิตในกระท่อมน้อยกลางทุ่ง ยังคงดำเนินไปท่ามกลางความสงบสุข ประสาพ่อแม่ลูก กระท่อมน้อยแม้จะเล็กไม่โอ้อ่า แต่ก็มีความอบอุ่นมีความรักอันบริสุทธิ์ที่พ่อแม่มีต่อแดน

กระท่อมน้อย แม้จะอยู่อย่างโดดเดี่ยวกลางทุ่งกว้าง ซึ่งอาจจะทำให้บางคนรู้สึกเบื่อหน่าย ว่าเหว่เจียบเหงา แต่สำหรับครอบครัวของแดนแล้ว ไม่เคยรู้สึกเบื่อหน่ายเลยแม้แต่น้อย

“สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี” พระรูดงศ์รูปนั้นเคยบอกพ่อซึ่งทุกคน
เห็นด้วย

กลางทุ่งกว้างอันเว้งว่าง แดนไม่ได้อยู่คนเดียว หรืออยู่เฉพาะแต่กับ
พ่อ

และแม่เท่านั้น แต่แดนยังมีเพื่อนเล็ก ๆ อีกมากมายที่คอยทำให้
แดน

รู้สึกเป็นสุขสุขด้วยการช่วยเหลือจุนเจือกันและกัน ด้วยความเมตตาปราณี
นก ปลา จิ้งหรีด เจ้าตุ่น เจ้าเก และอีกหลาย ๆ อย่างที่วนเวียนอยู่รอบ ๆ
กระท่อมน้อยกลางทุ่ง ล้วนแล้วแต่มีส่วนร่วม ในการสร้างความสุขให้เกิด
ขึ้นด้วยกันทั้งนั้น”

(ทำนุ อันประเสริฐ, 2524 : 111)

นอกจากนี้ยังพบว่ามีการให้ข้อคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติด้วย เช่น
ในเรื่อง **ในสวนปฐุ** ได้ให้ข้อคิดว่าสิ่งมีชีวิตทุกอย่างบนโลกนี้ ไม่ว่าจะเป็น พืช แมลง สัตว์เลื้อยคลาน
หรืออะไรก็ตาม ล้วนแล้วแต่มีประโยชน์และคุณค่าต่อธรรมชาติทั้งสิ้น ดังนั้นจึง ไม่ควรคิดทำลาย
เช่น

“ คุจอบทำยลงด้วยการขอร้องไม่ให้รังแกสัตว์ เพราะสัตว์ทุกตัวต่าง
ก็มีหน้าที่สำคัญที่ธรรมชาติกำหนดให้มันด้วยหันทั้งนั้น

ผมนึกถึงสัตว์ตัวน้อย ๆ ทั้งหลายในสวนหลังบ้านของปฐุแม้มันจะเป็นสัตว์เล็ก
ๆ แต่ก็มีความหมายยิ่งใหญ่สำหรับโลกเท่าเทียมกัน ต่อไปผมจะไม่รังแกพวกมันอีก
ผลตั้งใจไว้อย่างแน่วแน่”

(อโศก ศรีสุวรรณ, 2535 : 107)

ในเรื่อง **สายใยแห่งความรัก บทเพลงแห่งนกนางเขน สร้อยแสงแดง
โลกสีน้ำเงิน และมุกดาภิภษาหรัย** ให้ข้อคิดในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติไว้ เช่นกันดังนั้น
จึงอาจกล่าวได้ว่า การปิดเรื่องแบบให้ข้อคิด มีส่วนนำผู้อ่านไปสู่ความเข้าใจแนวคิดหลักของ
เรื่องได้อย่างชัดเจนที่สุดจึงสามารถก่อให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจสาระสำคัญที่ผู้แต่งพยายามส่ง
สู่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ดังเช่น

ในเรื่อง **บทเพลงแห่งนกนางเขน** เป็นเรื่องของนกนางเขนหนุ่มตัวหนึ่งที่ต้องการเดินทางค้นหาป่า เป็นป่าในอุดมคติของเหล่านกนางเขนที่มีบรรยายไว้ในบทเพลงของพวกนกเขาต้องการไปยังป่าแห่งนั้น จึงเดินทางบิน รอนแรมเพื่อค้นหาป่าแห่งนั้น แต่เขาต้องพบกับความผิดหวังตลอดการเดินทางอันยาวไกล ป่าที่เขาไปถึงแต่ละแห่งถูกทำลายจนขาดความอุดมสมบูรณ์ ในระหว่างการเดินทาง นกนางเขนหนุ่มพบนกนางเขนสาวซึ่งต้องการร่วมอุดมการณ์ไปค้นหาป่าในบทเพลง แต่แล้วเพราะการเดินทางที่ยาวไกลและอันตราย นกนางเขนสาวจึงตายจากไปในที่สุด นกนางเขนหนุ่มเสียใจมาก จนต้องรำพันออกมาเป็นบทเพลงบทใหม่ ที่ปลุกปลอบให้สรรพชีวิตบนพื้นโลกช่วยกันรักษาป่าไม้อันให้คงอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ซึ่งในตอนปิดเรื่องผู้แต่งรูปข้อคิดสำคัญให้ผู้อ่านรับรู้อย่างแจ่มชัดว่า ถึงเวลาที่มนุษย์ทุกคนต้องหันมาปกป้องป่าไม้ และมวลธรรมชาติอันเป็นสมบัติของส่วนรวมก่อนที่จะทุกอย่างจะถูกทำลายจนยากจะแก้ไข ดังเช่น

“นางแอนหนุ่มพื้พำ และนึ่งเงียบ ใจจดจ่อต่อการพยายามเข้าใจ
ความหมายของเสียงเพลงแห่งนางเขนใหม่...

ขอ...ปลอบปลุก !	ทุกเม็ดทราย	ให้สั้นไหว
ขอปลอบปลุก 1	ทุกพงไพร	พลิวไบชาน
ขอสายน้ำ	ภู่านไซ	ไปทุกธาร
ขอสายลม	ลือสืบสาน	ฟ่องมวลชน
ป่า...ใกล้ตาย !	ภัยกระหน่ำ	ห้าห้าหมา !
ป่าถ้วนหน้า	เพลงใหม่ใหม่	ไร้หยดฝน
ป่าถูกรุก	บุกโคนเผา	เขาทุกขัณฑ์
ป่าปีป็น	โลกป็นปี	นี่หรือคน 1
คืน...เถิดหนา	หยุดเข่นฆ่า	ป่าไพรพฤษ์
คืนสำนึก	มอบธรรมา	ป่าอุ้มฝน
คืนฟ้าใส	มอบนกกา	ป่าปวงชน
คืนกมล	โลกสดสวย	ด้วยมือคน
มอบ...บทเพลง	นางเขนใหม่	ในโลกกว้าง
ให้...ปีกหาง	กางร่อนไป	ในทุกหน
มวล...พลัง	หลังปลุกจิต	สุจริตชน
ชีพ...แม่ป็น	ขอโบกบิน	จวบสิ้นใจ

...เสียงเพลงแห่งนางเขนใหม่ได้จุดประกายขึ้น มันไม่ใช่บทเพลง
หลอกลวงแห่งนางเขนเก่าก่อน กล่อมโลกและมวลชีวิตให้หลับฝันดีฝันถึง

ความงดงามของมวลธรรมชาติอย่างมงามายอีกต่อไป...ทุกเม็ดทราย...ทุกกิ่ง
ก้านใบไม้...ป่าใหญ่...สายน้ำ...สายลมปลอบปลุกเร่งเร้ามวลชีวิตให้ตื่น
จากการเฉยเมยหลับไหล

เป็นบทเพลงที่ร้อยกรองมวลพลังเข้าด้วยกันเป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกัน ร่วมกันปกป้องป่าไม้และมวลธรรมชาติ อันเป็นสมบัติเป็นสิทธิ
ส่วนรวมอันชอบของทุกชีวิต และลูกหลานของทุกชีวิตก่อนที่จะสายเกินไป
ก่อนที่มวลชีวิตจะต้องถูกทำลายโดยภัยธรรมชาติร่วมกัน อันเป็นผลจากการ
ทำลายล้างธรรมชาติ”

(อุดม วิเศษสาร, 2538 : 182-183)

การปิดเรื่องด้วยการเน้นให้ผู้อ่านรับทราบแนวคิดสำคัญของเรื่องได้จึงเป็นการ
น้อมนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การปิดเรื่องแบบสุนทรนาฏกรรม คือการปิดเรื่องด้วยความสุขแก้ปัญหาต่างๆ
ได้ลุล่วงไป เป็นการปิดเรื่องที่พบมากที่สุดในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น ผู้แต่งวรรณกรรม
สำหรับเด็กนิยมปิดเรื่องด้วยกลวิธีนี้ เพราะสามารถแสดงให้เห็นความสุขความสำเร็จของตัวละคร
แม้ว่าตลอดทั้งเรื่องตัวละครจะต้องเผชิญกับอุปสรรคมากเพียงใดก็ตาม แต่การปิดเรื่องด้วยความสุข
สมหวัง สร้างความประทับใจ และทำให้มีกำลังใจต่อสู้กับปัญหาได้ พบจำนวน 28 เรื่อง ได้แก่
ปลาวาฬของน้อย ไข่น้อยไปโรงเรียน ขนน้อยกลางทุ่งนา ลูกห่านโตน เทียวไปในวันหยุด
ไม้ค่อมแคะ ผจญภัยดินแดนมหัศจรรย์ คุณย่าผจญภัย ชายแดน ดร.ครก ความภูมิใจของ
ลอย เมฆสีเงิน ข้าวหน้าลาน แม่...ได้ผู้มาแล้ว เกิดแล้วต้องสู้ บันทึกจาก(ลูก)ผู้
ชาย ดอกไม้บานที่เชิงภู นักสืบนมสด นิราศกระป๋องหลอ ยายของเอื้อ สู่สายรุ้ง ทุ่งสลับสี
บ้านสีขาว เพื่อนกันตลอดกาล อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก บันทึกถึงวันพรุ่งนี้ พ่อ
ขวาลูกชาย ซ้ายลูกสาว และ ไหมแม่

เพราะเหตุว่าวุฒิภาวะ โลกทัศน์ และประสบการณ์ของเด็กยังน้อย การที่
พวกเขาจะรับรู้เรื่องราวที่โหดร้ายในชีวิตโดยตรงไปตรงมาและรุนแรงนั้นอาจจะส่งผลกระทบต่อสภาพ
จิตใจของเด็ก ดังนั้นการจะปิดเรื่องแบบสุนทรนาฏกรรมหรือโศกนาฏกรรมนั้นจึงเป็นเรื่องที่ผู้แต่ง
วรรณกรรมสำหรับเด็กต้องคำนึงถึง ดังที่

วิริยะ สิริสิงห (2537 : 85) กล่าวว่า การปิดเรื่องแบบสุขนาฏกรรม หรือ แบบ หวาน ซึ้งนี้ ผู้อ่านทุกกลุ่มระดับอายุชื่นชอบ ฟังพอใจ ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ก็จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน ถ้าเป็นคติเตือนใจในการผ่านพ้นความทุกข์ก็จะเป็นข้อคิด ข้อปฏิบัติ เพื่อให้ล่วงทุกข์นั้นได้

ผู้วิจัยพบว่าการปิดเรื่องแบบสุขนาฏกรรมจึงมีส่วนนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้ได้ เช่น ในเรื่องธรรมชาติ การที่ผู้แต่งปิดเรื่องโดยการบรรยายภาพความสุข ความสมหวังของตัวละคร ที่ได้รับประโยชน์สุขจากธรรมชาติ เช่น ได้รับผลผลิตผลจากการทำนา ทำไร่ ภาพความสุขความสนุกสนานที่เด็ก ๆ ได้โลดแล่นอยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่สวยงามหรือภาพความน่าประทับใจของ ธรรมชาติที่ผู้แต่งพรรณนาปิดท้ายเรื่องไว้ ก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้และสำนึกในคุณค่าของ ธรรมชาติ เกิดสำนึกในความรับผิดชอบได้ ดังเช่น ในเรื่อง **ทุ่งสลบสี** ปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากและ บทสนทนาของตัวละคร ซึ่งช่วยทำให้ผู้อ่านมองเป็นความสวยงามของธรรมชาติ เช่น

“แสงเรืองจากแม่น้ำอันสะท้อนจากดวงดาวหรือแสงเรืองทางฟากฟ้า ตะวันตกเท่านั้นที่พอทำให้มองเห็นเส้นทางเลือนราง แต่กระนั้นก็วกเข้า พงหญ้าอยู่หลายหน เสียงหมาเห่าชัดเจนขึ้นแสดงถึงระยะทางใกล้หมู่บ้าน เต็มทน ในขณะที่เดือนแรมอ่อน ๆ ยังไม่โผล่ขึ้นฟ้า จริงของหลวงตานะ เลี้ยง แมวไว้ปราบหนู ข้าว่ารางวัลที่เราได้มาทุกอย่างไม่มีอะไรที่มีค่ามากไปกว่า ได้ลูกแมวคนละตัว จริงไหม เจ็ดว่าอย่างเป็นการเป็นงาน... แพลอยมาถึง ชายทุ่งริมหมู่บ้านแล้ว เด็ก ๆ จอดแพไว้ริมตลิ่ง พวกกันเดินเข้าหมู่บ้านอยู่ใน ความมืด เสียงลูกแมวในยามของบางร้องถี่ขึ้นเรื่อย ๆ มันคงหิวและอึดอัดที่ยัดอยู่ในยามนาน ๆ จึงพยายามตะกายออกมาจากยาม เจ็ดคิดอยู่ว่าให้ถึง บ้านเสียก่อน แล้วจะเผาปลาที่พวกที่ตกได้ตอนกลางวันต้อนรับขวัญ ลูกแมวพวกนี้ให้ใจทีเดียว

(อโศก ศรีสุวรรณ, 2537 : 125)

ในการนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้เรื่องชีวิต ผู้วิจัยพบว่าการปิดเรื่องด้วย สุขนาฏกรรม คือ การแสดงความสุข ความสำเร็จในชีวิตของตัวละคร เป็นการคลี่คลายปมปัญหาที่ ตัวละครประสบมาตลอดทั้งเรื่อง พฤติกรรมต่าง ๆ ที่ตัวละครแสดงออกมานั้นจะกลายเป็น ตัวอย่าง เป็นแนวทางให้ผู้อ่านยึดปฏิบัติ เพราะผู้อ่านพบแล้วว่า ในที่สุดการกระทำแบบนั้นของ ตัวละครจะนำไปสู่ความสุข ความสำเร็จ ดังเช่น ในเรื่อง **บันทึกถึงวันพรุ่งนี้** ตลอดทั้งเรื่อง

ตัวละครได้เผชิญกับความยากลำบากในชีวิต ต้องอดทนฝ่าฝืนกับความยากลำบากต่าง ๆ นานา จนเมื่อเขาได้พบกับความสำเร็จ ผู้อ่านจะได้คำตอบผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตัวละคร ว่า ความมานะอดทนและเพียรพยายามย่อมนำมาซึ่งความสำเร็จ ดังเช่น

“เขาอยู่ตามลำพังคนเดียวในห้องอีกครั้ง เขาลุกจากเก้าอี้ เดินไปเปิด สวิตซ์ไฟข้างประตูก่อนเดินกลับมาปิดคอมพิวเตอร์ ลืมตัวลงนอนบนเตียง พลัง คิดถึงวันพรุ่งนี้ แม่คงยิ้มไม่หุบ พี่สองกับเพื่อนนักดนตรีจะเป็นคนถ่ายภาพ แสงแฟลชคงทำให้เขาต้องแสบตาทีเดียว แม้จะเป็นกลางวันก็ตาม พี่ใหญ่ จะพาพี่นางมาด้วยหลังจากไปรับหลวงพี่ตรีมาทุกคนจะถ่ายภาพกันทั้ง ครอบครัวด้วยรอยยิ้มที่ปรากฏอยู่บนใบหน้า อากังบอกว่าจะมาถ่ายรูปด้วย น้ำส้มและสามีสัญญาว่าจะมาแสดงยีนดีในช่วงเช้า นี่คือภาพแห่งความสุข”

(ละเวง ปัญจสุนทร, 2542 : 125-126)

อย่างไรก็ตาม การปิดเรื่องในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นก็มีการปิดเรื่อง แบบโศกนาฏกรรมด้วย แม้จะพบเป็นจำนวนน้อย แต่การปิดเรื่องแบบนี้สามารถเน้นให้ผู้อ่าน ได้เรียนรู้และทำความเข้าใจแนวคิดของเรื่องได้ ปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม คือ การปิดเรื่องด้วยความทุกข์ความโศกเศร้าของตัวละคร บางเรื่องอาจจบลงด้วยความตาย หรือบางเรื่องจบด้วยการ รับโทษจากการกระทำอันชั่วร้าย การได้รับความทุกข์ทางใจ หรือละอายใจที่คิดผิด (วิริยะ สิริสิงห, 2537 : 86) ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น พบการปิดเรื่องแบบนี้ จำนวน 6 เรื่อง เช่น ในเรื่อง **เพื่อนแท้** **เหยี่ยวขาดวง** **บินสุดขอบฟ้า** **ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่** **แผ่นหลังพ่อ** และ **พระจันทร์ทรงกลด** วรรณกรรมทั้ง 6 เรื่อง ปิดเรื่องด้วยการตายจากไปของตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในเรื่อง ก่อให้เกิด อารมณ์สะเทือนใจทำให้ผู้อ่านเห็นใจและสงสารตัวละครที่ต้องเผชิญชะตากรรมนี้ความทุกข์ ความ สูญเสียที่ตัวละครได้รับจะเป็น ประสบการณ์ในด้านที่โหดร้าย ทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ว่าชีวิตมีทั้งสุข และทุกข์ มีการได้มีการสูญเสีย บางเรื่องสามารถทำให้ผู้อ่านมองเห็นคุณและโทษจากการกระทำ ที่โหดร้ายนั้น ดังนั้นการปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรมนี้จึงเป็นการสอนผู้อ่าน เช่นในเรื่องบาปบุญ คุณโทษได้อีกด้วย การจบเรื่องด้วยการตายของตัวละครในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นมี 4 เรื่อง คือ **เพื่อนแท้** **เหยี่ยวขาดวง** **บินสุดขอบฟ้า** และ **พระจันทร์ทรงกลด** เป็น โศกนาฏกรรมของสัตว์ต่าง ๆ ในธรรมชาติ ด้วยการกระทำอันโหดร้ายของมนุษย์ ดังเช่น

เรื่อง **เหยี่ยวขาดวง** เป็นโศกนาฏกรรมของเหยี่ยวตัวหนึ่งที่ถูกรัดกับดักจนต้อง ตัดขาทิ้ง เพื่อรักษาชีวิตไว้ แต่สุดท้ายเหยี่ยวตัวนี้ก็ต้องตาย เพราะถูกมนุษย์ใจร้ายดักยิง เพราะแค้นที่โฉบไถ่ของเขาไปกิน

“ให้ตายเถอะนั่นมันซากเหยี่ยวแล้วนี่ พอเห็นภาพนี้เบื้องหน้า ในความคิดแรกแกเกือบจะอ้าปากเรียกไอ้หนูอยู่แล้วแต่ก็เพียงอ้าปากค้างอยู่ อย่างนั้นความคิดแวบหนึ่งสั่งห้ามแกไว้ซากเหยี่ยวไม่ค่อยสมบูรณ์นัก เพราะบริเวณหน้าอกขาดหายไปทั้งแถบ แมลงวันกำลังรุมตอมกันใหญ่

เผ่าคงจำได้ชัดเจนเหยี่ยวขาดวนนั่นเอง

ทำไมแกจำมันไม่ได้ซ้ำข้างหนึ่งของมันถูกตัดไปครึ่งหนึ่ง แกตัดด้วยมือของแกเอง แล้วไอ้ตัวที่อยู่เบื้องหน้าของแกขณะนี้ ก็คือมันนั่นเอง เหยี่ยวขาดวนของไอ้หนู

“ตา...ไปหรือยังล่ะครับ” น้ำเสียงร้องถามขึ้น เผ่าสะดุ้งเล็กน้อย รีบหันตัวกลับเอาตัวบังไอ้หนูไม่ให้หันลงแม่น้ำ บอกว่า

“ไปเถอะ ไปเถอะ ลูก” ว่าแล้วแกก็จับเด็กน้อยออกทันที เผ่าคงไม่ต้องการให้ไอ้หนูที่แกรักต้องมาเห็นภาพที่โหดร้ายเช่นนั้นจึงรีบฉุนหลังให้ไอ้หนูจากที่นั่นไปเสียโดยเร็ว

ดวงอาทิตย์ค่อย ๆ ลับของฟ้า เงานายพอมองมาจากเด็กคนหนึ่ง คนชราอีกหนึ่ง กับฝูงวัวที่เดินนำหน้า เวลากลางวันได้ปิดฉากแล้ว

เรื่องราวของเหยี่ยวขาดวนก็ปิดฉากลงด้วยเช่นด้วยกัน”

(ส. พุ่มสุวรรณ, 2539 : 77)

3.2 วิธีสร้างตัวละครเอกเป็นเด็ก หรือเป็นตัวละคร พิษและสัตว์ต่างๆ ในธรรมชาติ

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2528 : 34) กล่าวว่า ตัวละครในวรรณกรรมสำหรับเด็กนั้น ตัวละครควรอยู่ในวัยเดียวกับเด็ก หรือใกล้เคียง และตัวละครต้องไม่มากเกินไป

การสร้างตัวละครในวรรณกรรมสำหรับเด็กควรมีความสมจริงเหมาะสมตามเนื้อเรื่อง ตัวละครอาจจะเป็นคน สัตว์ สิ่งของ ได้ทั้งสิ้น แต่ต้องมีเหตุผลกลมกลืนกับเนื้อเรื่อง ตัวละครควรมีวัยใกล้เคียงกับผู้อ่าน หรือมีอายุมากกว่าบ้างเล็กน้อย และจำนวนตัวละครในเรื่องไม่ควรมีมากเกินไป ควรมีตัวละครเอกที่แสดงบทบาทเด่นอยู่ในเรื่องเพียงตัวเดียว พฤติกรรมของตัวละครต้องมีคุณค่า มีการพัฒนาบุคลิกลักษณะนิสัยไปในทางที่ดีขึ้น

จากการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น ทั้ง 71 เรื่อง ผู้วิจัยพบว่า มีการสร้างตัวละคร 2 แบบ คือ แบบสมจริง และแบบเหนือจริง อันเนื่องมาจากการสืบทอดลักษณะการสร้างตัวละครในวรรณกรรมประเภทคำสอน และ นิทาน แต่การสร้างตัวละครในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น มีลักษณะสำคัญที่ผู้แต่งต้องคำนึงถึง คือ ความสมจริง เพราะเด็กในวัยนี้สนใจเรื่องสมจริงมากกว่า และต้องการให้ตัวเองเปรียบเป็นตัวละครในเรื่องที่อ่านนั้นด้วย ผู้อ่านทุกวัยต้องการอ่านเรื่องตัวละครเท่ากับผู้อ่าน หรือโตกว่าผู้อ่านเล็กน้อย ถ้าเรื่องมีตัวละครที่เด็กกว่า เด็กจะไม่อ่าน (วิริยะ สิริสิงห, 2524 : 28)

นอกจากนี้วรรณกรรมสำหรับเด็กทุก ๆ วัย ยังมีหน้าที่ที่สำคัญในการมุ่งให้ความรู้ อบรมจิตใจและปลูกฝังทัศนคติที่ดีงาม พึงประสงค์ของสังคมให้แก่เด็ก ๆ ตัวละครเป็นองค์ประกอบหลักอย่างหนึ่ง พฤติกรรมที่แสดงออกมาคือตัวอย่างที่ทำให้ผู้อ่านเกิดการเรียนรู้ได้ ดังนั้นกลวิธีการสร้างตัวละครจึงจำเป็นต้องอาศัยความสมจริงเป็นหลัก

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงพบว่า ตัวละครส่วนใหญ่ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น ที่ชนะเลิศรางวัลคณะกรรมการพัฒนาหนังสือ ทั้ง 71 เรื่อง คือตัวละครที่เป็นมนุษย์แบบสมจริง หมายถึง ตัวละครที่เป็นมนุษย์ปุถุชนธรรมดา มีลักษณะที่เป็นไปตามธรรมชาติ ทั้งรูปลักษณ์ เพศ วัย สถานภาพ ฐานะ วิถีชีวิต ประสบการณ์ พฤติกรรมการแสดงออก รวมถึง อารมณ์ความรู้สึกนึกคิดที่สามารถพบเห็นได้เช่นกันในโลกของความเป็นจริง ตัวละครมนุษย์แบบสมจริงนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 58 เรื่อง ผู้วิจัยพบว่าวิธีการสร้างตัวละครในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น จะสร้างตัวละครเอกให้เป็นเด็กมากที่สุด

ตัวละครวัยเด็กที่พบส่วนใหญ่ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นส่วนใหญ่จะเป็นตัวละครเด็กที่กำลังเรียนอยู่ในระดับประถม หรือเรียนจบในระดับประถมศึกษาแล้ว และมีอายุในช่วง 12 ขวบ ตัวละครกลุ่มนี้พบมากที่สุด มีจำนวน 41 เรื่อง จากทั้งหมด 71 เรื่อง คือ บึงหญ้าป่าใหญ่ เด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง ปลาวาฬของน้อย หมู่บ้านอาบจันทร์ ไข่น้อยไปโรงเรียน ขนน้อยกลางทุ่งนา กระท่อมน้อยกลางทุ่ง เด็กชายชาวเล ลูกป่า บองหลา วันเวลาแสนงาม และวันที่รุ่งทอสาย ผจญภัยดินแดนมหัศจรรย์ โลกสีน้ำเงิน ชีวิตบ้านนา ชายแดน มหกรรมในท้องทุ่ง เขี้ยวเสือไฟ ความภูมิใจของลอย มุกดาภิบาลสหาย เมฆสีเงิน กระท่อมแสงตะวัน ในสวนปฐุ ป่าไผ่ชายทุ่ง ผืนไร่ที่ปลายทาง ดอกไม้บานที่เชิงภู ทุ่งสลัปสี ดงคนดี พระจันทร์ทรงกลด ไหมแม่ หัวใจดวงน้อย จดหมายถึงคุณยายภาค 3 หลุยส์ อีโก้ และเพื่อน เทียวไปในวันหยุด บ้านพิลึก พรารแสงรุ่ง เด็กชายมะลิวัลย์ เพลงดวงดาว เด็กชายจากดาวอื่น ลินลาน่ารัก นักสืบมสด และ สู้สายรุ่ง ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ผู้แต่งนิยม

สร้างตัวละครให้อยู่ในวัยเด็กมากที่สุดเพราะเหตุว่าลักษณะของตัวละครในงานวรรณกรรมสำหรับเด็กควรมีการกำหนดอายุของตัวละครให้มีวัยใกล้เคียงกับกลุ่มผู้อ่าน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสมจริง ผู้อ่านสามารถเรียนรู้ได้ง่าย ทำให้เกิดอารมณ์ร่วมไปกับตัวละคร ตลอดจนเกิดความเพลิดเพลิน สังเกตได้ว่าตัวละครวัยเด็กในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นส่วนใหญ่จะเป็น เด็ก ๆ ที่อาศัยอยู่ในชนบท มากกว่าตัวละครเด็กในสังคมเมือง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเด็กในชนบท มีกิจกรรมที่หลากหลาย ใกล้ชิดกับธรรมชาติ จึงเอื้อต่อการสร้างเรื่องราวสร้าง เหตุการณ์ได้มาก ซึ่งผู้แต่งจะมีโอกาสแทรกข้อคิดคติเตือนใจได้อย่างหลากหลาย

แต่อย่างไรก็ตามลักษณะร่วมของตัวละครวัยเด็ก คือ การแสดงบทบาท ในฐานะเป็น **ผู้เรียนรู้** ทั้งเด็กชนบทและเด็กในเมือง เมื่อพิจารณาโครงเรื่องประกอบ จะพบว่า สิ่งที่เด็ก ๆ สนใจเรียนรู้คือ สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว เช่น ธรรมชาติ การดำรงชีวิต วิธีทำมาหากิน สังคมรอบ ๆ ตัวเด็ก โรงเรียน และเพื่อน เช่น วิถีชีวิตของตัวละครเด็กในชนบทซึ่งมีความใกล้ชิดกับธรรมชาติทุกขณะ ทั้งที่เป็นทุ่งนา ป่าเขา ชายทะเล เด็ก ๆ ในชนบทจะได้สัมผัสใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทั้งต้นไม้ ป่าเขา ลำธาร แม่น้ำ ทะเล สัตว์ป่าที่ดุร้าย สัตว์ตัวเล็ก ๆ ในสวน นก แมลง สัตว์ทะเล หรือสัตว์เลี้ยงในครัวเรือน จึงทำให้พวกเขามีโอกาสได้เรียนรู้ความสวยงามและคุณประโยชน์ของธรรมชาติอย่างแท้จริง ภาพของตัวละครเด็กในชนบทส่วนใหญ่จึงเป็นภาพของเด็กที่ออกไปโลดเล่น ผจญภัยอยู่ท่ามกลาง ธรรมชาติที่สวยงาม เพราะกิจกรรมของพวกเขาทั้งขณะเล่นและทำงานก็ยังคงสัมพันธ์กับธรรมชาติ ขณะเล่นพวกเขาออกไปยิงนกตกปลา กัดจิ้งหรีด หากบหาเขียด ก็ได้อยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ขณะทำงาน ทำนา หว่านข้าว เกี่ยวข้าว ดูแลสัตว์เลี้ยง จับปลา วางเบ็ดหาของป่า ล่าสัตว์กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ หล่อหลอมให้เกิดความเข้าใจในสภาพธรรมชาติ ชีวพืชและตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติในที่สุด ดังเช่น ภาพของเด็ก ๆ ที่โลดเล่นอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ในเรื่อง **บึงหญ้าป่าใหญ่** แสดงให้ผู้อ่านเห็นความสุขที่พวกเขาได้รับจากธรรมชาติ ดังนั้นกิจกรรมทั้งหลายเหล่านี้ของเด็กในชนบทจึงเป็นส่วนสำคัญที่นำพวกเขาไปสู่การเรียนรู้ในเรื่องของธรรมชาติ และเป็นภาพตัวอย่างให้เด็กในสังคมอื่นได้เรียนรู้ตามไปด้วย เช่น

“โหนกกับเบี้ยวออกไปแบกต้นโสนแห้ง แบกครวระละมาก ๆ เพราะเป็นไม้เบา ผมลุยน้ำเก็บผักบั้งยอดอ้วน มันงามและกรอบเสียจนเวลาเด็ดยอด มันจะดั่งเผาะ ปองติดไฟหุงข้าว หยดไปเอาปลาช่อนตัวโตมาพอกโคลนโยนเข้าไปในกองไฟ คนอื่น ๆ ก็แยกย้ายกันไปเก็บผัก ใครอยากกินอะไร สายบัว แพงพวย ผักกระเฉด ที่ลอยน้ำแตกใบออกดอกปีแล้วปีเล่า ไม่ค่อยมีใครไปเก็บ แห่งหอบ ผักบัวหลวงเม็ดโตเข้ามา โทนนั่นอะไรไม่รู้

เบี้ยวแบกพินเสร็จแล้วก็พาห่างไปเดินลุยน้ำ บึงหญ้าใหญ่ข้างนาตื่นใจจนผม
ตัวเบา ผมนั่งลงข้างเขา เบียดเขา”

(เทพศิริ สุขโสภา, 2522 : 254-255)

จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเด็กได้เรียนรู้ถึงคุณค่าและสัมผัสใกล้ชิดกับ
ธรรมชาติอย่างแท้จริง

ขณะที่ตัวละครเด็กในเมือง สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวพวกเขา คือ ความเจริญ
ของสังคมเมืองพร้อมสรรพไปด้วยความสะดวกสบาย จากวัตถุสิ่งของและเทคโนโลยีสมัยใหม่
ภาพของตัวละครเด็กในสังคมเมืองจะสะท้อนออกมาใน 2 ลักษณะ คือ ตัวละครเด็กที่ต้อง
ผจญภัยในสังคมแห่งการเอาตัวรอดเปรียบเพราะว่าสังคมเมืองกลายเป็นสังคมที่เห็นคุณค่าของ
วัตถุมากกว่าจิตใจ เงินมีอำนาจมากกว่าคุณธรรม พฤติกรรมและภาพความเป็นอยู่ของตัวละคร
เด็ก ในเรื่อง แสดงให้เห็นถึงความเลวร้ายของสังคม เด็กกลายเป็นเหยื่อ กลายเป็นผู้ถูกกระทำ
สิ่งที่ ตัวละครเด็กกลุ่มนี้ได้เรียนรู้คือ วิธีการดำรงชีวิตเพื่อความอยู่รอด เช่นในเรื่อง **หลุยส์ อีโก้
และเพื่อน** ตัวละครจำต้องยอมรับสภาพและความเป็นจริงในชีวิตที่โหดร้าย พวกเขาต้อง
เผชิญกับปัญหามากมาย ทั้งการเงิน ความเป็นอยู่ การขาดโอกาสเรียนหนังสือ การถูกกดขี่
เพราะ ตัวละครเด็กทุกคนรู้ว่า พวกตนเป็นเด็กกำพร้าเป็น ผลพวงจากพวกทหารอเมริกัน พวกเขา
จึงต้องต่อสู้ ดิ้นรนทุกวิถีทาง เช่น ถีบสามล้อ เป็นเด็กส่งอาหาร ล้างจาน รับจ้างทำทุกอย่าง เพื่อ
ทำชีวิตของตนให้ดีขึ้นพวกเขารู้จักทำงานหาเลี้ยงตนเองโดยไม่ลี้ภัยช่วยเหลือสังคม

สังคมเมืองเป็นภาพของสังคมที่เต็มไปด้วยความเจริญทางวัตถุซึ่งมีการแข่งขัน
ชิงดีชิงเด่น มีมลพิษและแวดล้อมด้วยอันตรายมากมาย ดังนั้นภาพของตัวละครเด็กในเมืองจึง
เป็นภาพของเด็ก ๆ ที่ต้องเข้มแข็ง กล้า มีความเชื่อมั่น แม้พวกเขาจะต้องตกเป็นผู้ถูกกระทำ อาจ
จะต้องเผชิญกับความเลวร้ายหรืออันตรายใด ๆ ก็ตาม แต่ตัวละครเด็กเหล่านี้สามารถต่อสู้ฟันฝ่า
อุปสรรคนั้นได้ในที่สุดด้วยความสามารถของพวกเขาเอง เช่น ในเรื่อง **ลินลันารัก** เด็กผู้หญิง
ได้รับการปลูกฝังความคิดเห็นให้มองโลกในแง่ดีเสมอ ดังนั้นเมื่อเธอพบกับความยากลำบาก
เธอจะบอกตัวเองว่าในความยากลำบากนั้นมีสิ่งที่ดีให้เธอด้วยเสมอ

ตัวละครเอกวัยเด็กที่อาศัยอยู่ในเมืองจึงเป็นเสมือนตัวแทนของผู้คนในสังคม
สมัยใหม่ ไม่ใช่สังคมเดิมแบบชนบทพฤติกรรมความคิดของตัวละครเด็กกลุ่มนี้ จึงนำพาผู้อ่าน

ไปสู่การเรียนรู้วิถีชีวิตแบบใหม่ที่ต้องแข่งขันและก้าวให้ทันยุคทันสมัยที่เปลี่ยนไป เช่น เด็กเป็นคนที่มีความคิด มีความกล้าตัดสินใจ กล้าเผชิญกับปัญหา

ลักษณะที่สอง ตัวละครเด็กในชนบท และในเมืองนี้จะมีกิจกรรมที่อยู่ในวงจรรอบครอบครัว และโรงเรียน เพราะเด็ก ๆ เติบโตขึ้นมาในครอบครัวที่อบอุ่น พวกเขามีความพร้อมที่จะเรียนรู้และ รับฟังข้อคิดในการดำรงชีวิตในสังคม จากคำสอน คำบอกเล่า หรือการถ่ายทอดประสบการณ์จากบุคคลในครอบครัวและครู ภาพลักษณ์ของตัวละครเด็กในกลุ่มนี้ จึงเป็นเด็กที่อ่อนโยน แต่ฉลาด ใฝ่รู้ และกล้าคิดกล้าแสดงออก ดังนั้นเมื่อเกิดข้อสงสัยพวกเขาจะซักถามเพื่อเรียนรู้จากผู้ใหญ่ในครอบครัวหรือครู ดังนั้นพวกเขาจึงสามารถนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้และเข้าใจชีวิตและสังคมได้ เช่น ในเรื่อง **หัวใจดวงน้อย** เด็ก ๆ ไม่เข้าใจว่าทำไมคุณครูไม่ทำโทษเพื่อนที่เป็นเด็กเกเร คุณครูบอกว่าเพื่อนเป็นเด็กมีปัญหาเราต้องพยายามเข้าใจเขาให้มาก ๆ เรื่องนี้จึงสอนให้รู้ว่า การอยู่ร่วมกันในสังคมต้องรู้จักทำความเข้าใจผู้อื่นด้วย ในเรื่อง**บ้านพิลึก** เด็ก ๆ อยู่ในครอบครัว ที่ดำเนินชีวิตตามแบบแผนของวัฒนธรรมไทยอย่างเคร่งครัด จึงถูกเพื่อน ๆ ล้อว่าเป็นบ้านที่ทำตัวพิลึกแปลกแตกต่างจากคนอื่น ทำให้เด็กหญิงน้อยใจ แต่ทุกคนในครอบครัวก็ช่วยกันอธิบาย ทำให้เธอเข้าใจถึงคุณค่าของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของครอบครัว

ผู้วิจัยพบว่าพฤติกรรมของตัวละครเด็กในชนบทและในเมือง แสดงออกเหมือนกันในกรณีของการเป็นผู้เรียนรู้ แต่สภาพแวดล้อม (ฉาก) ที่แตกต่างกัน ทำให้ปัจจัยในการเรียนรู้ของเด็ก ๆ แตกต่างกันไปด้วย ดังเช่น บทบาทของเด็กในชนบทมุ่งแสดงการเรียนรู้เรื่องธรรมชาติ ขณะที่เด็กในสังคมเมืองเน้นการเรียนรู้เรื่องแนวคิดในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมสมัยใหม่ บางเรื่องยังสะท้อนปัญหาของเด็ก ๆ ในสังคมเมืองด้วย เป็นการสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของเด็ก 2 กลุ่ม ที่มีสภาพแวดล้อมแตกต่างกัน แต่ก็สามารถนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้ และทำความเข้าใจธรรมชาติ ชีวิตและสังคมได้ละเอียดชัดเจน เด็กในชนบทเป็นภาพสะท้อนสังคมเกษตรกรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานของประเทศชาติ เป็นวิถีชีวิตของเด็กส่วนมากแต่กลับไม่ได้รับความสนใจนัก วรรณกรรมสำหรับเด็กจึงเป็นสิ่งที่สามารถเผยแพร่ภาพชีวิตของเด็กในชนบทได้อย่างแจ่มชัดเป็นตัวอย่างและประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้เปรียบเทียบกับวิถีชีวิตของตนเอง ขณะที่ตัวละครเด็กในสังคมเมือง ก็จะสะท้อนวิถีชีวิตของเด็ก ๆ ในสังคมสมัยใหม่ที่อุดมไปด้วยอันตรายและการเอาตัวรอดเอาเปรียบสิ่งของเด็ก ๆ ในสังคมเมืองได้เรียนรู้จึงเป็นการปลูกฝังทัศนคติอันดีงาม เช่น การทำความเข้าใจจิตใจของเด็ก หรือ ของคนอื่น ๆ ในเรื่อง **หัวใจดวงน้อย** การมองโลกในแง่ดี ในเรื่อง **ลินลันารัก** การมีน้ำใจโอบอ้อมอารีแก่กันในเรื่อง **พราวแสงรุ่ง** การมีปฏิภาณไหวพริบและช่างสังเกตในเรื่อง **นักสืบนมสด** การยึดมั่นในคุณความดี ในเรื่อง **เพลงดวงดาว**

เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อหล่อหลอมให้เด็ก ๆ เติบโตขึ้นเป็น ผู้ใหญ่ที่มีคุณธรรมอันดีต่อไป และจะส่งผลต่อสังคมส่วนรวมในที่สุด

ตัวละครวัยรุ่นเป็นตัวละครที่แสดงบทบาทของผู้แสวงหา วัยรุ่นเป็นวัยแห่งการ ค้นหาและเรียนรู้ ทั้งเรื่องของตัวเองและแนวทางการดำรงชีวิตเนื่องจากพวกเขากำลังยืนอยู่ระหว่าง ความเป็นเด็กและการเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ เด็กวัยนี้จึงต้องการค้นหาแนวทางที่จะทำให้เขาเดินทางไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์แบบ จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น พบว่ามีตัวละครเอก ที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น คือ ตัวละครที่มีอายุอยู่ระหว่าง 12-20 ปี ชีวิตในเกณฑ์ของระดับการศึกษาเป็น เครื่องกำหนด ก็คือ เด็กระดับมัธยมศึกษา (รัถพร ชังธาดา, 2531 : 6) พบว่ามีจำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ **ดร. ครก ข้าวหน้าลาน บันทึจาก(ลูก)ผู้ชาย ลูกชาวนา นิราศกระป้อหลอ เพื่อนกันตลอดกาล อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ..ที่รัก บันทึกถึงวันพรุ่งนี้ ผีเสื้อป่า และ เกิดแล้วต้องสู้**

ตัวละครวัยรุ่นในวรรณกรรมทั้ง 10 เรื่อง ได้แสดงให้เห็นความพยายามในการเรียนรู้และค้นหาความต้องการที่แท้จริงของเขาและมุ่งมั่นที่จะทำตามความฝัน ความต้องการนั้น ให้เป็นจริง ซึ่งพฤติกรรมของตัวละครจะเป็นตัวอย่างที่ดีให้ผู้อ่านยึดถือเป็น แนวทางปฏิบัติได้

การพยายามค้นหาตัวเองพยายามสานความฝันของตนเองให้สำเร็จ เป็น กระบวนการเรียนรู้ของเด็กในวัยนี้ สามารถพัฒนาวุฒิภาวะทางสติปัญญา และจิตใจได้ เพราะ การที่จะค้นพบความต้องการของตนเองและทำให้มันเป็นจริงขึ้นมาได้นั้น เป็นเรื่องยากต้องอาศัย เวลา ความอดทน ความมุ่งมั่นและตั้งใจจริงเพราะต้องมีอุปสรรคมากมายผ่านเข้ามาทดสอบ ความเข้มแข็งของเรา ซึ่งน้อยคนนักที่จะอดทนฝ่าฝันอุปสรรคเหล่านั้นไปได้ ความพยายาม จน สามารถทำความฝันให้เป็นจริงตามต้องการได้แล้วจะพบว่า นั่นคือความสุขที่สุดอย่างหนึ่งในชีวิต เช่น เรื่อง **ดร. ครก บันทึจาก- (ลูก)ผู้ชาย และ เพื่อนกันตลอดกาล**

ในเรื่อง **ดร.ครก** ตัวละครเอก คือ หัวครกผู้มุ่งมั่นและตั้งใจจริงที่จะเรียน หนังสือ เขาพยายามทุกวิถีทาง ไม่ว่าจะปั่นสามล้อ ขายปลาทองโก๋ หรือรับจ้างทำงานต่าง ๆ ขอ เพียงได้มีโอกาสเรียน-หนังสือให้สูงที่สุด หัวครกจะทำในที่สุดความฝันของหัวครกก็เป็นจริงขึ้นมา เมื่อเขาได้รับทุน ไปเรียนต่อต่างประเทศซึ่งทำให้หัวครกปลาบปลื้มดีใจเป็นที่สุด

บันทึกจาก(ลูก)ผู้ชาย ตัวละครคือ เด็กชายวัยรุ่นคนหนึ่ง ชื่อเดี๋ยว เขาอาศัยอยู่กับแม่ ป้า และยาย แต่เพราะทุกคนเป็นผู้หญิงจึงไม่สามารถทำความเข้าใจเด็กผู้ชายได้ทั้งหมด เขาจึงต้องเขียนจดหมายพูดคุยระบายความทุกข์สุขไปถึงพ่อ และมีเพื่อน ๆ อีก 4 คนเป็นที่พึ่ง จึงทำให้บางครั้งพวกเขาแสดงพฤติกรรมออกนอกกลุ่มทางที่เหมาะสมไป ทำให้ต้องเผชิญกับปัญหามากมายในชีวิตวัยรุ่นโดยเฉพาะการเรียน แต่ในที่สุดก็สามารถกลับตัวกลับใจได้ทันเวลา

ในเรื่อง **เพื่อนกันตลอดกาล** ตัวละครมี 4 คน คือ วุฒ อี๊ด ต้ม ต่าย ทั้ง 4 เป็นวัยรุ่นที่ต้องเผชิญกับปัญหาทั้งในเรื่องครอบครัว การเงิน การศึกษา แต่เมื่อพวกเขาได้มาอยู่รวมกันต่างช่วยเหลือจนเจือเป็นกำลังใจให้แก่กันและกัน ตัวละครทั้ง 4 มาจากคนละที่ มีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ต่างคนต่างแสวงหาแนวทางของตน เมื่อพวกเขามาอยู่ด้วยกัน มีความฝันร่วมกันว่าจะทำร้านอาหารขึ้นมาให้ได้ ทุกคนดิ้นรนตามความถนัดของแต่ละคนเพื่อหาเงินมาลงทุน คนหนึ่งเรียนศิลปะวาดภาพขาย คนหนึ่งเป็นนักเขียนก็เขียนหนังสือขาย คนหนึ่งเป็นนางแบบก็พยายามรับงานและอดทนทำงาน จนในที่สุดเมื่อร้านเปิดบริการได้จริงทุกคนก็ล้วนแต่มีความสุขสมหวัง

ตัวละครในวรรณกรรมทั้ง 3 เรื่อง นี้จึงเป็นตัวอย่งที่แสดงให้เห็นว่า การแสวงหาแนวทางในชีวิตที่ตนเองต้องการ จะทำได้สำเร็จ ย่อมจะนำมาซึ่งความสุข และความสุขนั้นจะเกิดตามขึ้นมาได้ต้องอาศัยความมานะอดทน และเพียรพยายาม เป็นสำคัญ เพราะว่า “ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น”

นอกจากนี้วัยรุ่นจะมีความสนใจในเรื่องของเพศตรงข้ามมากขึ้นจากวัยเด็ก ดังนั้น วรรณกรรมทั้ง 10 เรื่อง ที่มีตัวละครเอกอยู่ในวัยรุ่น จึงได้เสนอแนวคิดเรื่องความรักความผูกพัน โดยเฉพาะความรักในครอบครัว เช่น เรื่อง **ลูกชานา** กับ **บันทึกถึงวันพรุ่งนี้** ความรัก ความผูกพันในกลุ่มเพื่อน เช่น เรื่อง **ดร.ครก** **บันทึกจาก(ลูก)ผู้ชาย** **เพื่อนกันตลอดกาล** **ผีเสื้อป่า** **เกิดแล้วต้องสู้** และความรักระหว่างชายหญิง เช่น เรื่อง **ข้าวหน้าลาน** **นิราศกระป้อหลอ** **อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ..ที่รัก**

แต่อย่างไรก็ตามการแสดงออกถึงความรักในวรรณกรรมทั้ง 10 เรื่อง จะเป็นการสร้างสรรค์ ซึ่งก่อให้เกิดกำลังใจเป็นแรงผลักดันให้ตัวละครเอกต่อสู้อุปสรรคหรือปัญหาในชีวิตได้อย่างเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว และมีพัฒนาการทางความคิด เช่น

ในเรื่องบันทึกถึงวันพรุ่งนี้ ตัวละคร คือ แม่และลูกชายอีก 4 คน แม่มีความฝันจะได้ไปงานรับปริญญาของลูก และชายทั้ง 4 คน มีจุดมุ่งหมายในชีวิตว่าจะทำความฝันของแม่ให้เป็นจริงให้ได้ แต่เพราะความยากลำบากในชีวิต สถานะการเงินที่ไม่มั่นคง ลูกทุกคนจึงต้องทำงานพิเศษเพื่อหาเงินมาจุนเจือครอบครัว ทำให้บางคนไม่ได้เรียนหนังสือ ความฝันของแม่จึงเลือนลาง แต่เมื่อลูกชายคนสุดท้ายก็สามารถสอบเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยได้ และเรียนสำเร็จ ทำความฝันของแม่ ให้เป็นจริงได้แล้ว ทุกคนในครอบครัวนี้ก็แทบจะลืมความยากลำบากที่เคยผ่านมาในชีวิต

เรื่อง **ข้าวหน้าลาน** ตัวละครเอก คือหญิงสาวชื่อพราวโพนม เธอเพิ่งสำเร็จมัธยม-ปลาย และไม่ได้เรียนต่อเพราะฐานะของครอบครัวไม่อำนวย จึงคิดจะทำงานในกรุงเทพฯ แต่เธอ ยังไม่ เต็มโตพอที่จะออกไปผจญภัย ชายหนุ่มชื่อลอย ซึ่งเป็นเพื่อนรุ่นพี่จึงคอยติดตามดูแลด้วยความห่วงใย บางครั้งก็จะสอน พูดคุยกับหญิงสาวเพื่อให้หล่อนเกิดความคิดใหม่ และลอย นี้เองเป็นคนทำให้พราวโพนมค้นพบว่า ที่เหมาะสมกับเธอแท้จริงแล้วคือ บ้านนาท้องทุ่งที่เป็นบ้านเกิดของเธอ

เรื่อง **อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ..ที่รัก** นางเอกเป็นผู้นำพระเอกของเรื่องไปสู่การอ่านหนังสือ ซึ่งเป็นวิธีที่พระเอกใช้ค้นหาความต้องการของตนเอง ใช้เป็นวิธีดับความว้าวุ่นในใจ จนในที่สุด ทำให้เขาเรียนรู้และทำความเข้าใจชีวิตจิตใจของตนเองได้ในที่สุด

พฤติกรรมของตัวละครที่แสดงออกด้วยความเหมาะสมตามวัย วัยรุ่นเป็นวัยที่มีพลังมีความคิดฝัน มีจินตนาการมากมาย พวกเขาจึงเป็นตัวแทนของผู้ที่กำลังแสวงหา แนวทางให้แก่ชีวิต และพยายามทำตามความฝันนั้น ๆ จากตัวอย่าง ตัวละครวัยรุ่นทั้ง 10 เรื่อง การแสดงออกเรื่องความรักอย่างถูกต้อง ทั้งความรักในครอบครัว เพื่อน และหญิงชาย จึงสามารถเป็น ตัวอย่างให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ และยึดเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตสืบไป

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจะมีตัวละครส่วนใหญ่เป็นตัวละคร เด็ก แต่ก็มีการสร้างตัวละครผู้ใหญ่เข้ามาเสริมบทบาทให้ตัวละครเด็กชัดเจนขึ้น เป็นการเสนอตัวละครเอกวัยผู้ใหญ่ขึ้นมาในบทบาทของผู้รอบรู้ ผู้สอน เปรียบเสมือนเป็นครูให้แก่เด็ก ๆ ตัวละครผู้ใหญ่ได้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ นิทานและเรื่องเล่าให้เด็ก ได้รับฟังและเรียนรู้ ซึ่งสังเกตได้ว่า แม้จะเป็นเรื่องที่น่าเสนอผ่านตัวละครวัยผู้ใหญ่ แต่ก็มีตัวละครแวดล้อมเป็นเด็ก หรือเป็นสัตว์เลี้ยงบ้านเข้ามาเป็นผู้เรียนรู้ และช่วยทำให้เรื่องง่ายแก่การรับรู้และตรงตามกับวัยของผู้อ่าน จากการศึกษา พบตัวละครกลุ่มนี้จำนวน 7 เรื่อง คือ **จดหมายถึงลูก**

ยายของเอื้อ ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ แม่...ได้ผู้เฒ่ามาแล้ว แผ่นหลังพ่อ พ่อ ขวาลูกชาย ซ้ายลูกสาว บ้านสีขาว

ผู้แต่งได้พยายามสะท้อนแง่มุมทัศนคติและความคิดอ่านของผู้ใหญ่ไปสู่การรับรู้ของเด็ก ดังนั้นบทบาทของตัวละครผู้ใหญ่จะเป็นการแสดงให้เห็นถึงความรัก ความห่วงใยที่มีต่อเด็ก ผู้อ่านจะซึมซับถึงความรัก ความหวังดี ความห่วงใยจากผู้ใหญ่ ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีขึ้นระหว่างบุคคลสองวัย เพราะความแตกต่างในเรื่องอายุมักจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ใหญ่กับเด็กเกิดความ ขัดแย้ง ไม่เข้าใจกัน อันจะเป็นปัญหาต่อความมั่นคงของสถาบันครอบครัว การสะท้อนให้ผู้อ่านเรียนรู้ และเล็งเห็นถึงความรัก ความห่วงใย จากผู้ใหญ่ สามารถช่วยสร้างความ เข้าใจอันดีขึ้นได้ นอกจากนี้ บทบาทของตัวละครวัยผู้ใหญ่ คือ ความเป็นผู้รู้ มีประสบการณ์ชีวิตมาก่อน จึงต้องทำหน้าที่ ในการอบรมสั่งสอน ตัวละครวัยเด็ก

นอกจากนี้ยังพบว่าในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น มีการสร้างตัวละคร อีกรุ่นหนึ่งที่เป็นลักษณะเด่นในวรรณกรรมสำหรับเด็ก คือ การสร้างตัวละครที่ยังคงมีการสืบทอด ลักษณะของตัวละครในวรรณกรรมประเภท คำสอน และนิทาน อยู่ด้วย จึงพบว่ามีตัวละครแบบ เหนือจริง มีพลังอำนาจพิเศษ หรือ เป็นพวกตัวละครสัตว์ พิเศษ อย่างเช่น ตัวละครในนิทานอีสป เป็นจำนวน 13 เรื่อง ได้แก่ หุบเขากินคน โลกของหนูแหวน 2 พิกิจ คุณย่าผจญภัย เรื่องเล่าจากดาวดวงหนึ่ง เพื่อนแท้ ลูกห่านโตน บินสุดขอบฟ้า ไม้ค่อมแคะ บทเพลง- แห่งนกกาชเชน สร้อยแสงแดง สายใยแห่งความรัก เขี้ยวชาดวัน กล่าวคือ

ตัวละครแบบเหนือจริง คือ ตัวละครที่มีลักษณะทางกายภาพเช่นเดียวกับ มนุษย์ทั่วไป เพียงแต่มีความสามารถพิเศษ มีอำนาจมหัศจรรย์ เช่น สามารถใช้พลังจิตได้ พบจำนวน 5 เรื่อง เช่นเรื่อง หุบเขากินคน และพิกิจ พุดคุยกับสัตว์หรือพืชในธรรมชาติได้ เช่น โลกของหนูแหวน เล่ม 2 และ คุณย่าผจญภัย หรือ เป็นตัวละครในแนวนิทานได้แก่ เรื่องเล่าจากดาวดวงหนึ่ง

ตัวละครในวรรณกรรมทั้ง 5 เรื่อง เสนอออกมาในลักษณะของความเหนือจริง เป็นการสร้างตัวละครจากจินตนาการของผู้แต่ง ทำให้ผู้แต่งสามารถแทรกข้อคิด ความรู้ ทัศนคติ แก่เด็ก ๆ ได้อย่างอิสระเสรีนอกจากนี้ วรรณกรรมทั้ง 5 เรื่อง ยังมีส่วนช่วยส่งเสริมจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ให้แก่ผู้อ่าน

หทัย ตันหยง (2525 : 92) อธิบายลักษณะหนังสือสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่เด็กสนใจอ่านว่าเด็กก่อนวัยรุ่น (อายุ 11-14 ปี) ชายกับหญิงมีทัศนคติและรสนิยมในการเลือกอ่านหนังสือแตกต่างกัน คือ เด็กชายชอบอ่านหนังสือสารคดี เรื่องที่มีลีลาฉบับไว จริงจัง รุนแรง ต่อสู้ผจญภัย และเรื่องในเชิงวิทยาศาสตร์ ขณะที่เด็กหญิงส่วนมากชอบอ่านนวนิยาย ชอบเรื่องที่มีลีลาอ่อนโยน นุ่มนวล ความรัก ความสวยงาม และเรื่องเชิงจินตนาการ

ดังนั้นการสร้างตัวละครให้ตรงตามลักษณะแนวเรื่องที่เด็ก ๆ สนใจก็เป็นเรื่องจำเป็น นอกจากนั้นสามารถนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้และเข้าใจเรื่องธรรมชาติ ชีวิต และสังคมได้คือ

ในเรื่องโลกของหนูแหวน และ คุณย่าผจญภัย ตัวละครหนูแหวน และคุณย่า อยู่อาศัยในสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีสัตว์ มีต้นไม้ มีแม่น้ำ ลำธาร อีกทั้งหนูแหวน และคุณย่าต่างเป็นคนที่มีความจิตใจอ่อนโยนมีเมตตา นอกจากนี้ ผู้แต่งกำหนดให้หนูแหวนและคุณย่าสามารถพูดคุย สื่อสารกับ ตัวละครของที่เข้ามาแวดล้อมอันได้แก่ สัตว์เลี้ยง ต้นไม้ สายลม แม่น้ำ ก้อนเมฆ เป็นต้น ทำให้ผู้อ่านซึมซับภาพสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในธรรมชาติไปพร้อม ๆ กับรับรู้ความสนุกสนานจากเรื่องราว และกิจกรรมของตัวละคร เช่น ในเรื่อง **โลกของหนูแหวน** ตอนหนามกุหลาบ หนูแหวนออกไปเดินเล่น แล้วพบคางคกกำลังกินแมลง หนูแหวนก็ต่อว่าคางคกว่าทำตัวไม่น่ารักเลย หนังก็น่าเกลียด ขรุขระ ทำไมไม่หาหนังสือ ๆ แบบกบ คางคกก็ตอบว่า เพราะคางคกไม่ใช่กบ พอเดินต่อไปหนูแหวนก็พบดอกกุหลาบสีแดงแสนหึงหนูแหวนอยากชื่นชมแต่ถูกหนามกุหลาบเกี่ยวจนเลือดไหล หนูแหวนจึงบอกว่า ทำไมกุหลาบไม่น่ารักเลย ดอกกุหลาบกลับตอบว่า เป็นความผิดของหนูแหวนที่ไม่ระวังหนูแหวนจึงได้เรียนรู้ว่า ไม่ควรประเมินค่าความดีงามจากรูปลักษณ์ภายนอก พฤติกรรมของหนูแหวน เป็นลักษณะของการเรียนรู้ เพราะเธอจะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดกับสิ่งมีชีวิตหลาย ๆ ชนิดในธรรมชาติแม้แต่กับสายลม หรือก้อนหิน หนูแหวนก็สามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดได้ ทำให้เกิดการเรียนรู้โดยตรงจากสิ่งมีชีวิตในธรรมชาติ เพราะสิ่งเหล่านี้ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของธรรมชาติออกมาให้ความรู้แก่ผู้อ่าน แต่พฤติกรรมของ คุณย่า ในเรื่องคุณย่าผจญภัยจะมีลักษณะเป็นผู้สั่งสอน คุณย่าเป็นผู้มีจิตใจเมตตา จึงได้รับพรจากบรรดาสัตว์ให้สามารถพูดคุยสื่อสารกับสัตว์ต่าง ๆ ได้ เพื่อคุณย่าจะได้ออกไป ช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน เช่น ในตอนที่คุณย่าช่วยหลานชายที่ถูกพวกโจรจับไปเป็นตัวประกัน คุณย่าดันดันไปโดยได้รับความร่วมมือจากสัตว์เล็กตัวน้อย เช่น แมว ไก่แจ้ สุนัข นกพิราบ หนูนาวางแผนให้คุณย่าแสดงอิทธิฤทธิ์จนพวกโจรพากันกลัวเกรงพลั้ง จึงยอมปล่อยหลานชายออกมา คุณย่าจึงได้โอกาสสั่งสอนให้นายโจรผู้สำนึกกลับตัวกลับใจมาเป็นคนดีได้ในที่สุด

พฤติกรรมของคุณย่าได้แสดงให้เห็นถึงความเมตตาปรานีจะเป็นแนวทางก่อให้เกิดความสุขในการดำรงชีวิต **ทั้งโลกของหนูแหวน และ คุณย่าผจญภัย** จึงเป็นเรื่องที่นำผู้อ่านไปสู่ความเข้าใจในธรรมชาติ คุณค่าของสิ่งมีชีวิต และการดำเนินชีวิตที่ดีในสังคม

ส่วนตัวละครใน **หุบเขากินคน พิกิก และ เรื่องเล่าจากดาวดวงหนึ่ง** พฤติกรรมที่แสดงออกมาทำให้ผู้อ่านเรียนรู้ โดยได้รับการปลูกฝังแนวคิด และอุดมคติอันดีในการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม ได้แก่ การแสดงให้ผู้อ่านเข้าใจคุณธรรมที่สำคัญหลายเรื่อง เช่น ความสามัคคี จากเรื่อง **หุบเขากินคน** คือตัวละครทั้ง 5 เป็นเทพแห่งดาวอุตรทิศทั้ง 5 ดังนั้นถ้ารวมกลุ่มกันอยู่จะไม่มีใครสามารถทำอันตรายได้ และพลังพิเศษในตัวเด็กทั้งห้า ถ้ารวมกันได้จะเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ซึ่งสามารถกำจัด ความพราหมณ์หมอมืดตัวร้ายได้ พฤติกรรมของตัวละครเรื่องนี้จึงเป็นตัวอย่งที่ดีแสดงให้เห็นคุณค่าของความสามัคคี

ในเรื่อง **พิกิก** พฤติกรรมของพิกิก ตัวละครเอกของเรื่อง คือ การพยายามต่อสู้กับอำนาจชั่วร้ายในใจของเขา เขารู้ว่าเขามีพลังจิตที่รุนแรง ถ้าเกิดโทสะจริตอย่างที่สุดก็จะระเบิดออกมาเป็นอำนาจที่รุนแรง ทำลายล้างทุกสิ่งทุกอย่างบนพื้นโลกได้ แต่พิกิกโชคดีที่มีแม่เมตตาคอยดูแลสอนเขาให้ใช้เมตตาธรรม เป็นตัวดับโทสะในใจซึ่งทำให้พิกิกสามารถกำจัดศัตรูที่พยายามมายั่วยุให้เขาเกิดระเบิดโทสะอันรุนแรงนั้นออกไปได้ พฤติกรรมของพิกิกและแม่จึงแสดงให้เห็นผู้อ่านเข้าใจจริยธรรมอันควรพึงมีพึงปฏิบัติ โดยเฉพาะเมตตาธรรม และการเอาชนะจิตใจของตนเอง

ในเรื่อง **เรื่องเล่าจากดาวดวงหนึ่ง** พฤติกรรมของตัวละคร บอกให้ผู้อ่านตระหนักว่าการอยู่ร่วมกันในสังคมให้สงบสุขนั้น ต้องมีน้ำใจ และการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต้องรู้จักให้ รู้จักแบ่งปัน เพราะมีตอนหนึ่งในเรื่อง เมื่อเขาเห็นแก่ตัว แข่งขันกอบโกยผลประโยชน์โลกจึงแตกออกเป็นเสี่ยง ๆ และเขาต้องเร่ร่อน อยู่เพียงลำพัง ซึ่งทำให้เขาโศกเศร้ามาก

ดังนั้นพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องแนวนิทานเหนือจริงนี้จึงมีส่วนในการนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติ ชีวิต และสังคมได้ โดยเป็นการแสดงตัวอย่างให้ผู้อ่านมองเห็นภาพทำให้เกิดความคิดเห็นเพิ่มพูนขึ้น โดยผ่านการแสดงออกของตัวละครนั่นเอง ซึ่งเพราะความเหนือจริงทำให้ผู้อ่านกำหนดบทบาทของตัวละครได้อย่างอิสระ ทำให้เกิดความน่าสนใจตื่นเต้นชวนอ่าน แต่ผู้วิจัยพบว่าในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นมีตัวละครเอกในแนวเรื่องแบบนิทานเหนือจริงนี้ เพียง 5 เรื่อง ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยมาก ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากหลักในการสร้างตัวละครใน

วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ต้องยึดความจริงเป็นสำคัญ ผู้แต่งจึงนิยมสร้างตัวละครให้ตรงตามความเป็นจริงของชีวิตมากกว่าสร้างตัวละครแนวจินตนาการเหนือจริง

ตัวละครสัตว์, พืช ผู้แต่งนำมาแสดงกิริยา เช่นเดียวกับมนุษย์ มีความคิด มีความรู้สึก ตัวละครกลุ่มนี้จะมีอิสระที่จะพูดหรือกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย ทั้งพืชและสัตว์ จึงมีบทบาทเป็นตัวแทนของธรรมชาติ อธิบายวิถีชีวิตของพวกสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ เหล่านี้ให้มนุษย์เข้าใจบางเรื่องพืชและสัตว์ออกมาเรียกร้องสิทธิ เพราะการกระทำของมนุษย์ที่ล่วงละเมิด เข้าไปทำลาย และตัดวงจรผลประโยชน์จากธรรมชาติอย่างมากเกินพอดี จึงส่งผลกระทบต่อธรรมชาติ

ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น พบจำนวน 11 เรื่อง ในจำนวนนี้มีตัวละครพืชและสัตว์ที่เป็นตัวละครเอก จำนวน 5 เรื่อง คือ **เพื่อนแท้ ลูกห่านโตน ไม้ค่อมแคระ บินสุดขอบฟ้า และบทเพลงแห่งนกนางเขน** และตัวละครพืชและสัตว์ ที่เป็นตัวละครประกอบอีก 6 เรื่อง คือ **สร้อยแสงแดง เขี้ยวขาด่วน โลกของหนูแหวนภาค 2 คุณย่าผจญภัย บ้านสีขาว และสายใยแห่งความรัก**

ตัวละครในเรื่อง **โลกของหนูแหวน 2 และคุณย่าผจญภัย** คือตัวละครที่สามารถ พูดคุย สื่อสารกับมนุษย์ได้ เป็นตัวละครแบบเหนือจริง ตัวละครสัตว์ในเรื่อง **บ้านสีขาว** เป็น สัตว์เลี้ยงในบ้าน เช่น สุนัข และแมว ตัวละครในวรรณกรรม ทั้ง 3 เรื่องได้มีการอธิบายรายละเอียดแล้วในประเด็นตัวละครแนวเหนือจริง (**โลกของหนูแหวนกับคุณย่าผจญภัย**) และตัวละครวัยผู้ใหญ่ (**บ้านสีขาว**)

ตัวละครในเรื่อง **เพื่อนแท้** คือ ลิง กระต่าย และนกกระต๊ว พฤติกรรมของตัวละครทั้งสาม ได้แสดงถึงความรัก ความเอื้ออาทร การเสียสละ รู้จักให้และช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันและกัน แม้จะต้องเสียสละชีวิตแทนกันก็สามารถทำได้ ตอนจบของเรื่องลิงที่ชื่อแก่นยอมนสละชีวิตของมันเพื่อเข้าไปช่วยกระต่ายที่ถูกมนุษย์จับไป ดังนั้นพฤติกรรมของตัวละครทั้งสามจะเป็นแบบอย่าง ที่ดีให้แก่ ผู้อ่าน ว่ามิตรภาพที่แท้จริงนั้นมีค่าและยิ่งใหญ่เพียงใด

“เธอช่วยให้ฉันรอดพ้นจากไฟป่า จากเจ้าหมาป่า แล้วก็จากมนุษย์ จนเธอต้องพบกับความเจ็บปวดอยู่ในขณะนี้ เธอสอนให้ฉัน รู้จักความรัก และเห็นคุณค่าของมิตรแท้ ว่าประเสริฐมีคุณค่ากว่าสิ่งใด ๆ ไม่มีใครจะอยู่

อย่างโดดเดี่ยวได้ในโลกนี้ โดยปราศจากมิตร แก่น....ฉันคงหาเพื่อนแท้
อย่างเธอไม่ได้อีกแล้วชั่วชีวิต”

(ทำนุ อ้นประเสริฐ, 2526 : 116)

ตัวละครในเรื่อง **บิณฑุขบฟ้า** เป็นเรื่องของกาที่แสวงหาอิสรภาพ กา 2 ตัว เป็นอิกาป่าที่ถูกมนุษย์จับมากักขังเพื่อเลี้ยงดูสร้างความปลอดภัยให้ตนเอง แต่ที่สุดแล้ว ธรรมชาติของนกคือ การโบยบินอย่างเป็นทางการเป็นอิสระ บนท้องฟ้าที่กว้างใหญ่ อิกาทั้งสองจึงตะเกียกตะกายหนีออกมาจากกรงขัง เพื่อบินกลับไปสู่บึงใหญ่ ซึ่งเป็นถิ่นกำเนิด ดังข้อความตอนหนึ่งที่อิกาเผ่าสอนอิกาหนุ่ม

“เมื่อข้าถูกจับก็ถูกส่งมาขายในเมือง คราวนี้ข้าถูกกรงขังอยู่นาน แต่อย่างไรก็ช่างเถอะ ข้ายังมั่นใจว่าสักวันหนึ่งข้าคงหนีได้ สิ่งหนึ่งที่คอยกระตุ้นจิตใจของข้าอยู่เสมอ นั่นคือ อิสรภาพ นกกามันต้องโบยบินอยู่บนท้องฟ้า ไม่ใช่อยู่ในกรง นกในกรงไม่ใช่ชนก เป็นเพียงแต่เรือนร่างที่มีชีวิต แต่ไม่มีวิญญาณแห่งความเป็นนก ข้าจึงรอเวลาสักวันหนึ่งข้าต้องขึ้นไปโบยบินบนท้องฟ้าอีกให้ได้ นานเท่าไรหรือข้าก็จะรอ ”

(ส. พุ่มสุวรรณ, 2541 : 30)

พฤติกรรมนกกา 2 ตัวนี้ ทำให้ผู้อ่านรับรู้ถึงความโหดร้ายที่มนุษย์กระทำต่อสิ่งมีชีวิตที่ อ่อนแอกว่า สัตว์ทุกชนิดในโลกมีคุณค่าต่อธรรมชาติ การที่มนุษย์จับสัตว์มากักขังจึงเป็นเรื่องไม่สมควรอย่างยิ่ง เป็นการกระทำที่เห็นแก่ตัว และการแสดงออกของนกกาทั้งสอง สะท้อนให้เห็นถึงความทุกข์ที่ได้รับจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกสะเทือนใจ ผู้อ่านสามารถเรียนรู้ถึงเรื่องหน้าที่ที่ถูกต้องและจิตสำนึกที่ดี ในการปฏิบัติต่อสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ในธรรมชาติได้

ตัวละครเรื่อง **ไม้ค่อมแคระ** คือ ต้นไม้รอกเล่าประสบการณ์ในชีวิตที่ต้องเผชิญกับอันตรายในธรรมชาติโดยตรงและอันตรายที่เกิดจากการแสวงหาผลประโยชน์ของมนุษย์ พฤติกรรมของต้นไม้ที่ต้องอดทนและพยายามหลบหนีจากอันตรายต่าง ๆ นั้น นำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้ว่าวิถีชีวิตของ ต้นไม้รอกเป็นอย่างไร คุณประโยชน์ของไม้รอกคืออะไร และสิ่งที่มนุษย์กระทำต่อธรรมชาตินั้นเป็นการแสวงหาประโยชน์ในทุกๆทาง มนุษย์มีส่วนสำคัญต่อหายนะของสิ่งมีชีวิตเกือบทุกชนิด ดังนั้น พวกมนุษย์ควรระมัดระวังพฤติกรรมของตนเอง และหันกลับพิทักษ์

รักษาชีวิตของสิ่งมีชีวิตในธรรมชาติ และแสวงหาประโยชน์สุขแต่เพียงพอ เพื่ออนาคต ต่อไป
 ภายหน้า

ตัวละครในเรื่อง **บทเพลงแห่งนกกาชเชน** คือ นกกาชเชนที่ออกบินแสวงหาป่า
 ที่อุดมสมบูรณ์ตามคำร้องในบทเพลงของเหล่า นกกาชเชน นกกาชเชนหนุ่มตัวนี้ต้องโฉบบินเป็น
 ระยะทางไกล พินฝ่าอันตรายมากมาย แต่ในที่สุด นกกาชเชนก็ต้องพบกับความผิดหวัง จึงแต่ง
 บทเพลงแห่งนกกาชเชนขึ้นมาใหม่ กระตุ้นให้มนุษย์หันมาบำรุงรักษาป่าให้คงมีอยู่ต่อไป พฤติกรรม
 ของนกสร้างความสะดวกใจแก่ผู้อ่าน ทำให้สะท้อนใจ และเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้
 ดังนั้น การกระทำของนกกาชเชนนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้ ถึงคุณค่าป่าไม้ได้อย่างดีว่า สิ่งมีชีวิต
 มากมายอาศัย น้ำ ป่าไม้ ในการดำรงชีวิตรวมทั้งมนุษย์ด้วย แต่อย่างไรก็ตาม มนุษย์ยังคงไม่หยุด
 ทำลายป่า เพราะเห็นแก่ประโยชน์ของตนเองเพียงอย่างเดียว ซึ่งควรถึงเวลาที่มนุษย์จะหยุดการ
 กระทำนั้น ได้แล้วก่อนที่จะสายเกินจะควบคุม

ตัวละครในเรื่อง **ลูกห่านโชน** คือ ลูกห่านน้อยตัวหนึ่งที่ออกมานำเสนอ
 ความรู้เรื่องธรรมชาติวิทยาของห่าน เนื้อหาส่วนหนึ่งจึงมีความเป็นสารคดีเป็นความจริง
 (Realistic) ทำให้ทราบความ รู้สึกนึกคิดของห่าน และสร้างเรื่องราวให้ลูกห่านได้เฉลียว ผู้แต่ง
 บรรยายภาพการแสดงออกของพ่อแม่ห่าน สะท้อนภาพความรัก ความอบอุ่นในครอบครัว เช่น
 เดียวกับครอบครัวมนุษย์ ซึ่งทำให้ผู้อ่านเรียนรู้ธรรมชาติวิทยาของสัตว์ชนิดนี้ได้เป็นอย่างดี ขณะเดียว
 กันก็จะตระหนักในคุณค่าของสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่บนพื้นโลกเดียวกับตน

“ “เอ๊ก...ออกซ์...ออกซ์...” แม่ห่านร้องบอกกับลูกของมันเป็นการ
 สอนชีวิตเบื้องต้นว่า ชีวิตการเป็นห่านอย่างเราต้องกินหญ้าเป็นอาหารหลัก
 ธรรมชาติไม่ได้สอนให้แม่ห่านคืบเขี่ยอาหารให้ลูกอย่างกับแม่ไก่ ดังนั้นเจ้า
 ต้องช่วยตัวเองมากกว่าลูกไก่หรือลูกเป็ด และห่านอย่างพวกเราไม่พึง
 ปรารถนาสิ่งมีชีวิตจำพวกเนื้อสัตว์ เรากินอาหารแบบอาหารเจ เป็นอาหาร
 พืชล้วน ๆ แบบที่พวกมนุษย์บางคนเขากินกันอยู่ ดังนั้นถ้าไม่เผลอเราจริง
 ๆ แล้ว เจ้าจะต้องไม่กินเนื้อสัตว์เด็ดขาด...”

“กิว...กิว...” ห่านน้อยผงกหัวรับ ซึ่งมันเองก็ตระหนักดีว่าเป็น
 กฎเกณฑ์ตายตัวของห่านทุกตัว ที่พึงมีขึ้นโดยธรรมชาติในเรื่องไม่กินเนื้อ
 สัตว์ ตามที่แม่ห่านได้บอกมันมา”

(ส. พุ่มสุวรรณ, 2526 : 14-15)

ดังนั้นจึงสังเกตได้ว่าวรรณกรรมเรื่องที่มีตัวละครเอกที่เป็นพืชและสัตว์ ทั้ง 5 เรื่องนี้ ตัวละครมีบทบาทเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ดังเช่นในเรื่อง **ไม้ค่อมแคะและลูกห่านโตน** ตัวละครมีบทบาท เป็นผู้เรียกร้องหาความยุติธรรม แสดงภาพชีวิตของผู้ถูกกระทำและเป็นผู้กระตุ้นให้มนุษย์มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ ตัวละครแสดงความน่าสงสาร แสดงความเดือดร้อนจนทำให้เกิดความรู้สึกสงสาร และเห็นใจในชะตากรรม เช่น เรื่อง **เพื่อนแท้ บินสูดขอบฟ้า** และ **บทเพลงแห่งนกกางเขน** นำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกเห็นใจ เข้าใจความทุกข์ของสัตว์เหล่านี้ จึงน่าจะส่งผลให้เกิดความรู้สึกอยากปกป้องรักษาได้ในที่สุด

ในขณะที่วรรณกรรมอีก 7 เรื่อง ตัวละครที่เป็นพืชและสัตว์ เป็นตัวละครรองบางเรื่องพืชและสัตว์ พุดคุยสนทนากับมนุษย์ เช่น **ในโลกของหนูแหวน** และ **คุณย่าผจญภัย** บทบาทของตัวละครพืชและสัตว์ในวรรณกรรม 2 เรื่องนี้ คือ ผู้นำเสนอความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติสู่ผู้อ่าน เป็นการบอกผู้อ่านโดยตรงจากปากของสิ่งมีชีวิตในธรรมชาติ บางเรื่อง เช่น **โลกสีน้ำเงิน** พฤติกรรมของสัตว์ทะเล ผู้แตงนำธรรมชาติวิทยา และวิถีชีวิตของพวกมัน มาเป็นภาพการเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของมนุษย์ เพื่อใช้สอนหรือสะท้อนปัญหาบางอย่างให้ผู้อ่าน ตัวละครสัตว์ทะเลในเรื่อง จึงมีบทบาทเป็นตัวเปรียบเทียบให้เข้าใจชัดเจนขึ้น แต่มีผลพลอยได้คือการแทรกความรู้เรื่องธรรมชาติวิทยาของสัตว์ทะเลไปในตัว ดังเช่น

“หมึกเป็นสัตว์ที่ชอบเล่นแสงไฟ พวกชาวเรือรู้ใจเขาแหวนตะเกียงเจ้าพายุเอาไว้เหนื่อเรือน้อยล่อฝูงหมึกเข้าชายฝั่ง แล้วใช้ตาข่ายอวนซ้อนมันเล่นสนุกมือ ฤดูร้อนเดือนแรมระหว่างทะเลสีดำจะเห็นเรือน้อยประดับไฟแพรวพราวนับเป็นร้อยๆ ถ้าคล้ายดวงดาวร้อยแสงเกลื่อนอยู่ตรงหน้าบ้าน ฝูงหมึกเป็นอันมากต่างก็มาตายด้วยแสงไฟ

ความสามารถอย่าง “เครื่องบินไอพ่น” และ “ระเบิดควัน” ไม่อาจช่วยฝูงปลาหมึกให้หลุดรอด คินกลับทะเลอันเป็นต้นกำเนิดได้แม่บอกผมว่าปลาหมึกนั้นเหมือนคนหนุ่มคนสาวที่จากบ้านชายทะเลหายเงียบไปคล้ายกับคนตาย จากด้วยหลงมาหาแสงสี...”

(อัศศิริ ธรรมโชติ, 2540 : 52)

ในเรื่อง **สร้อยแสงแดง** และ **บ้านสีขาว** ตัวละครสัตว์ในเรื่อง เป็นสัตว์เลี้ยง คือสุนัข แมว และไก่แจ้ พฤติกรรมของตัวละครทั้ง 2 กลุ่ม คือมนุษย์กับสัตว์เลี้ยง ที่แสดงออกต่อ

กันนั้นเป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นความรักความผูกพัน ความมีเมตตา และมิตรภาพอันงดงาม บทบาทของตัวละครสัตว์ใน **สร้อยแสงแดง** และ **บ้านสีขาว** เป็นชีวิตสัตว์เลี้ยงที่น่ารัก ซื่อสัตย์ จงรักภักดีต่อนาย และนายก็แสดงออกถึงความรักความเมตตา จึงเป็นเรื่องที่เสนอแง่มุมที่แสดง การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขระหว่างมนุษย์กับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ในธรรมชาติเป็นอุดมคติอันดีที่มนุษย์ ควรยึดปฏิบัติดังนั้น พฤติกรรมของตัวละครใน **สร้อยแสงแดง** และ **บ้านสีขาว** จึงเป็นการบอกผู้อ่าน ทางอ้อมว่ามนุษย์และสัตว์สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ ถ้ามีเมตตาและความรักมอบให้แก่กัน ด้วยเหตุนี้ ตัวละครจึงมีส่วนสำคัญที่จะนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้และเข้าใจแนวคิดต่าง ๆ ที่ผู้แต่ง กำหนดไว้ได้

ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นมีหลักในการสร้างตัวละครให้สมจริงเป็น สำคัญ ดังนั้นผู้วิจัยพบว่าตัวละครเกือบทั้งหมดเป็นมนุษย์ ซึ่งวัยมีส่วนสำคัญในการกำหนดบทบาทหน้าที่ของตัวละคร คือตัวละครวัยเด็กจะเป็นผู้เรียนรู้ในทุก ๆ เรื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง เกี่ยวกับธรรมชาติจะสัมพันธ์กับตัวละครวัยนี้มากที่สุด ตัวละครวัยรุ่นมีบทบาทโดยเฉพาะในเรื่อง แสวงหาแนวทาง และรูปแบบในการดำรงชีวิต ค้นหาความต้องการที่แท้จริง และบางเรื่องแสดง ปัญหาที่ วัยรุ่นต้องเผชิญ เช่น ปัญหาเรื่องความรัก เรื่องความฝัน เรื่องการศึกษา เรื่องครอบครัว และเรื่องเพื่อน เป็นต้น

ตัวละครวัยผู้ใหญ่ ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้และผู้มอบความรักความอบอุ่น ดังนั้น สถานภาพของตัวละครวัยผู้ใหญ่ที่พบจึงเป็นกลุ่มญาติในครอบครัว เช่น ปู่ย่าตายาย ลุงป้า น้าอา และกลุ่มครูอาจารย์ พระภิกษุสงฆ์ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น

ตัวละครที่มีลักษณะเป็นจินตนาการเหนือจริง พบเพียง 5 เรื่อง ซึ่งบทบาท ของตัวละครเป็นไปในลักษณะของการมุ่งปลูกฝังคุณธรรมความดีงาม เช่น ความมีเมตตา ความอดทน การเอาชนะกิเลส ความสามัคคี เป็นต้น กลวิธีการสร้างตัวละครดังกล่าวนี้ เป็นรูปแบบที่สืบ ทอดมาจากวรรณกรรมคติประเภทคำสอน เพราะตัวละครที่เกิดจากจินตนาการเช่นนี้จะมีความน่า สนใจ ทำให้ผู้แต่งใช้เป็นเทคนิคสอดแทรกคำสอนหรือปรัชญาข้อคิดได้ง่ายขึ้น และผู้อ่านไม่รู้สึกรว่า ตนกำลังถูกสอนจึงไม่เกิดความเบื่อหน่าย ดังนั้นความแปลกใหม่ ของตัวละครจึงมีผลต่อการเรียน รู้ของผู้อ่านด้วยเช่นกัน

สำหรับตัวละครที่ไม่ใช่มนุษย์ก็คือ พืชและสัตว์ บทบาทของตัวละครกลุ่มนี้คือ เป็นตัวแทนของธรรมชาติ ออกมาให้ความรู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติวิทยา คุณและโทษ ที่เกิด

จากการทำลายธรรมชาติ และเรียกร้องให้มนุษย์หยุดการทำลาย ดังนั้นจึงเป็นตัวละครที่สามารถสร้าง ความรู้ความเข้าใจในเรื่องธรรมชาติได้อย่างตรงไปตรงมาและชัดเจนมากที่สุด กลวิธีการสร้าง ตัวละครในวรรณกรรมสำหรับเด็ก จึงมีส่วนสำคัญในการนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้เรื่องธรรมชาติ ชีวิต และสังคม ได้เป็นอย่างดี

3.3 การสร้างฉากที่เป็นฉากชนบท

ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น กลวิธีการสร้าง ฉาก แทบจะไม่แตกต่างไปจาก นวนิยายสำหรับผู้ใหญ่ เพียงแต่ฉากในวรรณกรรมสำหรับเด็ก ควรเป็นสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเด็ก เป็นสำคัญ ควรมีความสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง มีความสมจริง เพื่อที่จะช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ให้แก่เด็ก ดังเช่นที่ รัถพร ชังธาดา (2531 : 40) กล่าวว่า

“การสร้างฉากในการเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็ก ควรจะมีความเหมาะสมกับเด็ก คือ ใช้ฉากและบรรยากาศที่เด็กคุ้นเคย เช่น บ้าน โรงเรียน หรือวัด ใช้ฉากและบรรยากาศที่สอดคล้องกลมกลืนกับเรื่องและช่วยสร้างเสริมความรู้ ประสบการณ์ให้กับเด็ก เช่น ป่า เขา ทะเล ฤดูร้อน ฤดูหนาว ฤดูใบไม้ร่วง ควรมีการสร้างฉากให้ เหมาะสมกับกาลเวลาในท้องเรื่อง แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ควรมีข้อความบรรยายฉากและบรรยากาศมากนักเพราะจะทำให้เรื่องเยิ่นเย้อ น่าเบื่อ ควรใช้ภาพแสดงลักษณะของฉากแทนการบรรยาย ตัวอักษร ”

จากข้อมูลที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นมีกลวิธีการสร้างฉากที่เป็นลักษณะเด่น คือ การสร้างฉากชนบท พบในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นมาก เพราะจากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจำนวน 71 เรื่องพบว่า มีการกำหนดให้เป็นฉากสังคมชนบทถึง 46 เรื่อง ที่สร้างฉากเป็นสถานที่ในชนบท หรือท้องถิ่นต่าง ๆ แต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งสามารถจำแนกเป็นกลุ่มย่อย ๆ 4 แบบ คือ

1. ฉากท้องทุ่ง ไร่ สวน พบ 22 เรื่อง ได้แก่ เด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง ไข่น้อยไปโรงเรียน ขนน้อยกลางทุ่งนา กระท่อมน้อยกลางทุ่ง ลูกห่านโตน เขี้ยวขาด่วนโลกของหนูแหวนเล่ม 2 วันเวลาแสนงามและวันที่รุ่งทอสาย คุณย่าผจญภัย ชีวิตบ้านนา ชายแดน มหกรรมในท้องทุ่ง ความภูมิใจของลอย กระท่อมแสงตะวัน ข้าวหน้าลาน ลูกชานา แผ่นหลังพ่อ ในสวนป๊อ ป้าไหวชายทุ่ง ผืนไร่ที่ปลายทาง ทุ่งสลัปสี และดงคนดี ดังเช่น

“ทุกหนทุกแห่งในท้องทุ่งยามนี้ ไม่ว่าจะแลไปทางไหนก็พบแต่ต้นข้าว วลีเขียวขจี ที่เอนกอล้อมล้อมอยู่หิว ๆ ข้างใต้ใบข้าว นั่น คือ น้ำใสที่ขังเจิ่ง อยู่อย่างมากมาย ผุ่งปลาแหวกว่าย เลาะไปตามกอข้าวเป็นฝูง ๆ

ปูนาสีดำตัวโต ขยับกลั้วชูส่ายไปมา เหมือนจะอวดว่าตัวเองเก่ง กว่าใคร ๆ แต่พอเขียดตะนาขายาวกระโดดน้ำดังจ๋อม เจ้าปูจอมเบ่งก็ ตกใจ วิ่งเข้าไปแอบกอข้าวลำตัวลีบ

แดนหมอบอยู่บนหลังคา มองดูทุกสิ่งทุกอย่าง ด้วยความตื่นตาตื่นใจ เขาชอบแอบดูฝูงปลาตัวเล็กกว่ายี่สิบนิ้วไหล แอบดูเจ้ากบตาโปนหนัง ลายกระโดดหยอง ๆ ขึ้นมานั่งหลับอยู่บนกอหญ้า ข้างหัว คันนา พอแดน ขยับตัว เจ้ากบตาโปนก็ถลาลงน้ำหายไป”

(ทำนุ อ้นประเสริฐ, 2524 : 15)

2. จากป่าเขา พบ 13 เรื่อง เช่น บึงหญ้าป่าใหญ่ ลูกป่า หมู่บ้านอาบ- จันท์ บองหลา เพื่อนแท้ ไม้ค่อมแคระ ผจญภัยดินแดนมหัศจรรย์ ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่ ดอกไม้บานที่-เชิงภู ผีเสื้อป่า พระจันทร์ทรงกรด เขี้ยวเสือไฟ และ ไหมแมม ดังเช่น

“ทิวเขาสีเขียวความสูงต่ำลดหลั่นกันจากเหนือไปได้เมฆหมอกสีขาว ราวเทวดา ทำปุ๋ยฝ้ายสีขาวหกเรียวยาวคลุมป่า เป็นหย่อมเป็นแนวลอยล่อง แซมป่าไม้บนเทือกภูเขียว ๆ ชาว ๆ สลับกันไป มองไกล ๆ งามนัก งาม กินใจ เต็มอก

นาน ๆ ครั้งกลับมาบ้านรู้สึกชื่นใจในอก อากาศดีหายใจคล่อง แม้ว่า จะหนาวจนเย็บเยียบ แต่ก็อุ่นอกอุ่นใจเมื่ออยู่บ้าน

น้ำห้วยรินไหลใสเย็นปานน้ำแข็ง วกขึ้นลูปหน้าสดขึ้นทันตาเห็นจะ หน้าแล้งหน้าหนาวก็รินไหลอยู่อย่างนี้ หน้าฝนจึงไหลแรง ฝนตกบนเทือกภู หนักหนาวันใด น้ำป่าก็ป่าไหลลงมาตามลำห้วย เอ่อนองสองฝั่งเต็มไปด้วย น้ำ ทั้งมากทั้งไหลแรง ฝนผ่านไปนับ ชั่วโมงน้ำก็ยังท่วมสองฝั่ง”

(โกศล อนุสิน, 2540 : 14-15)

3. จากหมู่บ้านริมทะเล พบ 6 เรื่อง เช่น ปลาวาฬของน้อย เด็กชายชาวเล โลกสีน้ำเงิน แม่..ได้ฝุ่นมาแล้ว มุกตากับสาหร่าย สายใยแห่งความรัก ดังเช่น

“บ้านริมทะเลสาบของเรา แม้จะห่างจากตัวเมืองมาไม่มากแต่กลับดูเหมือนว่าจะถูกตัดขาดจากความเป็นเมือง จากถนนลาดยางแยกเข้ามาก็เป็นถนนดินแดงเล็ก ๆ มีบ้านคนปลูกอยู่สองข้างทาง พื้นที่ส่วนใหญ่ว่างเปล่า เป็นป่า เป็นโคลน พอข้ามสะพานปูนมาด้านหนึ่งก็จะกลายเป็นทะเล ด้านหนึ่งเป็นบ้านคน บ้านหลังแรกติดกับสะพาน เป็นที่อยู่ของครอบครัวคนจีน มีอาชีพทำปลาเค็มตากแห้ง ทุก ๆ วันจะมีปลาไปกองอยู่บ้านนั้นมากมาย ปลากระเบนก็มี ลูกปลาลงลามก็มี มุกดาตั้งใจว่าหากสาหร่ายโตขึ้นจนพอจะช่วยตัวเองได้ มุกดาจะไปรับจ้างตากปลาเค็มที่นั่น บางทีเงินที่ได้มามันอาจทำให้เกิดรอยยิ้มขึ้นบนใบหน้าของแม่ได้บ้าง

บ้านริมทะเลแต่ละหลังปลูกอยู่ห่างกัน ไม่แออัดเหมือนบ้านในเมือง เพื่อนบ้านที่นี่ก็ดีกันมาก”

(ดวงแก้ว กัลยาณี, 2540 : 41)

4. **ฉากชนบท** เป็นฉากที่เกิดจากการเดินทางของตัวละครผ่านท้องถิ่นต่าง ๆ จึงไม่ใช่สถานที่ใดที่หนึ่งโดยเฉพาะ แต่มีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ซึ่งอาจเกิดจากการเดินทางท่องเที่ยวของตัวละคร การผจญภัย 4 เรื่อง คือ **เที่ยวไปในวันหยุด บินสุดขอบฟ้า บทเพลงแห่งนกกางเขน อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะที่รัก** ตัวอย่างเช่น บันทึกการท่องเที่ยวของพิบูลถึงพิรุณในเรื่อง **เที่ยวไปในวันหยุด**

บันทึกการท่องเที่ยวของพิบูลถึงพิรุณ

8.40 น. เดินทางถึงตลาดสระบุรี คุณลุงเทพเพื่อนของพ่อซึ่งเป็นหัวหน้าคณะในการเดินทางครั้งนี้ บอกให้แวะเข้าตลาดเพื่อซื้ออาหารสดสำหรับทำกินกัน 2 วัน เพราะเราจะแวะค้างคืนที่มวกเหล็ก 2 คืน ฉายของเสร็จก็ใกล้เที่ยง คุณลุงเทพนำเราไปกินก๋วยเตี๋ยวเครื่องในหมูในตลาดสระบุรี

12.25 น. ออกเดินทางจากตลาดสระบุรี พอพ้นตัวเมืองออกไปไม่ไกล ก็เข้าถนนมิตรภาพ ทิวทัศน์สองข้างทาง เต็มไปด้วยไร่ข้าวโพดไร่น้อยหน้า และไร่มะละกอ ขณะรถวิ่งมองไปข้างหน้าเห็นพื้นถนนเรียบเป็นแนวโค้งคดเคี้ยวไปตามไหล่เขา มองไกลออกไปเห็นดงไม้ยูง ลิบ ๆ พ่อบอกว่าดงไม้นั้นชื่อ **ดงพญาเย็น** เป็นป่าไม้แห่งใหญ่ของไทย ซึ่ง

เป็นต้นกำเนิดแหล่งน้ำที่ให้ความชุ่มชื้นแก่แผ่นดินไทยทางภาคตะวันออก และภาคกลาง ที่ได้ชื่อพญาเย็นเพราะเป็นป่าที่มีต้นไม้ใหญ่หนาที่บจน แดดส่องไม่ถึงพื้นดิน บริเวณอันกว้างใหญ่จึงชื้นและเย็นจนหนาวเหน็บ

(ประพิน ออกรเวหา, 2527 : 6)

เป็นที่น่าสังเกตว่ามีวรรณกรรมสำหรับเด็กจำนวนเกินครึ่งที่กำหนดให้ฉาก เป็นสังคมชนบทสาเหตุที่ทำให้ผู้แต่งวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นนิยมสร้างฉากเป็นสังคม ชนบทนั้น น่าจะเป็นด้วยเหตุผล 3 ประการ

ประการแรก คือ ตัวละครอาศัยอยู่ในชนบทที่อุดมสมบูรณ์ แวดล้อมด้วยทุ่ง นา ไร่ สวน ป่าไม้ ภูเขา ทะเล แม่น้ำ สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกใกล้ชิดกับธรรมชาติ ผู้อ่านจะซึมซับบรรยากาศและภาพที่สวยงามต่าง ๆ ในธรรมชาติจากการที่ผู้แต่งได้บรรยายพรรณนาไว้ และ เรียนรู้ผ่านพฤติกรรมของตัวละครที่โลดเล่น ผจญภัย ออกไปใช้ชีวิตท่ามกลางสิ่งแวดล้อมทาง ธรรมชาติอันจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ตระหนักถึงคุณค่าในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ ธรรมชาติ เพราะไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ พืช หรือสัตว์ตัวเล็ก ๆ ต่างก็มีคุณประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมและ มนุษย์เช่นกัน นอกจากนี้ผู้แต่งได้สอดแทรกข้อคิดเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยสะท้อนให้เห็นปัญหา ของการทำลายธรรมชาติ ฉากที่เคยกำหนดให้อุดมสมบูรณ์งดงามนั้น ผู้แต่งจะเปลี่ยนแปลงฉากไปสู่ ภาวะของการขาดแคลน ภาพของตัวละครที่ประสบภัยทางธรรมชาติ รูปแบบต่าง ๆ รวมถึงปัญหาด้าน มลภาวะเป็นพิษ อันมีสาเหตุมาจากการที่ธรรมชาติถูกทำลายลงไป ดังเช่น

“อีกครั้งที่สีขาของปูหมอกแปรเปลี่ยนเป็นสีทองสุกปลั่งไปทั่วทั้งผืน ป่า ผุ่งนกเงือกกระพือปีกพึ่บพับบินกลับรัง หลากหลายเชิงแซ่ เสียงนกเพรียก หากันมวลงกรีดปีกกระมป่า สัตว์ใหญ่ส่งเสียงระเริงไพรจากที่ไกล...

มันควรจะเป็นวันแห่งความสวยงามที่สุดสำหรับหัวใจแห่งกางเขนหนุ่ม สาวผู้แสวงหา ควรจะได้ดื่มด่ำดูดซึมความงามที่บริสุทธิ์ของธรรมชาติ ป่า ผืนใหญ่ในอ้อมโอบของทิวเขายาวเหยียดสูงจรดฟ้า น่าเสียดายที่กำแพง ธรรมชาติ นอกจากจะไม่สามารถปกป้องผืนป่า ในอ้อมกอดได้แล้วยัง กลับกลายเป็นกำแพงปิดซ่อนเร้นการเช่นฆ่าทำลายป่าใหญ่ให้รอดพ้นจาก สายตาโลกภายนอกอย่างสิ้นเชิง กางเขนหนุ่มถอนหายใจ หดหู่เศร้าเสียดาย ต่อภาพของต้นไม้ใหญ่ที่ถูกโค่นอยู่ทั่วไป กองไม้แปรรูปที่ถูกขนวางสุ่มซ่อนอยู่ใน พุ่มไม้ใบหนา เลื้อยย่นตัววางกองสุ่มระเกะระกะอยู่อีกด้าน ผู้คนเริ่มก่อกอง ไฟเตรียมรับความหนาวเหน็บของค่ำคืน”

(อุดม วิเศษสาร, 2539 : 173)

เพราะฉะนั้นหากจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมให้วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นมีบทบาทในการช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ ดังที่ ถวัลย์ พึ่งเงิน (2537 : 176) กล่าวไว้ในปริญญาานิพนธ์ ตอนหนึ่งว่า

“บทบาทของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลาย ทั้งมุ่งหวังให้อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยังมีสภาพที่สมบูรณ์ต่อไปอีกนาน ในส่วนของบทบาทผู้แต่งมุ่งหวังและปลูกฝังคุณธรรมเพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ได้แก่คุณธรรม ด้านความเมตตา ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความไม่โลภ ความสามัคคีความรับผิดชอบ ซึ่งคุณธรรมดังกล่าวถ้าผู้ใหญ่ให้ความสำคัญและมีส่วนในการปลูกฝังแก่เยาวชนจะเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้เยาวชนช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ได้”

ประการที่สอง คือ หากแบบสังคมชนบทสามารถสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของกลุ่มชนในหลากหลายรูปแบบ หลากหลายอาชีพและ สะท้อนภาพวัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียม ประเพณีแบบไทยดั้งเดิม จากหลาย ๆ ส่วนของประเทศได้ ตัวละครบางเรื่องเป็นตัวละครที่อาศัยอยู่ในครอบครัวชาวนา บรรยากาศ และ สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวละครนั้น ช่วยทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของ ชาวนาและกิจกรรมของเด็ก ๆ เช่นเดียวกันถ้าหากเป็นตัวละครที่อาศัยอยู่ในครอบครัวของคนภูเขา ชาวเล ชาวไร่ ชาวสวน ฉาก และสถานที่ เวลา และสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวละครก็จะเป็น ตัวฉายภาพความเป็นอยู่ ชนบทธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ให้ผู้อ่านเรียนรู้ได้ ดังนั้น ฉากในสังคมชนบทจึงเอื้อต่อการสร้างเรื่องราว และ เหตุการณ์ได้อย่างหลากหลาย สามารถนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้ได้อย่างครอบคลุม ทั้งธรรมชาติ ชีวิต และสังคม ดังเช่นตัวอย่าง ฉากในเรื่อง **โลกสีน้ำเงิน**

“บ้านของผมหันหน้าเข้าหาโลกสีน้ำเงิน ผมอยู่ใกล้ชิดกับโลกใบนี้มา ตั้งแต่แรกที่ลืมตามองเห็นภายในเรือนใต้ถุนสูงที่ถูกเขย่าด้วยเสียงคลื่นในบางฤดูกาลนี้ มีกลิ่นอายน้ำเค็มติดอยู่กับเรือนกายผมด้วย หูผมได้ยินเสียงทะเลร้อง และตามผมก็มองเห็นว่ามันเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร พร้อมกับที่ใจ รับรู้ในอารมณ์อันแปรปรวนที่เอาแน่ไม่ได้ของมันอยู่เสมอ”

(อัศศิริ ธรรมโชติ, 2540 :1)

“ท้องฟ้าหน้าแล้งเป็นสีครามสดใส หมู่มะฆอลอยฟอง แต่งแต้ม เวียงฟ้า ให้มีสีสัน ลมโชยผ่านเป็นระลอก ลมบนท้องฟ้าตีก่อนเมฆให้เปลี่ยนรูปทรง ไปเรื่อยๆ จุดดำเล็ก ๆ จุดหนึ่ง ตัดกับสีครามเห็นเด่นชัด มันเคลื่อนไหวไป มาอยู่ใต้ทะเลก่อนเมฆ ร่อนวนเป็นวงกลมเดียวดายในฟ้ากว้าง

ความกราดเกรี้ยวของฝนฟ้าคะนองเป็นสัญญาณให้ชาวนาได้รู้ว่า บัดนี้ศุภฤกษ์แห่งฤดูไถหว่านได้เปิดมานั้นอีกแล้ว สายฝนสาดซาลงมา อย่างแรงและรวดเร็ว ชั่วจิตใจเดียวทั่วท้องทุ่งก็เจิ่งนองด้วยน้ำฝนแลดู ชาวโพลนไปทั่ว

เมื่อฝนตกได้สักพักลอมกับฉันจึงช่วยกันรองน้ำฝนจากชายคา หิ้วไป ใส่ตุ่มที่วางเรียงรายเป็นแถวอยู่ใต้ถุนบ้านเต็มไปหลายตุ่ม ตุ่มน้ำทุกใบเป็น ตุ่มมังกร เมื่อใส่น้ำฝนทำให้น้ำเย็นชื่นใจ ตุ่มเหล่านี้ชาวราชบุรีบรรทุกใส่ เรือเอี่ยมจุ่นขึ้นมาขายทุก ๆ ปีในหน้าแล้ง ลอมใช้ชี้เป้าและเศษฟางแช่น้ำ ให้นิมซัดฝาทุ่มทุกใบ แล้วใช้น้ำฝนล้างจนสะอาดจึงปิดตุ่มไว้กันฝุ่นละออง และตัวแมลง ตลอดจนยุงที่จะมาวางไข่ กว่าจะหมดฤดูฝนเราคงรองน้ำ ใส่ตุ่มใบอื่น ๆ ที่เหลืออยู่อีกนับสิบใบ บ้านเราจึงมีน้ำฝนกินตลอดปี ส่วน น้ำใช้ช่วยกันหาบขึ้นมาจากทำนน้ำหน้าบ้านเพื่อประหยัดน้ำฝน

ฉันเฝ้ามองลอมแหงนหน้าขึ้นไปบนท้องฟ้าซึ่งฝนยังคงเทระหน่าลงมาไม่ขาดสายท้องฟ้าฉ่ำไปด้วยฝอยฝน ลอมหลับตาปล่อยให้เม็ดฝน ปะทะใบหน้า เขาบอกว่าชอบมากตอนนั้นฉันยังเล็กเกินกว่าจะเข้าใจความหมาย แต่เมื่อโตขึ้นมาอีกสักหน่อยลองทำตามที่ลอมทำดู จึงได้รับรู้ถึงความรู้สึกอันดีมิดำนั้น... สายฝนชำระความชุ่มฉ่ำลงสู่กันบึงของ หัวใจได้ วิเศษนัก มันเป็นความผูกพันอันล้ำลึกยากที่จะอธิบายให้ใครอื่นได้รับรู้ นอกจากการได้รับรสสัมผัสนั้นด้วยตนเองและจดจำไปอีกนานแสนนาน... บัดนี้แผ่นดิน แผ่นฟ้าสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมี สายฝนที่โปรยปรายเป็นตัวเชื่อมให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกัน

(วีรญาณ์ เจริญโท, 2535 : 16-17)

ประการสุดท้าย ความเป็นอยู่ และพฤติกรรมของผู้คนในชนบทไม่ว่าจะเป็น สังคม แบบ ชาวไร่ ชาวนา ชาวสวน ชาวเล หรือคนภูเขา คือภาพวิถีชีวิตของผู้คนในแบบสังคมไทย

ดั้งเดิมซึ่งเปรียบเสมือนรากฐานที่แท้จริงของประเทศ ภาพของครอบครัว ที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ แวดล้อม ไปด้วยญาติ พี่น้องคอยช่วยเหลือพึ่งพากัน และมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ กำลังจะเลือนหายไปจากความทรงจำ เพราะเมื่อมีการเปิดรับวัฒนธรรมใหม่ ๆ จากต่างประเทศมีเทคโนโลยีและวัตถุที่ทันสมัยเข้ามาอำนวยความสะดวก ด้านอุตสาหกรรมเริ่มขยายตัวจากสังคมเมืองเข้าสู่สังคมชนบท อันเป็นสังคม เกษตรกรรม วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมจึงเริ่มเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นสังคมเมืองมากยิ่งขึ้น

ผู้แต่งวรรณกรรมสำหรับเด็กตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้จึงพยายามรักษาภาพของสังคมเกษตรกรรมไว้ให้คงอยู่ในการรับรู้ของผู้อ่านทั้งที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่ เพราะเหตุว่าความสวยงาม วิถีชีวิตที่เรียบง่ายแบบสังคมชนบท ความสงบสุขในชีวิตเป็นอุดมคติเป็นการคาดหวังของมนุษย์ ฉะนั้นจึงปรากฏว่ามีการกำหนดฉากในวรรณกรรมเยาวชนเป็นภาพของสังคมชนบทมากเกินกว่าครึ่ง

นอกจากฉากในสังคมชนบทจะสามารถส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และทำความเข้าใจในเรื่องของธรรมชาติ ชีวิต และสังคมได้แล้ว การสร้างฉากเป็นภาพสังคมชนบทยังช่วยสร้างบรรยากาศในวรรณกรรมเรื่องนั้นๆ ให้เป็นบรรยากาศที่อบอุ่นสวยงาม สร้างความเพลิดเพลินและจรรโลงใจผู้อ่านได้ในขณะเดียวกัน

การที่วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น นิยมสร้างฉากให้มีบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อม ใกล้ชิดกับธรรมชาติ เป็นการสืบทอดกลวิธีการสร้างฉากมาจากนิทาน เพราะเหตุว่านิทาน และวรรณกรรมสำหรับเด็ก มีลักษณะร่วมกันอยู่หลายประการ โดยเฉพาะแนวความคิดเรื่องการผจญภัย และการเดินทาง เพื่อออกไปเรียนรู้โลกภายนอก หรือแสวงหาวิชาความรู้ ดังนั้นการสร้างฉากเป็นสังคมชนบทมีความใกล้ชิดกับธรรมชาติจึงเอื้ออำนวยให้ผู้แต่งสามารถสร้างเรื่องราว และเหตุการณ์แนวผจญภัยได้ จึงมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้อ่านโดยตรง ทั้งในเรื่องธรรมชาติ ชีวิต และสังคม

นอกจากฉากชนบทแล้ว จากการศึกษาศากสังคมเมืองในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น พบว่าผู้แต่งต้องการสะท้อนสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสังคมเมืองที่ผู้แต่งสร้างขึ้นเพื่อเป็นภาพเปรียบเทียบให้เด็กได้เรียนรู้ถึงความแตกต่างของสังคมทั้ง 2 แบบนี้ กล่าวคือ

ฉากชนบทสะท้อนภาพความงดงามของธรรมชาติได้มากกว่าฉากในเมือง ทำให้น่าผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติได้กว้างและหลากหลายแง่มุม เพราะมีทั้งฉากท้องทุ่ง

ฉากในไร่อันสงบ ฉากริมทะเล ฉากบนภูเขา และฉากในป่า ทำให้ผู้อ่านได้รับภาพของธรรมชาติที่ชัดเจนผ่านการบรรยาย พรรณาสภาพฉากเอง และผ่านพฤติกรรมของตัวละครจึงเป็นการช่วยเน้นย้ำให้ผู้อ่านได้ซึมซับภาพธรรมชาติอยู่เสมอ มีผลทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงคุณค่าและความงดงามของธรรมชาติ ได้เป็นอย่างดี ในขณะที่ฉากสังคมเมือง การสะท้อนภาพธรรมชาติเป็นไปได้อย่างยากกว่า โดยผู้แต่งนิยมบรรยายสภาพ อากาศ หรือ พรรณนาความงดงามของท้องฟ้าในเมือง ต้นไม้ในสวนสาธารณะ ชีวิตของพวกสัตว์เลี้ยงในครอบครัวของผู้คนชาวเมือง ซึ่งก็สามารถทำให้ผู้อ่านเข้าใจสภาวะธรรมชาติในสังคมเมืองได้

ฉากสังคมชนบทสะท้อนภาพวิถีชีวิต และสังคมแบบดั้งเดิมอันเป็นสังคมเกษตรกรรม ผู้คนอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ มีชีวิตที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติและศาสนา ทำให้ผู้คนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สงบสุข สมถะ และยังคงยึดมั่นในขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของสังคมไทย ขณะที่ฉากสังคมเมืองแสดงวิถีชีวิตและสังคมของคนในยุคใหม่ ยุคแห่งความเจริญทางเทคโนโลยีและวัตถุ ผู้คนต้องเร่งรีบ และดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด และพัฒนาชีวิตให้เจริญมากขึ้น วิถีชีวิตของคนเมือง ควรเป็นครอบครัวเดี่ยว เป็นสังคมอุตสาหกรรม มีความสะดวกสบายจากวัตถุสิ่งของ ดังนั้นการให้ความรู้ ความเข้าใจในสภาพความเป็นอยู่ หรือสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างจากสภาพแวดล้อมที่ผู้อ่านคุ้นเคย ทั้งผู้อ่านที่เป็นเด็กเมือง และเป็นเด็กชนบท เมื่อได้รับการเสริมสร้างความรู้ใหม่ ๆ จากวรรณกรรมที่เสนอภาพความแตกต่างไปจากสิ่งที่เราเคยรับรู้ จึงก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ได้ในส่วนหนึ่ง แม้อัลลีการสร้างฉากทั้งสองแบบจะแตกต่างกันในหลายประการ แต่สามารถนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติ ชีวิตและสังคมได้เหมือน ๆ กัน เพราะฉากทั้งสองแบบกลายเป็นภาพเปรียบเทียบที่จะทำให้ผู้อ่าน เห็นภาพได้อย่างชัดเจนว่า วิถีชีวิตและสังคมของมนุษย์เรามีความเปลี่ยนแปลง เมื่อผู้อ่านรับรู้ถึงความแตกต่างนี้ ก็จะเกิดการเรียนรู้ได้เองว่า ควรจะรักษาสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตและสังคมแบบใดไว้ จึงจะถูกต้องเหมาะสมกว่ากัน ฉากจึงมีส่วนทำให้เกิดการเรียนรู้ได้เพราะสามารถแสดงภาพธรรมชาติ ชีวิต และสังคมได้อย่างชัดเจน

3.4 การสร้างบทสนทนาที่สมจริง

บทสนทนาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เป็นหัวใจในการดำเนินเรื่องโดยตรง แต่ยังทำหน้าที่สื่อความและถ่ายทอดความคิดของตัวละคร ดังนั้นบทสนทนาจึงมีคุณค่าต่อการเรียนรู้ จากการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น พบว่าบทสนทนามีส่วนสำคัญในการเรียนรู้ เพราะบทสนทนาในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นเป็นบทสนทนาที่สมจริง เหมาะสมกับวัยของเด็ก เมื่ออ่านจะก่อให้เกิดอารมณ์ร่วมและคล้อยตามเรื่องราวได้ง่าย ทำให้ผู้อ่านสามารถ

เรียนรู้และเข้าใจสาร หรือ แนวคิดสำคัญได้ในที่สุด นอกจากนี้บทสนทนาทำให้เรื่องสมจริงเป็นธรรมชาติ คำพูดโต้ตอบระหว่างเพื่อนกับเพื่อน พ่อแม่ กับลูก ปู่ย่าตายาย กับหลาน ครูกับลูกศิษย์ ในบทสนทนาทำให้เรื่องสนุกสนาน ผู้อ่านสามารถเพลินกับเรื่องราว และซึมซับ ข้อคิดปรัชญา คุณธรรม จริยธรรม ที่ผู้แต่งต้องการสื่อได้อย่างไม่ รู้สึกว่าถูกบังคับยัดเยียด บทสนทนาจึงช่วยสร้าง สีสัน และความบันเทิง ได้เป็นอย่างดี

ผู้แต่งสามารถแทรกข้อคิดคำสอน หรือ สื่อสารแนวคิดของเรื่องได้อย่าง ตรงไปตรงมา ในขณะที่ผู้แต่งพยายาม แทรกข้อคิด คำสอน คุณธรรม จริยธรรมต่าง ๆ อาจเป็นเรื่อง ที่หนักเกินกว่าการรับรู้ของเด็กเป็นเรื่องที่เข้าใจยากและน่าเบื่อหน่าย การใช้บทสนทนาเป็นกลวิธีสื่อสารแนวคิดเหล่านี้ไปสู่ผู้อ่าน จะช่วยดึงดูดความสนใจไม่ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ข้อคิดคติธรรม ที่ยากก็สามารถอธิบายให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นเนื้อเรื่องไม่แห้งแล้ง และไม่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกที่กำลังอ่านหนังสือแบบเรียน หรือ หนังสือธรรมะ ดังเช่น

“เจ้าเบิ้มสายหน้าซำ ๆ ก่อนจะพูดเป็นงานเป็นการว่า “เมื่อวานขึ้นครุฑที่แกเห็นพวกเรากำลังไล่จับผีเสื้ออยู่ เลยสั่งไม่ให้จับ แกบอกว่ามีผีเสื้อมีประโยชน์ต่อคนเราเพราะมันช่วยผสมเกสรดอกไม้ ช่วยแพร่พันธุ์ พืชผักผลไม้ และยังประดับโลกให้สวยงาม พวกเราไม่ควรไปรังแกมันอย่างนี้”

“ฉันไม่เคยจับได้ก็เลยไม่คิดจะจับ วันนี้เลยไม่จับตัว คงจะจริงเหมือนที่ย่าพูด” ผมนึกถึงบาปกรรมและเริ่มเข้าใจ

“...แต่ พี่ถ่ม...” เจ้าเบิ้มเหมือนอยากจะพูดอะไรสักอย่าง

“เออ นั่นมันยังไม่ถึงเวลา” ย่ามาอยู่ข้างหลังเมื่อไหร่ผมไม่ทันสังเกต

“ย่ารู้หรือเปล่าว่าพี่ถ่มแกทำอะไรกับผีเสื้อ...” ผมขยักไว้ให้ย่าเดา ย่าได้แต่มองหน้าเหมือนอยากถามมากกว่าตอบ ผมจึงพูดต่อ “...แกจับผีเสื้อไล่ขวดโหลที่มีน้ำยาชื่อฟอร์มาลีน ครูบอกว่าเป็นน้ำยาที่มีพิษ ผีเสื้อมันหายใจไม่ออกก็เลยตายอยู่ในนั้น” ผมฟัง

ย่าพยักหน้าหงิก ๆ เหมือนจะบอกอะไรสักอย่าง แล้วย่าก็ถามผม และเจ้าเบิ้มว่า

“เคยได้ยินข่าวคนฆ่าตัวตายไหม ไฟตายไหม เวลาไฟไหม้ล่ะ”

“เคยเห็นในที่วิญชะยา”

“นั่นละขอบทรมานสัตว์ ต้องตกรอกทั้งเป็นจำไว้” ย่าพูด ๆ

(อโศก ศรีสุวรรณ, 2535 : 26-27)

ตัวอย่างข้างต้นนี้ เป็นบทสนทนาระหว่างย่ากับหลานชายและเพื่อนของเขา เนื้อหาในบทสนทนาเป็นสอนเรื่องบาปบุญคุณโทษ ซึ่งเป็นการให้ข้อคิดที่เกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา อันเป็นเนื้อหาสาระที่หนักและไม่อยู่ในความสนใจของเด็ก ดังนั้นเมื่อผู้แต่งใช้บทสนทนาย่ากับหลานชายมาเป็นกลวิธีในการสอนผู้อ่านแบบอ้อมๆว่าการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเป็นบาป บรรยากาศของการพูดคุยที่เป็นกันเอง ผู้แต่งจึงสามารถอธิบายข้อคิด คำสอนเหล่านี้ได้อย่างละเอียด ความเป็นธรรมชาติของคำพูดได้ตอบระหว่างเพื่อนกับเพื่อน หรือ ปู่ย่าตายาย กับหลานในบทสนทนาตัวอย่างนี้ ทำให้ผู้อ่านไม่รู้สึกรู้ว่ากำลังเรียนรู้หลักธรรม หรือรู้สึกรู้ว่าถูกอบรมสั่งสอน บทสนทนาที่สมจริง เหมาะกับวัยของผู้อ่าน จึงมีผลต่อการเรียนรู้ของเด็ก และเอื้ออำนวยให้ผู้แต่งแฝงข้อคิด คำสอนได้อย่างหลากหลาย และชัดเจน

นอกจากนี้บทสนทนาช่วยบอกลักษณะ และอุปนิสัยของตัวละครชัดเจนขึ้น การพูดแลกเปลี่ยนความคิดหรือโต้ตอบกันระหว่างตัวละคร ช่วยทำให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้ คำพูด และการพูดของตัวละครแต่ละคน บ่งบอกถึงสภาพอารมณ์ สภาพจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด และความเฉลียวฉลาด มีเหตุมีผลของตัวละครนั้น ๆ จึงมีผลให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ชีวิตผ่านพฤติกรรมของ ตัวละคร ทำให้ผู้อ่านเข้าใจสาระสำคัญ หรือ เกิดอารมณ์ความรู้สึกคล้อยตามกับสภาวะในเรื่องได้ดียิ่งขึ้น บทสนทนายังสามารถให้รายละเอียดเกี่ยวกับฉาก และเหตุการณ์ต่างๆ ในเรื่องได้มากขึ้น ทั้งเหตุการณ์ในเรื่อง ตัวละคร และฉาก สามารถนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้เรื่องธรรมชาติ ชีวิต และสังคมได้ ดังนั้นบทสนทนาที่ทำให้ผู้อ่านได้รายละเอียดเกี่ยวกับเหตุการณ์ ตัวละคร และฉาก ย่อมจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ในที่สุด ดังเช่น

“นัยน์ตากลมโตของลินลาเบิกกว้างอย่างกระตือรือร้น

“สนุกจังนะคะ ในสวนมีเรือนแพใหญ่ริมสระน้ำ เป็นร้านอาหารค่ะ ปี่ที่แล้วเขาก็จัดงานลอยกระทงกันที่นี่แหละค่ะ แล้วอาหารที่นั่นก็อร่อยมาก เตี่ยเขายังได้อาหารกลับมาบ้านทุกอาทิตย์เลยคะมีกับข้าวแปลก ๆ ไม่ซ้ำกันเลย เวลาเขาเล่าให้เพื่อน ๆ ฟัง ใคร ๆ ก็อิจฉาเตี่ยกันทั้งนั้น”

สุมาลินมองหน้าหลานสาวอย่างไม่พอใจ

“ไปเป็นเด็กรับใช้นะหรือสนุก ลินลา”

เด็กหญิงมองหน้าสาวอย่างฉงน

“คะ สนุกซีคะ ใคร ๆ ก็อยากมีโอกาสอย่างเตี่ย เขาเป็นคนเดียวที่เข้าสวนทิพย์ได้ฟรีคะ บางทีเขามีเวลาว่าง เขาก็ไปช่วยหาอาหารให้ม้า

ในนั้นมีม้าด้วยนะคะ ม้าลากรถไถคะ ช้างก็มีคะ เตี้ยเขาโชคดีได้ไปอาบน้ำให้ลูกช้างด้วย ดีจังนะคะ”

“ลินลา น้ำไม่เห็นว่าเป็นหรือสนุกตรงไหนเลยที่เด็กคนนั้นต้องไปทำงานหนักสายตัวแทบขาด เขาหลอกเพื่อน ๆ นะซีว่าสนุก”

นัยน์ตาของลินลาเบิกกว้างขึ้นอีก

“ทำไมเตี้ยต้องหลอกพวกเราด้วยล่ะคะ”

สุมาลินตอบไม่ถูก เธอไม่แน่ใจว่าจะต้องตอบคำถามซึ่ง...ถ้าไม่ตอบก็รู้สึกว่าง่าย แต่ถ้าตอบเข้าจริงแล้วกลับยากเอากการ เธอต้องรวบรวมคำตอบอยู่ครู่หนึ่งจึงตอบได้ว่า

“เพราะการทำงานไม่ใช่เรื่องสนุก เด็กคนนั้นยากจนถึงต้องไปทำงาน ถ้าเขาสนุกเขาต้องได้เล่นอย่างคนอื่น ๆ เช่น เล่นกีฬา เล่นอะไรกับเพื่อน ๆ”

“แต่...ถ้าทำงานด้วยความเต็มใจ เราก็สนุกได้นี่คะ เขาเรียกว่าสนุกกับงาน แล้วทำให้เราทำงานได้นานด้วยคะ ผลงานก็ออกมาดี”

สุมาลินเป็นฝ่ายอึ้งไปชั่วขณะ”

(ว. วิณิชชัยกุล, 2537 : 111-112)

ผู้อ่านสามารถสังเกตเห็นว่า ตัวละครที่ชื่อลินลา เป็นเด็กที่มองโลกในแง่ดี คำพูดและความรู้สึกนึกคิดของลินลา บ่งชี้ว่าลินลาเป็นเด็กฉลาด ได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างดี กิริยาท่าทางของลินลาที่แสดงออกมา ทำให้ผู้อ่านรับรู้ได้ว่า เธอเป็นเด็กที่ร่าเริงและเปิดเผย การที่ผู้อ่านเข้าใจลักษณะของตัวละคร ความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้อย่างชัดเจน ย่อมส่งผลต่อการรับสารของเรื่องได้ในที่สุด

บทสนทนาเป็นส่วนที่ช่วยกระตุ้นความคิด กระตุ้นการเรียนรู้ ทำให้เกิดการขบคิด ตั้งคำถามขึ้นในใจ ขณะเดียวกันเมื่อผู้อ่านติดตามเรื่องราวนั้น ๆ ต่อไป ก็จะพบว่าบทสนทนาสามารถให้คำตอบแก่ผู้อ่านได้ ปมปัญหาที่เกิดขึ้นในใจผู้อ่านได้รับการเฉลยผ่านบทสนทนาต่อ ๆ มา จนผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องราวได้กระจ่างชัดเจน ดังเช่น

“คืนหนึ่งที่เตนบ่นว่าไม่ได้ปลา พี่ยุทบอกว่...”

“สมัยนี้คนมาก ต้องแย่งกันทำกิน เมื่อก่อนคนน้อยปลามาก เดินไปในทุ่งนาราวกับจะเหยียบไปบนสันหลังปลา การเล่าเรียนมันช่วยคนได้...”

“ช่วยอย่างไรล่ะ?” เด่นถาม

“เป็นหมอกก็ช่วยรักษาไข้ เห็นมั๊ยประเทศที่เจริญ...คนของเขามีความรู้ความสามารถ คนเรียนสูง ๆ ก็ทำนาอยู่มาได้ นาของเราต้องปรับปรุง เพิ่มผลผลิต...” แม้เด่นจะไม่ค่อยเข้าใจนัก แต่พอตีความหมายเอารวม ๆ ได้... การเล่าเรียนสามารถช่วยเหลือตนเอง หรือผู้อื่นก็ได้...

“เด่นรักบ่าวมั๊ย?”

“รักครับ...” เด่นตอบพร้อมหันหน้าไปที่เพื่อน

“รักอย่างไร?”

“เราเที่ยวด้วยกัน เล่นด้วยกัน ถ้าใครทำร้ายบ่าว ผมชก...”

“แล้วน้ำเซยถูกรังแกล่ะ?” (ชายหนุ่มถาม)

“เรื่องของผู้ใหญ่เค้า...” เด่นออกตัว

“แต่บ่าว...เพื่อนของเด่นลำบาก ทำงานหนัก หนังสือก็ไม่ได้ร่ำเรียน เชื้อพี...วันหนึ่งเราโตขึ้นต้องพบกับปัญหาที่ผู้ใหญ่พบ พ่อของเด่นเห็นมั๊ย... แกรักน้ำเซย แก้วช่วยเหลือทุกอย่าง?...” ยุทธยกตัวอย่างใกล้ตัว

เด่นพูดอะไรไม่ออก เขาได้แต่นั่งนิ่ง

“แต่พีช่วยได้...”

“ช่วยได้ยังไงล่ะ?”

“พีเป็นทนายให้เขา...หากพีไม่ร่ำเรียนมาแม้อยากช่วยก็ช่วยไม่ได้...” พียุทธหยุดพูดชนิดหนึ่ง “เพราะไม่มีความรู้ไงล่ะ” แล้วพียุทธก็พูด ต่อไปอีกเหมือนไม่ยอมหยุดง่าย ๆ

“ส่วนคนอื่น ๆ...เขามีความรู้ไปตามสาขาของตนก็ช่วยคนอื่นได้เหมือนกัน”

(จำรอง ผึ้งชลจิตร, 2535 : 136-137)

บทสนทนาเป็นการพูดคุยระหว่างพีกับน้อง ผู้แต่งสอดแทรกข้อคิดเพื่อสอนให้ตระหนักถึงคุณค่าของการศึกษา จากตัวอย่างจะเห็นว่าตัวละครที่ชื่อพียุทธ ตั้งคำถามให้เด่นถกคิด ซึ่งต่อมาทำให้เด่นสามารถตอบตัวเองได้ว่า เขาควรจะดำเนินชีวิตต่อไปอย่างไรจึงเหมาะสม จากในตอนแรกที่เด่นไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา เมื่อได้พูดคุยกับพียุทธแล้ว เด่นสำนึกได้ว่า ถ้าไม่เรียนหนังสือ เขาอาจจะมียุทธเหมือนน้ำเซยที่ถูกรังแก เพียงเพราะไม่รู้เท่าทันคน ในตอนจบเด่นจึงตัดสินใจกลับไปเรียนหนังสือ บทสนทนาทำให้ผู้อ่านตระหนักชัดถึงความสำคัญของการศึกษา จึงมีส่วนสำคัญ ก่อให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจ แนวคิดของเรื่องได้อย่างชัดเจน

ตรงไปตรงมา อีกทั้งยังก่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลินในขณะที่อ่านเรื่อง บทสนทนาที่สมจริงทำให้ผู้อ่านคล้อยตามและเกิดอารมณ์ร่วมไปกับตัวละครได้ง่าย ดังนั้นผู้แต่งจึงสอดแทรกข้อคิด คำสอนต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกโดยไม่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกที่กำลังถูกอบรมสั่งสอน บทสนทนาจึงมีคุณค่า ทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจ เหตุการณ์ ตัวละคร ฉาก และสาระสำคัญต่าง ๆ ของเรื่องได้อย่างตรงไปตรงมา รวดเร็ว และชัดเจน

3.5 การใช้ภาษาที่ผสมผสานภาษาที่เรียบง่ายเข้ากับภาษาที่มีการตกแต่งให้เป็นวรรณศิลป์

ภาษาเป็นสิ่งที่ช่วยนำเสนอแนวคิด ภาษาในวรรณกรรมสำหรับเด็กนั้นมีความคุณสมบัติพิเศษประการหนึ่ง คือ ต้องมีความกระชับชัดเจน ตรงไปตรงมา สำนวนโวหารให้เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ของเด็ก ภาษาที่ใช้จึงต้องเข้าใจง่าย

รัถพร ชังธาดา (2531:43-44) กล่าวว่า ภาษาในหนังสือสำหรับเด็ก มีองค์ประกอบ ที่ต้องพิจารณา 2 ส่วน คือ คำและสำนวนภาษา การใช้คำ ควรเป็นคำที่ง่ายตรงไปตรงมา เป็นคำที่เด็กคุ้นเคย เช่น เดียวกับการใช้สำนวนภาษาควรเป็นประโยคสั้นๆ กะทัดรัด สละสลวย ให้ความหมายชัดเจน ไม่วกวน ไม่ควรรใช้ประโยคที่ยืดยาวจนทำให้ข้อความคลุมเครือ ใช้ภาษาให้ตรงกับลักษณะของตัวละครในเรื่องและควรใช้ภาษาที่เป็นกันเองกับเด็กเพื่อเด็กจะได้ไม่รู้สึกว่าเป็นการสอนหรือเป็นหนังสือแบบเรียน

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2528:31-32) ได้กล่าวไว้ว่า หนังสือเด็กที่ดีนั้นเองส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน และรู้จักอ่านหนังสือเด็กที่ดีที่เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์จะช่วยให้เกิดความเพลิดเพลินสนุกสนาน สามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว เข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อม และสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขช่วยให้เด็กเฉลียวฉลาดมีไหวพริบ รอบรู้ ก่อให้เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

แต่อย่างไรก็ตามหนังสือสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นนั้นจึงเป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อสนองตอบความต้องการในการอ่านของเด็ก วัย 12-14 ปี เป็นสำคัญ เด็กในวัยนี้ เริ่มมีความสามารถในการอ่านเรื่องราวที่ซับซ้อน รู้จักวิเคราะห์เหตุการณ์ เด็กชายยังคงมีรสนิยมชอบเรื่องราวการผจญภัย วิทยาศาสตร์ และเริ่มสนใจอ่านหนังสือประเภทรัก ๆ ใคร่ ๆ ขณะที่เด็กหญิงกับมีรสนิยมอ่านหนังสือผู้ใหญ่อ่านเรื่องสะท้อนอารมณ์และเกินขอบเขตความจริง (สนั่น มีชันหมาก , 2537 : 88 – 89)

จะเห็นได้ว่าความรู้สึกรักความสนใจของเด็กในวัยนี้มีความคาบเกี่ยวอยู่ระหว่างความเป็นเด็กกับการก้าวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่การเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงรอยต่อระหว่างวัยนี้เป็นสำคัญเพื่อที่จะสามารถสนองตอบความต้องการของเด็กได้อย่างสมบูรณ์ (นิตา ชูโต , 2524 : 70)

ผู้วิจัยพบว่า การใช้ภาษาในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ภาษาในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น จึงมีลักษณะผสมผสานภาษาที่เรียบง่าย ชัดเจนเข้าภาษาที่มีการตกแต่งให้ประณีต งดงามเป็นวรรณศิลป์เข้าด้วยกันได้อย่างกลมกลืนจึงสามารถผสมผสานรอยต่อระหว่างวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้แต่งมีกลวิธีการใช้ภาษา 2 แนวคือ ภาษาที่เรียบง่าย ชัดเจน ตรงไปตรงมาเหมาะสมกับวัยของผู้อ่านนั้น ผู้แต่งเลือกใช้ภาษาพูดหรือภาษากึ่งแบบแผนรวมทั้งภาษาถิ่นและการใช้บรรยายโวหารบรรยายอธิบายความ ผู้แต่งใช้ความเปรียบแบบอุปมากับพรรณนาโวหารเข้ามาช่วยตกแต่งภาษาให้ประณีตงดงามเป็นภาษาวรรณศิลป์จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่สำคัญ 3 กลวิธี ได้แก่

3.5.1 การใช้ภาษาพูด หรือ ภาษากึ่งแบบแผน

3.5.2 การใช้ความเปรียบแบบอุปมา

3.5.3 การใช้โวหาร

การใช้ภาษาด้วยวิธีดังกล่าวนี้มีส่วนช่วยให้ภาษาในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นมีความกระชับ ชัดเจน และไพเราะ ให้อารมณ์แก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น ผู้วิจัยพบว่าการใช้คำบางประเภทของผู้แต่ง สามารถนำผู้อ่าน ไปสู่การเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติ ชีวิตและสังคมได้อย่างชัดเจน อันได้แก่คำภาษาพูด ภาษาถิ่น คำหยาบ คำแสดงอาการ คำแสดงภาพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.5.1 การใช้ภาษาพูด หรือ ภาษากึ่งแบบแผน

การใช้ภาษาพูด หรือภาษากึ่งแบบแผน หมายถึง ภาษาที่ใช้พูดในชีวิตประจำวัน กับคนทั่วไป เช่น ในการประกอบอาชีพ การติดต่อกัน การซื้อขาย หรือใช้พูดกับกลุ่มคนที่คุ้นเคยกัน เช่น บุคคล ในครอบครัว เพื่อนสนิท เป็นต้น ส่วนในงานเขียนบางประเภท

เช่น ชาว จดหมายถึงครอบครัว รวมทั้งบทสนทนาของตัวละครในนวนิยาย หรือ เรื่องสั้น เพื่อความสมจริง (สุรัตน์ ศรีราษฎร์ และคณะ, 2542 : 11)

งานวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจำเป็นต้องคำนึงถึงเรื่องความสมจริงด้วยเช่นกัน ดังที่ รัญจวน อินทรกำแหง (2517 : 115) ได้กล่าวไว้ว่า ภาษาในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นนั้นควรอยู่ในสมัยของวัยรุ่น แต่ก็ควรเกลี้ยงเกลา สั้นชัดเจน ให้เหมาะกับตัวละครและมีความสมจริงกับชีวิตจนวัยรุ่นไม่รู้สึกรู้ว่าถูกหลอกให้อ่านเรื่องเล่น ๆ

ดังนั้นการใช้ภาษาพูดซึ่งเป็นภาษาที่เข้าใจกันได้ง่ายๆ มาประกอบการเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กจึงมีความสำคัญ และมีผลต่อความสนใจในการอ่านของวัยรุ่น เพราะภาษาพูดจะทำให้ผู้อ่านรู้สึกผ่อนคลาย เพลิดเพลิน และเป็นกันเองในขณะที่อ่าน จึงมีผลทำให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมไปกับเนื้อเรื่องได้ง่าย นอกจากนี้เมื่อการใช้ภาษาพูดทำให้เกิดความสมจริงในเนื้อเรื่อง และการสื่อความที่ชัดเจนเข้าใจง่าย ความรู้สึกร่วมไปกับเนื้อเรื่องได้ง่าย ดังนั้นจึงสามารถนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้ธรรมชาติ ชีวิต และสังคมเพราะความสมจริงในเรื่องเป็นส่วนสำคัญ ดังเช่น

“ ไข่หมีดู ทีวี เลิกแล้วกลับบ้านนะลูก ไข่สายสร้อยนั้นไม่มีใครเขาเอาของเองไปสุ่มหัวอะไรหรอก

หมีรอจนพ่อกลับถึงได้เข้าบ้านพร้อมพ่อ คินนี่พ่อไม่เมาเท่าไร เดินยังไม่เซเลย พ่อทักหมีว่า ไข่ไข่หมี วะ ยังไม่กลับบ้านกลับช่องอีกเดี่ยว แม่มีงหวดตายเลย

ไม่หวดหรอก แม่เค้าให้ดูทีวี จนเลิก เค้าสั่งว่าเลิกแล้วให้กลับ

ไข่หมีก็ไข่หมีละ

ไข่หมีก็ไข่หมี แม่เค้าคงไม่ให้มันออกมา มันต้องไปโรงเรียนนี่พ่อ

พ่อเดินสะดุดอะไรไม่รู้ เซไปนิดหน่อย ไม่เมามากแต่กลืนเหล้าก็ ฟุ้งจับพ่อเอาไว้ บอกพ่อว่า เค้าไม่ยอมไปโรงเรียนอย่างไข่หมีมัน เลยหละพ่อ

เฮ้ย ไม่ได้หรอก ขึ้นไม่ไปโรงเรียนก็ง่ตายเลยนะซีวะ”

(สีฟ้า, 2524 : 118)

จากตัวอย่างในเรื่อง **หัวใจดวงน้อย** ผู้แต่งใช้ภาษาพูดใส่ลงไป ในบทสนทนายระหว่าง เด็กชายหมีกับพ่อของเขา ซึ่งเป็นคนขี้เมา ภาษาที่ผู้เขียนใช้ ทำให้ผู้อ่านมอง

เห็นภาพได้อย่างชัดเจนว่า พื้นฐานครอบครัวและวิถีชีวิตของครอบครัวหมีจะมีสภาพเช่นไร ผู้อ่านสามารถสันนิษฐานได้จาก บทสนทนาที่ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้**ภาษาถิ่น** ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัย รุ่นด้วยเช่นกัน แม้จะมีปริมาณไม่มาก แต่ภาษาถิ่นมีส่วนนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และสังคม สร้างความสมจริง และเพิ่มพูนประสบการณ์ของผู้อ่านได้ด้วย

ภาษาถิ่น หมายถึง ภาษาที่ใช้สื่อสารกันเฉพาะกลุ่ม หรือ เฉพาะถิ่น รวมไปถึงคำที่ใช้กันในแต่ละภาคของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นภาคเหนือ อีสานหรือใต้ ซึ่งล้วนมีความแตกต่างกันไป ภาษาถิ่นมิใช่ภาษาราชการซึ่งใช้เป็นที่สื่อสารร่วมกันทั้งประเทศแต่เพราะภาษาถิ่นเป็นภาษาเฉพาะกลุ่มจึงสามารถสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมร่วมของกลุ่มชนที่พูดภาษานั้น ๆ ได้ (ผะอบ โปษะกฤษณะ, 2521 : 86)

ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น ซึ่งต้องการความสมจริง มีตัวละคร และฉากอยู่ในสังคมชนบทเป็นส่วนมาก ดังนั้นผู้แต่งนำคำภาษาถิ่นมาใช้ จึงช่วยสร้างบรรยากาศที่สมจริง สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ตัวละคร และฉากได้เป็นอย่างดี ภาษาถิ่นที่ผู้แต่งนำมาใช้นี้ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ เพราะภาษาเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของกลุ่มชน ดังนั้นภาษาถิ่นจึงเป็นสื่อที่ทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้วิถีชีวิต และสภาพสังคมของกลุ่มชนต่าง ๆ ได้ เช่น

“ครั้งแรกก็มีกันแค่ห้าครัวเรือน เป็นคนไต ทวดเอ็งสักสอง เป็นคนเมืองเชื้อสาย แม่เอ็งเสียสาม ต่อมาอยู่มากก็มีคนมาสมทบ พ่อเลี้ยงเข้ามาที่หลัง พ่อมันเข้ามาหลังทวดเอ็งเกือบ **ชาวปี**

ชาวปี หมายถึง ยี่สิบปี”

(มาลา คำจันทร์, 2531 : 29)

“เงพอ หน้าแดง อือ แผลฮะโถมือเกอะนอ... คือการเกี้ยวสาว
เข้าโตเป็นหนุ่มแล้วซี...ยังหอรอก อึกใจบายเบียง”

(มาลา คำจันทร์, 2523 : 118)

“โอ้โห... ควาย**โตด**ชะด้วย จ่อยกับแลอุทานขึ้นเกือบพร้อมกัน เมื่อควายหนุ่มอ้วนพีตัวเป็นมันขลับกำลังจะย่ำเท้าผ่านหน้าพวกเขาไป **ควายโตด** ที่เด็กทั้งสองเอ่ย หมายถึง ควายตัวผู้ที่ไม่ได้ต้อน เหมือน

ควายตัวผู้ที่เลี้ยงไว้ใช้งานทั่วไป มันจึงเป็นควายตกเปลี่ยว มีนิสัยคะนอง
ชอบใช้กำลัง...”

(ไซติ ศรีสุวรรณ, 2535 : 22-23)

คนบ้านเราชอบเอาใบ **ทำม้ง** มาจ้มน้ำพริกกิน เหมือนกับเราเอาใบ
ยาร่วง อ่อน ๆ มาจ้มน้ำพริกนั่นแหละ

ทำม้ง หมายถึง ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ใบมีกลิ่นคล้ายแมงดانا นิยม
แกงกับไต่ปลา

ยาร่วง หมายถึง มะม่วงหิมพานต์

(มานพ แก้วสนิท, 2522 :13)

นี่ไง แสงบอกเพื่อน ๆ แล้วยกขึ้นดม

“**ฉ็อง** เป็นบ้าเลย เด็กน้อยหมายความว่า กลิ่นแรงมาก

ฉ็อง หมายถึง กลิ่นแรงมาก

(มานพ แก้วสนิท, 2522 :15)

บั้งจะกินอะไร

โกปี ออ ไ้หมาดหละ บั้งเบบตอบสั้นๆตามนิสัย พร้อมกับปราย

ตาถามลูกชาย

โอเลี้ยงแก่ๆ หน่อย”

โกปี ออ หมายถึง กาแฟดำ

(พนม นันทพฤกษ์, 2538 : 42)

หล่อนอธิบายถึงความดีของหัวครกให้พี่ชายฟัง จนพี่ชายยินยอมที่
จะถ่ายทอดความรู้ทำปลาทองโก้ให้ เพียงแต่มีข้อแม้ว่า

“**ลื้อ**ต้องลักปากอ้วก่องว่า พอทำ**จาโกย**เบ็งแล้ว ไม่มาทำชาย
แข่งกะอ้ว”

จาโกย คือ ปลาทองโก้

(ไมตรี ลิ้มปิตาติ, 2523 : 213)

จากตัวอย่างเมื่อผู้แตงนำภาษาถิ่นมาใช้ในเนื้อเรื่อง ผู้แตงมักจะ
อธิบายความหมายของคำภาษาถิ่นนั้น ๆ ตามมาด้วย ทั้งนี้เพื่อกันความสับสน ความไม่เข้าใจ

ของผู้อ่าน จึงทำให้เข้าใจง่าย ภาษาถิ่นนอกจากจะเป็นกลวิธีสร้างความสมจริงแล้วยังสามารถทำให้เรื่องมี สีสันขึ้น อ่านสนุกเพลิดเพลิน ขณะเดียวกันก็ได้ความรู้ใหม่เพิ่มพูนประสบการณ์ให้ผู้อ่านภาษาถิ่นจึงมีส่วนทำให้ผู้อ่านเกิดการเรียนรู้ได้เช่นกัน

3.5.1 การใช้ความเปรียบแบบอุปมา

การเขียนเรื่องในวรรณกรรมสำหรับเด็กทุกวัยผู้แต่งต้องคำนึงว่าสามารถสื่อสารเรื่องราวไปสู่ผู้อ่านได้อย่างชัดเจน เกลี้ยงเกลา การใช้ความเปรียบช่วยสื่อสารข้อความช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นภาพ และเข้าใจ เนื้อหาของเรื่องได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การใช้ภาษาความเปรียบในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น ผู้วิจัยพบว่านิยมใช้ความเปรียบแบบอุปมามากที่สุดเพราะว่าลักษณะเด่นของกลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรมสำหรับเด็ก คือ ความชัดเจน กระชับ เข้าใจง่าย ซึ่งความเปรียบแบบอุปมาจะสอดคล้องกับคุณสมบัติดังกล่าวนี้มากที่สุด อุปมาเป็นความเปรียบที่ตรงไปตรงมาเข้าใจง่าย จึงทำให้ผู้อ่านจินตภาพเกิดได้อย่างชัดเจน และรวดเร็วเพราะไม่จำเป็นต้องแปรความหมาย

“เด็กชายแห่งชนบทคนหนึ่งกระโดดโลดเต้นออกมาจากวัด
ว่าเรื่องเหมือนผีเสื้อสีดำที่ร่อนบินชมดอกนวมสวรรค์”

(จำลอง ผึ้งชลจิตร, 2535 : 54)

“ดอกพิกุลดอกเล็กกระจิตร่วงตรงโน้นที่ตรงนี้ที่ ราวกับนางฟ้า
กำลังโปรยปรายดอกไม้ในยามค่ำคืน

(วิริยาภรณ์ เจริญโท, 2535 : 1)

“ชาญพยายามชี้ให้แสงรุ่งดูสายรุ่งที่ทอดโค้งอยู่เหนือริมบึงกว้าง
โค้งนั้นค่อย ๆ เลื่อนขึ้นไปหาก่อนเมฆบนท้องฟ้า สีที่รวมตัวกันอยู่ในลำ
โค้งนั้นดูราวกับมีประกายพร่างพราว”

(วาวแพร, 2536 : 136)

“บางที่การมีชีวิตมันก็ต้องเหมือนกะทินี้แหละ มันต้องทั้งหวานทั้งมัน”

(เชิญอักษร, 2533 : 33)

“ที่นี้มีบ้านจัดสรรมากกว่า มองไกลๆ เหมือนบ้านตุ๊กตาเป็นหมู่ๆ”

(ว. วินิจฉัยกุล, 2537 : 109)

“หมึกแหวกว่ายสายทะเล คล้ายกับเครื่องบินไอพ่นแหวกสายฟ้า ด้วยการเอากันหรือท่อนหางพุ่งตรงไปข้างหน้าและขยับขยับน้ำออกเป็น ฟองพรายทางส่วนหัว ประหนึ่งเครื่องบินที่ว่อนพวยควันออกมาเป็นลำยาวฉะนั้น”

(อัศศิริ ธรรมโชติ, 2540 : 51)

“เปลือกข้าวถูกดันขึ้นมาเหมือนหมวกกันแดด มันสลัดหมวกทิ้งไปเมื่อสองวันต่อมา ฉันดีใจที่ความฝันกลายเป็นจริง”

(พิษณุ ศุภ. , 2539 : 13)

“ทำไมห้องนี้ถึงเป็นป.เตรียมคะ...ทำไมไม่ใช่ป.หนึ่ง...”

...ก่อนจะขึ้นป.หนึ่งก็ต้องเตรียมตัวเสียก่อนค่อย ๆ เดินบนพื้นแล้วจึงก้าวขึ้นบันไดขั้นแรก...หรืออาจจะเหมือนกับเวลาเราปีนต้นไม้ถ้ามีกิ่งก้านอยู่ต่ำ ๆ เราก็ปีนปายขึ้นไปได้ง่าย”

(วาวแพร. , 2537 : 25)

“เจ็บบอกวิ่งเต็มแรงเกิดเหมือนข้างจะวิ่งเข้าซาร์จ เตรียมฟาดแข็งเต็มที่ กระตормือขาว ๆ ที่หย่อนมาเป็นเป้า...”

พอนายผู้หญิงหันมา เจ็บบ่าได้ในทันที มันเบรคเต็มแรงจนตูดกระแทกสนาม

“ไอ้เจ็บบ่า” นายผู้หญิงว่า “จำฉันไม่ได้หรือ”

(สุวรรณี สุคนธา, 2540 : 55)

“กู่อยู่กันเป็นฝูงเหมือนกับพวกปลาฉลามน้ำมันจะล่อยเป็นแพรวาวาวเยียด ถ้าเป็นคืนเดือนมืด ผิดของมันจะกระทบกับความมืด เป็นแสงระยิบระยับเหมือนเกร็ดเงิน

คงจะนำดูพิลึก รอฮีมแอบคิดอย่างนั้น...”

(พนม นันทพฤษ, 2538 : 64)

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่ามีการใช้ความเปรียบแบบอื่น ๆ เช่น การใช้ อุปลักษณ์ และการใช้บุคลาธิษฐาน ด้วยเช่นกันเพียงแต่จะมีจำนวนไม่มากเท่าความเปรียบแบบ อุปมา

การใช้อุปลักษณ์ หมายถึง การเปรียบเทียบลักษณะที่เหมือนกันของ สิ่งสองสิ่ง ว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือคือสิ่งเดียวกัน โดยผู้แต่งใช้คำว่า เป็น เท่า คือ มาเปรียบ หรือบางทีการเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์ก็ไม่มีคำแสดงการเปรียบเทียบ เช่น

“อิก้าใหญ่อย่างข้ากลายเป็นจระเข้ขวางคลอง”

(ส. พุ่มสุวรรณ, 2541 :31)

“ทุกคนในครอบครัวเราล้วนแต่ก็มีเด็กไล่กันเป็นลูกระนาด”

(ประภัสสร เสวิกุล, 2530 : 52)

“ผ้าเหลืองเป็นสีของอร่ามยิ่งกว่าแสงแดด

(ว. วินิจฉัยกุล, 2537 : 109)

“ใบพลิกไหวสัมผัสผัดเสียดสีเป็นเสียงกระซิบของภาษาธรรมชาติ”

(อุดม วิเศษสาทร, 2539 : 88)

“ไม่ว่าบนพูกุ่มหนาชั้นดีแค่ไหน ก็ไม่อาจเปรียบได้กับมั่งฟ้า หมอนฟางกลางนา”

(พิบูลย์ศักดิ์ ละครพล, 2529 : 17)

การใช้บุคลาธิษฐาน คือ การเปรียบเทียบโดยการนำสิ่งที่เป็นนามธรรม หรือ เป็นสิ่งไม่มีชีวิต มาแสดงความคิด ความรู้สึก หรือพฤติกรรม เช่นเดียวกับมนุษย์ เพื่อให้ปรากฏว่า สิ่งไม่มีชีวิตเหล่านี้ เกิดมีชีวิตจิตใจขึ้นมา เช่น

“ทะเลส่งเสียงคำรามระคนปนกับเสียงแข่งจากนกนางนวล”

(อัศศิริ ธรรมโชติ, 2540 :16)

“ที่สองข้างกอกกกำลังโบกไม้โบกมือให้แสงตะวัน”

(พิบูลย์ศักดิ์ ละครพล, 2529 : 114)

“ลมหนาวสุดท้ายของฤดูกำลังแฉะเดือนพวกเราก่อนที่จะจากไป”

(ละเวง ปัญจสุนทร, 2540 : 50)

“เห็นตระโงกเหลืองขึ้นเป็นกลุ่มแลสลอน ทางโน้นกลุ่มหนึ่ง ทางนี้
กลุ่มหนึ่ง แล้วนั่นก็อีกกลุ่มหนึ่ง เหมือนเห็นมันชะโงกหน้ารอให้คนมาเก็บ
ไว ๆ”

(โกศล อนุสิน, 2540 : 58)

การใช้ภาพพจน์ เพื่อการเปรียบเทียบในวรรณกรรมสำหรับเด็ก
ก่อนวัยรุ่น พบว่ามีการใช้ภาพพจน์แบบอุปมามากกว่าการใช้ภาพพจน์แบบอื่น ทั้งนี้เพราะ
ลักษณะของภาษาในวรรณกรรมสำหรับเด็กนั้น ต้องสื่อสารให้ได้ใจความชัดเจน การใช้ภาพพจน์
แบบอุปมา คือ การเปรียบเทียบที่ตรงไปตรงมาที่สุด เพราะมีการใช้คำเปรียบเทียบที่ชัดเจน เช่น
เหมือน รวากับคล้าย ประดุจ ซึ่งทำให้สามารถเข้าใจความหมายในความเปรียบเทียบนั้นๆ ได้อย่าง
รวดเร็ว แม้การใช้อุปลักษณ์เป็นความเปรียบเทียบที่สามารถทำความเข้าใจได้ง่ายไม่ต่างจากอุปมา
มากนัก เพราะ อุปลักษณ์ ใช้คำว่า เท่า เป็น คือ เป็นคำเปรียบ ซึ่งสามารถให้ความหมายที่ชัดเจน
ได้เช่นเดียวกัน แต่ก็ไม่เป็นที่นิยม

การใช้ความเปรียบแบบอุปมาในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นมี
ลักษณะเด่นมีความน่าสนใจอยู่ที่ ผู้แต่งนิยมนำสภาพแวดล้อมในธรรมชาติรอบ ๆ ตัวเด็กที่อยู่ใน
ชีวิตประจำวันและสิ่งที่อยู่ในความสนใจของพวกเขาเป็นตัวเปรียบเทียบ จึงสามารถดึงดูด
ความสนใจของผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ดังเช่นตัวอย่างที่ยกมาประกอบ ตัวเปรียบเทียบ **ผีเสื้อสีดำ**
นางฟ้ากำลังโปรยดอกไม้ **ประกายพร่างพราว** **กะทิ** **บ้านตุ๊กตา** **เครื่องบินไอพ่น**
หมวกบังแดด จะเห็นได้ว่า เป็นสิ่งที่อยู่ในชีวิตประจำวันของเด็ก ๆ เป็นสิ่งที่พวกเขาคุ้นเคยดี
จึงทำให้สามารถเข้าใจความเปรียบเทียบนั้นได้และเข้าใจเนื้อความสาระที่ผู้แต่งต้องการสื่อ นอกจากนี้
ความเปรียบแบบอุปมาในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น มีความเหมาะสม สอดคล้องกับวัยของ
ผู้อ่าน ส่งเสริมให้เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เด็กในวัยนี้สนใจอ่านเรื่องราวที่สะท้อน
อารมณ์ โดยเฉพาะเด็กผู้หญิงจะสนใจเรื่องพาฝัน ที่สวยงามประทับใจ แบบวรรณกรรมสำหรับ
ผู้ใหญ่ จากตัวอย่างความเปรียบแบบอุปมา สามารถสนองตอบความสนใจของเด็กได้เป็นอย่างดี

ศักดิ์ศรี แยมน์ดดา (2521 : 295-298) อธิบายว่า สำนวนเรียงความ ประกอบด้วยบรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร เทศนาโวหาร

บรรยายโวหาร คือ การเขียนโดยตรงไปตรงมา มุ่งเข้าหาจุดสำคัญของเรื่องหรือสาระสำคัญของเรื่องทันที บรรยายโวหารใช้เขียนเรื่องประเภทนิทานสำหรับเด็ก บันเทิงต่าง ๆ บทความประจักษ์คัลณ์ต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์ อธิบายชื่อในสารานุกรม เป็นต้น

พรรณนาโวหาร ก็คือการเขียนให้ซาบซึ้ง เขียนให้อ่านเพลิน ต้องมีความละเอียดละออ ต้องเล่นคำ เล่นเสียง และความหมาย ข้อสำคัญของการเขียนพรรณนาโวหาร ก็คือ จะต้องมีอุปมา ทำให้เกิดภาพพจน์ มีความไพเราะทางภาษา

เทศนาโวหาร คือการเขียนที่ใช้โวหารจูงใจให้ผู้อ่านคล้อยตาม เมื่อดังนี้การเขียนแบบเทศนาโวหารก็ต้องมีกลเม็ด กล่าวคือ นอกจากจะเพ่งเล็งเรื่องการใช้คำให้มีความหมายเด่นทุกคำแล้ว ยังต้องมีผลความประกอบ กล่าวคือ มีอุปมาอุปไมย มีการเล่าเรื่องประกอบหรือยกถ้อยคำคม หรือคำอันเป็นคติมาประกอบ เพื่อเน้นให้เห็นจริงเห็นจัง ซึ่งสามารถแยกรูปร่างของเทศนาโวหารออกเป็นส่วนๆ คือ เทศนาโวหาร บรรยายโวหาร + อุปมา + สาธก

ดังนั้น โวหาร จึงหมายถึง การใช้ถ้อยคำอย่างมีชั้นเชิงเพื่อสื่อความออกมาในทำนองต่าง ๆ ทำให้ข้อความได้เนื้อความดีมีความหมายแจ่มแจ้ง ประกอบด้วย บรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร อุปมาโวหาร สาธกโวหาร และเทศนาโวหาร

ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น ผู้วิจัยพบว่า มีการใช้โวหารเพื่อเสนอ เนื้อหาสาระของเรื่องไปยังผู้อ่านโวหารที่ใช้มาก และมีความสำคัญในการนำ ผู้อ่านไปสู่ การเรียนรู้ และเข้าใจแนวคิดของเรื่องได้ คือ บรรยายโวหาร และพรรณนาโวหาร ทั้งนี้เพราะ โวหารทั้ง 2 แบบ เป็นทำนองการเขียนที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อความได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย และสามารถซึมซับอารมณ์ ความรู้สึกต่างๆ ตามเนื้อเรื่อง เพราะสามารถสื่อความได้อย่างตรงไปตรงมา ดังนั้นในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น กลวิธีการใช้โวหารจึงใช้บรรยายและพรรณนามากที่สุด

3.5.3.1 บรรยายโวหาร

3.5.3.2 พรรณนาโวหาร

3.5.3.1 บรรยายโวหาร

บรรยายโวหาร คือ การเขียนอย่างตรงไปตรงมา มุ่งให้เกิดความชัดเจน เพื่อแสดงสาระสำคัญของเรื่อง หรือ อธิบายเรื่องราวที่ได้พบได้เห็นมาอย่างถ้อยจริง ไม่ควรมีส่วนประกอบหรือความที่มากเกินไปจนความจำเป็น การเขียนบรรยายโวหาร เป็นการเขียนแบบใช้คำน้อย กินเนื้อความมาก มุ่งเข้าหาจุดสำคัญทันที การใช้บรรยายโวหารจึงมีความหนักแน่น น่าเชื่อถือ

ผู้วิจัยพบว่าบรรยายโวหารที่ใช้ในวรรณกรรมสำหรับเด็ก ก่อนวัยรุ่น ส่วนมากใช้ในการบรรยายฉากและตัวละคร การบรรยายฉาก ช่วยทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพชีวิต สังคมและบรรยากาศในเรื่อง เช่น ฉากในสังคมชนบท ที่เป็นภาพทุ่งนา ป่าเขา หรือ ชายทะเล ผู้แต่งจะใช้บรรยายโวหารเพื่อทำให้ผู้อ่านเห็นภาพและสามารถซึมซับรายละเอียดของธรรมชาตินั้น ๆ ภาพความสวยงามของธรรมชาติจะทำให้ผู้อ่านตระหนักได้ถึงคุณประโยชน์จนก่อให้เกิดความรู้สึกห่วงแหนอยากถนอมรักษา เช่น

“ระหว่างต้นไม้ใหญ่มีพงหญ้าหลายชนิดขึ้นเบียดเสียดกันแต่ก็ยังเหลือพอเห็นเป็นทางเดินแคบ ๆ อยู่ตรงกลาง ทางเดินนี้เองที่ปู่ใช้เดินเข้าสวนอยู่บ่อย ๆ หญ้าจึงถูกเหยียบจนพื้นไม้ทันท ทางเดินแคบ ๆ คดงอเข้าไปในสวนราวกับ งูยักษ์ มันเลื้อยลลอลดไม้ต้นนั้นอ้อมไม้ต้นนี้ไกลเสียจนบางทีผมนึกกลัวขณะเดินเข้าไป ยิ่งเวลาที่พงหญ้าขึ้นรกสูงท่วมหัวนั้น ผมมักคิดเตลิดไปเองคล้ายกับว่าจะมีอะไรสักอย่างซ่อนแฝงอยู่และกำลังเฝ้ามองดูการเคลื่อนไหวของผมตลอดเวลา ลึกเข้าไปท้ายสวนมีตงไม้หลายชนิดขึ้นคละกัน ปู่ว่าไม้ไผ่ทุกชนิดมีประโยชน์ มันให้หน่อไม้สำหรับทำอาหารและลำต้นก็ใช้งานได้สารพัด ตั้งแต่ละชนิดยังให้ประโยชน์ใช้สอยแตกต่างกันออกไปอีกด้วย

หน้าฝน สวนของปู่จะรกครึ้มหนาแน่นไปด้วยตงหญ้าและไม้ผลดูราวกับป่าขนาดย่อม ปู่จะลื้อมันไปสักพักปล่อยให้หญ้าหลายชนิดเหล่านั้นแข่งกันขึ้นหนาแน่น มันรกเกินกว่าที่ปู่จะปราบไหวปู่บอก ต้องรอให้ฝนทิ้งช่วง เข้าหน้าแล้งจึงค่อยลงมือปราบ และถึงแม้ยังมีได้ลงมือปราบ ในหน้าแล้ง พงหญ้านั้นจะค่อย ๆ หายไปเอง หมูไม่ยืนต้นจะผลัดใบสีเหลืองลงจนบางตา”

(อโศก ศรีสุวรรณ, 2535 : 13)

ในการบรรยายภาพด้านชีวิตและสังคมนั้นไม่ว่าผู้แต่งจะกำหนดให้เป็นฉากชนบท หรือ ฉากในเมือง การใช้บรรยายโวหารแสดงวิถีชีวิต วัฒนธรรม และสภาพสังคม ที่ตัวละครดำรงอยู่ได้อย่างชัดเจน ย่อมเป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ให้ผู้อ่านได้เรียนรู้และเข้าใจ เพราะการบรรยายพฤติกรรมของตัวละคร เหตุการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ จะเป็นตัวอย่างสะท้อนวิถีชีวิต และความเป็นไปในสังคมจริงได้ในส่วนหนึ่ง ดังเช่น

“ลมสะพานซ่องไ้บนไหล่ขวา มือถือไฟฉายกระบอกใหญ่เดินตามหลังพ่อไปเงียบ ๆ ฉันสะพานซ่องไ้บนไหล่เช่นกัน รู้สึกตื่นเต้นดีใจ แม้ว่าฉันจะชอบดอกไม้ ชอบเหล่าผีเสื้อสวย ๆ แต่บางขณะฉันก็ชอบที่จะเผชิญภัยเพราะเป็นการท้าทายดี อาวุธที่พ่อใช้แทงกบคือไม้ไผ่ซึ่งเสียมปลายไว้แหลมเปี้ยบ ตรงปลายมีลักษณะบานออกคล้ายปากเปิด บานใกล้เรือนเคียงเริ่มออกหากบเช่นกันเมื่อเดินถึงทุ่งนา กบและอึ่งอ่างร้องกันระเบงแข็งแะ เสียงกบตัวหนึ่งร้องอยู่ไม่ห่างไกลจากเรามากนัก โอ๊บ...โอ๊บ...โอ๊บ...โอ๊บ... ลมรีบฉายไฟไปที่มันหันที ภาพที่ปรากฏต่อหน้าคือกบ ตัวใหญ่เนื้อเหลืองอ้อยกำลังตะเบ็งเสียงร้องอย่างเอาจริงเอางัง แข่งกับเสียงกบตัวอื่น ๆ และเสียงเขียดอยู่บนคันนา มันกำลังนั่งหันหลังให้เรา พ่อเงื้อฉมวกและแทงไปที่มันเสียงดัง “สวบ” มันร้องโอ๊บ...โอ๊บ ลมกระโดดเข้าใกล้กบตัวใหญ่ตัวนั้นและจับใส่ซ่องอย่างรวดเร็ว

(วีรญาณ์ เจริญโท, 2535 : 23)

ตัวอย่างจากเรื่อง **ลูกชานา** บทนี้ผู้อ่านสามารถเข้าใจภาพชีวิตส่วนหนึ่งของเด็กในท้องทุ่ง จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ เพิ่มพูนประสบการณ์ในด้านชีวิตและสังคมได้

อย่างไรก็ตามในงานวรรณกรรมสำหรับเด็กมีการใช้บรรยายโวหารแบบอธิบายความอยู่มาก ทั้งนี้เพราะ ผู้แต่งได้แทรกความรู้และข้อคิดไว้หลากหลายประการ เช่น เรื่องการทำนา ชานาจะมี ขั้นตอน และวิธีการ อย่างไรบ้าง ผู้แต่งก็จำเป็นต้องอธิบายให้ผู้อ่านเข้าใจได้โดยตลอด

ดังนั้นวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น จำเป็นต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจน ถ้าต้องการสอดแทรกความรู้หรือประสบการณ์ต่าง ๆ ให้เด็กเรียนรู้ การใช้บรรยายโวหารแบบอธิบายความ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะถ้าหากผู้แต่งให้ข้อมูลผิดพลาด หรือทำให้

เด็กไม่เข้าใจเกิดความสับสนจะเป็นผลเสียอย่างมาก คือ ผู้อ่านจดจำในสิ่งที่ผิคนั้นไว้ และนำไปใช้แบบผิด ๆ หรือเกิดความรู้สึกไม่เชื่อถือไม่ศรัทธาจนอาจเลิกอ่านหนังสือไปในที่สุด ดังนั้นในการเขียนหนังสือเพื่อเด็กนั้นจึงต้องอาศัยความถูกต้องแม่นยำ และเข้าใจได้ง่าย ชัดเจน ดังเช่น

“ชายชราชี้ให้หลานชายดู

“ลองดู ตีนั่น ๆ รีด ๆ กดค้อนลงไปให้แน่น”

“มันก็ยังไม่ค่อยเรียบนะตา”

“เหอะน่า ตีไปเถอะ ถึงยังงี้ต้อง**โคกมิด**อีกหน่อยอยู่ดี”

“โคกมิด” ดูเหมือนว่าภาษาของช่างตีมิด จะสร้างความสับสนให้หลานชายอยู่เสมอ

“โคกมิด เป็นการใช้ตะไบแทงเหล็กให้เรียบ โคกมิดได้ที่แล้วแทงไบมิดให้คม เรียกว่า**ลงคม**” หลานชายพยักหน้ารับรู้ “โน่น! เห็นซี่ตมเกลื่อนนั้นไหม?” ชายชราชี้ไปที่กะละมังไบโต ในกะละมังนั้นมีดินเหนียวกับเกลือกคลุกขยำให้เป็นโคลนชั้น ๆ

“ทำไมหรือตา?”

“นั่นแหละ เอาซี่ตมเกลื่อนมาทามิดนี้ เผาไฟให้แดงเฉพาะที่คม นำไปจุ่มน้ำ เขาเรียก**ชุบมิด**” ตาหันไปดูหลายชายอีกครั้งหนึ่ง “ให้เจ้าจำไว้ การชุบมิดคือหัวใจสุดยอด ที่จะทำให้คมมีดทนทาน”

(ถวัลย์ มาตรฐาน, 2539 : 81-82)

การอธิบายสร้างความน่าเชื่อถือให้กับหนังสือนั้นทำให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนนำไปสู่การเรียนรู้ได้ไม่จำกัดเรื่องใดก็ตาม ถ้าผู้แต่งมีวิธีการอธิบายที่น่าเชื่อถือมีเหตุมีผล ผู้อ่านย่อมจะคล้อยตามได้ง่าย ดังเช่นในการอธิบายให้เข้าใจสภาพของภูมิอากาศ ความหมายของดีเปรสชัน ความกดอากาศสูง-ต่ำ ต่าง ๆ ดังตัวอย่างในเรื่อง **แม่...ได้ฝุ่นมาแล้ว** ช่วยทำให้ผู้อ่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพอากาศ และธรรมชาติ ได้มากยิ่งขึ้น เป็นการชักนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้ธรรมชาติได้เป็นอย่างดี และยังทำให้เกิดอารมณ์ร่วมกับตัวละคร ดังเช่น

“ “ผมไม่เห็นจะเข้าใจทั้งนั้นแหละ ตั้งแต่หย่อมความกดอากาศต่ำร่องของมัน มันเป็นอย่างนี้ พี่ช่วยบอกผมหน่อยได้ไหม” พักพูด

“โอย-ช้าบาย” สมยศพูดพลางหัวเราะแล้วก็อธิบายว่า “ความกดอากาศต่ำ มันก็คู่กับความกดอากาศสูง เปรียบเหมือนเหวกับภูเขา เหวจะ

ถูกถมให้เต็ม ภูเขาจะถูกทำลายให้ต่ำลง นี่เป็นธรรมชาติ อากาศบน ผิวดิน เรามีเหตุใหญ่จากแสงอาทิตย์ทำให้ร้อนแต่ทุกจุดได้รับความร้อนไม่เท่ากัน จุดที่ได้รับความร้อนมาก อากาศตรงนั้นพอร้อนก็ของตัวลอยขึ้น ความหนาแน่นของอากาศตรงนั้นก็น้อยลง เมื่ออากาศตรงนั้นเคลื่อนที่ไป อากาศที่เย็นกว่า หนักกว่าก็เคลื่อนเข้ามาแทนที่ อากาศที่ลอยขึ้นไปสูง กระทบความเย็นเข้าก็หนักกลับตกลงมาแทนที่หมุนเวียนไปจนกว่าระดับ ความร้อนความเย็นของมันจะเท่ากัน คือ คลุกเคล้าเข้ากันพอดี มันก็หยุดไหล การที่อากาศมันไหลขึ้นไหลลงแทนที่กันอยู่ถ้ามันเร็วมากมันก็เกิดเป็นลม เป็นพายุ อากาศที่หนัก นั่นแหละคือความกดอากาศสูง อากาศเบาคือความกดอากาศต่ำ”

(กาญจนา นาคินทร์, 2540 : 22-23)

3.5.3.2 พรรณนาโวหาร

พรรณนาโวหาร คือ การที่ผู้เขียนถ่ายทอดสิ่งที่ตนสังเกตและ รู้ สึกประทับใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไปสู่ผู้อ่าน สิ่งที่ถ่ายทอดอาจเป็น อารมณ์ มโนธรรม ความรู้สึก การพรรณนา จึงเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์มากกว่าการเล่าข้อเท็จจริง จุดมุ่งหมายของการพรรณนา คือ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึก คล้อยตามอารมณ์ของผู้เขียน (ปรีชา ขำขวัญเย็น.2525: 8)

กล่าวโดยสรุป การพรรณนาคือการวาดภาพโดยตัวอักษรให้ ผู้อ่านแลเห็นภาพตามที่คุณเขียนต้องการ ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นโดยใช้พรรณนาโวหาร เป็นกลวิธีเสริมให้การบรรยายหรือการอธิบายมีความสมจริงสมจัง มีชีวิตชีวา มีเหตุมีผล และมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่าน ทำให้คล้อยตามที่คุณแต่ง ต้องการบอก สอนหรือแทรกข้อคิดต่าง ๆ ไว้ตามการพรรณนา ช่วยทำให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้ง ประทับใจ ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นการพรรณนาฉาก หรือภาพธรรมชาติ จึงทำให้ผู้อ่านซึมซับภาพ มองเห็นความงดงามนั้นได้ ขณะที่การพรรณนาตัวละคร หรือ เหตุการณ์จะสามารถทำให้ผู้อ่าน เกิดอารมณ์ร่วมและรู้สึกคล้อยตามตัวละครไป ซึ่งจะมีผลต่อการนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้และเข้าใจ ธรรมชาติ ชีวิต และสังคมได้ในที่สุด เช่น

“แม่จะมาเป็นยี่มั่งส่งอยู่ตรงหน้าบ้าน โบกมือให้จนผมเลี้ยงไค้งลับจาก นั้นจะมีแต่พวกเราทั้งเด็กเล็กเด็กใหญ่ส่งเสียงเอะอะไปตลอดทาง เพราะว่า ดอกไม้ใหม่ ๆ เออ ลูกไม้แปลก ๆ เออ ใ้ดอกไม้ใบไม้เอ๋ย ทำไมจึงพากัน ฝึกรอแต่ฤดูฝนแล้วผลิบานพริบพริบขึ้นมาพร้อมกัน ทั้งแมลงที่ยังไม่รู้จัก อีกมากมายก็ออกมาให้พบเห็นเพิ่มขึ้นมาเต็มมาแตะและทอใยกันอย่างเสรี ทั้งวันทั้งคืน ไม่ทำอะไรอื่น ตื่นเช้าขึ้นมาใบไม้ใหม่ ก็จะมีตัวว่ามีรูพูน และ ถูกแมงมุมโยงโยย”

(เทพศิริ สุขโสภา, 2529 : 29-30)

“ไ้ขันมาแหว่ ๆ หมอกมัวมนหม่มตัวหนาหนักอยู่ที่หมู่บ้านบนดอยสูง จะเข้าแล้ว หมู่บ้านกำลังตื่นจากคืนหนาวอันยาวนาน ลมฤดูใบไม้ผลัน ร่วงพัดหิวัดหิว นุโพขยับกายเกียดคร้านแล้วซักผ้าหมคลุมหัว หนาวน้ำค้าง หยดย้อยจากชายคาค้างเปาะ ๆ หนาวนี้ ก็เย็นเยียบจนปวดกระดูก กลิ่น สาบควันไฟส่องลอยอบอวลไปทั่วห้องมีดอับ กระเบื้องดำข้าวยังตั้งอยู่ โขละ ๆ โขละ ๆ แม่คงลุกดำข้าวแต่เช้ามีดเช่นปกติ นุโพงอเข้ากลม แล้ว ขยับเข้าใกล้กองไฟอีกนิด ได้กลิ่นหอมของหัวมันหมกไฟกำลังระอุได้ที่”

(มาลา คำจันทร์, 2523 : 41)

ลักษณะเด่นที่สุดของกลวิธีการใช้ภาษาในงานวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น คือ ลักษณะเด่นที่สุดของการใช้ภาษาในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น คือ การผสม-ผสมภาษาที่เรียบง่าย กระชับ ชัดเจน เหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน เข้ากับภาษาที่ได้รับการตกแต่ง ให้ประณีต ละเมียดละไม กล่าวได้ว่าเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของงานวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น

ภาษาพูด ภาษาถิ่น และการใช้บรรยายโวหาร อธิบายความทำให้ ข้อความมีความสมจริงเป็นธรรมชาติ ผู้แต่งสามารถสื่อสารข้อความได้อย่างตรงไปตรงมา ขณะที่การใช้ความเปรียบ โดยเฉพาะอุปมาที่ทำให้ภาษามีสีสัน มีวรรณศิลป์ การใช้ความเปรียบแบบอุปมา เป็น ศิลปะการใช้ภาษาที่นอกจากจะก่อให้เกิดจินตภาพได้แล้ว ผู้อ่านยังเข้าใจความเปรียบนั้นอย่างชัดเจน เพราะอุปมาเป็นความเปรียบที่ตรงไปตรงมา จึงไม่ต้องตีความหมายให้ยุ่งยาก สิ่งที่สังเกตได้จากการ ศึกษาวิเคราะห์เรื่องความเปรียบแบบอุปมา คือ ผู้แต่งมักนำสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเด็ก เป็นสิ่งที่เด็กให้ความ สนใจ เช่น ของเล่น ของใช้ในชีวิตประจำวัน สัตว์ตัวเล็กตัวน้อยในธรรมชาติ หรือ ตัวละครใน เทพนิยาย จึงเป็นการสร้างเสริมจินตนาการให้แก่เด็กได้เป็นอย่างดี การพรรณนาโวหาร นำผู้อ่านไปสู่

การเรียนรู้ และเข้าใจธรรมชาติ ชีวิต และสังคมได้อย่างชัดเจน สามารถอธิบายรายละเอียดของเหตุการณ์ ตัวละคร ฉาก อารมณ์ความรู้สึกได้อย่างลึกซึ้ง กินใจ ทำให้เกิดการซึมซับ มีอารมณ์ร่วม หรือคล้อยตามเรื่องราวได้ง่าย ด้วยเหตุนี้กลวิธีการใช้ภาษาจึงสามารถประสานรอยต่อระหว่างวัยได้อย่างกลมกลืน สนองตอบความสนใจในการอ่านของเด็กในวัยนี้ได้ดี ดังนั้น กลวิธีการใช้ภาษาจึงมีส่วนสำคัญทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ และเข้าใจธรรมชาติชีวิต และสังคมได้

จากการศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์ในงานวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น ผู้วิจัยพบว่ากลวิธีการประพันธ์มีความสอดคล้องกับลักษณะความสนใจในการอ่านของเด็กในวัยนี้ คือ เด็กก่อนวัยรุ่นอายุระหว่าง 12-14 ปี เด็กในวัยนี้เริ่มมีความสามารถในการอ่านเรื่องราวที่ซับซ้อน รู้จักวิเคราะห์เหตุการณ์ เริ่มเบนความสนใจออกจากบ้าน และโรงเรียนไปสู่สังคมภายนอกเริ่มมีงานอดิเรก เริ่มใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ เริ่มแสดงตนว่าเป็นคนมีอุดมคติ เด็กวัย 13 ปี กลับหันไปนิยมอ่านหนังสือประเภทบทกวีนิพนธ์ โดยเฉพาะ บทละครจะชอบมากเป็นพิเศษ เด็กผู้หญิงในวัยนี้เริ่มวางตัวเป็นผู้ใหญ่มากกว่าเด็กชาย ในช่วงวัย 14 ปี เด็กจะมีรูปแบบความคิดที่เป็นตัวของตัวเอง เริ่มมีความรู้สึกขัดแย้ง ต่อต้านในสิ่งที่ไม่ตรงกับความคิดของตนเอง ชอบพูดแสดงความคิดเห็นมากกว่าอ่าน ทำให้ความสนใจในการอ่านน้อยลง ทำให้ชอบอ่านหนังสือพิมพ์และนิตยสารข่าว ซึ่งสนองอารมณ์ชั่วครั้งชั่วคราวมากกว่าหนังสือหลักอื่น ๆ เด็กชายยังคงมีรสนิยมชอบเรื่องราวการผจญภัย วิทยาศาสตร์ และเริ่ม สนใจอ่านหนังสือประเภทรัก ๆ ใคร่ ๆ ขณะที่เด็กหญิงกับมีรสนิยมอ่านหนังสือ ผู้ใหญ่อ่านเรื่องสะท้อนอารมณ์ และเกินขอบเขตความจริง (สนั่น มีชันหมาก , 2537 : 88-89)

ความสนใจในการอ่านของเด็กดังกล่าว มีผลต่อการสร้างโครงเรื่อง และการเลือกใช้กลวิธีในการแต่ง เมื่อเด็กก่อนวัยรุ่นสามารถอ่านเรื่องราวที่ซับซ้อน รู้จักวิเคราะห์เหตุการณ์ ดังนั้น กลวิธีการสร้างโครงเรื่องจึงสามารถเพิ่มความซับซ้อนได้ เช่น มีโครงเรื่องหลัก มีโครงเรื่องรอง และมีความขัดแย้งมากกว่า 1 กรณี แต่จากการศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการสร้างโครงเรื่องในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นทั้ง 71 เรื่องส่วนใหญ่จะเป็นโครงเรื่องที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน ดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา การสร้างปมปัญหาเป็นแบบที่สามารถสังเกตได้ชัดเจน คือ สร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ หรือ มนุษย์กับตัวเอง ความขัดแย้งทั้งสองแบบนี้ เป็นรูปธรรมที่มีสองฝ่ายมาขัดแย้งกันให้สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน แม้จะเป็นความขัดแย้งภายในใจตัวเอง แต่ตาม ผู้อ่านก็ยังสามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจได้ง่าย นอกจากนี้ ยังมีการปิดเรื่อง ที่เน้นแนวคิดสำคัญ เป็นการ จบเรื่องแบบสรุปข้อคิดให้ผู้อ่าน ทำให้เข้าใจเรื่องได้ตรงประเด็นและชัดเจนยิ่งขึ้น การสร้างโครงเรื่องในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นตามลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นเพราะผู้แต่งส่วนใหญ่

ต้องการ สื่อสารกับ ผู้อ่านอย่างตรงไปตรงมาเพื่อจะสอนหรือปลูกฝังทัศนคติอันพึงประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดการเรียนรู้เกิดความเข้าใจในแนวคิดต่าง ๆ ได้โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องธรรมชาติ ชีวิตและสังคม

การที่เด็กวัยนี้รู้จักคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ มีผลต่อการสร้างโครงเรื่องได้โดยที่ผู้แต่งสามารถแทรกข้อคิดคำสอนคุณธรรมจริยธรรมลงไปในเรื่อง เช่น แนวคิดเรื่องบาปบุญคุณโทษ เรื่องการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เรื่องความพอใจในสิ่งที่ตนเองมี หรือสะท้อนปัญหาต่าง ๆ ในสังคมให้เด็กรับทราบ เช่น ปัญหายาเสพติด การตัดไม้ทำลายป่า ความขาดแคลนและด้อยโอกาสทางการศึกษาของเด็กชาวเขา เป็นการฝึกฝนความคิดอ่านของเด็กให้มีระบบ มีเหตุมีผล เพราะเด็กจะสามารถแยกแยะ ข้อดีข้อเสียจากแนวคิดทั้งหลายนั้นมาเป็นแนวทางยึดปฏิบัติ สร้างทัศนคติ อุดมคติให้ตนเอง ดังนั้นจึงสามารถส่งเสริม และพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างดี

การที่เด็กเริ่มเบนความสนใจออกจากบ้านและโรงเรียนไปสู่สังคมภายนอกสัมพันธ์กับกลวิธีการสร้างฉาก ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น ผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งนิยมสร้างฉากในชนบทเป็นส่วนใหญ่ เช่น ฉากในท้องทุ่งนา ป่า ภูเขา ทะเล จึงสามารถส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ ธรรมชาติ ชีวิต และสังคมได้อย่างกว้างขวางและหลากหลายแตกต่างออกไปจากสภาพแวดล้อมที่เด็กคุ้นเคย หรือเมื่อตัวละครมีโอกาสเดินทางท่องเที่ยวไปในสถานที่ต่าง ๆ ฉากจึงต้องแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้เรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในแต่ละท้องถิ่นแต่ละสังคม นับว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ดีอย่างยิ่ง

การที่ตัวละครเริ่มเป็นตัวของตนเอง มีอุดมคติและอยู่ในสถานภาพที่คาบเกี่ยวระหว่างความเป็นเด็กและผู้ใหญ่ จึงมีผลต่อกลวิธีการประพันธ์ในวรรณกรรมสำหรับเด็กวัยรุ่น โดยเฉพาะ การสร้างโครงเรื่องต้องมีความสมจริงสมจัง มีเหตุมีผลในการแก้ปัญหาทั้งนี้เพื่อทำให้เรื่องมีความน่าเชื่อถือ ถึงแม้ว่าจะเป็นวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีก็ตาม ความสมจริงและความน่าเชื่อถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะสิ่งที่วัยรุ่นประสงค์ที่สุดในระยะนี้คือหลักยึด โดยเฉพาะหลักทางใจ หนังสือที่สามารถให้แนวทางแก่วัยรุ่นและตรงกับความคิด อุดมคติของพวกเขาจึงมีผลต่อความสนใจในการอ่านของเด็ก จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ชนะรางวัลคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ มีกลวิธีสร้างโครงเรื่องที่ยึดความสมจริงมีความเรียบง่าย ไม่ซับซ้อนเป็นสำคัญ ดังนั้นจึง สอดคล้องกับความสนใจในการอ่านของเด็ก และส่งผลต่อการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง แต่อย่างไรก็ตามพบว่าวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น มีเนื้อหาในแนวสร้างสรรคช่วยเสริมสร้างจินตนาการให้แก่ผู้อ่านด้วย เช่น เรื่องแนวผจญภัย ต่อสู้กับอำนาจลึกลับ มีตัวละครเป็นพีช และสัตว์ หรือเป็นมนุษย์ที่มี

พลังอำนาจวิเศษเหนือจริง ดังในเรื่อง **หุบเขากินคน เรื่องเล่าจากดาวดวงหนึ่ง เพลงดวงดาว
คุณย่า-ผจญภัย โลกของหนูแหวน เล่ม 2** เป็นต้น

กลวิธีการสร้างตัวละคร มีความสัมพันธ์กับความสนใจในการอ่าน
ของเด็ก ตัวละครจำเป็นแบบอย่างเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ และยึดเป็นแนวทางปฏิบัติ ดังที่กล่าวว่าเด็กใน
วัยนี้ เริ่มวางตัวเป็นผู้ใหญ่ มีรูปแบบความคิดเป็นของตัวเอง เริ่มมีความขัดแย้งต่อต้าน ในสิ่งที่ไม่ตรง
กับความคิดของตนเอง ตัวละครที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ชนะรางวัลคณะ
กรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ จึงมีลักษณะเป็นตัวละครเด็ก ที่มีความเป็นตัวของตัวเอง กล่าวคือ
กล้าแสดงออก ใฝ่รู้และสนใจศึกษาสิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยเฉพาะเรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติ วิธีการดำรง
ชีวิต และ ความเป็นไปในสังคม ตัวละครวัยเด็ก แสดงบทบาทเป็น ผู้เรียนรู้ ชอบคิดชอบ
จินตนาการ รักการผจญภัย ตัวละครวัยรุ่น เป็นตัวแทนของผู้แสวงหา คำตอบ และแนวทางให้กับชีวิต
พวกเขาค้นหาว่าอะไรคือความต้องการที่แท้จริง อะไรคือความสุขที่แน่นอนและพวกเขาควรจะทำอะไร
ตนอย่างไรจึงจะถูกต้องเหมาะสม เช่น พฤติกรรมของตัวละครเอกในเรื่อง **บันทึกจาก (ลูก)ผู้
ชาย ข้าวหน้าลาน ดร.ครก ผันไว้-ที่ปลายทาง ผีเสื้อป่า และอ่านหนังสือเล่มนี้
เถอะ..ที่รัก** ตัวละครผู้ใหญ่เป็น ผู้ให้ความรู้ ให้ความคิดแนะนำแนวทางปฏิบัติให้แก่ตัวละครวัยเด็ก
ดังนั้น กลวิธีการสร้างละครวัย ผู้ใหญ่ จึงต้องสร้างให้มีลักษณะที่น่าเชื่อถือ น่าเคารพ ซึ่งตัวละคร
กลุ่มนี้ในวรรณกรรมสำหรับเด็ก ก่อนวัยรุ่น ที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ คือ ญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว พ่อ
แม่ ครูอาจารย์ พระสงฆ์ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงทำให้เกิดความน่าเชื่อถือศรัทธา เพราะเด็กวัยนี้
กำลังอยากเป็นผู้ใหญ่ การได้เรียนรู้ที่จะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กับผู้มีอาวุโสกว่าจึงเป็นการ
ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ตัวละครผู้ใหญ่จึงมีบทบาทเข้ามาเสริมให้ตัวละครเด็กแสดงออกได้ชัด
เจนยิ่งขึ้น ตัวละครวัยเด็กและวัยรุ่นอยู่ในวัยที่ใกล้เคียงกับผู้อ่าน เรื่องราวของ ตัวละคร ผู้อ่าน
สามารถเข้าใจความประพฤติ มีความรู้สึกร่วมได้ง่ายจึงเกิดการเรียนรู้ ร่วมไปด้วยในที่สุด พฤติกรรม
ของตัวละครทุกวัยจึงมีลักษณะสร้างสรรค์ พัฒนาไปในแนวทางที่ดี จึงสามารถชักจูง ผู้อ่านไปสู่การ
เรียนรู้ ในเรื่องธรรมชาติ ชีวิต และสังคม เป็นการปลูกฝัง ทักษะที่ดีให้แก่เด็ก ในการก้าวไปสู่การเป็น
ผู้ใหญ่ที่มีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

กลวิธีการใช้ภาษาที่สามารถผสมผสานความละเอียดละไม อย่าง
ภาษาวรรณศิลป์เข้ากับความเร็วขจัดเจนตามความเหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน จึงพบว่าภาษาที่ใช้
ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น เป็นภาษาพูดที่เป็นธรรมชาติ ชัดเจน เข้าใจง่ายแต่ก็เกลี้ยงเกลา
ละเอียดละไม การบรรยาย พรรณนา ไม่เยิ่นเย้อ และไม่ยาวจนเกินพอดี สามารถสื่อความอธิบายได้

อย่างแจ่มชัด การพรรณนาช่วยให้ผู้อ่านซึมซับความงดงามของฉาก ภาพความบริสุทธิ์สดใสของเด็ก ก่อให้เกิดจินตภาพ

การที่เด็กชายชอบอ่านเรื่องราวการผจญภัยแนววิทยาศาสตร์ และ เริ่มสนใจอ่านหนังสือประเภทรัก ๆ ใคร่ ๆ ขณะที่เด็กหญิงกับมีรสนิยมอ่านหนังสือผู้ใหญ่ สะท้อนอารมณ์ และเกินขอบเขตความจริงนั้น จะมีผลต่อการสร้างโครงเรื่อง และภาษา ผู้แต่งที่คำนึงถึงความต้องการนี้ก็สามารถผลิตงานวรรณกรรมที่ตรงกับความต้องการของเด็ก คือสร้างเรื่องแนวตื่นเต้นผจญภัย สืบสวน สอบสวน หรือ เป็นแนววิทยาศาสตร์เหนือจริง แปลกใหม่เต็มไปด้วยจินตนาการแต่ก็สมจริงและมีเหตุมีผล และแทรกแนวคิดเรื่องความรักความผูกพัน ทั้งในกลุ่มเพื่อนครอบครัว หรือ ระหว่างชายหญิง ดัง เช่น เรื่อง **หุบเขากินคน** และ **พิจิก** ซึ่งเป็นเรื่องลึกลับตื่นเต้นก็มีการผจญภัย และการต่อสู้ อีกทั้งยัง แทรก แนวคิดเรื่องความรักความผูกพันระหว่างเพื่อน และครอบครัวไว้อย่างลึกซึ้งกินใจ นอกจากนี้ เรื่องแนว รัก ๆ ใคร่ ๆ พบในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ชนะรางวัล คณะกรรมการพัฒนา หนังสือ เช่นกัน แต่ความรักระหว่างชายหญิง ในเรื่องสำหรับเด็กจะชักนำไปในทางสร้างสรรค์ เป็น ประโยชน์ต่อตัวเด็ก มุ่งเน้นที่จะแสดงความเอื้ออาทร น้ำใจไมตรี เป็นสำคัญ เช่น **ข้าวหน้าลาน นิราศกระป๋องหลอ ดร.ครก บันทึกจาก (ลูก) ผู้ชาย อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ..ที่รัก** เป็นต้น

กลวิธีการประพันธ์ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นมี องค์ประกอบคล้ายคลึงกับวรรณกรรมสำหรับผู้ใหญ่ทุกประการ เพียงแต่ระดับความยากง่าย และ ความซับซ้อน อาจมีน้อยกว่า ผู้แต่งจึงสามารถสื่อสาร ข้อคิด คุณธรรมจริยธรรมสู่เด็กได้อย่างตรงไป ตรงมา และเพื่อหล่อหลอมให้เด็ก ๆ มีทัศนคติ มีอุดมคติ ที่เอื้อประโยชน์สุขต่อตัวเด็ก และ สังคม ดัง นั้นเมื่อวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ชนะรางวัลคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติตั้งแต่ปี พ.ศ.2522-2542 สามารถสนองตอบความต้องการและความสนใจในการอ่านหนังสือของเด็กวัย นี้ได้ จึง มีผลนำไปสู่การเรียนรู้ เมื่อได้เรียนรู้ ย่อมเกิดความเข้าใจในที่สุด เรื่องที่ผู้แต่งต้องการ ปลุกฝัง อุดมคติ อุดมการณ์ คุณธรรม จริยธรรม ความรู้ความเข้าใจเรื่องธรรมชาติวิทยา จะช่วยหล่อ หลอมทัศนคติให้ก้าวไปสู่ผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

บทที่ 4

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีการประพันธ์ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น ที่ชนะรางวัล คณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2522- 2542

ผลการวิจัยสรุปว่าวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นมีแนวคิดและกลวิธีการประพันธ์ที่นำไปสู่การเรียนรู้และเข้าใจ ธรรมชาติ ชีวิต และ สังคมได้เป็นอย่างดี

วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นทั้ง 71 เรื่อง สามารถแบ่งเนื้อหาของแนวคิด ได้ 5 แนวคิด คือ **แนวคิดเรื่องคุณธรรม จริยธรรม แนวคิดเรื่องความรักความผูกพัน แนวคิดเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ แนวคิดเรื่องปัญหาของเด็ก และแนวคิดอื่นๆ** ที่ล้วนเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของเด็กวัยก่อนวัยรุ่น เช่น แนวคิดเรื่องการศึกษา แนวคิดเรื่องวัฒนธรรม เช่น การแสดงคุณค่าชีวิตชนบท เป็นต้น

แนวคิดเรื่องคุณธรรม จริยธรรม เป็นแนวคิดที่พบมากที่สุดโดยเฉพาะการปลูกฝังเรื่องความมานะอดทนและความเพียรพยายามจะเป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จ เนื่องจากว่าเด็กในช่วงก่อนวัยรุ่นนี้กำลังจะก้าวไปสู่การเป็นผู้ใหญ่จึงเริ่มมีความเป็นตัวของตัวเอง มีอุดมคติและความคิดฝันมากมาย ดังนั้นถ้าเด็กๆ ได้รับการปลูกฝังให้มีศรัทธาในความมานะอดทน พวกเขาจะมีกำลังใจมุ่งมั่นและเพียรพยายามในการทำความฝันของตนให้เป็นความจริงขึ้นมา ถึงแม้จะต้องเผชิญกับอุปสรรคและความยากลำบากเพียงใดก็ตาม แนวคิดเรื่องความมานะอดทนจึงช่วยสร้างกำลังใจให้พวกเขาได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีแนวคิดอื่นๆที่สร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรมอันจะเป็นหลักยึดปฏิบัติเพื่อการดำเนินชีวิตของเด็กได้ต่อไปในอนาคตได้ เช่น แนวคิดเรื่องการเรียนรู้และทำความเข้าใจจิตใจตนเอง ก็จะช่วยทำให้เด็กมีความสุขได้ง่ายขึ้น เพราะสามารถชี้แนะให้เด็กรู้ว่าแท้จริงนั้นตนเองต้องการอะไรในชีวิต แนะนำให้เด็กรู้ว่าความสุขเกิดขึ้นได้ เพียงแค่เรารู้สึกพึงพอใจกับ สิ่งที่ตนเองมี ตนเองเป็น แนวคิดเรื่องการมองโลกในแง่ดี จะช่วยสร้างมุมมองและทัศนคติต่อการดำรงชีวิตให้แก่เด็ก หรือแนวคิดเรื่องความรักความเมตตาทำให้สังคมมีแต่ความสุขสงบ เป็นต้น

การปลูกฝังทัศนคติเหล่านี้ให้แก่เด็ก ไม่ใช่เพียงแค่จะทำให้พวกเขาได้เรียนรู้และทำความเข้าใจว่าคุณธรรม จริยธรรมเหล่านี้มีเนื้อหาสาระอย่างไรเท่านั้น แต่แนวคิดเหล่านี้จะเป็นการสร้างจิตสำนึกและหล่อหลอมให้พวกเขาเป็นคนที่มีความดี คุณธรรม จริยธรรมอยู่ในจิตใจด้วย

แนวคิดเรื่องความรักความผูกพัน เป็นแนวคิดที่มุ่งแสดงให้เห็นคุณค่าของความรัก ความอบอุ่นในครอบครัว และมิตรภาพในกลุ่มเพื่อน แนวคิดนี้เป็นการนำไปสู่การเรียนรู้และทำความเข้าใจองค์ประกอบสำคัญของการดำรงชีวิตและมีความสำคัญอย่างมากสำหรับเด็กวัยรุ่น นั่นคือ ครอบครัวและเพื่อน

เด็กวัยรุ่นเติบโตไปด้วยพลังและความใฝ่ฝัน พวกเขาเริ่มมีความคิดเป็นตัวของตัวเอง มี อุดมคติ เริ่มต่อต้านความคิดที่พวกเขาไม่เห็นด้วย เป็นวัยที่พยายามแสวงหาแนวทางของตนเองเพื่อแสดงว่าพวกเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว แต่ในความเป็นจริงนั้นเด็กวัยรุ่นยังไม่สามารถหลุดจากความเป็นเด็กได้อย่างสนิท การคาบเกี่ยวระหว่างความเป็นเด็กกับการก้าวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ อาจทำให้พวกเขาสับสนในบทบาทหน้าที่ที่ควรปฏิบัติ ครอบครัวและเพื่อนเท่านั้นที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เขา ดังนั้นถ้าเด็กวัยรุ่นมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันครอบครัว มีความรักความเข้าใจในครอบครัวและมีเพื่อนที่ดีช่วยชักนำไปในทางที่ถูกต้องแล้วพวกเขาสามารถที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีได้ไม่ยาก

นอกจากนี้ในชีวิตของคนเรา อาจจะพบทั้งความสำเร็จ สมหวัง หรือมีความทุกข์ ทรมานมากมายเข้ามาทำลายความมั่นใจในชีวิต โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่อ่อนไหวเปราะบางทางความคิดและความรู้สึกมากกว่าวัยใดๆ ทำให้เด็กในวัยนี้ต้องการและเรียกร้องความรักความเข้าใจจากบุคคลที่แวดล้อมอยู่เสมอๆ ดังนั้นการที่พวกเขามีครอบครัวที่อบอุ่น สมบูรณ์ มีเพื่อนที่รักและจริงใจต่อกัน ย่อมจะเป็นกำลังใจ เป็นพลังให้พวกเขาก้าวเดินต่อไปได้ แม้ต้องเผชิญกับอุปสรรค ความยากลำบากอีกมากมายในชีวิต

วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นสามารถเตรียมความพร้อมให้กับเด็กตระหนักว่า ชีวิตไม่ได้โรยด้วยกลีบกุหลาบ ทุกคนต้องต่อสู้ฝ่าฟัน และดิ้นรนเพื่อให้ได้พบกับความสุข ความสำเร็จ ถ้าเรายึดมั่นในความมานะอดทน สักวันหนึ่งเราย่อมได้พบกับความสุข ความสำเร็จนั้นอย่างแน่นอน ที่สำคัญ ความรักความอบอุ่นในครอบครัว และกลุ่มเพื่อน จะเป็นกำลังใจให้ต่อสู้กับความยากลำบากต่างๆ ได้ การชี้แนะให้พวกเขาตระหนักและเล็งเห็นคุณค่าของการมีครอบครัวที่อบอุ่นและเพื่อนที่ดี ว่ามีความสำคัญต่อชีวิต ก็จะทำให้เด็กมองเห็นคุณค่าของครอบครัวและเพื่อน และพบแนวทางที่จะปฏิบัติตัวให้เหมาะสมกับกลุ่มคนทั้งสองพวกนี้ได้เป็นอย่างดี แนวคิดทั้งสองนี้จึงมีส่วนต่อการเรียนรู้และเข้าใจการดำรงชีวิตได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ ทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติ ชีวิต และสังคมได้ เพราะเป็นแนวคิดที่มีเนื้อหาสำคัญในการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ ธรรมชาตินั้นมีคุณประโยชน์ต่อสรรพชีวิตบนโลกใบนี้ ดังนั้นสิ่งมีชีวิตทุกชนิดจำเป็นต้องเกื้อกูลกันและกัน โดยเฉพาะมนุษย์ สัตว์ที่

ประเสริฐที่สุด ควรจะมีบทบาทสำคัญในการดูแลรักษาธรรมชาติไว้ให้คงอยู่ตราบนาน เพราะแท้ที่จริงมนุษย์ คือ ผู้ที่ได้รับประโยชน์สุขจากธรรมชาติมากที่สุด ถ้ามนุษย์มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ และตระหนักในหน้าที่รับผิดชอบนี้ย่อมจะก่อประโยชน์สุขต่อทุกชีวิตบนโลก แนวคิดนี้ ทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้และทำความเข้าใจเรื่องราวใน ธรรมชาติอย่างแท้จริง เพราะผู้แต่งสามารถแทรกความรู้ในเรื่องธรรมชาติได้อย่างหลากหลาย เช่น ความรู้เรื่องชีวิตสัตว์ทะเล สัตว์ป่า นก แมลง หรือให้ความรู้เรื่องพืช เรื่องสภาพอากาศ เป็นต้น ดังนั้นจึงมีผลต่อการเรียนรู้และทำความเข้าใจเรื่องราวในธรรมชาติได้อย่างดี พร้อมกับ กับปลูกฝังและกระตุ้นเตือนมนุษย์ให้หันมาดูแลรักษาธรรมชาติไว้ เพื่อประโยชน์สุขของเราทุกคน

แนวคิดที่เสนอปัญหาของเด็ก เสนอออกมา 2 ประเด็นสำคัญ คือ ปัญหาเด็กถูก ทอดทิ้ง และ ปัญหาเด็กชนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะเด็กชาวเขา ที่ขาดแคลนและด้อยโอกาสทาง การศึกษา แนวคิดนี้ช่วยสร้างเสริมความเข้าใจระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ทำให้เข้าใจความรู้สึกนึกคิดความต้องการของเด็ก กระตุ้นให้ผู้ใหญ่คำนึงถึงสิทธิของเด็ก แนวคิดบางเรื่องเสนอให้เห็นถึงปัญหา เช่น ปัญหาการทอดทิ้งเด็ก ปัญหาของเด็กชนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะเด็กชาวเขา ที่อยู่ ห่างไกลการดูแลของรัฐ เด็กพวกนี้จึงเป็นกลุ่มที่ขาดแคลนและด้อยโอกาสทาง การศึกษา และ การสาธารณสุข แนวคิดนี้นำไปสู่การเรียนรู้และเข้าใจชีวิตและสังคม โดยเน้นที่การปัญหาของเด็ก เป็นสำคัญ ดังนั้นการเสนอแนวคิดนี้จึงมีส่วนกระตุ้นให้เกิดความสำนึกรับผิดชอบต่อเด็ก ผู้ที่เป็นอนาคตของชาติ การดูแลเอาใจใส่เด็กอย่างดี มีประสิทธิภาพและทั่วถึง ย่อมส่งผลดีต่อสังคม และประเทศชาติ การเสนอแนวคิดนี้สู่การรับรู้ของเด็กในวัยนี้ เป็นเพราะผู้แต่งต้องการปลูกฝังให้เด็กตระหนักถึงปัญหา เพื่อที่พวกเขาจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ และร่วมมือกันค้นหาแนวทางแก้ไขต่าง ๆ เหล่านี้ได้

แนวคิดทั้งหมดมีส่วนสำคัญในการวางรากฐานและเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก เพื่อที่พวกเขาจะสามารถก้าวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความพร้อมทั้งร่างกายและ จิตใจ แนวคิดในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นนี้จึงมีส่วนเสริมสร้างวุฒิภาวะให้แก่เด็ก ๆ ในทุก ๆ ทาง ทำให้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีเหตุมีผล มี ศีลธรรม จรรยา ทำให้เด็ก ๆ มีวิสัยทัศน์ มีมุมมองต่อชีวิต สังคม และโลกได้กว้างไกลยิ่งขึ้น นอกจากนี้วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น ยังช่วยพัฒนาอารมณ์ ยกระดับจิตใจของเด็ก ๆ ให้ละเอียดอ่อน มีศีลธรรมอันดีงาม ได้เป็นอย่างดี ทำให้พวกเขาก้าวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่มี คุณภาพ สามารถแบกรับหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ ทั้งต่อตนเอง ต่อสังคม และต่อประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในด้านกลวิธีการประพันธ์ ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น มีกลวิธีการประพันธ์ ที่สำคัญ 5 กลวิธี คือการสร้างโครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อน การสร้างละครเอกเป็นเด็ก หรือเป็นพืชและสัตว์ต่างๆในธรรมชาติ การสร้างฉากเป็นฉากชนบท การสร้างบทสนทนาที่ สมจริง และการใช้ภาษาที่ผสมผสานภาษาที่เรียบง่าย ชัดเจน กับภาษาที่มีการตกแต่งให้งดงาม เป็นวรรณศิลป์

การสร้างโครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อน ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น เน้นที่ความเรียบง่ายชัดเจนตรงไปตรงมา คือ เป็นเรื่องแล้วเกิดปมปัญหาตามมา และคลี่คลายปมปัญหานั้นได้ในที่สุด วรรณกรรมเกือบทั้งหมดใช้วิธีการดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา การสร้างปมขัดแย้งมี 2 แบบ คือมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับตัวเอง

เนื่องจากเป็นปมปัญหาที่ผู้อ่านสามารถสังเกตได้ง่าย เพราะมีลักษณะเป็นรูปธรรม คือ มีสองฝ่ายต่อสู้กันอย่างชัดเจน ดังนั้นจึงเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก ในส่วนของการปิดเรื่องที่พบมากที่สุด คือ การปิดเรื่องแบบให้ข้อคิดแก่ผู้อ่าน โดยการบอกผู้อ่านอย่างตรงไปตรงมา และมีทั้งการบอกเป็นนัยไว้เพื่อให้เกิดการคิดต่อ การปิดเรื่องในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น พบว่ามีการปิดเรื่องแบบสุชาฎากรรมมากที่สุด และพบการปิดเรื่องแบบ โศกนาฏกรรม ที่ก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในเรื่องที่มีเนื้อหาแนวอนุรักษ์ธรรมชาติ ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านได้ข้อคิดเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนต่อไปได้ในที่สุด

การสร้างละครเอกเป็นเด็ก หรือเป็นพืชและสัตว์ต่างๆ ในธรรมชาติ ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นพบว่าตัวละครที่มีบทบาทมากที่สุดคือ เด็กซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้เรียนรู้ ขณะที่ตัวละครผู้ใหญ่ ทำหน้าที่เป็นผู้สอน ผู้แนะนำ ดังนั้นตัวละคร เด็ก กับผู้ใหญ่ จึงเป็นคู่เปรียบที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น การที่ผู้แต่งนิยมนิยามสร้างตัวละครเอกเป็นเด็กมากที่สุด เป็นเพราะตัวละครอาจอยู่ในวัยเดียวกับผู้อ่าน ซึ่งจะทำให้เกิดอารมณ์ร่วมไปกับเรื่องได้ง่าย เด็กต้องการอ่านเรื่องที่มีตัวละครอยู่ในวัยที่ใกล้เคียงกับตน และมักสมมติว่าตน คือ ตัวละครตัวนั้น ดังนั้นการสร้างตัวละครให้เป็นวัยเด็ก ย่อมมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้อ่านด้วย นอกจากนี้การสร้าง ตัวละครในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นยังมีลักษณะการสร้างตัวละครที่สืบทอดจากวรรณกรรมคำสอน หรือนิทานด้วย จึงพบว่าในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นมีตัวละครแนวเหนือจริง ที่มีอำนาจและพลังวิเศษ มีตัวละครพืช และสัตว์ที่พูดได้ออกมาแสดงอาการอย่างมนุษย์ ในเรื่องแนวอนุรักษ์ธรรมชาติ ตัวละครพืช และสัตว์ทำหน้าที่เป็นตัวแทนธรรมชาติ ออกมาเรียกร้องสิทธิของพวกเขา ไม่ให้มนุษย์ทำลายธรรมชาติอีกต่อไป หรือกระตุ้นให้มนุษย์หยุดทำลายแล้วหันมา ปกป้องรักษาธรรมชาติไว้ ด้วยเหตุนี้ตัวละครจึงสามารถนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ทั้งในเรื่องธรรมชาติ ชีวิต และสังคม

การสร้างฉากที่เป็นฉากชนบท ในวรรณกรรมสำหรับเด็กที่เป็นสถานที่ในชนบท ได้แสดงให้เห็นถึงชีวิตของชาวบ้าน ที่ต้องทำนาทำไร่ อยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่สวยงาม และ ธรรมชาติ ที่งดงามนี้ มีทั้งฉากในท้องทุ่ง บนภูเขา ในป่า และหมู่บ้านชายทะเล ดังนั้น ฉากจึงมีส่วนนำ ผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้ในเรื่องธรรมชาติ ได้เป็นอย่างดี เพราะสามารถแสดงให้เห็นภาพได้อย่างครอบคลุมหลากหลาย ทำให้เกิดการซึมซับในคุณค่าและควมงามของธรรมชาติ อีกทั้งยังสามารถแสดง คุณค่าชีวิตชนบทได้อย่างสมจริง จึงสามารถปลูกฝังทัศนคติในเรื่องวัฒนธรรมได้ ทั้งวัฒนธรรม ท้องถิ่นและวัฒนธรรมของชาติ เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับการทำนา เรื่องอาหารการกิน การช่วยเหลือ พึ่งพา กัน และการยึดมั่นในพุทธศาสนา เป็นต้น นอกจากนี้ การสร้างฉากเป็นชนบทยังเอื้อต่อการสร้างเรื่องราว เช่น เรื่องแนวผจญภัย สวรรค์ ต่อสู้ หรือแม้กระทั่งเรื่องรักโรแมนติก ฉากชนบทก็สามารถตอบสนองได้ ดังนั้นการสร้างฉากเป็นฉากชนบทจึงส่งผลต่อการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย

การสร้างบทสนทนาที่สมจริง ช่วยในการดำเนินเรื่อง และสื่อสารกับผู้อ่านได้อย่างตรงไปตรงมา บทสนทนาทำให้เรื่องมีความสมจริงเป็นธรรมชาติ อ่านสนุก เพลิดเพลิน มีสีสันมีชีวิตชีวา บทสนทนาจึงสามารถทำให้ผู้อ่านเกิดการเรียนรู้ และเข้าใจแนวคิดของเรื่องได้ง่าย ชัดเจน ด้วยบรรยากาศของการพูดคุย แม้ผู้แต่งจะแทรกข้อคิดคำสอนที่มีเนื้อหาน่าเบื่อ หรือยากเกินแก่การรับรู้ของเด็ก แต่บทสนทนาสามารถใช้เป็นกลวิธีที่นำเสนอสาระสำคัญสู่ผู้อ่านให้กระชับ และ ง่ายยิ่งขึ้น บทสนทนาที่สมจริงจึงนำไปสู่การเรียนรู้ได้ในที่สุด

การใช้ภาษาที่ผสมผสานภาษาที่เรียบง่าย ชัดเจน กับภาษาที่มีการตกแต่งให้งดงาม เป็น **วรรณศิลป์** ภาษาที่ใช้ในวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นเป็นภาษาที่มีความชัดเจน สั้น ๆ กะทัดรัดอ่านทำความเข้าใจได้ง่าย มีการใช้ภาพพจน์แบบอุปมาอุปไมยมากที่สุด ทั้งนี้เพราะสามารถเปรียบเทียบให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจน ตรงไปตรงมามีการใช้โวหารแบบบรรยาย และพรรณนาทำให้เห็นภาพชัดเจน และก่อให้เกิดอารมณ์ร่วมกับเนื้อเรื่องได้ง่าย การใช้ความเปรียบและพรรณนาโวหารเป็นกลวิธีในการตกแต่งภาษาให้งดงาม เป็นภาษา **วรรณศิลป์** จึงถือเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่สามารถผสมผสานการใช้ภาษาสองแบบ คือ ภาษาที่เรียบง่าย ชัดเจน เข้ากับภาษาที่มีการตกแต่งได้อย่างกลมกลืน ดังนั้นภาษาจึงมีส่วนนำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้ได้

หนังสือสำหรับเด็กเป็นสื่ออย่างหนึ่ง ที่ช่วยพัฒนาทักษะการอ่านของเด็ก สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณกรรมสำหรับเด็ก คือ พัฒนาทักษะการอ่านหนังสือของเด็ก ส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ให้ความรู้ ความเข้าใจในวิทยาการแขนงต่างๆ ปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมอันพึงประสงค์ของสังคม และสนองตอบความต้องการ หรือทดแทนสิ่งที่ขาดหาย รวมทั้งสร้างความบันเทิงใจให้แก่เด็กได้ด้วยกลวิธีการประพันธ์ที่สามารถสร้างเรื่องให้ สนุกสนาน ตื่นเต้น สนองตอบความสนใจในการอ่านหนังสือของเด็ก และแนวคิดที่มีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิต วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นจึงสามารถชักจูงให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ในธรรมชาติ ชีวิต และสังคมได้อย่างหลากหลาย

ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นช่วยเตรียมความพร้อมให้เด็กก้าวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ได้อย่างมั่นใจและมีคุณภาพ ด้วยศิลปะการประพันธ์อันประณีต จึงสามารถประสานรอยต่อระหว่างวัยได้อย่างแยบยล

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กในวัยต่าง ๆ เช่น วรรณกรรมสำหรับเด็กวัยก่อนเรียน วรรณกรรมสำหรับเด็กวัยประถม และวรรณกรรมสำหรับเด็กวัยรุ่นเพื่อให้เห็นพัฒนาการหรือความแตกต่าง อันเป็นลักษณะเฉพาะในวรรณกรรมสำหรับเด็กแต่ละวัย หรือ ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นระหว่างชาติต่าง ๆ ในเอเชีย เพื่อค้นหาลักษณะอันเป็นสากลของวรรณกรรมสำหรับเด็ก เป็นต้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

หนังสือ

- กนกวลี พจนปกรณ์. เมฆสีเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : แสงศิลป์การพิมพ์, 2540.
- กระแสร มาลาภรณ์. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินติ้งเฮาส์, 2530.
- กาญจนา นาคนันท์. แม่...ได้ฝุ่นมาแล้ว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : เอส พี เอฟ พรินติ้ง กรุ๊ป, 2540.
- กาญจนา นาคสกุล และคณะ. การใช้ภาษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, 2524.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2517.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, 2521.
- โกศล อนุสิน. ผีเสื้อป่า. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2540.
- คณาจารย์คณะอักษรศาสตร์ และชาติสุณี สินธุสิงห์, บรรณาธิการ. วรรณคดีศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- จรุณี เพชรมณี. วรรณกรรมสำหรับเด็ก. นครศรีธรรมราช : ภาควิชาวรรณกรรมศาสตร์ วิทยาลัยครู, 2539.
- จักรภัทร พงศ์ภัทร. พ่อขวาลูกชาย ซ้ายลูกสาว. กรุงเทพมหานคร : ฐานการพิมพ์, 2541.
- จินตนา ไบกาซุ่ย, เรียบเรียง. เทคนิคการเขียนหนังสือสำหรับเด็ก. กรุงเทพมหานคร : คุรุสภา-ลาดพร้าว, 2542.
- เจตนาพร. ผจญภัยดินแดนมหัศจรรย์. กรุงเทพมหานคร : ชีวิต, 2528.
- เจตนาพร. หลุยส์, อีโก้ และเพื่อน. กรุงเทพมหานคร : อักษรพิทยา, 2526.
- จำลอง ฟังชลจิตร. ขนานน้อยกลางทุ่งนา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์วาด, 2535.
- ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. การทำหนังสือสำหรับเด็ก. กรุงเทพมหานคร : ยูรพาสาส์น, 2527.
- เฉกชนม์. เพื่อนกันตลอดกาล. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : สามัคคี (ดอกหญ้า), 2542.
- ชนัยกร แสงกระจ่าง. บันทึกจากลูก (ผู้ชาย). พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : คมบาง, 2540.
- ชนัยกร แสงกระจ่าง. อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : คมบาง, 2542.
- เชิญอักษร. ข้าวหน้าลาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2533.
- เชิญอักษร. นิราศประป้อหล่อ. กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2536.
- โชติ ศรีสุวรรณ. ความภูมิใจของลอย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : แสงศิลป์การพิมพ์, 2540.
- โชติ ศรีสุวรรณ. ดอกไม้บานที่เชิงภู. กรุงเทพมหานคร : บางหลวง, 2536.
- โชติ ศรีสุวรรณ. ป่าไผ่ชายทุ่ง. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, 2535.

- โชติ ศรีสุวรรณ. พระจันทร์ทรงกลด. กรุงเทพมหานคร : ต้นอ่อนแถมมี, 2540.
- ดวงแก้ว กัลยาณ. มุกดา กับ สาหร่าย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : แสงศิลป์การพิมพ์, 2540.
- ถวัลย์ มาศจรัส. กระท่อมแสงตะวัน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : แสงศิลป์การพิมพ์, 2539.
- ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. การเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็ก. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ชวนพิมพ์, 2531.
- เทพศิริ สุขโสภา. บึงหญ้าป่าใหญ่. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, 2522.
- ทำนุ อ้นประเสริฐ. กระท่อมน้อยกลางทุ่ง. กรุงเทพมหานคร : ชมรมเด็ก, 2524.
- ทำนุ อ้นประเสริฐ. ชายแดน. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2522.
- ทำนุ อ้นประเสริฐ. ชีวิตบ้านนา. กรุงเทพมหานคร : กุรุสภาลาดพร้าว, 2529.
- ทำนุ อ้นประเสริฐ. เพื่อนแท้. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- ชวีช ปุณโณทก. แนวการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2527.
- ชวีช ปุณโณทก. วรรณกรรมอีสาน. พระนคร : โอเดียนสโตร์, 2522.
- นิเวศน์ กันไทยราษฎร์. จดหมายถึง...ลูก. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : แสงศิลป์การพิมพ์, 2540.
- บุญโชค เขียววิริยะ. เกิดแล้วต้องสู้. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, 2540.
- บุญเหลือ เทพสุวรรณ, ม.ล.. วิเคราะห์สุวรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำรา, 2522.
- บุญเหลือ เทพสุวรรณ, ม.ล.. แฉ่ วรรณกรรม. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2539.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. ศิลปะการเขียน. กรุงเทพมหานคร : เทพประทานพร, 2525.
- ประพิณ ออกเวหา. เที่ยวไปในวันหยุด. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2527.
- ประภัสสร เสวิกุล. เด็กชายมะลิวัลย์. กรุงเทพมหานคร : สามัคคีสาส์น โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, 2530.
- ปราณี เชียงทอง. วรรณกรรมสำหรับเด็ก. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2526.
- ผะอบ โปษะกฤษณะ. ลักษณะสำคัญของภาษาไทย การเขียน การอ่าน การพูด การฟัง. กรุงเทพมหานคร : สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2521.
- พนม นันทพฤกษ์. เด็กชายชาวเล. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : ที.พี. พริ้นท์, 2538.
- พนม นันทพฤกษ์. บองหลา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ที.พี.พริ้นท์, 2538.
- พนม นันทพฤกษ์. คงคนดี. กรุงเทพมหานคร : ที.พี.พริ้นท์, 2540.
- พิบูลย์ศักดิ์ ละครพล. วันที่รุ่งทอสาย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผู้ฝัน, 2528.
- พิบูลย์ศักดิ์ ละครพล. วันเวลาแสนงาม. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ผู้ฝัน, 2528.
- พิษณุ สุข. เรื่องเล่าจากดาวดวงหนึ่ง. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2540.

- พิชญ ศุภ. บ้านสีขาว. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2540.
- แพรว จารุ. แผ่นหลังพ่อ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2542.
- ไพลิน รุ่งรัตน์. อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : เอช ที พีเพรส, 2542.
- ภาณุมาศ ภูมิถาวร. โหมแม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : คับเบิ้ลเนชั่น พริ้นติ้ง, 2542.
- มานพ แก้วสนิท. ไข่น้อยไปโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2540.
- มานพ แก้วสนิท. เด็กน้อยแห่งท้องทุ่ง. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, 2522.
- มาลา คำจันทร์. เขี้ยวเสือไฟ. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์วาด, 2531.
- มาลา คำจันทร์. ลูกป่า. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : แสงศิลป์การพิมพ์, 2540.
- มาลา คำจันทร์. หุบเขากินคน. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : คอมแพคท์พริ้นท์, 2540.
- มาลา คำจันทร์. หมู่บ้านอาบจันทร์. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2523.
- ไมตรี ลิ้มปิจาติ. ดอกเตอร์ครก. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : เจริญผล, 2531.
- ยุพร แสงทักษิณ. วรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : ครูสภาลาดพร้าว, 2541.
- ยุร กมลเสรีรัตน์. ฝันไว้ที่ปลายทาง. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2535.
- รัญจวน อินทรกำแหง. วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น. กรุงเทพมหานคร : พิจนเศส, 2517.
- รัตพร ชังชาติ. หนังสือสำหรับเด็ก. มหาสารคาม : สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2531.
- ลมุล รัตตากร. การเขียนและแปลหนังสือสำหรับเด็ก. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2529.
- ว.วินิจฉัยกุล. บ้านพิลึก. กรุงเทพมหานคร : กมลการพิมพ์, 2528.
- ว.วินิจฉัยกุล. ดินลานรัก. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : แสงศิลป์การพิมพ์, 2537.
- วัชรา บุญยัง. ใบไม้ร่วงในป่าใหญ่. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บ้านหนังสือ, 2543.
- วาวแพร. เด็กชายจากดาวอื่น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สยามบรรณการพิมพ์, 2538.
- วาวแพร. พราวแสงรุ่ง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : เพื่อนพิมพ์, 2536.
- วาวแพร. เพลงดวงดาว. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : ปกเกล้าการพิมพ์, 2537.
- วิริยะ สิริสิงห. การสร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2537.
- วิริยะ สิริสิงห. ปลาพาของน้อย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2542.
- วีรวัฒน์ กนกนุเคราะห์. พิจิก. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, 2537.
- วีรญาณ์ เจริญโท. ลูกชานา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2535.
- ละเวง ปัญจสุนทร. บันทึกถึงพุ่มนี้. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สามัคคีสาร (ดอกหญ้า), 2542.
- ศิริพร จิตะฐาน. ในท้องถื่นมีนิทานและการละเล่น. กรุงเทพมหานคร : มติชน, 2539.

- ส. พุ่มสุวรรณ. คุณย่าผจญภัย. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, 2529.
- ส. พุ่มสุวรรณ. นักสืบนมสด. กรุงเทพมหานคร : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, 2526.
- ส. พุ่มสุวรรณ. บินสุดขอบฟ้า. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจเทรดดิ้ง, 2541.
- ส. พุ่มสุวรรณ. ไม้ค่อมแกระ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2534.
- ส. พุ่มสุวรรณ. ลูกห่านโทน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- ส. พุ่มสุวรรณ. เหยี่ยวขาด้วน. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจเทรดดิ้ง, 2539.
- สนั่น มีชันหมาก. วิจารณ์วรรณกรรมสำหรับเด็ก. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2537.
- สีฟ้า. หัวใจดวงน้อย. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์, 2524.
- สุพรรณิ วราทร. ประวัติการประพันธ์นวนิยาย. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2519.
- สุวรรณิ สุคนธา. สร้อยแสงแดง. กรุงเทพมหานคร : สามัคคีสาร (ดอกหญ้า), 2540.
- เสาวลักษณ์ อนันตสานต์. นิทานพื้นบ้านเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2538.
- โสภาค สุวรรณ. จดหมายถึงคุณยาย ภาค 3. กรุงเทพมหานคร : อักษรพิทยา, 2526.
- ศราวก. โลกของหนูแหวน เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์, 2527.
- ศรี เกศมณี. ยายของเอื้อ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : คอมแพคท์พรีส, 2539.
- หทัย ต้นหยง. การสร้างสรรค้วรรณกรรมและหนังสือสำหรับเด็ก. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์
, 2529.
- อโศก ศรีสุวรรณ. ทุ่งสลับสี. กรุงเทพมหานคร : สามัคคีสาร (ดอกหญ้า), 2537.
- อโศก ศรีสุวรรณ. ในสวนปู้. กรุงเทพมหานคร : ชีระการพิมพ์, 2535.
- อัศศิริ ธรรมโชติ. มหกรรมในท้องทุ่ง. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : มิ่งมิตร, 2539.
- อัศศิริ ธรรมโชติ. โลกสีน้ำเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : แสงศิลป์การพิมพ์, 2540.
- อุดม วิเศษสาธ. บทเพลงแห่งนกนางเขน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สามัคคีสาร (ดอกหญ้า),
2539.
- อุดม วิเศษสาธ. สายใยแห่งความรัก. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ดับเบิ้ลนาเยนน์ พรีนติ้ง,
2540.

บทความ

- กล่อมจิตต์ พลายเวช. งานวิจัยเกี่ยวกับหนังสือและการอ่านของเด็กและเยาวชนไทย. บรรณารักษ์
40.(2538): 145 – 161.

จินตนา ไบกาชุยี่. การพิจารณาคุณค่าหนังสือสำหรับเด็ก. จันทร์เกษม. 198 (กันยายน – ตุลาคม 2530) : 46 – 52.

จินตนา ไบกาชุยี่. พัฒนาเนื้อหาของหนังสือสำหรับเด็ก (12 – 15 ขวบ) ที่คณะกรรมการประกวดหนังสือประจำปี 21 – 26, ข่าวสารสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง 7 (พฤษภาคม 2527 – เมษายน 2528) : 17 – 27.

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. การเลือกหนังสือสำหรับเด็ก. จันทร์เกษม ม.ป.ป. (พฤษภาคม – มิถุนายน 2528) : 30 – 34.

ชูมาน ธีระกิจ. ภาษาไทยในพระราชดำรัส. โดมทัศน์. 17 (มกราคม – มิถุนายน 2539)

ทัศนีย์ สลัดยะนันท์. การเลือกหนังสือสำหรับเด็ก. วารสารมนุษยศาสตร์ 7 (มกราคม – เมษายน 2520) : 56 – 60.

ชนศรี เวศร์ภาดา. นกกลางเขนกับบทบาทของสื่อการสอน. ไรเตอร์ แมกกาซีน 6 (สิงหาคม 2540) : 111 – 114.

นิตยา ชูโต. หนังสืออ่านสำหรับเด็ก. วารสารการศึกษาแห่งชาติ 15, 3 (กุมภาพันธ์ – มีนาคม 2524) : 70 – 77.

แม่นมมาส ชวลิต. การประชุมทางวิชาการ เรื่อง หนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน. วารสารห้องสมุด 10 (มกราคม – กุมภาพันธ์ 2509) : 12 – 33.

วิจิตรา สุติมา. การทำหนังสือสำหรับเด็ก. วารสารการพิมพ์บรรณกิจ 5 (2534) : 16 – 19.

สายพิณ ปฐมบรรณ. ดงคนดี ชัยชนะของชนบทในโฆษณา. ไรเตอร์ แมกกาซีน 7 (กุมภาพันธ์ 2541) : 104 – 107.

วิทยานิพนธ์

กฤษณา ผลชีวิน. การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือสำหรับเด็ก อายุตั้งแต่ 6 – 12 ปี ที่พิมพ์ในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2515 – 2519. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.

จินตนา เกษรบัวขาว. การวิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือสำหรับเด็กวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531.

จิราพร จิรบุญคิด. การวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติจากหนังสือสำหรับเด็กที่คณะกรรมการประกวด. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531.

- นัฐมา อาษารัฐ. การศึกษาค่านิยมที่สัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศจากวรรณกรรมที่วัยรุ่นสนใจ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531.
- ถวัลย์ พึ่งเงิน. การวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2537.
- น้ำค้าง ระวิงทอง. การวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็ก ประเภทบันเทิงคดี ที่ชนะการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2530 – 2536. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540.
- พัชรีย์ จำปา. วรรณคดีในวรรณกรรมสำหรับเด็ก. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- เพ็ญประภา กฤตยานวัช. ทัศนคติของเด็กวัย 9 – 14 ปี ต่อหนังสือภาษาไทย สำหรับเด็ก ฉบับชนะการประกวด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 – 2527. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529.
- รัชณี แพรณิมิต. การวิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็ก วัย 11 – 14 ปี ที่พิมพ์ในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 – 2522. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533.
- วรรณิ ศิริสุนทร. การวิเคราะห์หนังสือภาษาไทย สำหรับเด็ก ฉบับชนะการประกวด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 – 2523. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526.
- ศิวะพรรณ โหระกุล. การวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กของ วิริยะ สิริสิงห ในช่วงปี พ.ศ. 2515 – 2532. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535.
- สุวรรณ เกรียงไกรเพ็ชร. พระอภัยมณี : การศึกษาเชิงวรรณคดีวิจารณ์. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514.
- สุนทรี มีพร้อม. การวิเคราะห์หนังสือภาษาไทย สำหรับเด็ก ฉบับชนะการประกวด ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ระหว่างปี พ.ศ. 2515 – 2521. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2522.

ภาษาอังกฤษ

Lars Ole Sauerberg. Fact into Fiction . London : Macmillan ,1991.

Peter Hunt. Criticism, Theory, & Children's Literature. Massachusetts, USA : Basil Blackwell, 1991.

Rebecca J. Lukens. A Critical Handbook of Children' Literature. 3 rd ed. Illinois, USA : Scott, Foresman and Company, 1986.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาว กฤษตยา ณ หนองคาย เกิดวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2518 ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตเกียรตินิยมอันดับสอง สาขาวิชา วารณคดีไทย ภาควิชาวารณคดีจากคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อปีการศึกษา 2540 และเข้าศึกษาต่อในระดับ ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาวารณคดีไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2541

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย